

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YARATICI DRAMA EĞİTİMİ PROGRAMI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FLÖRT ŞİDDETİNE
YÖNELİK TUTUMLARINA YARATICI DRAMANIN
ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH FURKAN PALABİYİK

ANKARA
HAZİRAN, 2019

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

GÜZEL SANATLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YARATICI DRAMA EĞİTİMİ PROGRAMI

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FLÖRT ŞİDDETİNE
YÖNELİK TUTUMLARINA YARATICI DRAMANIN
ETKİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ABDULLAH FURKAN PALABIYIK

DANIŞMAN: PROF. DR. ÖMER ADIGÜZEL

ANKARA
HAZİRAN, 2019

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Abdullah Furkan Palabıyık adlı öğrencinin hazırladığı “Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Yaratıcı Dramanın Etkisi” başlıklı bu çalışma Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı / Yaratıcı Drama Eğitimi Programı’nda jüri üyelerince oy birliği ile **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Prof. Dr. Figen Çok

Üye

Prof. Dr. Ömer Adıgüzel (Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nami Eren Beştepe

ONAY

Bu tez Ankara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği’nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından .../.../20... tarihinde, Enstitü Yönetim Kurulunca .../.../20... tarihinde kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin Kepenekçi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgileri akademik yazım kurallarına uygun biçimde raporlaştırdığımı ve bunları etik ilkelere (atıfta bulunulan tüm yapıtlara kaynaklarda yer verilmesi, tezde kullanılan bilgi ve belgelere resmi yollarla ulaşılması ve bunların aslı bozulmadan kullanılması vb.) uygun olarak elde ettiğimi ve sunduğumu bildiririm.

Abdullah Furkan Palabıyık

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN FLÖRT ŞİDDETİNE YÖNELİK TUTUMLARINA YARATICI DRAMANIN ETKİSİ

PALABIYIK, Abdullah Furkan

Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ömer Adıgüzel

Haziran, 2019, xii + 149 sayfa

Bu çalışmada bir yöntem olarak yaratıcı dramanın üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisini ortaya koymak amaçlanmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinden karma yöntem kullanılmıştır. Ön test-son test sonuçlarının karşılaştırıldığı nicel veriler SPSS ile çözümlenmiş, nitel veriler ise betimsel analiz tekniğiyle analiz edilmiştir. Nicel veriler, 29 maddeden oluşan Flört Şiddeti Tutum Ölçeği kullanılarak elde edilmiştir. Nitel veriler yarı yapılandırılmış görüşme soruları, katılımcı günlükleri, gözlem notları ve uygulama sürecinde ortaya çıkan ürünlerle elde edilmiştir. Görüşme soruları ve günlüklerde bulunan sorular, uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Katılımcıların flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisini belirlemek amacıyla, farklı alanlardan üç uzmanın görüşüne başvurularak 42 saatlik yaratıcı drama etkinlikleri hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Araştırmadan elde edilen nitel ve nicel veriler, deneyimsel bir etkileşim alanı oluşturan yaratıcı dramanın, üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarını ortaya koydukları, gözden geçirdikleri ve yeniden yapılandırdıkları bir sürece dönüşerek flört şiddetine yönelik farkındalıklarının artmasında etkili bir yöntem olduğunu göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Yaratıcı drama, şiddet, flört şiddeti, flört şiddeti tutumu

ABSTRACT

THE EFFECT OF CREATIVE DRAMA ON ATTITUDES OF UNIVERSITY STUDENTS TOWARDS DATING VIOLENCE

PALABIYIK, Abdullah Furkan

Master's degree, Department Fine Arts Education

Supervisor: Prof. Ömer ADIGÜZEL

June, 2019, xii + 149 pages

The purpose of this study is to investigate the effects of creative drama as a method on attitudes of university students towards dating violence. The mixed method was used to collect quantitative and qualitative data. Quantitative data, in which the results of pretest and posttest were compared, were analyzed using the Wilcoxon test in SPSS. Qualitative data were analyzed using descriptive analysis technique. Attitudes towards Dating Violence Scale consisting of 29 items was used in this study. Qualitative data were collected through participant diaries, semi-structured interviews, observation notes of the researcher and the products delivered by participants during the implementation process of creative drama sessions. Interview and diary questions were formed with expert opinion. 42-hour creative drama activities to be conducted in this study were consulted to three different experts from different fields.

The qualitative and quantitative data obtained in this study show that creative drama is an effective method creating an interactive and experiential process in which participants can raise their awareness by revealing, revising and reconstructing their attitudes towards dating violence.

Key words: creative drama, violence, dating violence, attitudes towards dating violence

ÖNSÖZ

Toplumsal bir sorun olan flört şiddeti, içinde toplumsal cinsiyet ve iktidar gibi pek çok farklı dinamiği barındıran bir olgudur. Bu dinamiklerin belirlenmesinin, ortaya konmasının ve yeniden yapılandırılmasının temelinde, bu toplumsal sorunun katmanlarını neyin oluşturduğu sorusunun yanıtı vardır. Bir yöntem olarak yaratıcı drama, bu toplumun mikro düzeyini bir drama salonuna taşıyarak eleştirel sorular sormayı, bu soruların yanıtlarını canlandırma teknikleriyle yaşayarak deneyimlemeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle, araştırma kapsamında üniversite öğrencileriyle yürütülmüş yaratıcı drama çalışmalarının, flört şiddetinin olası nedenleri, sonuçları ve etkileriyle birlikte sağlıklı bir flört ilişkisinin nasıl inşa edilebileceğinin yanıtı aranmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın ortaya konmasında karşılaştığımız ilk günden beri desteği, inancı ve yaklaşımıyla bir yaratıcı drama eğitmeni adayı olmamı sağlayan, araştırmanın her adımında bana güç veren, motivasyonumu yüksek tutan ve bu süreci kolaylaştıran sevgili danışmanım Prof. Dr. Ömer Adıgüzel'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çok değerli yorum ve önerileriyle araştırmayı zenginleştiren jüri üyeleri Prof. Dr. Figen Çok'a, Dr. Öğretim Üyesi Nami Eren Beştepe'ye çok teşekkür ederim.

Uygulama sürecine başlamadan önce oturum planları için başvurduğum yönlendirici ve zenginleştirici uzman görüşleri için tekrar Prof. Dr. Ömer Adıgüzel'e, Prof. Dr. Figen Çok'a, Doç. Dr. Aslı Bugay'a, Dr. Öğretim Üyesi Serkan Keleşoğlu'na çok teşekkür ederim.

Bu süreç içinde ne zaman bir düğümle karışsam, telefonun ucunda sevgi ve sabırla bulduğum sevgili hocam ve arkadaşım Dr. İhsan Metinnam'a çok teşekkür ederim.

Verdikleri akademik destek ve yönlendirmeleri için Öğr. Gör. Dr. Ferah Burgul Adıgüzel'e ve Sercan Çelik'e teşekkür ederim.

Oturumların uygulandığı yedi hafta boyunca beni hiç yalnız bırakmayan ve atölye sürecinin raportörlüğünü gönüllüce yapan arkadaşım Özge Okay'a teşekkür ederim.

Süreç içindeki ihtiyaçlarımı gözeten ve desteklerinden hep emin olduğum arkadaşlarım Özge Kürkçü Metinnam'a ve Bahar Pasinlioğlu'na teşekkür ederim.

Bütün süreç boyunca heyecanımı paylaşan, sahiplenen ve bana inanan güzel arkadaşlarım Gaye Polat’a, Emre Demirel’e, Ceren Ocak’a, Bilge Gökçe Tuncer’e, Zuhal Esra Bilir’e, Ayla Deniz’e çok teşekkür ederim.

Oturumları uygulamam için bana sınıfını açan Çağdaş Drama Derneği ve çalışanlarına teşekkür ederim.

Süreci benim için kolaylaştırmak adına her ihtiyacıma yanıt veren TED Üniversitesi İngilizce Dil Okulu Müdürü sevgili Dr. Nuray Lük Grove’a teşekkür ederim.

Bu süreçte de yanımda olduğu, heyecanımı, huzursuzluğumu, mutluluğumu ve mutsuzluğumu benimle paylaştığı için Kaan Akkaya’ya teşekkür ederim.

Akademik açıdan çok değerli katkılarıyla başta babama, her kararımın arkasında duran, sevgi ve desteklerini hiç eksik etmeyen canım aileme sonsuz teşekkürler.

Dönüşüme, dayanışmaya ve sevgiye olan inançlarıyla, samimi ve sahici paylaşımlarıyla araştırmaya yön veren değerli katılımcılara, teker teker teşekkür ederim.

Yedi senedir evimi yuva yapan dört ayaklı ıslak burunlu yol arkadaşım Djarum’a teşekkür ederim.

Adını burada anamadığım, beni bu sürece hazırlayan ve destek olan herkese teşekkür ederim.

Ve son teşekkür Dilara Caner’e. Yolumuzun kesiştiği ilk günden itibaren hep emekle yan yana durduğumuz, her sorunu birlikte aşıp mutlulukları birlikte paylaşarak çoğalttığımız, bu araştırma da dahil her bir sürece beraber başlayıp dayanışarak yine beraber bitirdiğimiz için, hayatımda olduğu için minnetle teşekkür ederim.

Yaşamını yitirenlere ve hayatta kalanlara...

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ÜYELERİNİN İMZA SAYFASI.....	ii
ETİK İLKERE UYGUNLUK BİLDİRİMİ	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xii
1. BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem	1
1.1.1. Şiddetin Tanımı ve Nedenleri.....	1
1.1.2. Flört Şiddeti	6
1.1.3. Flört Şiddeti ve Toplumsal Cinsiyet.....	15
1.1.4. Yaratıcı Drama	19
1.1.5. Tutum, Yaratıcı Drama ve Toplumsal Değişim İlişkisi	20
1.2. Araştırmanın Amacı.....	23
1.3. Araştırmanın Önemi.....	24
1.4. Varsayımlar.....	25
1.5. Sınırlılıklar	25
1.6. Tanımlar	26
1.7. İlgili Araştırmalar.....	27
1.8. Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanıldığı Araştırmalar	27
1.9. Flört Şiddetiyle İlgili Araştırmalar	28
2. BÖLÜM	30
YÖNTEM	30
2.1. Araştırmanın Modeli.....	30
2.2. Araştırma Grubu	31
2.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	34
2.3.1. Nicel Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	34
2.3.2. Nitel Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	34
2.4. Verilerin Toplanması	36
2.5. Verilerin Analizi	36
2.6. Çalışma Planı	37

2.7. Araştırmacının Rolü.....	37
2.8. Görüşü Alınan Uzmanlar	38
3. BÖLÜM	40
BULGULAR VE YORUMLAR	40
3.1. Araştırmadan Elde Edilen Nicel Veriler	40
3.1.1. Flörtte Şiddeti Tutum Ölçeğiyle Elde Edilen Bulgular	40
3.2. Araştırmadan Elde Edilen Nitel Veriler.....	42
3.2.1. Günlükler ve Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Bulgular.....	42
3.2.2. Atölye Ürünleri.....	73
4. BÖLÜM	123
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	123
4.1. Sonuç	123
4.2. Öneriler	126
KAYNAKÇA	128
EKLER	132
Ek-1 Etik Kurul Onayı.....	133
Ek-2 Ölçek Kullanma İzni	134
Ek 3- Flört Şiddeti Tutum Ölçeği	135
Ek 4- Görüşme Soruları	136
Ek 5- Yapılandırılmış Katılımcı Günlüğü.....	137
Ek 6- Aydınlatılmış Onam Formu	138
Ek 7- Uygulama Planları.....	140
BENZERLİK BİLDİRİMİ	148
ÖZGEÇMİŞ.....	149

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Kadın öğrencilere göre fiziksel şiddet.....	9
Tablo 2 Erkek öğrencilere göre fiziksel şiddet.....	10
Tablo 3 Kadın öğrencilere göre psikolojik şiddet	11
Tablo 4 Erkek öğrencilere göre psikolojik şiddet.....	11
Tablo 5 Kadın öğrencilere göre cinsel şiddet	13
Tablo 6 Erkek öğrencilere göre cinsel şiddet	13
Tablo 7 Onay rızası için kullanılan bazı tümceler	14
Tablo 8 Toplumsal cinsiyet rolleri	16
Tablo 9 Katılımcıların cinsiyetine ilişkin bilgiler	31
Tablo 10 Katılımcıların yaşlarına ilişkin bilgiler	31
Tablo 11 Katılımcıların geldiği coğrafi bölgelere ilişkin bilgiler.....	32
Tablo 12 Katılımcıların fakültelerine ilişkin bilgiler.....	32
Tablo 13 Katılımcıların flört durumlarına ilişkin bilgiler	33
Tablo 14 Flört ilişkisi olan katılımcıların flört süresine ilişkin bilgiler	33
Tablo 15 Katılımcıların flört şiddetine maruz kalıp kalmadıklarına ilişkin bilgiler.....	33
Tablo 16 Katılımcıların flört ilişkilerinde şiddet uygulayıp uygulamadıklarına ilişkin bilgiler	34
Tablo 17 Çalışma Planı	37
Tablo 18 Flört Şiddeti Tutum Ölçeği'nde anlamlı farkın bulunduğu maddelere ilişkin bilgiler	40
Tablo 19 Katılımcıların değerlendirme şemasına yazıkları ifadeler	69
Tablo 20 Katılımcıların ilk oturumda yazdıkları notlar.....	78

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 Şiddet Döngüsü	8
Şekil 2 Çalışma afişi	73
Şekil 3 Katılımcı üçüncü oturumda hazırladığı afişler	84
Şekil 4 Katılımcıların hazırladığı psikolojik şiddet afişleri	100
Şekil 5 Katılımcıların tamamladıkları mit tümceleri	117

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde çalışmanın problem durumu ortaya konulmuş; araştırmanın amacı ile buna bağlı olarak yanıtı aranan sorulara, araştırmanın önemine, varsayımlara ve sınırlılıklara yer verilmiştir.

1.1.Problem

Yaratıcı dramının kurgu ve içeriği gereği deneyimlerden yola çıkarak tutumların ortaya konduğu, gözden geçirildiği ve yeniden yapılandırıldığı bir süreç olmasından dolayı, üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarının değişmesine sağlayabilecek bir yöntem olup olmadığının araştırılması bu çalışmanın problemini ortaya koymaktadır.

1.1.1. Şiddetin Tanımı ve Nedenleri

Şiddet, içinde barındırdığı kişisel ve toplumsal pek çok dinamikten ayrı tutulamayan, yaşamın her alanında, farklı şekillerde herkesin her an deneyimlemesinin çok olası olduğu bir kavramdır. Dolayısıyla bu dinamikler sayısız katman oluşturmakta, bu durum da tanımı, uygulanma biçimi, uygulanan kişi/grup ya da gruplar gibi faktörler göz önüne alındığında birçok farklı alan ve disiplinde çeşitli tanımlarla ortaya konmasına neden olmaktadır.

Şiddet dendiğinde, akla öncelikle fiziksel güç kullanarak verilen zarar gelmektedir. Dolayısıyla genel şiddet algısı fiziksel şiddet etrafında toplanmaktadır.

Şiddet, “sert ve katı davranış, kaba kuvvet” anlamlarında kullanılmaktadır (Ayan, 2006). TDK sözlüğünde de şiddet, “karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet uygulama, kaba güç, duygu ve davranışta aşırılık” olarak tanımlanmıştır. İngilizce, karşılığı “violence” olan şiddetin tanımı, “bedene karşı zor kullanma, fiziksel bir zarara neden olma, kişisel özgürlüğü kısıtlama, birtakım süreçlere ve alışkanlıklara kısıtlama getirme, büyük güç, duygularda aşırılık ve sertlik” şeklinde daha geniş bir tanım çeşitliliği ile açıklanmaktadır (Köknel, 2013; Koç, 2011; Redhouse, 2006).

Şiddet, yalnızca fiziksel güç içeren davranışlar ya da bedene verilen bir zarar olarak kişiye indirgenerek tanımlandığında, bireysel ve toplumsal sorunların ortaya konması, tartışılması ve bu eksikliklerin giderilerek toplumsal huzur ve barışın geliştirilmesi için atılması gereken adımlar göz ardı edilmekte, diğer yandan şiddetin nedenleri, doğrudan ve dolaylı etkileri konuşulamamaktadır. Bu nedenle şiddetin, daha kapsayıcı ve bütüncül

anlamlarıyla değerlendirmesi gerekmektedir. Şiddet olgusu çok katmanlıdır. Bunun nedenlerinden biri şiddetin, karmaşık, çok boyutlu, uygulanış biçimi ve sonuçları açısından kültürel yapı içerisinde farklılık gösteren, şiddeti uygulayan ve bu şiddete maruz kalan bireyler açısından da değişiklikler içeren bir olgu olmasıdır.

Dünya Sağlık Örgütü şiddeti, “kendine, başka birine, bir gruba ya da topluluğa karşı yaralanmaya, ölüme, psikolojik zarara, yoksun bırakmaya neden olacak kasıtlı fiziksel güç ya da tehdit kullanma” olarak tanımlamaktadır (Krug vd. 2002, s. 5).

Farklı disiplinlerde de şiddet kavramı çeşitli şekillerde tanımlanmış ve analiz edilmiştir. Örneğin biyoloji alanında şiddet, beynin fonksiyonuna bağlı olarak vücudun kimyasal ve hormonal etkileşimlerde bulunması olarak açıklanmaktadır. Bu doğrultuda şiddet, diyet, alerjiler, testosteron gibi kimyasal ve nöropsikolojik faktörler gibi biyolojik temeller üzerinden yorumlanmakta ve tanımlanmaktadır (Sarcen, 2013). Hukuk alanındaki şiddet tanımı ise “kurallara uymamak, kişiye zarar vermek, onurunu zedelemek, huzura son vermek, incitmek ve zor kullanmak” olarak tanımlanmıştır (Erten ve Ardalı, 1996).

Yukarıda verilen şiddet tanımlarının ortak zemininde şiddet, bir insanın fiziksel ve duygusal bütünlüğüne yönelik maddi ve manevi olumsuzluk içeren bütün davranışlar olarak tanımlanabilir.

Şiddet davranışının ardındaki temel motivasyonlardan biri saldırganlıktır. Saldırganlık kavramının açıklanması, şiddet olgusunu daha anlaşılır hale getirecektir (Ayan, 2006). Şiddet kavramı saldırganlığı da kapsamaktadır; çünkü saldırganlık, baskı ve egemenlikle beraber bireye zarar verici her türlü eylemi, sözel ve sözel olmayan semboller de içeren, atılgan, zorlayıcı ve tecavüzkar davranışların tümüdür (Uçar, 2003). Saldırganlık içeren davranışlar da değişik biçimlerde karşımıza çıkabilmekte, dolayısıyla temelinde ve gelişiminde ne tür bireysel özellik ve farklılıklar taşıdığını, toplumsal ve bireysel etmenlerle nasıl etkileşime girdiğini görmek kolay değildir. Buna rağmen, diğer davranış kalıpları gibi, saldırganlık ve saldırganlığın şiddete evrilmesi, bireyin psikolojik ve toplumsal dokusunun, nörolojik ve hormonal yapısıyla girdiği etkileşiminden meydana gelebilmektedir. Ancak saldırganlık eğilimi, yalnızca biyolojik etkileşimlerle açıklanamaz çünkü şiddet ve saldırganlık gibi toplumsal ve sosyal problemlerin altında yatan dinamiklerin göz ardı edilmesine neden olmakta, öğrenilen ve yerleşmiş davranış kalıpları olarak ele alınmakta, çözümü için somut bir adım atılmasına engel olmaktadır. Bunun yanında sosyal öğrenme kuramları, sosyalleşme sürecinin belli aşamalarında çocukların bir takım davranışları taklit yoluyla öğrendikleri iddiasındadır (Özerkmen,

2012). Belirtilen bütün tanımlamalardan varabileceğimiz sonuç, şiddetin üç unsurunun olduğu veya üç boyutta ele alınabileceğidir: İlk olarak şiddet eylemini davranışa döken bir özne; şiddet eyleminden olumsuz etkilenen bir nesne ve son olarak şiddet davranışının dışarıya yansıyan eylem biçimidir (Afşar, 2015).

Şiddetin tanımının zaman içindeki dönüşümü ve kapsayıcılığı, aynı zamanda sınıflandırılması açısından da çeşitlilik göstermektedir. Bunun nedenleri arasında şiddetin farklı disiplinlerde ele alınması, şiddeti uygulayan ya da şiddete maruz bırakılan kişiler üzerinden bir tanımlama ve sınıflandırma ihtiyacı duyulması, şiddetin özel ya da kolektif açılardan ele alınması gibi durumlar söz konusudur. Sözelimi Dünya Sağlık Örgütü (2002), öz yönelimli şiddet, kişilerarası şiddet ve toplumsal şiddet olmak üzere şiddeti üç başlık altında sınıflandırmıştır. Özyönelimli şiddet, kişinin kendini kötüye kullanması veya intihar gibi eylemleri; kişilerarası şiddet, aile içi ya da birbirlerini tanıyan insanlar arasında gerçekleşen şiddet eylemleri; toplumsal şiddet ise devlet, örgütlü politik grup, askeri ya da bir terör örgütü tarafından uygulanan şiddet eylemleri olarak açıklanabilir. Ünsal (1996) ise şiddeti, Dünya Sağlık Örgütü sınıflandırmasına ek olarak, toplumsal olarak ele alınan kolektif şiddeti detaylandırmış, bunun yanı sıra devlet şiddeti ve uluslararası şiddet gibi türlere değinmiş ve bu sınıflandırmayı genişletmiştir.

Şiddet türlerinin sınıflandırılması bir diğer yandan da şiddete maruz bırakılan kişi ya da gruplar üzerinden yapılmaktadır (Polat, 2016). Şiddetin öznesi, şiddetin ardındaki politik unsurların belirleyicilerinden biridir. Sözelimi kadına yönelik şiddetle mülteciye yönelik şiddetin motivasyonları, birbirinden tamamen farklı olabilmektedir. Mülteciye yönelik şiddetin ardında yabancı düşmanlığı, ırkçılık, milliyetçilik, ekonomik ve sınıfsal çıkarlar olabilirken, kadına yönelik şiddetin ardında erkeklik krizleri olabilmektedir. Her ne kadar bütün bu şiddet davranışlarının temel zeminini iktidar ve güç ilişkileri oluştursa da ardındaki motivasyon ve şiddeti boyutu, şiddetin öznesine göre değişebilmektedir.

Bu çalışmada flört şiddeti, fiziksel, cinsel, psikolojik ve dijital olmak üzere tipine göre yapılan şiddet sınıflandırması göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki şiddetin en kapsayıcı tanımı çerçevesindeki bütün şiddet eylemleri, bu sınıflandırmalardaki başlıkların hemen hemen hepsiyle iç içe geçmekte; kesiştiği geniş bir alan olmaktadır.

Flört şiddeti ve flörtte yaşanan şiddet türlerine ve şiddeti artıran risk faktörleri ile şiddetin nedenleri arasında önemli ilişkiler vardır.

Şiddetin Nedenleri

Şiddetin nedenleri, genel olarak üç yaklaşımda ele alınmaktadır. Bunlar biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımdır.

Biyolojik Yaklaşım

Şiddet olgusunun altında tıbbi bir bakış açısının gerekli olduğunu vurgulayan bu yaklaşım, bazı hormonları, bireyin davranışlarını yönlendiren temel faktörler olarak değerlendirmektedir.

Şiddet ve hormonların ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar, seratonin hormonunun saldırgan davranışları inhibe ettiğini ve seratoninerjik disfonksiyonun hayvan ve insanlarda agresif davranışlar ortaya çıkarmada etkili olduğunu ortaya koymuştur (Özenoğlu ve Ünal, 2015).

Şiddete karşı biyolojik yaklaşımla ilgili yapılan çalışmalar, genel olarak şiddet ve agresyon kavramlarının eklektik bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini de vurgulamaktadır (Abay ve Tuğlu, 2000). Bunun başlıca nedeni, şiddet olgusunun altında sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik pek çok faktörün olması ve biyolojik yaklaşımın tek başına bu faktörlerin ortaya konmasında yetersiz kalmasıdır. Şiddeti yalnızca biyolojik yaklaşımla ele almak, şiddetin ardındaki politik kurguyu da göz ardı etmektedir. Ayrıca şiddet uygulayan kişileri medikal bir vaka halinde görme eğilimi yaratmakta, bu da konunun bütünüyle ele alınmasına engel olmaktadır.

Psikolojik Yaklaşım

Bu yaklaşımda, suç ve şiddet davranışı, kişilik gelişimindeki bir bozukluk sonucu ortaya çıkan bir durum olarak tanımlanmaktadır. Bu bozukluğun ardında, ebeveyn yaklaşımları, tahrik edilme, güç/menfaat sağlama, bağımlı kişilik oluşturma, iletişim ve çatışma çözme becerilerinin öğrenilememiş olması gibi etmenler yer almaktadır (Baltaş, 2000). Bu etmenlerin yanısıra duygusal baskı, hayal kırıklıkları için çıkış yolu bulma, empati yoksunluğu ve aile içi şiddet gibi problemler de vardır (İçli, 1995). Çünkü kişi, aile ortamında gerçekleştirdiği ya da gerçekleştiremediği sosyalizasyon sürecinde şiddeti benimsediği ve içselleştirdiği takdirde, ilerleyen yıllarda şiddeti ve şiddeti uygulamayı normal bir davranış olarak algılama eğilimi göstermektedir. Bu aile ortamında gelişen düşünce sistemi ise, istediklerini agresif davranışlarla varabileceğini düşünen kişilerin, bunu düşünmeyen kişilere oranla şiddet içeren davranışları daha sık kullanmalarına neden

olmaktadır (Anderson ve Bushman, 2002). Bu yerleşen düşünce yapısı bazen de kişinin insanlara ya da olaylara takındığı tutumlara bağlı olarak bir kişiyi ya da grubu hedef alabilmektedir. Kültürel, bireysel ya da toplumsal nedenlerle marjinalleştirilmiş bir alan içindeki bir gruba ya da kişiye şiddet uygulanabileceği ve bunda problematik bir durum olmadığı fikri, şiddete yönelik bir olumlama içermektedir. Bu olumlamanın da şiddeti doğurduğu açıkça gözlenmektedir.

Sosyolojik Yaklaşım

Sosyal öğrenme kuramcısı Bandura (1971), saldırganlığın öğrenilen bir davranış olduğunu öne sürmüştür. Ona göre, insan yalnızca iç güdülerinin ve çevresel etkenlerin kontrolü altında olan bir varlık değil, yaşam deneyimlerini yönlendirebilen, etkileyebilen bilinçli bir varlıktır. Dolayısıyla belli düzeyde kendine yöneltilen davranışlardan çıkarımlarda bulunabilir ve kendi davranışlarını da kontrol edebilir ve yeniden yapılandırabilir. Bu noktada sosyolojik yaklaşımın, şiddeti öğrenilen bir davranış olarak ele aldığı söylenebilir. Örneğin henüz bir davranış şeması geliştirememiş olan çocuklar, herhangi bir aile üyesini, öğretmenini, arkadaşını ya da bulunduğu sosyal çevreden birini örnek alabilir. Yani davranış şeması, çevreyi taklitte başlar.

Şiddetin, sosyalleşme sürecinde çatışma çözmek için bir araç olarak kullanılması, toplum içinde nesiller arası aktarılan bir değer olarak görülmesi, şiddetin sürdürülmesi ve kendini yeniden üretmesi açısından önemli bir neden olarak göze çarpmaktadır. Sözgelimi çocuk, ebeveyn ya da öğretmenin şiddet davranışına şahit olur ve taklit ederse; üstelik bunu sorunları çözmek ya da iletişim kurmak için yaptığını düşünerek yaparsa, bunun gerekli bir davranış kalıbı olduğunu düşünerek içselleştirir ve yaşamında uygulamaya başlar.

Şiddetin öğrenilme ve kalıcı bir davranışa dönüştürülme sürecinde sosyal çevre ve sosyo-kültürel öğelerin de önemli bir etkisi vardır. Yoksulluk, zayıf aile ilişkileri, madde kullanımı gibi değişkenler beraberinde sosyal dışlanmaya; sosyal dışlanma ise şiddete maruz kalma ekseninde bireyi şiddetin uygulayıcısına dönüştürmeye varabilmektedir (Ekşi ve Yaman, 2010).

Medya ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla gündelik yaşamın olağan bir parçası haline dönüşen şiddet, bireyin sağlığı ve iyilik bütünlüğü için ciddi bir risk faktörüdür. Ana akım medyada yayınlanan dizi ve programlardaki izlenmesi için özenle hazırlanmış görsel şiddet sahneleri, ötekileştirici ve ayrıştırıcı bir dil, şiddetin bir sorun çözme aracı olarak kullanılması, mafyatik karakterlerin kahramanlaştırılması gibi sorunlar da bu risk

faktörlerini artırmaktadır. Bu medya araçlarında karşılaşılan şiddet davranışını gösteren dil ve karakterler, bireyin taklit ve öykünme hali içinde farkında bile olmadan benimsenmekte ve içselleştirilmektedir (Turam, 1996).

1.1.2. Flört Şiddeti

İngilizcesi “flirt”, Fransızcası “fluetir” olan ve Türkçeye “flört” şeklinde geçen sözcük, zaman içinde sosyal ve kültürel gelişmelerle beraber dönüşüme uğramış, önceleri “karşılıklı kur yapmak, karşı cinsten birisiyle onun ilgisini ve dikkatini çekecek biçimde konuşmak, kadınla erkek arasındaki duygusal ilişki, karşı cinsten biriyle duygusal ilişki kurmak” gibi anlamlara gelirken -ki hala bu anlamlarıyla da kullanılmaktadır-, şimdilerde ise geç ergenlik/genç yetişkinlik dönemler arasında yaşanan tecrübeler olarak da kullanılmaya başlanmıştır (Öztürk, 2013).

En genel ve güncel tanımıyla flört, karşı cinslerin birbirlerini tanımak ve birbirlerine olan uyumlarını görmek amacıyla arkadaşlık, sevgililik ve cinsellik aşamalarını yaşadığı süreçtir (Hortaçsu, 2003).

Bazı araştırmalarda flört şiddeti, “yakın ilişki şiddeti”, “yakın ilişki içinde şiddet”, “yakın partner şiddeti”, “sevgili şiddeti” olarak geçmektedir. Bu kavramlar birbirine benzer şekilde, geleneksel bakışın savunduğu, erkeğin istismar eden, kadının ise mağdur olduğu anlayışının ötesine geçen, aile içi/ev içi şiddetin kapsamını aşan terimler olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu kavramların kapsamı açısından değerlendirildiğinde, flört şiddeti, evlilik gibi resmi bir kurum içinde ve heteroseksüel ilişki düzleminde açıklanmaktan çok, şiddetin her türlü yakın ilişkide gerçekleşme ihtimalini göz önünde bulundurularak açıklanmaktadır (Güneş, 2018). Bu çalışmada, flört kavramının zaman içinde dönüştüğü ve kapsadığı ilişki biçimini ifade etmek için “flört şiddeti” kavramı kullanılmıştır.

Kişilerarası şiddet türüne dahil olan flört şiddeti, “bir partnerin diğerini fiziksel (vurma, yumruklama), cinsel (rızasız cinsel ilişki, istenmediği halde dokunma) ya da psikolojik (yalnızlaştırma, ad takma, zarar vermekle tehdit etme) olarak kontrol altına almayı ya da baskısı altında tutmayı hedefleyen davranışlar bütünü” olarak tanımlanmıştır (WHO, 2002).

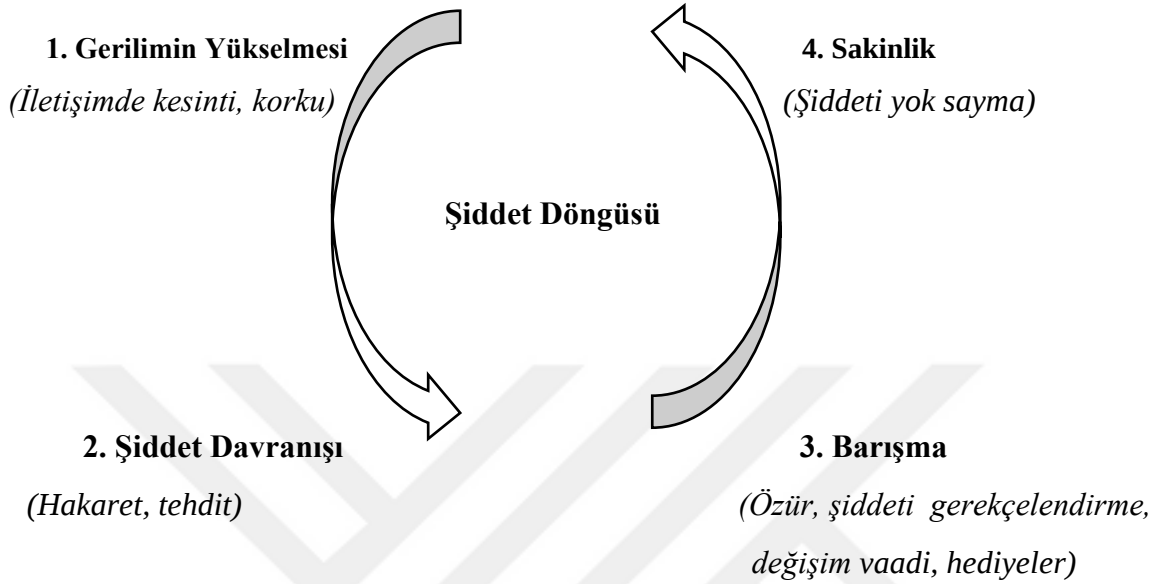
Flört şiddetinin gerçekleşmesindeki risk faktörleri arasında yaş grubu/gelişim dönemi ciddi bir öneme sahiptir. Bunun nedeni ise yaş grubunun sosyalleşme süreci içinde şiddeti algılama, hoş görmeye çalışma, anlamlandırma ve harekete geçme noktalarında farklılıklar göstermesidir.

Yapılan alışmalar, şiddete maruz kalma noktasında en fazla risk altında olan dönemi adölesan ve genç erişkin yaş dönemi olarak belirlemiştir çünkü bu dönemde kişi, farklı bireylerle yakınlık arayışı içindedir (Fidan ve Yeşil, 2018). Bu dönemde gençler, psikolojik olarak hassastır ve bu dönem, deneyimsizlikleri nedeniyle gençlerin şiddetten daha fazla etkilendikleri bir süreç olabilmektedir. Benzer bir şekilde, Arslan vd. de, ergenlik döneminin, yetişkinliğe geçişte önemli bir basamak olarak yalnızca şiddete maruz kalma değil, şiddet uygulayacısı olarak da yüksek bir risk taşıdığından söz etmektedir (Arslan vd., 2008). Dolayısıyla bu dönemde görülen akranlar arası şiddet ve flört şiddeti, en belirgin biçimde ortaya çıkan şiddet davranışlarıdır (CşMD, 2017). Her ne kadar ergenlik döneminde yaşanan bir flört ilişkisinin çatışma çözmeyi deneyimlemek için bir fırsat sunması beklense de bu çatışmalar çözülmesi g durumlar olarak algılandığından bir istismara dönüşmektedir (Bugay ve çok, 2015)

Kaukinen, niversite öğrencileri arasında flört şiddeti üzerine yaptığı çalışmasında, özellikle öfke, kayęı, depresyon gibi olumsuz duygu durumlarının, istenmeyen fiziksel ve cinsel yakınlalışmaları önlemeye yönelik dayanıklılığı azaltan alkol ve madde kullanımının flört şiddeti açısından ciddi derece risk faktörü olduğunu belirtmektedir (Kaukinen, 2014). Shorey ve arkadaşları da niversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, alkol kullanımının flört şiddeti açısından ciddi bir risk oluşturduğunu belirtmiş, alkol kullanımının başta fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet olmak üzere bütün şiddet türleriyle doğrudan bağlantılı olduğu sonucuna varmıştır (Shorey, Brasfield, Zucosky, Febres ve Stuart, 2015)

Diğer bir risk faktörü ise, çocukların sosyal ve psikolojik gelişimlerinin temelini oluşturan aile etkileşimleri ve ilişkileridir. Aile, kişilerin karakterlerinin oluştuğu ve toplumsal bir bireye dönüştükleri sürecin başlangıcının gerçekleştiği ilk yerdir. Kişi, sevgi, öfke, nefret, hırs gibi duygulanımlara ilişkin kodların temelini ailede atar. Eğer şiddet bu temel in köşe taşlarında bulunuyorsa, ilerleyen zamanlarda flört şiddetine ciddi bir zemin hazırlamaktadır (Glass vd., 2003). Aile içinde çocuğa kötü muamele, ebeveynlerin birbirlerine uyguladığı şiddete tanık olma, fiziksel şiddet ve evde gerilimli bir havanın hakim olduğu bir iklimin, ilerde bireyin şiddete ve/veya mağduriyete eğilimi üzerinde ciddi bir etkisi vardır (Dahlberg, 1998). Ebeveyn tutumlarıyla flört şiddeti mağduriyeti arasındaki ilişkiyi ortaya koymak için yapılan bir çalışmada, evde aile içi şiddete tanık olan ya da bir yetişkin tarafından şiddete maruz bırakılan kişilerin, aile içinde benzer bir deneyimi olmayan kişilere oranla şiddet mağduriyetini daha yüksek düzeyde deneyimledikleri sonucuna varılmıştır (Earnest ve Brady, 2016).

Genelde şiddet, özelde ise flört şiddeti, belli davranış biçimlerinin tekrarlanarak sistematik bir hale gelmesi şeklinde tanımlanır. Bu noktada bir şiddet davranışının bir kere gerçekleşiyorsa tekrar etme olasılığının yüksek olduğu ifade edilebilir. Bu durum genelde bir şiddet döngüsü içinde (Şekil 1) gerçekleşmektedir (CŞMD, 2018).

Şekil 1 Şiddet Döngüsü

Flört şiddetinin öncelikle beden ve ruh sağlığı üzerinde çok ciddi etkileri vardır. Bunlar yaralama, ölüm, madde bağımlılığı, yeme bozuklukları, özgüvende azalma, öfke patlamaları, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, kaygı, intihar düşüncesi ya da girişimleri, kronik bağırsak ve kalp hastalıkları gibi kişinin üzerinde uzun ve/veya kısa vadede sorun teşkil eden yaşamsal etkilerdir (Baldan ve Akış, 2017).

Flört şiddeti, nedenleri, risk faktörleri ve sonuçları bakımından değerlendirildikçe genişleyen ve kendini gizleyebilen bir olgudur. Yalnızca ilişki içindeki bir partnerin diğerine değil, her iki partnerin de birbirlerine ve başkalarına uygulayabildiği şiddet davranışlarını içerir. Bu noktada güvenli ilişkiler kurabilmek için flörtte şiddet türlerinin farkında olmak önemlidir. Bu nedenle aşağıdaki bölüm, flört ilişkilerinde şiddet türlerini açıklamaktadır.

Flört Şiddeti Türleri

Flört şiddeti genel olarak romantik bir ilişki içinde kişilerarası yaşanan güç kurma ve istismar etme olarak tanımlanmaktadır. Şiddet kavramına benzer biçimde, flört şiddeti dendiğinde, ilk olarak fiziksel gücü içeren bir şiddet davranışı akla gelmektedir. Ancak bu güç kurma ve istismar etme, araştırma ve konu üzerinde yapılan çalışmalarla devamlı

güncellenmekte, artık yalnızca fiziksel açıdan değerlendirilmemektedir. Flört şiddeti, ana hatlarıyla fiziksel şiddet, duygusal/sözel şiddet, ekonomik şiddet, cinsel şiddet ve sanal şiddet olarak sınıflandırılmaktadır (Baldan ve Akış, 2017; Fidan ve Yeşil, 2018; CŞMD, 2018). Şiddet türleri; kapsamı, şiddeti uygulayan, şiddete maruz bırakılan kişi veya kuruluşlar açısından bakıldığında bir çok durum ve tanım için geçerlidir ancak bu bölümde flörtte şiddet türleri üzerinden ele alınmıştır.

Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, ilişkide genel olarak bir partnerin diğer bir partnerin bedenine ya da partnerlerin birbirlerinin bedenlerine yönelik kasti zarar veren davranışları olarak tanımlanmaktadır (Fidan ve Yeşil, 2018; Arslan vd., 2008) Bu davranışlar, bunlarla sınırlı olmamakla beraber vurmak, çimdik atmak, saç çekmek, kol bükme, yakmak, yumruk atmak, itmek, tokat atmak, sürüklemek, tekme atmak, boğmak, ısırma, sert davranmak, öldürmek, fiziksel bütünlüğüne zarar vermek gibi acı, rahatsızlık ya da yaralanmayla sonuçlanan fiziksel güç kullanımı olarak da tanımlanmaktadır (CŞMD, 2017; Matalka ve Hussainat, 2013; Naved ve Persson, 2005). Bu fiziksel şiddet davranışları, zaman zaman literatürde, ortaya çıkan muhtemel sonuçlara göre hafif, orta ve ağır şiddet şeklinde sınıflandırılmaktadır. (Offenhauer ve Buchalter, 2011).

Güneş (2018, s.63-64), üniversiteli gençlerin flört şiddetine yönelik görüş ve deneyimlerinin yer verildiği çalışmasında yaptığı görüşmeler sonucunda üniversite öğrencilerinin, fiziksel şiddeti nasıl tanımladıklarını şu şekilde (Tablo 1 ve Tablo 2) belirtmiştir.

Tablo 1

Kadın öğrencilere göre fiziksel şiddet

Bedene bir şeyle vurmak	El ve ayakla karşı tarafa vurmak	Can acıtacak şekilde itip kakmak	Vurmasa bile elini kaldırmak
Kolunu sıkma	Tekme atmak	Darp etmek	Kolunu çekiştirmek
Hırpalamak	Birbirini itmek	El kaldırmak	Yerden yere vurmak
Tokat atmak	Dövmek, vurmak, kırmak	Fiziksel güç kullanmak	

Tablo 2

Erkek öğrencilere göre fiziksel şiddet

Öpmeye kalkmak	Bir insanı bedenen yaralamak	Cansız maddeyle vurmak
Zorla elini tutmak	Birisine küfretmek	Fiziki açıdan zarar vermek
Darp etmek	Kavga etmek	Kolunu sıkmak
Biber gazı sıkamak	Saldırmak	Üzmek

Yapılan bu araştırmada, öğrencilerin fiziksel şiddeti tanımlama biçimleri, cinsiyet bağlamında ele alındığında kapsamı ve boyutu değişse de genel olarak birbirini içine geçmekte, belli noktalarda kesişmektedir. Sözelimi cinsel şiddet, aynı zamanda fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet de içerebilmektedir.

Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet de, diğer şiddet türleri gibi, diğer şiddet türlerine eşlik etmekte ve bu nedenle bağlantısı göz ardı edilmemesi gereken bir yerde durmaktadır. Duygusal/sözel şiddet olarak da ifade edilen bu istismar türü, genel olarak özgürlükten yoksun bırakma, diğer insanlarla sosyalleşmeyi engelleme, giyimini kısıtlama, aşağılama, küfür etme, azarlama, görmezden gelme, kendine zarar verme, başkalarının yanında küçük düşürme, başkaları ile kıyaslama gibi davranışlarla duygusal ihtiyaçların ve duyguların karşı tarafı baskı altına almak ya da baskı altında tutmak için sistematik bir şekilde kötüye kullanılması, bir yaptırım aracı olarak kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Follingstad ve Edmundson, 2010; Offenhauer ve Buchalter, 2011; Follingstad, Coyne ve Gambone, 2005). Bu istismarın içinde bilinçli bir şekilde karşı tarafa kendini suçlu, eksik ve yetersiz hissettirmek de bulunabilir. Psikolojik şiddetin kapsamı, son yıllarda yapılan araştırmalarda genişletilmiştir. Örneğin mala zarar vermekle tehdit, görmezden gelme ve intiharla ya da ayrılmayla tehdit etme gibi davranışlarla, aileden, arkadaşlardan ya da muhtemel destek gruplarından izole eden davranışlar, kişinin muhakemesini sürekli sorgulayarak deliymişçesine hissettiren, özgüvenini ya da bağımsızlığını etkileyebilecek bütün davranışlar da psikolojik şiddet olarak değerlendirilmektedir (Foshee, Bauman, Linder, Rice ve Wilcher, 2007).

Israrlı takip (stalking) de zaman zaman psikolojik şiddet kapsamında ele alınmaktadır. Teknolojik araçların gelişmesi ve iletişim kanallarının büyük bir kısmı bu araçlarla sağlandığından, ısrarlı takip (stalking) kavramı, bir başka şiddet türü olarak değerlendirilebilecek dijital şiddet başlığı altında yer almaktadır.

Güneş'in (2018, s.65-67), üniversite öğrencilerinin psikolojik şiddeti ne şekilde algıladıklarını ortaya koyduğu çalışmasında, kadın öğrencilerin psikolojik şiddete yönelik görüşleri, erkek öğrencilere göre (Tablo 4 ve Tablo 5) daha çeşitli olduğu görülmektedir.

Tablo 3

Kadın öğrencilere göre psikolojik şiddet

Hakaret etmek	İnsanı çelişkiye düşürmek	İnsan üzerinde baskı
Dalga geçmek	Diretmek, takıntı	Erkeğin kadınların yanında küfredmesi
Cinsel bir söz-tavır-temas	Düşünceleri hiçe saymak	Kişinin savunmasız yönüne saldırmak
Zorlamak	Düşünceleri anlamsız görmek	Sözel saldırı
Mobing	Duyguları/düşünceleri engellemek	İntiharla tehdit etmek
Psikolojik taciz	Küçük görmek	İnsanı suçlu hissettirmek
Kalp kırıcı sözler	Dürüst olmamak	bağımlılık
Aşağılamak	Yapmak istenen bir şeye baskı ile engel olmak	Sürekli kendi isteklerini dayatmak

Tablo 4

Erkek öğrencilere göre psikolojik şiddet

Beklenmeyen bir anda hayır demek	İkili ilişkilerde karşıdakini kırıcı, üzücü, hoşuna gitmeyecek cümleler kurmak	İnsanın onuru, haysiyeti ile ilgili yorumlar yapmak
Tehdit etmek	Her türlü kısıtlamada bulunmak	Ruhsal açıdan duygulara baskı kurmak
İç dünyasını etkilemek	“Sevgililer gününde ne alacaksın?” sorusu	Yanlış şeyleri gereğinden fazla bir şekilde gündemde tutmak
Sözlü olarak baskı uygulamak	İnsanda zorunluluk hissi yaratmak	Kişinin yapmak istediğinden alıkoymak
Sözlü taciz	İlişkide aşırı sahiplenmek	Kıskandırmak
Beklenmeyen bir anda hayır demek	İkili ilişkilerde karşıdakini kırıcı, üzücü, hoşuna gitmeyecek cümleler kurmak	İnsanın onuru, haysiyeti ile ilgili yorumlar yapmak

Psikolojik şiddete maruz bırakılan kişilerde, stres, anksiyete, depresyon, korku, şok, kendini suçlama, özgüven eksikliği ve başkalarına karşı güven kaybı gibi kişinin refahını ciddi derecede etkileyen bir takım etkiler görülmekte (Aguilar ve Nightingale, 1994) ve genellikle psikolojik şiddet, fiziksel şiddetin bir habercisi olabilmektedir (Murphy ve O'Leary, 1989). Ayrıca bu durumlar, sosyal yaşama uyum sağlamada ve yeni ilişkiler kurmakta ve geleceğini sağlıklı bir biçimde kurmasının önünde problemler yaratabilmektedir.

Cinsel Şiddet

Flörtte şiddetin bir diğer türü de cinsel şiddettir. Tıpkı diğer şiddet türleri gibi, cinsel şiddet de oldukça geniş bir çeşitlilikte ele alınmaktadır. Cinsel şiddet, bir kişinin iş ve sosyal yaşamında, başka bir kişi tarafından yakınlığına bakılmaksızın cinsel ifadelere, tekliflere ya da dayatmalara maruz bırakılması olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2002).

Cinsel şiddet denince akla ilk olarak taciz ve tecavüz gibi eylemler gelmektedir. Ancak bu davranışların yanında, ısrarcı davranmak, rıza olmaksızın, bir baskı mekanizması kurarak ya da rıza inşası üzerinden kandırarak oluşturulan ve içinde tek taraflı cinsel yarar bulunan manipülatif davranışlar da cinsel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir (Bandyopadhyay, Deokar ve Omar, 2014). Aynı zamanda bir kişi hastalık, engel, alkol ya da herhangi bir uyuşturucu maddenin etkisindeyken gerçekleşen cinsel ya da cinsel içerikli eylemi anlayamayacak, eyleme onay veremeyecek ya da istemediğini belirtmeyecek durumda ise de cinsel şiddet söz konusudur (Saltzman, Fanslow, McMahon ve Shelley, 1999). Cinsel bir davranış için zor kullanmak, utandırmak, cinselliğini başkalarıyla kıyaslamak, çıplak bırakmak, cinsel davranışlarda ileriye gitmek için çabalamak, doğum kontrol yöntemlerine olan ulaşımı engellemek, özel fotoğraf ya da video çekimi yapmak için zorlamak, verilen “hayır” cevabını “evet”e çevirmek ve onayı inşa etmek için kullanılan ikna araçları da cinsel şiddettir (CŞMD, 2018; Çelik, 2018).

Üniversite öğrencilerine göre cinsel şiddet içeren davranışların bazıları aşağıdaki tablolarda (Tablo 6 ve Tablo 7) verilmiştir (Güneş, 2018, s.69-71).

Tablo 5

Kadın öğrencilere göre cinsel şiddet

İki taraftan birinin istemediği cinsel birliktelik	Sosyal medya üzerinden cinsel içerikli fotoğraf isteme	Cinsel ilişki için baskı altında tutma
Kişinin rızası olmadan baskı kurmak	Zorla öpmek, zorla sarılmak, istenmeyen temas	Kadına istemediği halde dokunma
Kadının cinsel duygularını önemsememe	Zorla cinsel ilişkiye girme	Erkeğin zorla birlikte olma isteği

Tablo 6

Erkek öğrencilere göre cinsel şiddet

Erkeklerin kadınların istemediği bir şeyi yapması	Tecavüz	Erkeklerin tanımadıkları birine yaptıkları
Birinin istememesi ve diğerinin ısrar etmesi	Birini zorla ilişkiye zorlama	Zorla öpme, sahip olma
Cinsel yönelimi ne olursa olsun insanlara yapılan saldırı	Cinsel şiddet, parçalama ve kesme	Hayvanlara yapılan saldırı

Özellikle son yıllarda cinsel şiddetle ilgili yapılan araştırma ve çalışmalarda “hayır” cevabı, beraberinde onay/rıza inşası kavramları üzerinde durulmaktadır. Onay/rıza inşası, kişinin onayının olmadığı bir davranışa verdiği “hayır” cevabını, “evet”e çevirmek için kullanılan; fiziksel zorlama içermeyen tatlı ısrar, hediye, iltifat, kibar tehditler, acındırma gibi duygusal baskı araçlarının kullanıldığı yöntemlerdir (CŞMD, 2017). Onay/rıza inşası cinsellik için sık başvurulmuş bir yöntem olmakla beraber, duygusal şiddet türüyle iç içe geçmekte; duygusal bir manipülasyon aracıyla uygulandığı için zaman zaman bir şiddet davranışı olduğu unutulmakta ya da fark edilmemektedir. Onay/rıza inşası için kullanılan tümcelerden bazıları şu şekilde (Tablo 7) örneklendirilebilir (CŞMD, 2018):

Tablo 7

Onay rızası için kullanılan bazı tümceler

Zaten ciddi düşünmüyor muyuz?	Sen beni sevmiyorsun.
O zaman ben yokum.	O zaman neden birlikteyiz?
Biraz başkalarını örnek alsan keşke.	O zaman olacaklardan ben sorumlu değilim.

Cinsel şiddetin gerçekleşmesinin nedenleri arasında cinselliğin bir tabu olarak görülmesi de vardır. Kişilerin cinsellik konusunda sağlıklı bilgiye erişiminin kısıtlı olması, bedensel farkındalığın eksikliği, bedensel sınırların keşfedilememiş olması, partnerlerin birbirlerinin beklenti, istek ve sınırlarını konuşmuyor olmaları, bu tabulaştırma sürecinin olumsuz çıktılarıdır. Bununla beraber, ataerkil değerler nedeniyle, söz gelimi evlilik öncesi cinsellik deneyimi, özellikle kadınların sahip oldukları ilişkinin başka alternatifinin olmayabileceğini düşündürmekte, bu durum da kendilerini cinsel şiddeti de beraberinde diğer şiddet davranışlarını tolere etme olasılıklarını atırmaktadır (Toplu, Hatipoğlu-Sümer ve White, 2013). Cinsel şiddetin önlenmesindeki önemli adımların biri, bu ikna yöntemlerinin farkında olmak ve gerçek bir onayın “hayır”ın yokluğu değil, sesli, istekli ve coşkulu bir “evet”in varlığı olduğunu hatırlamaktır (CŞMD, 2018).

Dijital/Sanal Şiddet

Dijital teknoloji araçları, gün geçtikçe iletişim ve ilişki biçiminin vazgeçilmez bir parçası haline almaktadır. Bu durum da flört ilişkisi içinde, ısrarlı takip (stalking) veya dijital/sanal şiddet şeklinde kendini göstermektedir. Dijital şiddet genel olarak, bir partnerin teknolojik araçları, diğerini kontrol etmek ve/veya tehdit etmek amacıyla kullanması olarak tanımlanabilir (Fidan ve Yeşil, 2018). Dijital şiddet, bir veya birden fazla şekilde gerçekleşebilmektedir. Çevrimiçi platformlarda aşağılayıcı lakaplar takmak, tehdit etmek, duygusal ya da psikolojik açıdan yıpratma, zarar verici dedikodular yaymak, taciz etmek için sahte hesap kullanmak, başkalarına hedef haline getirmek (Ybarra, Price-Feeney, Lenharty ve Zickuhr, 2017), akıllı telefon gibi araçlarla takip, gözetleme, casusluk yapma, özel ya da utandırıcı fotoğraf ya da videoların internet siteleri ya da sosyal ağlar aracılığıyla yaygınlaştırılması ya da kişilerin partnerleri tarafından bu tür görsel malzemeleri yaygınlaştırmakla tehdit edilerek istemedikleri, özellikle de

cinsellikle ilgili davranışları yapmaya zorlanması dijital şiddet örnekleridir (Draucker ve Martsolf, 2010).

Flört şiddetinin yakından ilişkili olduğu kavramların başında toplumsal cinsiyet gelmektedir. Flört ilişkileri bir dizi toplumsal kod ve sosyal açıdan inşa edilmiş kurallarla düzenlenebilmektedir. Partnerlerin ilişki içindeki rolleri, birbirlerinden beklentileri, davranış ve yaklaşımları, söylemleri bir çatışma ortamı yaratabilmekte, bu durum da flört şiddetinin yaşanmasına neden olmaktadır. bu nedenle flört şiddeti ve toplumsal cinsiyet arasındaki ilişkiyi açıklamak, flört şiddetinin dinamiklerini anlamak açısından gereklidir.

1.1.3. Flört Şiddeti ve Toplumsal Cinsiyet

Flört şiddetini derinden etkileyen en önemli faktörlerden biri toplumsal cinsiyettir. Bu çalışmada yürütülen yaratıcı drama atölyelerinin en önemli boyutlarından biri olan toplumsal cinsiyet, flört içinde yaşanan şiddetin temel nedenlerinden biridir. Bu noktada toplumsal cinsiyetin flört şiddeti içindeki yerine ve etkisine bakmak, flört şiddetinin dinamikleri açısından önem arz etmektedir.

Toplumsal cinsiyet kavramı, özünde cinsiyet eşitliğini savunan feminist hareketin içinden doğmuştur. Biyolojik olana atfedilen cinsiyet eşitsizliklerinin, toplumsal, kültürel, sınıfsal ve cinsel yönelime yönelik ayrımcı politikaların etkisinde olduğuna dikkat çekmektedir. Toplumsal cinsiyet normları, biyolojik cinsiyetin tersine kurgulanmış, değişebilen ve yeniden üretilebilen normlardır. En basit tanımıyla ve erkekler hakkında genellikle kabul edilen görüş ve beklentiler, normlar bütünüdür. Bu normlar değişik zaman ve yerlere göre farklılık gösterebilmekte, bir coğrafyanın kadınlık ya da erkeklik rolü/davranış kalıbı olarak gördüğü bir olgu, farklı bir coğrafyada tamamen farklı ya da tam zıttı olabilmektedir. Örneğin iş bölümü (Tablo 8), birçok toplumda benzer şekilde toplumsal cinsiyet temelinde var olmuştur (Pincha, 2009, s.5)

Tablo 8

Toplumsal cinsiyet rolleri

Roller	Kadın	Erkek
Üreme Rolü (Tipik olarak kadınlar)	Biyolojik üreme işi: Bebekleri doğurma ve emzirme Toplumsal yeniden üretim işi: Çocukları büyütme, yemek pişirme, temizlik yapma, çamaşır yıkama, su/ odun/yakacak taşıma vb. Görünmez ve karşılığı ödenmemiş Bağımlı karar almayı destekler	Üreme ile ilgili minimum iş Hareketlilik daha fazla İsteğe bağlı Görünür Karar verme gücü elinde
Üretim Rolü (Tipik olarak erkekler)	Geçim faaliyetleri Düşük ücret (erkeklerle göre) Görünmez/ikincil önemde İşin doğası genellikle yeniden üretim rolüne dayalı	Geçim faaliyetleri Yüksek ücret (kadınlara göre) Görünür Geçimi sağlayan olarak kabul edilme
Topluluktaki Rol	Akraba ilişkileri, dinsel faaliyetler, sosyal etkileşim ve törenlerin (doğum/ evlilik/ ölüm) vb. devamını sağlamak Ücretsiz iş İşin doğası yeniden üretim rolüne benzer	Siyasi Prestij ve güç sağlayan Ücretli iş Fazlaca görünür

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin temelinde üzerinde durulması gereken en önemli olgulardan biri de hegomonik erkeklik ve bu erkekliğin içinde barındırdığı iktidardır. Bourdieu (2002), toplumsal cinsiyetin temelinde eril bir düzenin gücü olduğundan söz etmektedir ve bu erkek merkezli görüş, kendini gayet doğal ve tarafsız bir durummuş gibi yansıtmakta; kendini sembolik bir şekilde entegre ederek programlamaktadır. Bunu iş gücünün cinsiyetçi bölümü üzerinden örnekleyerek bedenin cinsiyetlendirilmiş halinin bir gerçeklik olarak sunulduğundan ve bu cinsiyetlendirici görüşün meşru kılındığından söz etmektedir. Biyolojik farklılığın, cinsler arasında toplumsal olarak inşa edilmiş bu ayrımın, cinselliğe ilişkin iş bölümünün doğal bir sonucu olarak da karşımıza çıkabildiğini şu şekilde örneklendirmektedir: Sembolik bir dayatma altında, kadınların cinsel organlarına ilişkin son derece olumsuz bir imaj oluşturmaya neden olan söylem ve tanımlarla, eril cinsellik özelliklerini yücelterek cinsel organları toplumsal olarak tanımlar, farklılıklarını vurgulayarak benzerliklerini yok saymak suretiyle inşa ederek üstünlüğünü ilan eder.

Günlük yaşamın belirleyicilerinden olan dil ve söylemler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yeniden üretilmesinde ve sürdürülmesine önemli bir rol oynar. Söylemler; kavramları, sembolleri ve nesneleri oluşturan sosyal, kültürel, tarihsel ve benzeri

oluşumları içermektedir. Sosyal yaşam, söylemlerle üretilir, dönüştürülür ve değiştirilir. Dilin ise anlam açısından gerçeği temsil etmesi, gerçek ve doğru arasında yakın bir ilişki içinde olduğunu ortaya koymaktadır (Baştürk, 2012). Her dil, içinde doğduğu kültür ve iktidar ilişkilerine uygun biçimde kurgulanır ve ataerkil kültür de kendisini dille yeniden üretir (Çelik, 2016). Günlük dile yerleşmiş cinsiyetçi hitaplar, kalıplar, atasözleri ve deyimler bu üretimi pekiştirmektedir. Dil, cinsiyet eşitsizliklerinin üretiminde ve şiddetin yönlendirilmesinde güçlü bir araç haline gelebilmektedir. Çünkü şiddeti normalleştiren, meşrulaştıran ya da konuşulmasını engelleyen bir takım söylem ve ifadelere dönüşür. Bu söylem ve ifadeler, zamanla toplum içinde normalleştirilir, içselleştirilir ve birer mite dönüşür.

Toplumsal cinsiyetin mekânsal boyutuna da değinmek gerekir. Gündelik yaşamda erkekler kamusal alanla, kadınlar ise özel alanla ilişkilendirilir. Bu ayrımın tarihi ise 17. ve 18. yüzyılda gerçekleşen Sanayi Devrimi'ne dayanmaktadır. Bu süreçte kadınlar piyasadan evlerine sürerek, özel alan ve kamusal alan farkına büyük bir açılım getirmiştir. Yine bu durum kamusal alanın akılla ilişkili olduğunu, duygusal ve estetik olan, yani aklın bulunmadığı olguların özel alanla ilişkilendirilmesini pekiştirmiştir (Donovan, 2016). Özel alanla ilişkilendirilen kadının, çocukların ve ailenin ihtiyaçlarını karşılamak, mekânı düzenlemek ve ev işlerini organize etmek gibi sorumlulukları varken, erkeklerin kamusal alanda üretmek ve ekonominin gelişmesine katkı sağlamak, maddi açıdan aileye bakmak gibi yükümlülükleri vardır. Bu kurgulanan görev ve sorumluluklar, beraberinde kişilere toplumsal yaşamın içinde şiddeti meşru gösteren birtakım algılar yaratmakta ve ağır yükler getirmektedir. Erkekliğin yalnızca kadınları değil bizzat bu erkekliği kurgulayan, deneyimleyen ve sürekliliğini sağlayan erkekleri de çok derinden etkilediği gerçeğidir. Özellikle kadınların büyük ölçüde iş yaşamına katılmaları ve üretimin aktif özneleri olmaları hem kamusal alanda hem özel alanda, giderek erkeğin egemenliğini kaybetmesine ve bu da erkeğin bu değişim ve dönüşüme ayak uydurmasında problemlere neden olmaktadır (Oktan, 2008). Hem geleneksel erkeklik rollerini sergilemeye hem de bu dönüşümün yol açtığı ve erkeklik rolleri içinde bulunmayan ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumlulukları paylaşmaya başlaması ve empati, hoşgörü gibi kadınlığa atfedilen değerleri sergilemesi beklenmekte, bu da erkek kimliği üzerinde bir gerilime neden olmaktadır. Bu durum da gündelik yaşamda, problematik ve bunalımlı erkeklik biçimlerinin görünmesine ve bu bunalımdan kaynaklanan bir gerginlik ve şiddet davranışlarının artmasına neden olmaktadır. Bir yandan erkeklik nitelikleriyle donatılan ve otorite odağı şeklinde kurgulanan erkek kimliğinde erkek, iktidar kurma ve şiddete

başvurma hakkını kendinde görmekte, bir yandan da bu dönüşüme ayak uyduramadığı ve kendinden altta kurgulanan başka kimliklerden gelmesi olası bir tehdit karşısında gerilim ve endişe artmaktadır.

Türkiye’de 2014 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçlarına göre, kadınların %36’sı yaşamının herhangi bir döneminde eşi veya birlikte olduğu erkeklerin fiziksel şiddetine, %12’si cinsel şiddete, %44’ü psikolojik şiddete, %30’u ekonomik şiddete maruz kalmıştır. Yapılan araştırmada, gerekçeler kadın ve erkeklere göre değişse de erkekler şiddeti kendilerine itaat edilmediğinde başvurdukları bir yöntem olduğunu, evi geçindirmekle yükümlü oldukları ve bu yükümlülüğün kendilerinde bir baskı yarattığını, kadınların “namuslarına söz getirecek” davranışlarının uyguladıkları şiddeti meşrulaştırdıklarını, aldatma durumunda kadınların öldürülebileceğini bile ifade etmişlerdir (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2015). Çünkü geleneksel ve erkek egemen toplumlarda, namus ve şeref gibi bir ailenin toplumsal saygınlığını tanımladığı düşünülen kavramlar, erkeğe erkekçe tavırlar takınma ve çalışma, evi geçindirme gibi roller vermekte; kadınlara ise cinsel sakınma, evine bağlı olma ve ev işleri gibi rolleri vermektedir (Sever ve Yurdakul, 2011).

2013 yılında kadına yönelik şiddete ilişkin medya haberlerinin derlendiği anitsayac.com adlı siteden alınan verileri analiz eden bir çalışma, 50 kadına ilişkin bilgileri incelemiştir. Seçkisiz olarak belirlenen 50 kadından 26’sı eşi, 4’ü imam nikahlı eşi, 15’i eski ya da ayrı yaşadığı eşi, nişanlısı ya da sevgilisi tarafından öldürülmüştür. Bu cinayetlerin nedenleri arasında kavga, kıskançlık ve kadınların ayrılma isteği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla söylenebilir ki kadının kendine ait bir yaşamı kurgulama ve karar alma isteği, erkeğin namusuna zeval getiren bir durum gibi algılanarak erkeklik kıskacında yok edilmeye çalışılmış ve yaşamlarına son verilmiştir (Atakay, 2014).

Bu katı çerçeve içinde toplumdaki farklı erkeklik ve kadınlıklar da yok sayılmaktadır. Kamusal ve özel alandaki birçok pratiği kalıplaştıran, duygu ve düşünce biçimlerini yönlendiren ve bunun doğal bir sürecin sonucu olarak toplumu düzenleyen ve denetleyen bu baskın normlar, toplumun büyük bir çoğunluğu tarafından sorgulanmaksızın kabul edilmektedir. Katı kimlik kurguları nedeniyle farklı cinsel kimlik ve yönelimler de bu inşadan etkilenmekte ve düzenin dışına itilmektedir. Sorgulanmaksızın kabul edilen/yerine getirilen toplumsal cinsiyet rolleri, gündelik yaşamımızda birçok ritüelin ve performatif etkinliğin içinde yer almakta, kabul edilen eril/erkek olanın dışındaki tüm kimlikleri ikincilleştirmekte ve ötekileştirmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerinin artık heteronormatif bir düzlemde değerlendirilmesi, eril

ideolojinin dışarıda bıraktığı LGBTİ+ bireyleri (Uluyol, 2016), hegomonik erkekliğin dışarıda bıraktığı erkekleri, kadınları, kendini herhangi bir cinsiyet kimliğiyle tanımlamayan bir sürü insanın cinsiyet ayrımcılığını, şiddeti, hiyerarşiyi, sınıfsal ve cinsel sömürüyü deneyimlemesine neden olmaktadır (Barutçu, 2013).

Eşcinsel çiftlerin flört şiddeti yaşamalarının, cinsiyet eksenindeki eşitliği nedeniyle daha az yaşandığı ya da yaşanmadığı düşünülse de durum böyle değildir ve eşcinsel ilişkiler de tıpkı heteroseksüel ilişkilerde olduğu gibi fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddet davranışları içerebilmektedir (Bohan, 1996). Heteroseksüel ve LGBT+ ilişkilerdeki şiddet, aynı iktidar ilişkileri üzerinden kurgulanıp uygulansa da uygulanış biçimi ve etkileri farklı olabilmektedir.

Sonuç olarak şiddet, iktidar ilişkilerinin birçok dinamiğinden doğmakta, kendini yeniden üretmekte, üretmediği yerde şekil değiştirerek yine bir baskı mekanizması halini almaktadır. Flörtte şiddet ise, büyük ölçüde bu iktidar ilişkilerinin toplumsal cinsiyeti kurgulama biçiminden ortaya çıkmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli şiddet, tarih boyunca kendini bizzat bu sistemi üreten kişilerce de deneyimlenmiş ve yeniden üretilmiştir. Bu noktada bu kurgunun bileşenlerini, olmazsa olmazını, neden ve sonuçlarını anlamak, sorgulamak ve iyi analiz etmek hem yeniden üretimini engellemek hem sağlıklı ilişkiler kurarak sağlıklı bir toplum ortaya çıkarmak için önem arz etmektedir. Bu noktada yaratıcı drama, bütün bunları gerçekleştirmeye yönelik kişilere bir deneyim alanı yaratır. Kişiler bu alanda, bütün sosyal sermayelerini ortaya koyarak kendilerine sunulan konuya yönelik pek çok kavram, durum ve olguyu düşünme ve değerlendirme fırsatı bulurlar. Bu sayede şiddetin türlerini, kapsamını ve boyutunu görebilir, kendi yaşantılarında şiddetin olup olmadığını, var ise onun öznesi mi nesne mi olduğunu ayırt edebilme, harekete geçme ve tutumunu yeniden yapılandırma şansı bulurlar.

1.1.4. Yaratıcı Drama

Adıgüzel'e göre (2018) yaratıcı drama katılımcıların deneyimlerini merkeze alarak bir düşünce ya da belirlenmiş bir amacın doğaçlama rol oynama gibi tekniklerle canlandırılarak bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişim alanlarını aynı anda harekete geçirerek yeniden yapılandırılmasını sağlayan etkileşimli bir gelişim alanı ve öğretim yöntemidir.

David Hornbrook'a (1993) göre ise yaratıcı drama, “yaşamda bir adım sonra ne ile karşılaşacağını bilmeden yaşama ait rolleri, rol yapmadan yeri gelince oynamak ve bu

yolla yaşamı tanımaktır.” Ona göre drama, eğitimi bir bütün halinde toplar, birleştirir; gelişimsel ve özgürlükçü bir araçtır.

Yaratıcı drama sürecinin yapılandırmasını oluşturan en önemli unsurlardan biri, ne, niçin, ne zaman, nasıl, nerede, kim, kiminle gibi sorulara vererek drama eğitmeninin katılımcıların genel özelliklerini, beklenti ve ihtiyaçlarını; kazanımları, konuyu, mekanı ve kullanacağı araç gereçler gibi bir çok bileşeni göz önünde bulundurarak süreci aşağıdaki aşamaları göz önünde bulundurarak hazırlamasıdır (Adıgüzel, 2018).

1. *Isınma-Hazırlık*: Katılımcıların fiziksel ve zihinsel olarak çalışmaya hazır hale gelmelerine yardımcı olan çalışmalardır.

2. *Canlandırma*: Rol oynama, doğaçlama gibi tekniklerle bir konunun, süreç içinde şekillenip ortaya çıktığı, belirlendiği, biçimlendiği ve diğer katılımcılara sergilendiği tüm oluşum çalışmalarıdır.

3. *Değerlendirme-Tartışma*: Yapılan yaratıcı drama çalışmalarıyla elde edilen sonuçların değerlendirildiği, duygu ve düşüncelerin paylaşıldığı, eğitsel kazanımlar ya da ortaya çıkan oluşumların tartışıldığı aşamadır.

1.1.5. *Tutum, Yaratıcı Drama ve Toplumsal Değişim İlişkisi*

Bireyin genellikle etraflarında gerçekleşen olaylara yükledikleri anlamlar, aslında bireysel deneyimlerdir ve bu deneyimlerin birikimi, inanç ve yaklaşımları oluşturur ve şekillendirir. Bu inanç ve yaklaşımların sonucu da tutumdur (Yenilmez ve Özabacı, 2003). Tutumlar, bilişsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç ögeyle incelenmektedir. Buna göre bireyin konuyla ilgili bildikleri, o konuya olumlu bir şekilde bakmasını sağlıyorsa (bilişsel), bireyin o konuya yönelik tutumları olumludur (duygusal öge). Ve bunu sözel ya da davranışsal (davranışsal öge) olarak gösterir. Tutumlar, toplumsallaşma sürecinde, içinde bulunan düzenin gereklilikleriyle davranışsal, zihinsel ve duygusal öğelerin uyum göstermesiyle gerçekleşebilir. Ancak bireyin bu gerekliliklere uyum sağlamasının ön koşulu, kendi içinde uyumlanmasıdır. Bir duruma/olaya yönelik bir tepki ya da tavır ortaya koymaya hazır olma durumu, bir kez gerçekleştikten sonra, söz konusu durum ya da olaya yönelik tepki, zaman içinde süreklilik gösterebilir ve davranış kalıplarıyla da uyum içinde olmasını sağlayabilir. Dolayısıyla tutumlar, biliş-duygu-davranış eğilimlerinin bütünleşmesi ve tutarlı bir ilişki içinde olmasıyla gerçekleşmektedir (İnceoğlu, 2010).

San’a göre (1989) yaratıcı drama, doğaçlama ve role bürünme gibi canlandırma teknikleriyle grup içindeki kişilerin yaşantı, olay, fikir, soyut kavram ya da davranışı eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla gözlem, deneyim, duygu ve

yaşantıların gözden geçirildiği ‘oyunsu’ süreçlerde anlamlandırması, canlandırmasıdır. Yaratıcı drama süreçlerinde belirlenen amaç doğrultusunda kurgulanan anlamlandırma ve dönüşüm zemini, herhangi bir durum ya da fikir hakkında tutumun değişebilir ve yeniden yapılandırılabilir oluşuyla paralellik göstermektedir. Geçmiş yaşantı ve deneyimlerle uyumlanan tutum, yaratıcı drama süreçlerindeki etkinlikler, oyunlar ve canlandırmalar aracılığıyla katılımcının deneyimlerini aktif biçimde ele almasına, gözden geçirmesine ve grup içindeki etkileşimle harmanlamasına olanak verir.

San, yaratıcı dramanın öneminden söz ederken, çocukların özellikle dünyayı ve etkileşim kurduğu çevresini anlamlandırma sürecinde araya yerleştirilen öğretmen, ders kitabı ya da herhangi bir kitle iletişim aracının çocukların duyuşsal alanını, duygularını, bilişsel ve düşünsel alanını birbirinden ayırıp, aktarılan bilgiyi yaşantısal olmaktan çıkarıp işlevselliğini kaybettirdiğinden söz etmektedir. Bu açıdan yaratıcı drama, öğrenme sürecindeki çocuğun duygularını, düşlem gücünü, imgelem kabiliyetini, bir oyun pedagogunun doğru yönlendirmesiyle grup içinde artırdığını ve söz edilen bütün alanlarda öğrenilen bilginin transfer edilebilmesini olanaklı kılmaktadır. Yaratıcı drama sürecindeki etkileşim, sözselsel, bedensel, duyuşsal bir mekanizmayı hareketi geçirir. San, bu etkileşimin, toplumsallaşma sürecinin temellerinin atıldığı yer olmasına da dikkat çekmektedir. Çünkü oyunda kurulan temel yapıların benzeşmesi (evcilik oyununda olduğu gibi), oyunun eğitimde kullanılmasının birincil motivasyonu olmuştur. Halihazırda kendisine verilen birçok dogmayı, kodu, rolü, kalıbı ve geleneği, yeniden yapılandırma imkânı bulan birey, tutumların değişebilirliği ve yaratıcılığı deneyimleyerek kendisini yaşam durumlarına hazırlar.

Yaparak öğrenme (learning by doing) ve deneysel öğrenme (experiential learning) kavramları, yaşantı ve deneyimi merkeze aldığı için, eğitim bilimlerinde önemli bir yerde durmaktadır. Deneyimsel öğrenme kuramcısı Kolb’un deneyimsel öğrenme kuramı, deneyim ve tecrübenin aktif bir şekilde kullanılarak dönüştürülmesi sonucu bilginin ortaya çıktığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kolb’a göre (1984), düşünceler sabit değildir ve deneyimlere göre şekil ve boyut değiştirmekte, olası değişkenlere göre tekrar bir yapılandırılma sürecinden geçmekte ve seçimler bu durumlara göre yapılmaktadır. Adıgüzel (2006), benzer şekilde yaratıcı drama sürecinden söz ederken, birikimlerden, canlandırmalardan yola çıkarak doğrudan olmasa da katılımcının öznel yaşantısının aktif olduğunu, çağrışımların anılarla kurgusal bir gerçeklik içinde transfer edildiğini, grup içi etkileşimle yaşamda olası yeni yollara girip, mevcut birçok çatışma ve karmaşayı, kendine dönük geçerli çözümler üreterek değiştirip dönüştürebileceğine dikkat

çekmektedir.. Dolayısıyla dramanın, yaparak ve yaşantısal öğrenme süreçlerini kapsadığı söylenebilir. Tutumların ve davranışların yeniden gözden geçirildiği, irdelendiği ve analiz edildiği drama ortamı, bir etkileşim ortamı kurarak başkalarıyla geçilen etkileşim sonucu bir öğrenme sağlar. Buna dayanarak, öğrenmenin tutumlara olan etkisinden söz etmek ve dramanın yaşantısal/deneyimsel boyutunun Kolb'un yaşantısal öğrenme kuramıyla iç içe geçmiş olduğunu söylemek olasıdır.

Henry'e göre (2000) öğrenmenin araçlarından biri kişisel ve hayali dünyalar kurmaktır ve bu öğrenme süreci, pek çok yöntemin aksine, bir fikirle ya da soyut bir kavramla başlar ve bağlamsal bir bilgiye dönüşerek hem dış dünyanın öğeleri hem de iç dünyadaki duyguları içeren bir evren yaratma süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tutumlar, aile ilişkileri, eğitim durumu, inanç, cinsiyet, kültür gibi pek çok nedenden ötürü birbirinden farklı olabilir. Kimi zaman da herhangi bir kişiye, düşünceye ya da davranışa yönelik tutumlar, değişim ve dönüşüm sağlayabilecek bir alan bulamadığı için ilk kez ne şekilde kodlandıysa, o şekilde öğrenilir, özümseilir ve davranışa dönüştürülür. Neelands (2004) de drama süreçlerinde, katılımcıların kendilerini "farklı" hayal etmeleri, farklı davranışları, onları oldukları kişinin ötesine taşıyacak rolleri ve karakterleri üzerlerine giymeleri, "öteki" bir kişiyi, zamanı ya da yeri somut bir biçimde anlamlandırmalarını sağlayacak yolları keşfedeceğinden, bir değişim ve dönüşüm yol açtığından söz etmektedir. Bu dönüşüm ve değişim, drama süreçlerinde sürekli olarak sınanan gerçeklik ve gerçekliğin değiştirilebileceğine olan inancın ortaya çıkmasında yatmaktadır çünkü bir drama oturumunda gerçekten demokratik olan bir deneyim yaşamak, gerçek yaşamda demokrasinin nasıl olabileceğini gözler önüne serebilir (Navarro, 2011).

San (2014, s. 261), ötekiyle karşılaşma, algılama ve yorumlama sürecini şu şekilde tanımlamıştır:

Kimi zaman gereksinimler, zorunluluklar sonucu öteki ile karşılaşırız, öteki kültürle tanışır ve onun içine gireriz; bazen isteyerek de olur bu -hele önceden bir fikriniz varsa kolayca isteyebiliriz de- bazen de zorlanırsınız itiliriz ve mecbur kalırsınız. Bireysel karşılaşma olursa bu, önce karşımızdaki öteki kişinin, jest, mimik, giyim, kuşam, selamlaşma ritüeli gibi ait olduğu topluluğun ya da toplumun davranış norm ve değerleriyle ilgili simgeleri öğrenmekle işe başlamalıyız. Sonra algılama, düşünme ve eylem biçimleri işin içine girer. Bunları kavradıkça o kişinin içinde bulunduğu topluluğu daha iyi anlarız.

Dramanın ötekiyle oluşturduğu bu temas alanı, farklı etnik köken, kültür, cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve eğitim düzeyinden bir sürü insanı bir araya getirerek

ve etkileşimi arttırarak mikro düzeyde bir birliktelik, paylaşım ve ortaklaşma deneyimi sunar. Metinnam (2017, s. 9), dramanın oluşturduğu temas alanı hakkında şöyle demektedir:

Yaratıcı drama, farklı kültürlere ait insanların karşılaştığı ve temas ettiği bir alan olarak tanımlanabilir. Bu temas alanında, katılımcıların ve eğitmenin sosyal arka planlarından getirdikleri sermaye türlerinin (kültürel, toplumsal) biçimlendirdiği habituslarının (yatkinlik, kanıksanmış davranış kalıplarıyla hareket etme eğilimi gibi), kazanıma ulaşmak için oluşturulmaya çalışılan ortak anlamın ortaya çıkmasında doğrudan etkili olduğu söylenebilir.

Çünkü bu temas alanında, katılımcıların ele alınan dramatik duruma yönelik ortaya koyduğu düşüncelerin tartışıldığı küçük gruplar, derinlikli sayılabilecek sosyal deneyim paylaşımları içermekte, ortak kararlar doğrultusunda gerçekleştirilen canlandırmalar da bu yaşam deneyimlerinin kurgusal ortamlarda eyleme geçirildiği canlandırmalara zemin oluşturmaktadır (Özen, 2018). Bu zemin, grup içinde çeşitli arka planlara sahip kişileri bir araya getirerek deneyimlenmeyen durum, duygu ya da düşüncenin deneyimlenmesine, deneyimlenmişse bu deneyimi oluşturan faktörlerin konuşulmasına, tartışılmasına ve öğrenilmiş tutumlara yönelik bir sorgulama sürecinin etkileşim içinde başlamasına fırsat vermektedir.

Sonuç olarak söylenebilir ki deneyim süzgecinden geçerek birbirini destekleyen ve yeniden üreten şiddet davranışları ve şiddet kullanımına yönelik tutumlar, çok katmanlı bir kurgu olarak toplumsal cinsiyet rollerinin de ekseninde günlük pratiklerle karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu tutum ve davranışların yeni deneyimlerle şekil değiştirmesi, dönüşmesi ve değişmesi muhtemel ve olağandır. Bu noktada deneyimlere bir sürü çeşitlilikle kapı aralayan yaratıcı dramının, bir deneyim alanı olan flört şiddetini sorgulamaya yapısı, kurgusu ve yöntemi dahilinde etkili olabilecek, sorgulamaya olanak veren bir soru işareti oluşturabilecek ve düşündürebilecek bir yöntem olup olmadığı bu çalışmanın odağını oluşturmaktadır.

1.2.Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, yaratıcı drama yöntemiyle üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin tutumlarını ortaya koymalarını sağlamak ve şekilde güvenli ilişkiler inşa edebileceklerini göstermeyi sağlamaya çalışmaktır. Yaratıcı drama süreci, hemen her aşamasında katılımcıların tutum ve düşüncelerini ortaya koyduğu, gözden geçirdiği etkileşimli bir süreçtir. Sürecin pek çok aşamasında kendilerine sorulan sorulara yanıt

aramaya çalışan katılımcılar, aynı zamanda birbirlerinin görüş ve tutumlarını da görerek kendilerini ve birbirlerini değerlendirme fırsatı bulurlar.

Bu süreç göz önüne alınarak, araştırma aşağıdaki sorulara yanıt aramıştır:

- Araştırma katılımcıları, oturumların uygulama sürecinde şiddeti ve flört şiddetini nasıl tanımlamaktadır?
- Yaratıcı drama yönteminin üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisi nedir?
- Araştırma katılımcılarının flört şiddetine yönelik önlemlere ilişkin görüşleri nelerdir?
- Araştırma katılımcılarının şiddetsiz bir flört ilişkisine ilişkin görüşleri nelerdir?

1.3.Araştırmanın Önemi

Şiddet, hemen hemen her türünü toplumun her katmanında hissettirmektedir. Birçok toplumsal sorunun yalnızca nedeni değil aynı zamanda sonucudur. Birbirini besleyen ve müdahale edilmedikçe içselleştirilen şiddet ve şiddet içinde bulunma hali, ancak farkındalık geliştirilebilirse durdurulabilir yahut korunmak için alternatif çözüm yolları üretilebilir.

Bu açıdan şiddetin ve şiddet türlerinin bilinmesi, şiddet içeren bir davranışın normal olarak kabul edilmemesinin gerekliliği, flört ilişkisi içinde ne tür davranışların şiddet davranışı olduğunun bilinmesi ve flört ilişkisinin bu dinamiklere göre düzenlenmesi ve deneyimlenmesi, bireyin hem fiziksel hem de ruhsal açıdan sağlıklı bir yaşantıya sahip olmasında, dolayısıyla toplumsal bir sorun olan şiddet sorununun farkında olmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Genç yetişkinlik dönemi, artık bireylerin kendi kararlarını ve kararlarının sorumluluklarını aldıkları, toplumsallaşmaya başladıkları, aynı zamanda özerklik kazandıkları bir dönemdir. Cinsiyet rollerinin daha net biçimde pratiğe dönüşmeye başladığı bu dönem, zaman zaman tabu haline gelmiş cinsellik, cinsellik algısı, cinsel yönelim ve farklı cinsiyet kimliklerinin daha belirgin hale geldiği bir süreç dönüşmektedir. Özellikle flört şiddetinin neyi kapsadığı konusundaki belirsizlik, bu konuda kazanılacak farkındalık düzeyini önemli derecede etkilemekte ve flört şiddetine maruz kalan bireyleri, duygusal manipülasyon, yardım istememe, dışlanma ve ifşa edilme korkusu, toplumsal baskı, utanç gibi onları hem fiziksel hem ruhsal açıdan etkileyebilecek birçok olumsuz duruma ve/veya duyguya karşı korunmasız hale getirmektedir.

Aynı zamanda toplumun gelenek ve ahlaki normları içinde kendine yer bulamayan bir ilişkilene biçimi içinde şiddet gören bireyler de hali hazırda ilişkileri onay görmediğinden ya da meşruiyet kazanmadığından, ilişki içindeki şiddet dinamiklerini yardım istemeden, kendi başlarına çözmeye çalışmakta, başaramadıkça da bunu içselleştirmekte ve bu da basit fiziksel ve ruhsal yaralanmalardan ölüme kadar uzanan bir yelpazede sonuçlanmaktadır. Bu açıdan gençlerle etkileşimli ve deneyim odaklı bir öğrenme ve farkındalık alanı sağlayan yaratıcı drama, yaşantı içinde fark etmeden davranışa dönüştürülmüş eylemleri, bu eylemleri neden sonuç ilişkisi içinde ortaya koyabilecektir. Katılımcılara birlikte düşünme, hareket etme ve etkileşim kurma olanağı sağlayarak ezen ezilen ilişkisi ekseninde sosyal duyarlılık geliştirmelerine destek olabilmektedir (Adıgüzel, 2018). Bu açıdan yaratıcı drama sürecindeki bir katılımcı şiddet içeren bir flört ilişkisi içinde olsun ya da olmasın kendi tanık olmadığı bir yaşantıya dayalı bir öğrenme süreci de gerçekleştirebilir.

Yaratıcı drama süreci, kurgusu gereği çatışmalar içeren dramatik durumlar ekseninde şekillenir ve odağında bu çatışmaları da barındıran insan ilişkileri bulunur. Flört şiddetinin de en az iki insan arasında doğrudan ya da dolaylı bir çatışma durumu olduğu söylenebilir. Eleştirel bir gözle bakılmazsa bu çatışma durumları kişide bedensel ve ruhsal pek çok olumsuz etki bırakır. Yaratıcı dramının bu çatışmalarla kurduğu doğrudan ilişki içinde dönüştürücü bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla katılımcılara günlük yaşamda karşılaşılabilecek şiddet gibi herhangi bir toplumsal ya da bireysel sorunu, deneyimleme ve yeniden yapılandırma fırsatı verir. Bu noktada yaratıcı drama, oyun ve yaratıcı drama çalışmalarıyla somut bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Bu noktada özellikle flört içinde yaşanması muhtemel şiddetin türlerini bilmek, kaynağını tespit etmek, alternatif ve şiddetsiz çözüm yolları aramak, bedensel, duygusal ve ruhsal açıdan güvenli ilişkiler kurmak, sağlıklı ve barışçıl bir toplumun temeli için önem arz etmektedir.

1.4.Varsayımlar

Araştırmada yer alan katılımcıların, araştırma süresince veri toplama araçlarını doğru anladıkları, samimi ve yansız yanıtladıkları varsayılmaktadır.

1.5.Sınırlılıklar

Araştırma, Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan bir vakıf üniversitesinde 2018-2019 öğretim yılında öğrenim gören 18-23 yaş aralığında 16 öğrenciyle sınırlıdır.

Araştırma, yaratıcı drama yöntemiyle yürütülecek 42 saatlik drama atölyesinin, katılımcıların flört ilişkilerinde şiddete yönelik farkındalıklarının artması üzerindeki etkililiğiyle sınırlıdır.

Farkındalık düzeyi, veri toplama araçlarının ve kullanılan ölçeğin ölçtüğü niteliklerle sınırlıdır.

1.6.Tanımlar

Şiddet:

Kişinin bedensel ve ruhsal bütünlüğüne zarar veren, yaralanmasına ya da sakat kalmasına yol açan, bireysel ya da kolektif hareketlerin tamamıdır (Aktaş, 2006).

Flört şiddeti:

Kişilerin, arkadaşlığın ötesinde içinde duygusal, romantik ve cinsel paylaşımların bulunduğu bir ilişki türüdür (Mıhçıokur ve Akın, 2015).

Yaratıcı drama:

“Yaratıcı drama, bir grupta ve grup üyelerinin yaşantılarından yola çıkarak, bir amacın, düşüncenin, doğaçlama, rol oynama vb. tekniklerden yararlanarak canlandırmasıdır” (Adıgüzel, 2018).

Toplumsal Cinsiyet:

Belli bir toplumsal duruma yönelik, cinsiyete dayalı beklenen davranışlar veya belli bir toplumsal ve/veya kültürel durumda kişiden beklenen davranış kalıpları, rol ve sorumluluklardır (Tan, 1979).

1.7. İlgili Araştırmalar

Adıgüzel (2006), yaratıcı dramanın amaç/ders olarak kullanımı ve bir araç/yöntem olarak kullanılması şeklinde iki farklı boyutundan söz etmektedir. Bu çalışmada, yaratıcı drama bir yöntem olarak kullanılmıştır. Bu nedenle ilgili araştırmalar, yaratıcı dramanın yöntem olarak toplumsal sorunları eleştirel bir biçimde ele aldığı araştırmalar üzerinde duracaktır.

1.8.Yaratıcı Dramanın Yöntem Olarak Kullanıldığı Araştırmalar

Yaratıcı drama, bir yöntem olarak farklı alan ve disiplinde kullanılmaktadır. Bu bağlamda yapılmış pek çok araştırma vardır. Bu çalışmanın amacı, toplumsal bir sorun olan flört şiddetini, eleştirel bir biçimde ele almak ve katılımcıların eleştirel mekanizmalarını ortaya koyarak tutumlarını gözden geçirmelerini sağlamaktır. Bu nedenle bu bölümde, benzer şekilde yaratıcı drama yöntemiyle toplumsal sorunları ya da bu sorunlara zemin hazırlayan dinamikleri ele alan çalışmalara yer verilmiştir.

Altınova (2009), yaratıcı drama yönteminin kadınların özsaygı düzeyi ve toplumsal cinsiyet bilinci üzerindeki etkisini incelediği *Yaratıcı Drama Yönteminin Kadınların Özsaygı Düzeyine Ve Toplumsal Cinsiyet Bilincine Etkisi* isimli ve 51 kadınla yürüttüğü yüksek lisans tezinde, yaratıcı drama çalışmaları sonunda kadınların özsaygı, androjenlik ve cinsiyet rolü algısı düzeylerinde grup çalışması öncesine oranla, anlamlı düzeyde bir artışın olduğu sonucuna varmıştır.

Gürey (2017), sosyal hizmet adaylarıyla yürüttüğü *Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması* isimli yüksek lisans tezinde yaratıcı drama sürecindeki canlandırmalarla birlikte katılımcıların toplumsal cinsiyet çalışmalarında derinlemesine bir öğrenme yaşadıklarını, oyunların konuya ilişkin ilgilerini ve motivasyonlarını arttırdığını, kadın sorunlarıyla ilgili düşünmeye başladıklarını ortaya koymuştur.

Çağdaş Drama Derneği yaratıcı drama liderliği/eğitmenliği sertifika programı dahilinde hazırlanan, yaratıcı dramanın bir yöntem olarak kullanıldığı cinsiyet ayrımcılığı (Altınışik, 2012), AIDS/HIV ve damgalama (Ural, 2005), kadınların kendilerine dönük cinsiyet algısı (Akbulut, 2016) gibi toplumsal cinsiyet ekseninde birtakım projeler mevcuttur.

Bu çalışmalarda yaratıcı drama yöntemi, toplumsal cinsiyet temelli pek çok soruna farkındalık oluşturmak amacıyla kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet, toplumsal olarak inşa edilen sınırlarıyla flört şiddetine neden olan dinamiklerin temelinde bulunan

kavramlardan biridir ve pek çok katmandan oluşur. Bu nedenle toplumsal cinsiyetin yaratıcı drama yöntemiyle ele alınması, bu katmanların belirlenmesinde ve eleştirel biçimde ele alınmasında etkili olmuştur.

Metinnam (2017), *Yaratıcı Dramayla Kültürel Temas Alanları Oluşturmak: Sanat Eğitiminde Katılımcı Bir Eylem Araştırması Örneği* isimli doktora tezinde on beş öğretmen adayının sosyal arka planlarında oluşmuş sınıfsal kültürün ve bu kültürün beraberinde getirdiği adaletsizlik olarak algıladıkları konulara yönelik bakış açılarını, yaratıcı drama yöntemiyle dönüştürmeyi amaçlamıştır. Süreç içinde, yaratıcı dramanın bu farklılıklardan dolayı çatışma yaşayan öğretmen adayları arasında uzlaşmacı kültürel temas alanları yarattığı, adalet ya da adaletsizlik olarak düşündükleri konulara eleştirel bakabildikleri, böylece bu yöntemin özgürleştirici ve dönüştürücü bir yöntem olduğu sonucuna varmıştır. Bu bağlamda flört şiddeti de içinde gerçekleştiği toplumun sosyal ve kültürel yapısından bağımsız ele alınmamaktadır. Dolayısıyla flört ilişkisi içinde yaşanan toplumsal cinsiyet temelli şiddet, bu dönüştürücü alan içinde ele alındığında daha eleştirel bir biçimde yorumlanabilir ve sağlıklı flört ilişkilerinin dinamikleri tartışılabilir.

Bu çalışmaların yanı sıra, stresle baş etme becerisi kazandırma (Gündoğdu, 2014) ve zamanı iyi kullanma farkındalığı (Tanrıseven, 2013) gibi üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalar yapılmıştır.

Ancak alanyazında yaratıcı dramanın üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla bu çalışma, yaratıcı dramanın flört şiddetine yönelik farkındalık kazandırma açısından özgün bir çalışma sayılabilecektir.

1.9.Flört Şiddetiyle İlgili Araştırmalar

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet biçimleri, özellikle aile içi şiddet ve/veya kadına yönelik şiddet kapsamında ele alındığından, flört şiddeti özellikle son yıllarda dikkat çekmiş, çeşitli disiplinlerde çeşitli boyutlarıyla ele alınmaya başlanmıştır.

240 katılımcıyla yürütülen bir araştırma, katılımcıların %28,6'sının önceki ilişkisinde şiddete maruz kaldığını, %14'ünün ise önceki ilişkisinde şiddet uyguladığını; katılımcıların %21,6'sının mevcut ilişkilerinde flört şiddetine maruz kaldığını, %12,4'ünün ise mevcut ilişkilerinde partnerine şiddet uyguladığını ortaya koymuştur (Arslan vd, 2008).

1376 üniversite öğrencisinin yer aldığı bir araştırma, erkek katılımcıların %65,5'inin, kadın katılımcıların ise %77,6'sının cinsel şiddete uğramış; erkeklerin %28,9'u,

kadınların ise %14,2'si cinsel saldırganlık davranışı sergilemiş olduğunu ortaya koymuştur (Schuster, Krahé ve Toplu, 2016).

Cinsiyet temelli akran şiddeti ve flört şiddeti üzerine farklı okul ve sınıftan toplam 3153 öğrenciyle yürütülen “Ne Var Ne Yok?” adlı proje (CŞMD, 2017), sorunsal başlıklar olarak gençlerin toplumsal cinsiyete ilişkin kalıp yargıları hala sürdürdüklerini, toplumsal cinsiyet meselesi genellikle yalnızca kadınların ilgilenmesi gereken bir konu olarak gördüklerini, şiddet uygulayan kişilerin genellikle eğitimsiz insanlar olduğunu düşündüklerini, toplumsal cinsiyet ve şiddet konusunda görece yüksek sayılabilecek algılamalarının olduğunu ancak romantik ilişkiler söz konusu olduğunda bu durumun belirsizleştiğini, partnerinin nerede ne yaptığını kontrol etmek, özel eşyalarını karıştırmak, kısıtlama koymak, ısrarla mesaj atmak gibi davranışları düşük düzeyde şiddet olarak tanımladıkları sonucuna varmıştır.

Güneş (2018), toplumsal cinsiyet temelli şiddeti, kadınlık ve erkekliğin nasıl inşa edildiğini, kadın ve erkek öğrencilerin flört şiddetine yönelik görüşlerini ve bu şiddeti nasıl deneyimlediklerini 30 üniversite öğrencisiyle derin görüşme yoluyla elde ettiği araştırmasında ortaya koymuştur.

2. BÖLÜM

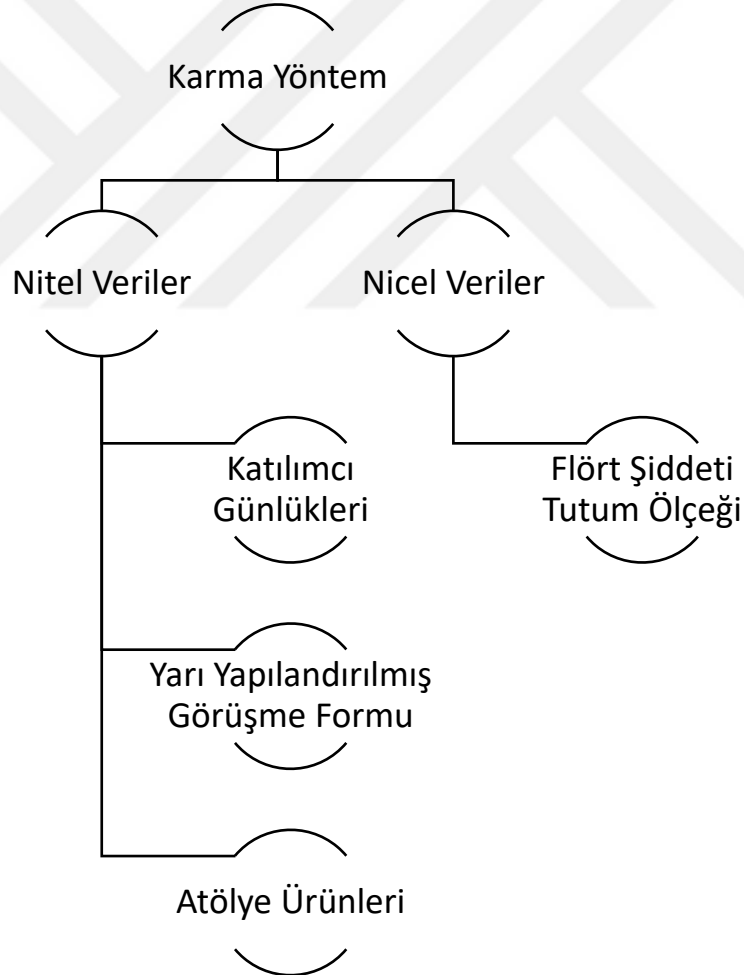
YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeline, araştırma grubuna, veri toplama araçlarına ve verilerin analizine yer verilmiştir.

2.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmanın yöntemi, nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemden oluşmaktadır. Flört şiddetinin, sosyo-kültürel, psiko-sosyal dinamikleriyle; kısacası kapsamı nedeniyle karma yöntemle daha net ve anlamlı bir biçimde ele alınacağı düşünülmüştür. Nitekim nicel veri, bir araştırmanın problemine yönelik daha genel bir çerçeve çizerken, nitel veriler problemle ilgili daha detaylı bir anlayış sunmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2014).

Araştırma modeli aşağıdaki gibidir.

Nitel verileri toplamak amacıyla katılımcı günlükleri, yarı yapılandırılmış görüşme formu ve oturumların uygulama sürecinde elde edilen atölye ürünleri kullanılmıştır. Nicel verileri elde etmek için Flört Şiddeti Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

2.2.Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Ankara’da bulunan bir vakıf üniversitesinde 2018-2019 bahar dönemi öğrenim gören 16 öğrenci oluşturmaktadır. Öncelikle araştırmaya ilişkin araştırmacının iletişim bilgilerini içeren bir duyuru afişi tasarlanmıştır. Ardından afiş, araştırmacının sosyal medya hesabında ve katılımcıların öğrenim gördüğü üniversitenin topluluk sayfalarında paylaşılmıştır. Araştırmacıya ulaşan yaklaşık 40 katılımcıyla görüşülmüş, çalışma takvimi ve içeriği paylaşılmıştır. Çalışma takvimine uyabilecek 20 katılımcı belirlenmiş, ardından oturumların uygulanma süreci öncesinde bir araya gelinmiş, araştırmanın içeriği, süresi ve kapsamı hakkında bilgi verilmiş, aydınlatılmış onam formunu dikkatli bir şekilde okumaları istenmiş ve imzaları alınmıştır.

Katılımcıların belirlenme sürecinde, flört şiddetine yönelik herhangi bir deneyime sahip olup olmadıkları dikkate alınmamıştır ve bu duruma yönelik herhangi bir bilgi istenmemiştir.

Araştırma grubuyla ilgili demografik detaylar aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 9

Katılımcıların cinsiyetine ilişkin bilgiler

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	6	37.5
Kadın	8	50
Belirtmek istemiyorum	2	12.5
Toplam	16	100

16 katılımcının yarısı kadın, altısı erkek, ikisi de cinsiyetine ilişkin herhangi bir beyanda bulunmayı tercih etmemiştir.

Tablo 10

Katılımcıların yaşlarına ilişkin bilgiler

Yaş	Sayı	Yüzde
15-17	1	6.3
18-20	9	56.3
21-23	6	37.3
Toplam	16	100

Dokuz katılımcı 18-20, altı katılımcı 21-23, bir katılımcı ise 15-17 yaş aralığındadır. Katılımcıların yaş ortalaması 19-21 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 11

Katılımcıların geldiği coğrafi bölgelere ilişkin bilgiler

Coğrafi Bölge	Sayı	Yüzde
Marmara	1	6.3
Karadeniz	1	6.3
İç Anadolu	11	68.8
Akdeniz	3	18.8
Toplam	16	100

Araştırma grubunun %68'ini oluşturan 11 katılımcı İç Anadolu bölgesinden gelmiştir. Marmara ve Karadeniz bölgelerinden birer katılımcı, Akdeniz bölgesinden de üç katılımcı vardır.

Tablo 12

Katılımcıların fakültelerine ilişkin bilgiler

Fakülte	Sayı	Yüzde
Eğitim	6	37.5
Fen-Edebiyat	1	6.3
Mühendislik	2	12.5
İBF	2	12.5
İngilizce Dil Okulu	5	31.3
Toplam	16	100

Araştırmaya Eğitim Fakültesi'nden altı, İngilizce Dil Okulu'ndan beş, Mühendislik Fakültesi'nden iki, İBF'den iki, Fen-Edebiyat Fakültesi'nden iki kişi katılmıştır. Eğitim Fakültesi bünyesinde verilen yaratıcı drama ders ve etkinliklerinin, bu fakülteden gelen katılımcılarda araştırma kapsamında yapılacak uygulamanın yöntemi ve sistemi hakkında fikirleri olmuş olabilir. Bu durum da katılımcıların bir kısmının oturumların uygulama süreci açısından temel düzeyde hazırbulunuşluğa sahip oldukları anlamına gelebilmektedir. Katılımcıların %31'ini oluşturan İngilizce Dil Okulu ise, katılımcıların kolaylıkla kendi aralarında etkinlikleri paylaşabildiği, haberleşebildiği ve

sosyalleşebildiği bir ortam yaratmaktadır. Bu nedenle duyuru afişinin kendi aralarında hızla yaygınlaştığı ve haberdar oldukları söylenebilir.

Tablo 13

Katılımcıların flört durumlarına ilişkin bilgiler

Flört Durumu	Sayı	Yüzde
Var	7	43.8
Yok	9	56.3
Toplam	16	100

Yedi katılımcı devam eden bir flört ilişkilerinin olduğunu, dokuzu ise flört ilişkisine sahip olmadığını belirtmiştir.

Tablo 14

Flört ilişkisi olan katılımcıların flört süresine ilişkin bilgiler

Flört Süresi	Sayı	Yüzde
0-1 yıl	6	37.5
2-4 yıl	1	6.3
Toplam	7	43.8

İlişkisi 0-1 yıl arası olan altı katılımcı, 2-4 yıl arası olan bir katılımcı vardır.

Tablo 15

Katılımcıların flört şiddetine maruz kalıp kalmadıklarına ilişkin bilgiler

Şiddete maruz kaldım	Sayı	Yüzde
Evet	2	12.5
Hayır	14	87.5
Toplam	16	100

14 katılımcı ilişkilerinde şiddete maruz kalmadığını, iki katılımcı ise maruz kaldığını belirtmiştir. Atölye sürecinde araştırmacının gözlemlerine dayanarak, daha fazla katılımcının yaşantılarının bir döneminde flört şiddetine maruz kaldıkları söylenebilir. Şiddet türlerine ve örneklerine yönelik uygulama sürecinde katılımcıların sık sık geçmiş deneyimlerinden söz ederken, farkında olmadan şiddete maruz kaldıklarını, bunu içinde bulundukları süreç içinde fark ettiklerini dile getirmişlerdir.

Tablo 16

Katılımcıların flört ilişkilerinde şiddet uygulayıp uygulamadıklarına ilişkin bilgiler

Şiddet uyguladım	Sayı	Yüzde
Evet	0	0
Hayır	16	100
Toplam	16	100

Hiçbir katılımcı, flört ilişkilerinde şiddet uygulamadığını belirtmiştir. Benzer bir durum bu durum için de geçerlidir. Fiziksel şiddet de zaman zaman dahil olmak üzere pek çok şiddet türü, kendini özellikle flört ilişkisi içinde gizleyebilmekte, rahatlıkla manipüle edilebilmektedir. Dolayısıyla araştırmanın uygulama sürecinde ve günlüklerden elde edilen verilere dayanarak, pek çok katılımcının flört ilişkilerinde şiddet uygulamış/uyguluyor oldukları ve maruz kalmış oldukları söylenebilir.

2.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada kullanılan veri toplama araç ve teknikleri, aşağıda detaylı biçimde verilmiştir.

2.3.1. Nicel Veri Toplama Araç ve Teknikleri

3.1.1.1. Flört Şiddeti Tutum Ölçeği

Flört Şiddeti Tutum Ölçeği gençlerin flört şiddetine yönelik tutumlarının belirlenmesi için geliştirilmiş 28 maddeden ve beş alt boyuttan oluşan bir ölçektir (Gönenç vd., 2016). Her madde için 5'li likert tipi derecelendirme kullanılmıştır (1-kesinlikle katılmıyorum, 2-katılmıyorum, 3-kararsızım, 4-katılıyorum, 5-kesinlikle katılıyorum). Puan ortalamasının 5'e yaklaşması, katılımcıların flört şiddetine yönelik tutumlarının, flört şiddetini desteklemediğini gösterir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı 0,91, alt ölçeklerin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları 0,72-0,85 olarak hesaplanmıştır. Bu bulgu, geliştirilen ölçeğin genel ve alt boyutlara ait iç tutarlılık katsayılarının yüksek, dolayısıyla güvenilir bir ölçme aracı olduğunu göstermektedir.

2.3.2. Nitel Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırmada kullanılan nitel veri araçları, katılımcılardan her oturum sonrasında doldurmaları istenen katılımcı günlükleri, yapılandırılmış görüşme soruları ve her oturumun uygulanma sürecinde gözlem, katılımcıların yorum ve düşünceleri,

etkinliklerde ürettikleri afiş, poster gibi yazılı ürünler oluşturmaktadır. Bu veri toplama araçlarına ilişkin detaylı bilgi aşağıda verilmiştir.

2.3.2.1. Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Formu

Görüşme, “önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci” olarak tanımlanmaktadır (Steward ve Cash’ten akt. Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.147). Katılımcıların kendilerini sözel olarak ifade etmeleri ve atölye sürecinde tuttıkları günlüklerdeki verileri destekleme amacıyla derinlemesine bilgi toplamak amacıyla “standartlaştırılmış açık uçlu görüşme” soruları Yıldırım ve Şimşek (2013)’in görüşme formunun hazırlanmasında dikkat edilmesi gereken ilkeler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Ardından sanat eğitimi uzmanından alınan uzman görüşü doğrultusunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Formda bulunan sorular Ek-4’te belirtilmiştir.

2.3.2.2. Katılımcı Günlükleri

Alanyazında yansıtıcı günlük, öğrenme kaydı gibi gibi kavramlarla da adlandırılan günlükler, katılımcıların bireysel gözlem, yorum, duygu, tepki ve açıklamalarını ortaya koyabilecek; tutum ve motivasyonlarını gösterebilecek önemli veri kaynaklarıdır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Katılımcılar, günlükler “ne oldu”, “ne hissettim”, “neden” gibi kendi deneyimlerine yönelik soruları yanıtlarken dikkat ettikleri şeyle kendi hissettiklerine yansıtma yapma fırsatı bulabilirler. Ayrıca her oturum sonunda o günkü oturuma yönelik yazılması istenen günlükler, katılımcıların oturum boyunca yapılan etkinlikleri ve tartışmaları tekrar düşünerek değerlendirme şansı bulur ve yazıya döktüğü için daha kalıcı bir öğrenme/etkileşim süreci deneyimler.

Katılımcı günlüklerinde, katılımcıların atölye sürecinde belirlenmiş kazanımlar ekseninde yorum ve düşüncelerini ortaya koymak ve flört şiddetine yönelik tutumlarında bir değişiklik olup olmadığını belirlemek ve bir yöntem olarak yaratıcı dramının flört şiddetine yönelik tutumlarındaki etkisini görmek amacıyla eğitmen tarafından sanat eğitimi uzmanından görüş alınarak hazırlanmış açık uçlu sorular sorulmuştur. Günlük soruları Ek-5’te belirtilmiştir.

2.3.2.3. Atölye Ürünleri

Katılımcıların oturumların uygulama sürecindeki etkinliklerde ortaya koydukları görsel/yazınsal ürünler araştırma sorularına yanıt verecek nitelikte olduğu; araştırmacının not ve gözlemleri betimsel nitelik taşıdığı takdirde veri toplama aracı olarak kullanılabilir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Yaratıcı drama, deneyim ve yaşantı odaklı bir yöntem olduğundan, katılımcılardan süreç içinde flört şiddeti merkezli birçok soruya yanıt vermeleri, çeşitli yazılı/sözlü ürün ortaya koymaları, düşünsel, bilişsel ve devinimsel birçok eylemde bulunmaları beklenmiştir. Bu durum da bütün süreci bir dönüşüm ve temas alanına çevirmektedir.

Uygulama sürecinde katılımcılar tarafından ortaya konan yazılar, afiş ve poster gibi görsel ürünlerle araştırmacının not ve gözlemleri de çalışmanın veri toplama araçlarını oluşturmaktadır.

2.4. Verilerin Toplanması

Çalışmanın uygulama süreci, toplamda 42 saat süren yaratıcı drama atölyeleriyle gerçekleştirilmiştir. Bir haftada iki gün uygulanan üç saatlik (60+60+60 dk.) atölyelerle yedi hafta sürmüştür.

Nicel verileri toplamak amacıyla uygulama sürecinin başında ve sonunda katılımcılardan Flört Şiddeti Tutum Ölçeği'ni doldurmaları istenmiştir.

Nitel verileri toplamak amacıyla katılımcılara uygulama süreci başında içinde soruların olduğu günlükler dağıtılmış, her oturum sonunda özenle doldurmaları istenmiş, son oturumda toplanmıştır. Uygulama sürecinin ardından, uygulama sürecinde ve katılımcı günlüklerinde görüş ve yorumlarını çok detaylandırmamayı tercih eden katılımcıların da aralarında bulunduğu beş katılımcıyla teker teker görüşme yapılmıştır.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen nicel veriler, SPSS 22 üzerinden test edilmiş, non-parametric testlerden Wilcoxon testi ile elde edilmiştir. Wilcoxon testi, ilişkili iki örneklem puanlarının birbirlerinden anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemede kullanılan bir testtir (Balcı, 2001). Araştırmanın başında ve sonunda katılımcılara uygulanan Flört Şiddeti Tutum Ölçeği'nin maddelerinin ön test ve son test puanları karşılaştırılarak, aradaki farkın anlamlı olup olmadığı ortaya konmuştur.

Araştırmada elde edilen nitel veriler ise betimsel analiz tekniğiyle yorumlanmıştır. Uygulama sürecindeki araştırmacı gözlemi ve atölye ürünleri, katılımcı günlükleri ve uygulama sonrasındaki beş katılımcıyla gerçekleştirilen ve katılımcıların izniyle ses kayıt cihazıyla kayda alınıp bilgisayar ortamında düz metin haline getirilen görüşmeler, görüşleri doğrudan alıntılanarak araştırmanın uygulama bölümünde önceden belirlenmiş kazanımlara göre temalar altında yorumlanmıştır.

2.6. Çalışma Planı

- 5 Kasım 2018-3 Aralık 2018 tarihleri arasında uygulama planları hazırlanmıştır.
- 5 Aralık 2018-15 Ocak 2019 tarihleri arasında uygulama planları farklı alanlardan üç uzmana gönderilmiş, uzman görüşü alınmış ve alınan görüşlere göre yeniden düzenlenmiştir.
- 22 Ocak 2019'da etik kurula başvurulmuştur.
- 4 Mart 2019'da etik kurul onay kararının ardından 5 Mart 2019-10 Mart 2019 tarihleri arasında çalışma ilanı paylaşılmıştır.

Tablo 17

Çalışma Planı

Birinci Oturum	11 Mart 2019
İkinci Oturum	13 Mart 2019
Üçüncü Oturum	18 Mart 2019
Dördüncü Oturum	20 Mart 2019
Beşinci Oturum	25 Mart 2019
Altıncı Oturum	27 Mart 2019
Yedinci Oturum	1 Nisan 2019
Sekizinci Oturum	3 Nisan 2019
Dokuzuncu Oturum	8 Nisan 2019
Onuncu Oturum	10 Nisan 2019
On Birinci Oturum	15 Nisan 2019
On İkinci Oturum	17 Nisan 2019
On Üçüncü Oturum	22 Nisan 2019
On Dördüncü Oturum	24 Nisan 2019
Günlük ve Görüşme ve Atölye Verilerinin Analizi	25 Nisan-15 Mayıs

2.7. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı lisans öğreniminden bu yana, kişisel yaşantı ve deneyimleriyle feminist edebiyata ve toplumsal cinsiyet çalışmalarına ilgili olmuştur. Lisans mezuniyetinden sonra Ankara Üniversitesi Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Yüksek Lisans programına girmeye hak kazanmış ve bu bölümden dersler almıştır. Bu durum akademik alan

dışındaki üretimine de katkı sağlamış, çeşitli yaş gruplarıyla toplumsal cinsiyet, önyargı, HIV ve AIDS'le ilgili damgalama ve ayrımcılık gibi toplumsal cinsiyet ekseninde atölyeler yürütmüştür.

2014 yılında, daha çok temas alanı oluşturarak karşılıklı etkileşim gerçekleştirebileceği bir ortam arayışına giren araştırmacı, daha önceden temel düzeyde bildiği drama alanının, bir yüksek lisans programı olduğundan haberdar olmuş, bu temasa olan inancıyla Yaratıcı Drama Eğitimi yüksek lisans programına başlamış, Çağdaş Drama Derneği Yaratıcı Drama Eğitmenliği kapsamında verilen eğitimin büyük bir bölümünü tamamlamış, yine dernek bünyesinde verilen atölyelere katılmış, “Çember” temalı 28. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Kongresi'nde atölye çevirmenliği yapmıştır.

Dört yıldır öğretim görevlisi olarak çalıştığı TED Üniversitesi İngilizce Dil Okulu'nda öğrencileri başta olmak üzere, yüzlerce gençle temasta bulunmuş, karşılıklı etkileşim ve öğrenmeye dayalı bir zemin oluşturmaya gayret etmiştir. Bu süreçte elde ettiği gençlerin yaşantılarını gözlemleme fırsatı, gençlerin birbirleriyle kurdukları romantik olsun ya da olmasın ilişkilerin dil, beden ve yaklaşımlarla barışçıl ve sınırları olan, sınırlarına saygı gösterilen bir biçimde kurgulanması gerektiğini düşündürmüştür. Bu düşünce ise kendisini, kendisi de dahil olmak üzere hemen herkesin deneyimlemesinin çok olası olduğu flört şiddeti çalışmaya sevk etmiştir.

Araştırmacı da bu coğrafyada doğmuş, büyümüş ve yaşamını sürdüren biri olarak yine bu coğrafyanın sosyo-kültürel ve psiko-sosyal dinamikleri içinde ortaya konmaya çalışılan flört şiddetine yönelik deneyimlerin aktarıldığı, tartışıldığı, gözden geçirildiği, karşılıklı öğrenme sürecinin işletildiği bu çemberin dışında değildir. Dolayısıyla kendisinin de yorum ve gözlemlerinin bir veri niteliği taşıdığı söylenebilir.

2.8.Görüşü Alınan Uzmanlar

Araştırmanın uygulama sürecindeki atölyeler, tamamlandıktan sonra üç uzmana gönderilmiş, uzmanların görüşü alındıktan sonra düzenlenerek uygulanmıştır.

Öncelikle atölyeler kazanımlar göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından hazırlanmış ve araştırmacının akademik danışmanının görüşü alınarak düzenlenmiştir. Araştırmanın akademik danışmanı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü'nde yaratıcı drama, müze eğitimi, müzede drama, çocuk müzeleri, kültür pedagojisi, halk oyunları gibi konularında çalışmalar yürüten bir akademisyen ve Çağdaş Drama Derneği Genel Başkanı'dır.

Görüşüne başvurulanan uzmanlardan biri, Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde gelişim psikolojisi, gençlik sorunları, cinsel sağlık eğitimi, ergenlik dönemi araştırmaları, yaşam dönemleri ve uyum sorunları gibi konularda çalışmalar yapan bir akademisyendir.

Diğer uzman ise Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı'nda evlilikte affetme ve romantik ilişkilerde affetme, duygu düzenleme, ruminasyon, okul iklimi, kadına yönelik tutum ve romantik ilişkiler gibi konularda çalışmalar yapan bir akademisyendir.

Son olarak görüşüne başvurulanan uzman, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi bölümünde müfredat geliştirme, yaratıcı düşünme ve inovasyon toplumsal cinsiyet gibi konularda çalışmalar yapan bir akademisyendir. Aynı zamanda Çağdaş Drama Derneği eğitmenlerindendir.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın bulgu ve yorumları araştırmada elde edilen nicel ve nitel veriler olmak üzere iki ana başlıkta toplanmıştır.

3.1.Araştırmadan Elde Edilen Nicel Veriler

3.1.1. Flörtte Şiddeti Tutum Ölçeğiyle Elde Edilen Bulgular

Wilcoxon testi ile ön test ve son testteki her bir madde arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ortaya konmuştur.

Ölçekte bulunan 28 maddenin yalnızca dördünde anlamlı bir fark gözlemlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 18

Flört Şiddeti Tutum Ölçeği'nde anlamlı farkın bulunduğu maddelere ilişkin bilgiler

Madde	Değer
9	.04
11	.04
13	.01
15	.00

Dokuzuncu madde “Kız/erkek arkadaşlığında namus ve ahlak kurallarına uyulmaması fiziksel şiddet nedeni olabilir.” maddesidir. Bu maddede görülen anlamlı farkın nedenleri arasında, Türkiye toplumunda namus ve ahlak algısının büyük ölçüde evlilik, birliktelik ya da sevgililik kavramları üzerinde kurulu olduğu söylenebilir. Kişilerin kendilerini yalnızca birliktelikleri, partnerleri, toplumsal rolleri ile tanımlıyor olmalarıyla, namus ve ahlak kavramlarının da bu çerçevede etrafında yoğunlaşması kaçınılmazdır. Bu durum da aynı zamanda namus ve ahlakla ilgili bir sürü miti, söylemi ve toplumsal yargıyı, flört ilişkisiyle birleştirmektedir. Bu kurumlara zarar verecek, birlikteliğin zedelenmesine neden olacak ahlaki bir durumun fiziksel şiddete neden olabileceği düşüncesi, atölye süreci sonrası değişmiş görünmektedir.

On birinci madde “Erkekler kız arkadaşının hoşuna gitmesi için davranışlarını değiştirmelidir”, on üçüncü madde ise “erkekler kız arkadaşının her istediğini yapmalıdır.” maddeleridir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından önemlidir. Erkekler üzerinde, aynı zamanda erkekler tarafından da kurulmuş ciddi bir toplumsal cinsiyet baskısı vardır. Erkek, yüceltilmiş ve kutsanmış erkeklik kıskacı içinde, bir birlikteliğin koruyucusu ve sürdürücüsü imajıyla karşı karşıyadır. Aynı baskının diğer boyutunun ucunda ise kadınlar vardır. Erkeğin koruyucu kanatları altında korunup kollanması, nazının çekilmesi, “çiçek” gibi davranılması gereken bir imajla karşı karşıyadır. Dolayısıyla bu normal ve doğalmış gibi görünen toplumsal cinsiyet kurguları, toplum tarafından kabul görmektedir. Atölye sürecinde tartışılan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin önkabuller, bu rollerin kurgusu ve flört şiddetine etkileri, katılımcıların fikir ve düşüncelerinde anlamlı bir fark yaratmıştır.

On beşinci madde “Gerçek sevgi kız/erkek arkadaşının her istediğini yerine getirmeyi gerektirir” maddesidir. Atölye sürecinde sıklıkla değinilen kutsal sevgi ve sınır kavramı üzerinden yorumlanabilir. Flört ilişkilerinde ve evliliklerde, sınırsız bir ilişkinin gerçek sevgi ve aşkla bağdaştırıldığı, kişiler arasında özel bir şeyin olmayacağı, olamayacağı ya da olmaması gerektiği bu fikrin ortaya çıkmış olmasındaki etmenlerden biridir. Ayrıca bir flört ilişkisi içinde kişilerin kendi istek ve beklentilerini bir kenara bırakarak partnerlerinin her istediğini yapıyor olmalarında sınır yokluğundan söz etmek olasıdır. Atölye sürecinde tartışılan sağlıklı bir ilişkide kişisel sınırların, “hayır” diyebilmenin, karşı tarafın istek ve beklentilerinden önce kişinin kendi istek, beklenti ve sınırlarının belirlenmesinin önemi uzunca tartışılmıştır. Bu tartışma sürecinin ise katılımcıların bu konudaki tutumunu etkilemiş olduğu söylenebilir.

Ölçekte dört maddenin anlamlı çıkmasının nedenleri arasında öncelikle katılımcıların görünür ve bilinen şiddet davranışlarına yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu söylenebilir. Katılımcıların tehdit, vurma, tokat atma, cinsel ilişkiye zorlama gibi davranışların kabul edilemez olduğu, katılımcıların sosyal sermayeleri de göz önüne alındığında pek de şaşırtıcı değildir. Dolayısıyla ölçekte bulunan pek çok maddenin bu görünür şiddet türleriyle ilgili olması, böyle bir sonuç ortaya koymuştur. Ancak nitel verilere bakıldığında, katılımcıların onay inşasını içeren davranışlar, şiddeti besleyen mitler, ısrar, kıskançlık gibi daha az görünür, ilişki içinde fark edilmesi pek de kolay olmayan şiddet davranışları konusunda farkındalıklarının daha az olduğu, bazı kavramlara tanıdık olmadıkları ve farkında olmadıkları söylenebilir.

3.2.Araştırmadan Elde Edilen Nitel Veriler

3.2.1. Günlükler ve Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Bulgular

Günlükler ve derinlemesine görüşme yoluyla toplanan veriler, atölyelerin kazanımlarına göre temalar halinde yazılmış, katılımcıların görüş ve düşünceleri temalar altında belirtilmiştir. Derinlemesine görüşmeler, bütün atölye sürecine yönelik sorularla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerde, günlüklerinde ortaya çıkan temalara benzer temalar ortaya çıkmıştır. Bu nedenle katılımcılardan derinlemesine görüşmeler sırasında toplanan veriler, benzer temalar altında kodlanmış ve katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Günlüklerden elde edilen veriler atölye konu ve kazanımlarına göre “Güven, Şiddetin Tanımı ve Türleri, Fiziksel Şiddet, Psikolojik Şiddet, Cinsel Şiddetle İlgili Kavramlar, Cinsel Şiddet, Dijital Şiddet, Şiddet Mitleri, Flörtte Şiddete Genel Bakış I, Flörtte Şiddete Genel Bakış II” şeklinde temalar altında kodlanmıştır. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmelerde şiddetsiz bir ilişkinin dinamiklerine, yaratıcı drama yönteminin flört şiddeti farkındalığına yönelik etkililiğine ve flört ilişkisine bakış açısına etkisi sorulmuştur. Katılımcıların bu sorulara yönelik fikir ve yorumları, Şiddetsiz İlişki, “Flört Şiddeti Farkındalığında Drama” temaları altında kodlanmıştır.

3.2.1.1.Tanışma Teması-Birinci Atölye

Birinci atölyenin konusu “Atölye Bilgilendirmesi, Tanıma Tanışma” şeklinde belirlenmiştir. Katılımcıların tanıma ve tanışmaya yönelik fikir ve görüşleri hem birbirleriyle atölye sürecindeki tanışmalarına hem de “flörtte tanışma” durumuna ilişkin olduğundan, “Tanışma Teması”, birbirleriyle tanıma ve flörtte tanışma olarak iki kategori altında toplanmıştır. Katılımcıların “birbirleriyle tanışma” kategorisine yönelik fikir ve görüşleri aşağıdaki gibidir.

K14: Gerek yeni insanlarla tanışmak gerekse de yeni tanıştığım insanlarla yapmış olduğumuz etkinlikler büyük derecede canlandırdığımız olaylar hakkında empati sağlamış oldu.

K15: En keyif aldığım aktivite rastgele insanlarla yaptığımız aktiviteydi. Birbirimize isimlerimizi, bölümlerimizi ve sevdiğimiz aktiviteleri söyledik. İnsanları tanıma ve yeni arkadaşlar edinme açısından oldukça verimliydi.

K11: Okulumdan yeni insanlarla tanışıp onlarla fikir paylaşmak çok güzeldi.

K6: İlk oturumda yeni insanlarla tanışmak garip ve zordu. Ama yapılan etkinliklerle herkesin kaynaştığını düşünüyorum.

K3: Yeni insanlarla tanıştığım, yeni düzenli bir etkinliğe katıldığım için heyecanlıyım.

K12: İlk oturumun verdiği heyecan ve yeni insanlarla tanışmak güzeldi. Üç parmak havada etkinliğinde eğlendim çünkü insanların hoşlandıkları şeylerden onları analiz etmeye çalışmak keyifliydi. Farklı bakış açılarını görmek hoşuma gitti.

K1: Bugün aslında yapılan birçok şey birbirimizi tanımak üzerindiydi. Kendimi fazlasıyla iyi hissettim. Yeni insanlar tanıyor olmamıza rağmen hem ben hem de yeni girdiği ortamda soğuk ve çekincen olduğunu bildiğim K2 çok rahat hareket ettik. Atölyeye gelen kişilerin yargılayacak kişiler olmadığını düşündüğümüzden kaynaklandığını konuştuk.

K10: Bugünkü oturumda kendimi aktif ve enerji dolu hissettim. Başta ufak olsa bir tereddüdüm vardı fakat ilerleyen saatlerde kendimi çok rahat ve adapte olmuş hissettim. Katılımcı arkadaşlar ve eğitmen oldukça pozitif tutumlar sergiledi.

K13: Bugün daha çok birbirimizi tanımaya yönelik etkinlikler yaptık. Çok tatlı, cana yakın birçok insan tanıdım.

K5: Bu oturum gayet keyifli geçti. Okuldan daha fazla insan tanımanın da verdiği bir mutluluk oluştu. Ama galiba insanlara karşı önyargılı olabiliyormuşum. Bu oturumda o özelliğimizi yendiğimi düşünüyorum. Farklı tipten insanların görüş ve kişiliklerinin benim genel kültürümü ve bakış açımı geliştirdiğini düşünüyorum.

K7: Bugünkü oturum beni çok mutlu etti çünkü günlük yaşantımızdaki şeyleri başka bakış açılarından görmek ufkunuzu açabiliyor. İnsanların bazı konularda benden çok daha farklı bakış açıları olduğunu fark ettim.

Katılımcıların birbirleriyle tanışmalarına yönelik yaptıkları yorumlar, genel olarak atölye sürecine dahil olmaktan mutlu oldukları, etkileşime kısa süre içinde geçeceklerini düşündükleri ve özellikle birbirlerinden ve atölye sürecinden bir şeyler öğreneceklerine inandıkları yönündedir. Birçok katılımcı, tanıştıkları kişilerin fikir ve davranışlarının kendilerine göre farklı olduğunu ve bu farklılığın kendilerini zenginleştireceğini belirtmiştir. Aynı okulda eğitim gören katılımcıların, başka bir mekânda ve ortak bir zeminde buluşmuş olmalarının da kendilerini rahat hissettirdiği; bu ortak zeminin daha başka alanlara da taşabileceğinden mutluluk ve heyecan duydukları söylenebilir. Her ne kadar ilk oturumda birbirlerini tanıyan kişiler etkinliklere beraber katılma eğilimi göstermiş olsalar da ilk atölyeden itibaren kısa bir süre sonra birbirleriyle kaynaşmaları, yapmış oldukları yorumları doğrular niteliktedir.

Katılımcıların flörtte tanışmaya yönelik yorumları aşağıda belirtilmiştir.

K13: Kendi irademize zorla müdahale eden, bizi istemediğimiz durum ve duygular içine sürükleyen her şeyin şiddetin bir türü olduğunu öğrendim.

K7: AVM'deki kişiye yaklaştırmaya çalışan kişiyi canlandırırken ısrarcı olmam beni çok rahatsız etti.

K10: Tanımadığımız bir kişinin (kadın, erkek ya da hissedilen cinsiyet) sizinle tanışmak istemesi, sergilenen ısrar tutumu, karşıdaki bireyin reddetmesi durumları üzerinde düşündüm.

K2: AVM'de benimle tanışma olayını, arkadaşşıma anlattığımda “Eee, tanışsaydın keşke aman ne olacak!” gibi bir replik duymak, toplumumuzda geçen bir cümle olduğunu düşündüm ve bunun daha da farkına vardım. “Tanışabilir miyiz?”in ardından gelecek ikna çabası için nasıl tepki vereceğim konusunda bir aydınlanma yaşadım.

K12: İnsanlarla iletişime geçerken kullanabileceğim yollar veya hoşlanmadığım bir insandan uzaklaşmaya çalışırken uygulanabilecek farklı yollar öğrendim.

K14: Önce AVM'de tanışma olayı sonrasında, bunu arkadaşşıma anlatmayı canlandırdık. Daha önce başıma gelmediğinden bunun çok normal olduğunu ve bir şans verilebileceğini düşünürken aslında bunun taciz olduğunu fark etmek beni çok etkiledi.

K9: Bugünkü oturumda bir kadının veya bir erkeğin bir taciz karşısında ne durumda kaldıklarını empati ile anlamaya çalıştık ve bu durum farkındalığın zirveye ulaşmasını sağladı. Bu farkındalık beni tacizin nasıl engellenmesi gerektiği sorusuna itti.

K16: Toplumdaki cinsiyetler üzerindeki farklılıklar dikkatimi çekti. Erkek hangi konumda olursa olsun kadına karşı daha baskın tavırlar sergiliyor ve daha özgüvenli olduğunu beden diliyle dile getiriyor.

İlk oturum sonrası, katılımcıların şiddet davranışı ve boyutu, şiddetin cinsiyet üzerinden ne şekilde gerçekleşebileceği, sınır ve sınır ihlali, reddetme, hayır deme yolları üzerinde düşünmüş olduklarını dile getirmişlerdir.

Genel olarak katılımcıların yorumlarına bakıldığında, ilk oturumun tanıma, tanışma açısından başta belirlenen kazanımlara uygun gerçekleştiği söylenebilir.

3.2.1.2. Güven Teması-İkinci Oturum

İkinci oturumun kazanımlarının odağı, ilişkiler için gerekli olan güven kavramı etrafında toplanmıştır. Güven duygusu, öncelikle kendimizle kurduğumuz ilişki başta olmak üzere birçok ilişki formunda önemli ve gerekli bir yere sahiptir. Çalışmanın genel konusu flört ilişkileri üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu yüzden romantik ilişkilerin inşa edilmesinde, sürdürülmesinde, sonlandırılmasında veya başka bir forma dönüştürülmesinde en temel gereksinimlerden biridir. Aynı zamanda katılımcıların atölye

süreçlerinde rahat hissetmeleri, önyargısız bir zemin oluşturmaları, bu zeminde saygı ve incelikli bir eleştiri mekanizması geliştirmeleri ve bu atmosferde samimi bir şekilde duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri, birbirlerini anlamaları ve hissetmeleri açısından da güven odaklı bir atölyenin kurgulanması ihtiyaç olarak görülmüştür. Günlüklerde güven duygusuna yönelik; ilki katılımcıların güveni nasıl tanımladıklarına, güven duymaya, güven vermeye ve güven duygusunun önemine yönelik düşünceleri ve “flörtte güven” kategorileri olmak üzere iki kategori ortaya çıkmıştır. Bu iki kategori, “Güven Teması” altında kodlanmış ve aşağıda görüşlerine yer verilmiştir.

K6: Güven duygusunun ağır bastığı bir atölyeydi. Güven benim için ilişkide önemli faktörlerden biridir. Canlandırmalarda arkadaşlarla yeni tanıştığım için güvensizlik tam olmasa da tedirginlik hissettim.

K4: Birine güvenmenin ne kadar zor olduğunu anladım.

K13: Gözlerimi kapattığım an sanki bir belirsizliğe kendimi teslim ediyordum gibi hissettim. Güvenin yaşantımızda ne kadar büyük bir parça olduğu zaten su götürmek bir gerçek ve güveni kırmayı canlandırmak benim için önemliydi çünkü bence güven olmayan bir ilişki yalnızca hatadan ibarettir.

K10: Bugünkü oturumda kendimi bir öncekine göre daha rahat ve alışmış hissettim. Düşündüklerimi çok daha özgürce ve istekli bir şekilde açıkladım. Fikirlerimi özgüvenli bir şekilde sundum.

K16: Bugün partnerimizle gözü kapalı birbirimizi yönlendirdiğimiz çalışma beni en çok etkileyen çalışma oldu. Çünkü kolum sıkıca tutulduğunda daha gergin hissettim. Ben bu etkinlikte ilk başta çok gerildim ve nedeninin henüz alışamamış olmam olduğunu düşünüyorum.

K15: Bu oturumda canlandırma yapmaya odaklanmıştık ve acaba başarabilecek miyim kaygısı yaşadım ve eşzamanlılar dışında birkaç tanesini canlandırmak istemedim. Onun dışında grup doğaçlamasında bu his kayboldu fakat yine de çok katılamadığımı hissettim.

K5: Birbirimizi biraz daha tanımanın verdiği rahatlık beni mutlu hissettirdi.

Katılımcıların güven üzerine yorum ve düşünceleri, genel olarak atölye sürecine alışmaya başlama ve güveni inşa etmeye başladıklarına yöneliktir. Yaratıcı drama süreçlerini anlamlı ve farkındalık yükseltmeye yönelik yapan en temel öge, katılımcıların fikir ve düşüncelerini özgürce paylaşabilmeleri, canlandırma süreçlerinde birbirlerinden utanmadan ve çekinmeden hareket edebilmeleri, birbirlerini dinleyerek karşılıklı bir zenginleşme süreci başlatmalarıdır. Katılımcıların bir kısmı, fikir ve düşüncelerini

paylaşabilecek zeminin yavaş yavaş oluşmaya başladığını, yeni bir ortam ve kişiler arasında yaşadıkları gerginliğin ortadan kalktığını ya da yakın bir zamanda kalkacağını, bu etkileşimli ortamdan memnun ve mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcıların özel olarak “flörtte güven” duygusuna yönelik düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

K1: Romantik ilişki içinde, verilen sözlerin zaman zaman kırgınlık, zaman zaman esaret, zaman zaman da güvensizliğe doğru yol aldığını, farklı formlara dönüştüğünü görebiliyoruz. Ve bu durum güvensizliğe dönüştüğünde, bunun ilişkiden çok katlanmaya, köleleşmeye ve eksilmeye dönüştüğünü fark ettin. Kimse güvenmediği, güven görmediği/güvenilmediği bir ilişkide bulunmamalı; aksi halde kıskançlık, dışarıya güvenmeme, arasında özel olmama gibi laflar altında bir kölelik durumu yaşamaya ve bu ilişki sanılmaya başlanır.

K14: Bu oturumda kesinlikle farkındalığım arttı. Öncelikle kesinlikle birlikte olduğumuz insanlara güvenmeliyiz. Güvenmiyorsak o insanların yaşantımızda yeri yoktur. Bu yüzden insanların özel alanına müdahale etmemeliyiz.

K9: Fark ettiğim en çok partner çalışması idi. Telefon dahi insanların kişisel eşyalarının karıştırılmamasını vurguladık. Her iki tarafı da canlandırırken sanki gerçek yaşıyormuşçasına partnere karşı antipati duydum. En çok etkilendiğim durum hiç yapmayacağım bir şey ama partnerimin rolünü canlandırırken gerçekten içimde o merakın var olmasını ve cidden telefonuna bakmamam gerektiğini hissetmem oldu. Artan farkındalığım şuydu: “ısrar” kavramını çok yapan biri olarak daha da azaltmam gerektiğinin farkına vardım.

K16: Fark ettiğim diğer şey ise güven meselesi yaşamın her yerinde var. Hoşuma gitmeyen şey ise bir şeylerin farkına varmam. Ben meraklı biriyim ve karşımdaki kişinin benimle mesajını paylaşmasını bazen bekleyebiliyorum. Özellikle karşımdaki kişi mesajını benden saklarsa ya da ben öyle düşünürsem daha da üzerine gidebilirim. Elbette bu kavga ederek veya kızarak olmaz. Eğer karşımdaki göstermemekte ısrar ediyorsa peşini bırakabilirim ama içten içe merak etmeye devam ederim. Sonuç olarak bu oturum bir şeylerin farkında olmamı sağladı.

K3: Telefon mesajlarımız gibi özel şeyleri paylaşmak doğal mı değil mi pek kafa yormamışım. Bu konuda meraklı olabilirim, bunu fark ettim. Smslerimiz özel alanımızdır, bunları paylaşmak zorunda değiliz. Ama aynı şekilde partnerimizin mesajlarını merak edebiliriz ve bunu öğrenmeye çalışmak üstelik öğrenmeye çalışırken onu tehdit etmek

veya sadakatsizlikle suçlamak şiddet sayılabilir. Flörtlerimde mesajlar konusunda bu oturumu hatırlayacağım.

K7: Birinin beni yönlendiriyorken baskını hissediyor olmak, beni rahatsız ediyor.

Katılımcıların flört ilişkisi ekseninde güven kavramını daha sonraki oturumlarda tartışacağımız sınır, sınır ihlali, psikolojik şiddet, özel alan, kişisel alan gibi kavramlarla özdeşleştirmiş; bu tartışmanın zeminini oluşturmuşlardır. İlişki içinde yaşanan güvensizlik durumlarının, kendini başka biçimlerde gösterip gizleyebileceğini ve bu durumun bir şiddet davranışının habercisi olabileceğine yönelik yorumda bulunmuşlardır. Bazı katılımcıların yorumlarına bakıldığında, flört şiddeti konusuna doğrudan başlamadan önce, örneğin telefon karıştırma ya da partnerine gelen mesajı merak etme gibi durumlarda, kendilerine dönmeye, kendilerinin böyle bir konumda olup olmadığını sorgulamaya ve bu durumun öznesi olmanın kendilerini nasıl hissettirdiklerine yönelik düşünmeye başladıkları söylenebilir.

3.2.1.3. Güven Teması-Üçüncü Oturum

Üçüncü oturumun teması güven, uyum ve etkileşimdir. Kazanımları grup iletişimi ve etkileşimi, dayanışma ve uzlaşmanın önemi çerçevesinde şekillendirilmiştir. Bu kazanımlar öncelikle katılımcıların yaratıcı drama sürecinde birbirleriyle olan etkileşimini arttırmak, güven inşasını devam ettirmek ve süreci kolaylaştırmak adına düşünülmüştür.

Katılımcıların günlüklerinde üçüncü oturuma yönelik yorum ve düşünceleri şu şekildedir.

K5: Birlik ve beraberliğin; ortak kararlar alınması gerektiğini fark ettim.

K9: Bu oturumda fark ettiğim şey her uzlaşma altında bir mutluluk, her mutluluk altında bir birlik, her birlik ile büyük bir dayanışmanın var olmasıdır.

K6: Güven duygusunun ağır bastığı bir atölyeydi. Tam etkilenmek değil ama değişik bir şekilde gözüm kapalı gezdirilirken rahattım. Sürekli “partnerim dikkatli olur, ona güvenmeliyim.” dedim kendi kendime.

K11: bugünkü oturumda birlik, beraberlik ve dayanışmanın ne kadar önemli olduğunu fark ettim. Oturumun başında bir ölüm makinesinin parçasıyken gergin ama sonrasında müzik eşliğinde hep beraber devinim hareketi yaptığımızda çok rahatlamış ve sakin hissettim. Canlandırmanın sonunda işçiler ve yönetim kurulu ortak bir karara verince mutlu oldum ve birlikten güç doğabileceğini fark ettim. Bugün edindiğim “dayanışma” farkındalığının gündelik yaşantıma yansıtacağına inanıyorum.

K16: Sazlık olduğumuzda kendimi çok iyi bir şeyin parçası olarak düşündüm ve senkronize hareket etmemiz sazlıkken beni çok mutlu etti.

K9: Farkındalık noktam ise her sorunun bir anahtarı olduğunun farkına varmamdı. O anahtar kavramının kendisi ise uzlaşmanın ta kendisiydi. Orta yolu bulmak ve uzlaşmak insanı cidden rahatlatan bir şeymiş.

K12: Fabrika işçisi olduğum sırada belli bir hakkı grupça korumaya çalışmak keyifliydi.

Katılımcıların yarısının üçüncü oturumun günlüğünde yazdıkları yorum ve düşünceler, genel olarak uzlaşmanın önemi, birlik ve beraberliğin güçlü hissettirdiği, bir dizi iletişim sorununun dayanışmayla çözülebileceği yönündedir. Diğer bir yarısı da doğrudan dayanışma ve uzlaşma üzerine yorumda bulunmamışlardır; ancak özellikle canlandırma aşamasında yaşanan “ezen” “ezilen” ilişkisinden doğan çatışmanın çözülmeyecek gibi de olsa dayanışmayla daha rahat atlatılabileceği; “ezen” olmaktan hoşnut olmadıkları ve istemedikleri bir şeyi yapıyor olmanın kendilerini ne kadar rahatsız ettiğine yönelik fikir ve duygularını dile getirmişlerdir.

Özet olarak söylenebilir ki, üçüncü oturum birçok katılımcıda hedeflenen kazanımları günlük notlarına bakıldığında doğrudan yerine getirmiş, bazı katılımcılarda ise dolaylı olarak iletişimin ve uzlaşmanın önemini vurgulamıştır.

3.2.1.4.Şiddet Tanımı ve Türleri Teması-Dördüncü Oturum

Dördüncü oturumun kazanımları şiddetin tanımı, farklı şiddet türleri ve şiddete ilişkin ön kabuller şeklinde belirlenmiştir. Şiddet, çalışmanın kuramsal bölümünde de ifade edildiği üzere sosyo-kültürel faktörler, tanımlandığı disiplin, şiddetin öznesi ve nesnesi olma hali, bireysel deneyimler gibi çeşitli nedenlerden ötürü kapsamı değişken ve tanımı zor bir kavramdır. Bu nedenle katılımcıların kendi şiddet tanımlarının ve kapsamının önemli olduğu düşünülmüştür. Şiddet denince akla ilk olarak fiziksel şiddet gelmesi, fiziksel şiddetin yaygınlığından, oluş biçiminin ve sonucunun daha belirgin bir şekilde görülüyor olmasından kaynaklanmaktadır. Şiddet türlerinin görünürlüğü, şiddetin kendini çeşitli mekanizma ve araçlarla gösterebileceği konusunda kazanılacak farkındalık, şiddete ilişkin ön kabulleri görerek yeniden düzenlenmesini sağlayabilecektir.

Bu yüzden bu oturumun kazanımları “Şiddet tanımı ve türleri teması” altında kodlanmış ve katılımcıların düşünce ve yorumlarına aşağıda yer verilmiştir.

K9: Bugünkü oturumda hoşuma gitmeyen şeyler insanlara yapılan tacizler, haksızlıklar ve uyguladıkları şiddet türlerinin car olduğunu bir kez daha anlamak oldu.

Fark ettiğim şeylerden biri farkında olmadan çevreme şiddet uygulama olasılığımın olduğuydu. Masum zannettiğimiz davranışları karşı tarafa yönelttiğimizde şiddet uygulayabiliyormuşuz. Çevremizde maruz kalınan her şiddete dur diyebilmek için şiddet türlerinin farkına varmak gözümü açtı diyebilirim. Aslında etrafımızda biz fark etmesek de çok fazla şiddet türü var. Bunların çoğunu da biz fark etmeden de olsa günlük yaşantımızda da yapıyoruz.

K4: Bu oturumun genel konusu şiddetle ilgiliydi. Bazen istemsizce insanlara baktığımız zamanlar olabiliyor. Bu oturumdan sonra bunu en aza indirmeye çalışacağım.

K6: Canlandırma sırasında şiddeti bir fotoğraf karesi ile canlandırdık ve birçok farklı şiddet türü kullanıldı. Şiddeti sadece temas üzerine düşünen bir toplumuz. Oysa ki aşağılama, küçümseme, kıyaslama bile birer şiddet türüdür. Şiddetin birçok türünü öğrendikten sonra özel yaşantımda daha dikkatli olmaya başladım.

K2: Birinin sana gözlerini dikip bakması dünyanın en iğrenç olaylarından biri olabilir. Bu etkinlikte ben kendim de şunu fark ettim. Her ne kadar burada “dünyanın en iğrenç olayı” diye yazsam da bazen kendim de bir insana bakıp “Allahım ne giymiş ya, aynaya bakmadan mı çıkıyor bunlar” diyorum ki bunu yapmayan insan sayısı çok çok azdır. Bu yapılan eylem çok çirkin bir davranış evet ama maalesef günlük yaşantımızda ya maruz kalıyoruz ya da yapıyoruz. Bu oturumda bunun çok farkına vardım.

K3: Romantik ilişkilerde telefon isteme, sosyal medya hesaplarının şifrelerini istemenin dijital şiddet olduğunu bilmiyordum. Bu konuda bir aydınlanma yaşadım.

K1: Oturumda özel olan politik midir olayını tartıştık. Şiddeti sadece erkeklerin yapmadığını, bir kadının da kadına şiddet uygulayabileceğinin farkına vardım.

K10: bu oturumda şiddet nedir, ne gibi durumlarda ortaya çıkar, neleri etkiler veya insanları küçümsemenin, onları yok saymanın şiddetle ne gibi bir ilgili var gibi konuları tartıştık. Öğrendiğim bilgiler bana günlük yaşantımda daha bilinçli bir birey olmamda yardımcı olacaktır.

K7: İnsanları yargılamayı ve rahatsız hissettirmeyi ne kadar kolay yapabildiğimizi fark ettim. Birinin sadece size bakışının bile şiddet olabileceğini fark ettim.

K8: Farklı şiddet türlerini anlamaya başladım.

K9, K1, K2, K3 ve K10 ile yapılan görüşmede şiddetin tanımı ve türlerine yönelik yorum ve düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir.

K9: Yalnızca fiziksel değil, psikolojik, cinsel ve dijital olmak üzere birçok farklı türde uygulanabilecek bir şiddet türüdür. Yalnızca medyada gördüğümüz gibi “öldürdü, dayak attı” gibi bir şiddet değil. Çok geniş bir kapsamı var, net olarak “şudur” diyebileceğimiz bir şiddet türü değildir.

K10: İki kişi arasında anlaşmazlıklar sonucu birbirlerine uyguladıkları fiziksel, psikolojik, dijital ve cinsel şiddet olarak tanımlıyorum. Aradaki saygının kaybı olarak da yorumlanabilir.

K1: Flört ilişkisi içinde olan iki insanın, birbirlerine bilerek ya da bilmeyerek yaşantılarına ve kendi bireysel çizgilerine saygı duymadan, alanlarına girmesi olarak tanımlayabilirim. Vurması da onu aşağılayıcı bir şey söylemesi de emaillelerini kontrol etmesi de buna dahildir.

K3: Flört ilişkisi içinde olan insanların, birbirlerinin davranışlarını, eylemlerini, özgürlüklerini kısıtlaması ve bunu yaparken fiziksel, sözel, duygusal, cinsel ya da dijital araçları kullanması olarak tanımlayabilirim. Tahakküm uygulamaları, birbirlerini istedikleri yöne çekmeleri, birbirlerini hizaya getirmek için başvurdukları yöntemlerdir.

K2: Birinin yaşantısını sınırlamak olarak tanımlayabilirim.

K9, görüşmede, şiddetin genellikle medyadaki temsili olan fiziksel şiddet üzerinde durmuştur. Özellikle sosyal medyanın da yaygınlaşması ve gündelik pratiklerin ve haberlerin sıklıkla paylaşılması, televizyon dizileri ve yayın organlarında öne çıkan fiziksel şiddet, daha görünür olması itibarıyla diğer şiddet türlerini daha görünmez kılabilen ve şiddet tanımını daha sınırlı bir yere taşıyabilmektedir. Bu noktada şiddetin türlerini ve kapsamının genişliğinin farkında olmak, şiddetin sınırının genişletilmesi için önem arz etmektedir.

Katılımcıların yorum ve düşüncelerine bakıldığında, gündelik yaşamlarında şiddete ilişkin bir dizi ön kabullerinin olduğu; bu ön kabullerin atölye sürecinde deneyimleyerek fark ettikleri ve şiddet davranışlarının çeşitliliği ve nedenleri üzerine düşünmeye başladıkları sonucuna varılabilir. Birçok katılımcı, dördüncü atölyenin günlüklerinde şiddet türlerine yönelik ifadelerinde özel olarak yer vermemiştir. Atölye sürecindeki bilgi paylaşımı sonucunda katılımcıların şiddet tanımları ve şiddet türlerine yönelik düşünceleri, atölye bulgularında paylaşılmıştır.

3.2.1.5. Fiziksel Şiddet Teması-Beşinci Oturum

Beşinci oturum, katılımcıları fiziksel şiddetin tanımı, fiziksel şiddetle ilgili yaygın ve yanlış düşünce biçimleri, meşru ve görünmez kılan söylem ve inanış biçimleriyle bu şiddet türünün boyutu üzerine düşündürmek amacıyla hazırlanmıştır. Toplumsal açıdan

fiziksel şiddet, çoğu zaman oluş biçimi, ardındaki motivasyon, kutsal sevgi anlayışı gibi faktörlerle göz ardı edilmekte, gizlenmekte ya da manipüle edilmektedir. Atölye sonunda katılımcıların fiziksel şiddete yönelik yorum ve değerlendirmeleri “Fiziksel Şiddet Teması” altında kodlanarak aşağıda belirtilmiştir.

K1: Bu atölye en etkilendiğim atölye oldu. Atölyeden sonra aklımda kalan ilk şey parazit etkinliği oldu. Çünkü gündelik yaşantılarla çok kolay birleştirdim. Mesela cümleyi söyleyen grup, benim için başkalarına göre daha doğru fikirleri olup bunu yaymak isteyen insanlar, duymaya çalışan grup da öğrenmeye kazır bir şekilde öğrenip yaşantısına katacak grup, parazit grupsa bu fikirleri bloke eden, ket vuran, herkesi norma uydurmaya çalışan gruptu. Canlandırmadaki karakter Deniz’in katili bir kişi değildi. Çünkü “bir kızarıklık” daha büyüğünün habercisi olabilir. Ve bunu onaylayan da yapan kadar suçludur.

K14: Bu atölyede mitleri kullanarak canlandırmalar yaptık. O kadar çok sinirlendim ki her birini tek tek söyleyip tekrar sinirlenmek istemiyorum. Ama “bir kereden bir şey olmaz” miti beni çok sinirlendiriyor. Çünkü bir kereden çok şey olur. Bir kere susarsın ve sonu kötü sonuçlanır. O yüzden ebeveynler çocuklarına susmayı öğretmeli.

K5: Önceki oturumda şiddet kavramını görürken bugün onun dallarından biri olan fiziksel şiddetle ilgili çalışmalar yaptık. İnsanların fiziksel şiddeti yadırgamayıp nasıl sıradanlaştırdığını fark ettim. Çünkü bu fiziksel şiddeti sıradanlaştırarak daha fazla kişinin bu acıları çekmesine neden olduğumuzu fark ettim. O yüzden insanların daha duyarlı olmaları lazım.

K9: Öfke ve şiddet kavramlarını değerlendirirken hem öfke anımı ayna karşısında görür gibi oldum hem de şiddet mitlerindeki bazı cümleleri kendim farkında olmadan uyguladığımı görmek incitti. Fark ettiğim çok şey oldu. Mesela “bir kereden bir şey olmaz” miti. Meğer yaşamımızda ne çok şeyde bu miti kullanırmışız bunun farkına vardım. Meğer ne çok etkiliyormuş mitler. Bunu Deniz karakterini canlandırırken daha iyi anlamış oldum. Aklıma hep şu soru geldi. İnsanlar kendi hegemonyasını başka bir insan üzerinde neden kurar ya da kendisini fiziken güçlü sanan insanlar neden kendilerinden daha zayıf insanlara zarar verir. Farkındalık konusunda en çok artan günüm olduğunu söyleyebilirim. Çünkü maalesef o kahrolasica mitleri farkında olmadan ben de kullandım.

K7: Fark ettim ki parazit oyununda herkesin tek amacı karşıya cümleyi iletmektir. Cümlelerin içeriği kimsenin umurunda değildi. Bu beni sonra birine bir şey söylerken ya da bir bilgi verirken ne kadar umursamaz ve sonuç odaklı olabileceğimizi düşündürdü.

Canlandırma yaparken geçen mit cümleleri beni çok rahatsız ettiği için canlandırmak bile istemedim.

K10: Bugünkü oturumda kendimi diğer oturumlara göre daha farkındalık dolu ve bakış açımın daha çok empati ile birleştiğini gördüm. “Şiddet gerçekten toplumun bir parçası mı?” sorusunun doğurduğu sosyal olumsuzlukların nelere yol açabileceğini gördüm. Bu oturumda düşündüğüm şey kadın cinayetlerinin farkında olmamıza rağmen bu konuda tek bir birey olarak neden elimden bir şey gelmiyor olduğu sorusuydu.

K2: Parazit oyununda mit cümleleri vardı. Gerçekten durup düşündüğümde birine bir şeyin yanlış olduğunu veya birini aydınlatma çabasına girdiğimde birtakım engellerin olduğunu farkına vardım. Canlandırmada Deniz’in şiddet görüp arkadaşlarına, kuzenlerine, komşularına anlatıp onlarla paylaşmasına rağmen karşısındakilerin “bir şey olmaz, abartma” içerikli cümlelerinden sonra Deniz’in sevgilisi tarafından öldürülmesi beni çok etkiledi.

K6: İlişki içindeki olayların özel kalmasını düşünürdüm. Deniz olayından sonra ilişki içindeki bazı olayların mahrem kalmaması gerektiğini fark ettim. Toplumca şiddeti büyük, küçük olarak sınıflandırdığımızı fark ettim. Deniz olayında “alt tarafı kızarıklık” diyerek küçük gördüğümüz şiddet, bir cinayetle sonuçlandı. Toplumca bu farkındalığı attırmamız gerekiyor. “Her çift arasında olur, bu daha ilk, istemeden yapmıştır” gibi cümleler şiddeti sadece görmezden gelmemizi sağlıyormuş.

K3: Bu oturumda şiddet mitlerini hatırladım ve onları ilk kez bir arada gördüm. Bu mitleri ben de çok düşünüyorum. “Şiddeti tolere edebilir miyim?” diye sorgulamaya başladım. Cenaze töreni etkinliğinde de düşündüm ki kendimizi çok güzel haklı çıkarabiliyoruz ve mantığa bürüye biliyoruz. Sanırım bu mitlerin altındaki psikolojik mekanizma bu.

K13: Bir etkinlik toplumdaki mitleri ve insanların bu mitler yüzünden yaşadıkları şiddeti fark etmemi sağladı. Deniz’in hikayesi beni çok etkiledi. Aslında yaşanan her şeye sessiz kaldıkça ve bu durumu normalleştirdikçe yaşanan her şeyde bizim de katkımız oluyor.

K16: Her açıdan bakmaya çalışırken düşüncelerimin de aslında şiddete yol açabileceğini fark ettim. O şiddetin kaynağı olmasam da küçük bir parçası olabilme ihtimali bile kendimi suçlamama ve kendime kızmama neden oldu. Şiddetin gerçekten büyüğü küçüğü olmazmış. Genel olarak çevremizde görmediğimiz bir sürü olay yaşanıyor. Onları fark etmememiz, o olayların yaşanmadığı anlamına gelmiyor ve o olaylara vesile olmadığımız anlamına da gelmiyor.

K15: Mit cümleleriyle geçen canlandırmalarda çok isteksizdim. Hiç katılmak istemedim. Bu konularda artık inanılmaz duyarlı olma kararı aldım.

Beşinci atölyenin içeriği açısından katılımcılar için biraz etkileyici geçtiği söylenebilir. Bunun altında yatan neden ise, atölyenin bir gazete haberinden yola çıkılarak kurgulanmış olmasıdır. Katılımcıların gerçek ve acı bir olayın arka planında kendilerini o olayın sonucuna götüren toplumun birer üyeleri olarak görmeleri onları derinden etkilemiştir. Günlüklerinde sıklıkla Deniz'den söz etmişlerdir.

Genel olarak günlük yorumlarına bakıldığında, fiziksel şiddete yönelik yanlış inanış ve söylemlerin sonuçları, fiziksel şiddetin yalnızca maruz bırakılanı değil bütün toplumu etkileyebileceği; dolayısıyla özel olanın politik olduğunu düşündükleri, bu yaygın söylemlerin kesinlikle kullanılmaması gerektiği ve kullanıldığı takdirde hemen müdahale edilmesi gerektiği konusunda daha özenli ve dikkatli olacaklarına yönelik düşünmeye başladıkları söylenebilir.

3.2.1.6. Psikolojik Şiddet Teması-Altıncı Oturum

Altıncı oturumun konusu ve kazanımları, şiddet türlerinden biri olan flört şiddeti, tanımı, örnekleri ve muhtemel korunma yolları üzerinde yoğunlaşmıştır. Araştırmamanın kuramsal bölümünde şiddet türlerinin zaman zaman birbirini kapsayabileceğinden, iç içe geçebileceğinden söz edilmiştir. Psikolojik şiddet, çoğu zaman görünmez olabilir. Bu görünmezliğin altında özellikle cinsiyet rolleri gibi kültürel kodlar ve öğretiler, kutsal sevgi anlayışı/dayatması, bağımlı ilişkiler, özgüven, öz benlik algısı gibi kişisel faktörlerin kırılğan ve hassas bir zeminde duruyor olması gibi faktörler yatabilmektedir. Dolayısıyla psikolojik şiddetin farkında olmak, yöntem ve araçlarını görebilmek, belli bir takım mücadele pratikleri geliştirmek bu görünmezliğin üzerindeki perdeyi kaldırmak, özellikle kişinin kendisi için önem arz etmektedir. Katılımcıların günlüklerindeki bu atölyeye ilişkin yorum ve düşünceleri “Psikolojik Şiddet Teması” altında kodlanmış ve aşağıda yer verilmiştir.

K9: Kendim de dahil pek çok yakınımın bu tür değersizleştirme kavramlarını kullandığını gördüğüm an her dakika onları bu konuda uyarmaya meyilli hale geldim. Çevremde bu psikolojik şiddeti farkında olmadan uygulasa da bilinçlendirme görevi üstlendim.

K2: Canlandırmaya geçtiğimizde psikolojik şiddet içeren aşağılama, suçlu hissettirme, değersizleştirme gibi durumları ele aldık. Bu etkinlikte de şakayla da olsa partnerimi aşağıladığımı hissettim ben. Mesela dalgasına “oof sevgilim salak mısın” aşağılamanın ta kendisi ve artık dalgayla bile olsa söylememeye çalışıyorum.

K6: İstemedenden de olsa yaptığım bazı yanlışları gözden geçirdim. Farklı olanı aşağılamama, kişileri değersizleştirmeme gibi durumlara dikkat edeceğim. En ufak tedirgin edici ta da aşağılayıcı bir bakışın bile şiddet olduğunu anladım.

K3: Psikolojik şiddet örneklerini tanıdım. Suçlu hissettim, aşağılama, değersizleştirme gibi durumlarla sık sık karşılaşıyorum flört ilişkisinde olmasam bile. Bunların şiddet olduğundan ve kendimi bunlardan sakınmam gerektiğinden emin oldum. Ayrıca bu ifadeleri diğer insanlara kullandığım zamanlar oldu. Kendimi diğer insanlara psikolojik şiddet uygulamaya başladığımı fark ettiğim anda uyaracağım. Özetle psikolojik şiddeti tanımlayabilir, türlerini ve korunma yollarını sayabilir hale geldim.

K4: Bu oturumda psikolojik şiddetin ne kadar güçlü olabileceğini gördüm. Artık psikolojik şiddet uygulayıp uygulamadığımı düşüneceğim. Bundan sonra daha dikkatli hareket edeceğim.

K11: Biri tarafından kontrol edilmenin çok rahatsız edici bir şey olduğunu fark ettim. Vücut dilinin bu konuda ne kadar fazla rol aldığını gözlemledim ve sadece sözlerle bir şeylerin anlatılması kadar etkili olduğunu fark ettim.

K8: Özellikle değersiz hissettirme konusunda farkındalığım arttı. Daha bilinçlenmiş hissediyorum.

K1: Yönetmek ve yönetilmekten çok kendim olmaktan mutlu olduğumu ve o zaman rahat hissettiğimi fark ettim. Tehdit cümlelerinin dolu olduğu psikolojik şiddeti tanımladığımız bir afiş hazırladık ve bunu yaptıktan sonra gerçekten baskıyla, duygu sömürüsüyle veya tehditle yaşamamanın nefes alıp vermekten başka bir şey olmadığını fark ettim. Ve ben de birçoğunun şiddet olarak görüldüğünü düşünmüyordum. Şu an her birinin şiddet olduğunu algılamaya başladım.

K15: Artık tek şiddetin fiziksel olmadığını, bir sürü çeşidi olduğunu, artık sosyal yaşantımda da örneklerle fark edebiliyorum.

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında, birçoğunun psikolojik şiddet davranışlarının farkında olmadıkları, belki hissettikleri ama tam olarak adlandıramadıkları, hazırlık ve canlandırma aşamalarındaki örnek ve tartışmalarla psikolojik şiddet örnekleri çoğaltıp belirginleştirebildikleri söylenebilir. Katılımcılar günlüklerinde kendi psikolojik şiddet tanımlarına yer vermemiştir. Bu tanımlara değerlendirme aşamasında hazırladıkları afişlerde yer verilmiştir.

3.2.1.7. Cinsel Şiddetle İlgili Kavramlar Teması-Yedinci Oturum

Yedinci oturum, flörtte şiddet türlerinden biri olan cinsel şiddete giriş niteliğinde tasarlanmıştır. Cinsellik, her ne kadar etrafında dolaşılmaya, konuşulmaya ve üzerinde

paylaşım yapmaya açık bir konu haline gelse de cinsel şiddet, en az konuşulan ve tartışılan şiddet türü olmaya devam etmektedir. Cinselliğin süregelen tabulaştırılmış olma hali, cinsiyet rolleri ekseninde özellikle kadınların çok erken yaşta cinsellikle mesafelendirilmesi ve erkek cinselliğinin yüceltilmesi, cinsel eğitim yokluğu, cinsel yolla bulaş riski olan virüslerle ilgili yaygın mitler, partnerler arası cinsel sohbetin çeşitli nedenlerle eksikliği, bedensel farkındalığın eksikliği gibi birçok nedenden dolayı, cinsel şiddete yönelik farkındalık da sınırlı bir düzeyde kalmaktadır. Bu noktada cinsel şiddeti konuşmaya başlamadan önce onay, onay inşası, ret, rıza kavramları, duygusal manipülasyon ve “hayır” diyebilme, “hayır” demenin önemi üzerinde durulmasının önem arz ettiği düşünülmüş ve kazanımlar bu kavramlar etrafında düzenlenmiştir.

Katılımcıların yedinci oturuma yönelik düşünce ve yorumları “Cinsel Şiddetle İlgili Kavramlar Teması” altında kodlanmış ve aşağıda belirtilmiştir.

K1: Canlandırmalarda A, B’ye kesin ve net bir şekilde “hayır” diyemedi. Hep bir erteleme, kırmadan reddetme vardı ve baktığımızda hep bu tarz şeyleri insanlara karşı yaptığımı fark ettim. İstemediğim halde gittiğim yerleri, izlediğim filmler, yediğim yemekler ve giydiğim kıyafetler oldu ve tüm bunlar net bir “hayır”ın olmamasındandı. Bunun bile şiddet olduğunu fark etmemiş olmamı, toplum ve aile tarafından “insanları kırmama” durumunun önce “hayır” diyememe sonra da karakterimizden ödün vermeye götüren bir durumun sonuçları olarak görüyorum.

K16: Onay inşasından söz ettiğimiz bu oturumda, aslında şiddetin ne kadar kolay meşrulaştırıldığını ve meşrulaştırmada bizim toplumun bir parçası olarak nasıl rol oynadığımızı fark ettim.

K14: Birine bir soru yönelttiğinde bunun cevabı “evet” ya da “hayır” cevabı içerebilir. Ama biz insanlar “evet” cevabı almaya o kadar şartlamışız ki kendimizi, reddedilince direkt karşı tarafı suçluyoruz.

K8: Duygu sömürüsünün farkına vardım ve ne kadar tehlikeli olabileceğini konusunda farkındalık kazandım.

K11: “Hayır” diyebilmenin aslında ne kadar rahatlatıcı bir şey olduğunu fark ettim. Onay inşası içeren canlandırmalar yaptık “ben sana değil çevreye güvenmiyorum, gidersen kendime bir şey yaparım.” gibi cümleler içeren. Bu cümleler karşıdaki insanı çok zor durumda bırakabilir.

K13: Bugünkü çalışmamızın konusu ilişkide “hayır” demenin önemi bence. “Hayır” demenin karşı tarafta uyandırdığı agresiflik üzerine konuştuk. Aslında istemediğimiz kararları manipülasyonla nasıl aldığımızı fark ettim. Uyanık olup bu tür

insanları idare etmeyi veya onlardan uzaklaşmamız gerektiğini gösteriyormuş gibi düşündüm.

K4: Etkinlikle önce kimseyi kırmak istemediğim için herkese sarıldım ancak sonra tartışmalar sırasında sarılmak istememek konusunda bir tartışma geçti. Kendi kendime “biri bana sarılmasa ne yapardım?” diye düşündüm be büyük ihtimalle üzüleceğime karar verdim. Sonra gerekçesi olabileceğini düşününce kararsız kaldım.

K3: Onay inşası kavramını öğrendim. Bunu elde etmek için yapılan manipölasyonlar hakkında farkındalık kazandım.

K6: Basit ve masum görünen sözcüklerin asıl amacının onay inşası olabileceğini fark ettim. Çünkü onay inşası fiziksel zorlama içermez. Bundan sonraki ilişkilerimde bu cümlelere karşı daha dikkatli olacağım. Rahatça “hayır” diyebilmek için bana yapılmamasına ve partnerime yapmamaya özen göstereceğim.

K2: “Sen bana güvenmiyorsun, sana değil çevreye güvenmiyorum, eğer gidersen kendime bir şey yaparım” gibi cümleler o kadar klasik cümleler ki günlük yaşamda çok sık duyduğumuz replikler ve hemen hemen her ilişkinin içine girmiş cümleler. Kişinin yaşantısına karışıp bir sınırlama getiriyor. “Hayır” demek o kadar güzel bir sözcük ki! Kimse kimseye zorla ısrarla bir şey yaptıramaz ve “hayır” muhabbetiyle ne bir insana verilen değer, güven ölçülür ne de tehdit edebilir. Bugün bu durumun bir kez daha farkına vardım.

K7: İnsanları ne kadar çok tehdit ve manipüle ettiğimizi fark ettim. “Beni seviyorsan lütfen gül” etkinliği buna çok destek oldu. Bunun dışında hayır demek çok önemli.

K9: “Hayır” demenin önemini bir kez daha fark ettim. Eve gider gitmez annemi de onay inşası konusunda uyardım.

Katılımcıların yorum ve düşüncelerine bakıldığında, öncelikle hayır demenin önemi ve gerekliliği üzerinde yoğunlaştıkları söylenebilir. Toplum olarak hayır demeyi bir nezaketsizlik olarak algılamaya olan eğilimimiz, aynı zamanda hayır denmesini de bir ret, bir hakaret ya da olumsuz bir tutumun sonucu olarak değerlendirmemize neden olabilmektedir. Bu açıdan katılımcıların hayır deme özgürlüğüne sahip olduklarını görmeleri, paylaşım ve tartışmalar ekseninde “hayır”ın yalnızca “hayır” olduğunu ve başka bir alt metninin olmadığını düşünmeleri, çok erken yaşta kurulamamış bu “evet-hayır” mekanizmasının gözden geçirileceğine bir işaret olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların, aynı zamanda “hayır”ı “evet”e çevirmek için kullanılan söylemlere cinsel şiddet ekseninde sınırlı kalmamakla birlikte bu söylemlerin onay kavramındaki

etkisine ve onay inşasının oluş biçimine yönelik yorum ve düşünceleri, bu kavramlara yönelik soru işaretleri ve yorumlarla atölyeden ayrıldıklarına işaret etmektedir.

3.2.1.8. Cinsel Şiddet Teması-Sekizinci Oturum

Sekizinci oturum konusu cinsel şiddettir. Bu oturumun kazanımları cinsellikte onay inşasının, duygusal baskının ve bu baskıyla verilen bir onayın gerçek bir onay olmadığına farkına varılması amaçlanmıştır.

Tecavüz gibi cinsel şiddetin ciddi ve tahrip edici boyutları, katılımcıların psikolojik denge ve bütünlüklerini etkilememesi adına atölye kapsamına dahil edilmemiştir. Ayrıca katılımcıların sosyo-kültürel arka planları da göz önüne alındığında, cinsel şiddetin daha az görünür olan; ilişki içinde zamanla ortaya çıkabilen, diğer şiddet türlerini de içinde barındıran ve yine kutsal sevgi ve ilişki anlayışı içinde baskı, tehdit, yoksun bırakma, kıyaslama, eksik hissettirme, ısrar gibi mekanizmalarla gerçekleşen cinsel şiddet örneklerine yer verilmiştir. Yine bu oturumda da rıza ve onay kavramları üzerinde durulmuş, cinselliğe onay istemenin, onay vermenin ve ne şekilde gerçekleşirse/başlanırsa cinselliğin her iki tarafın da rıza ve arzusu dahilinde gerçekleşmiş olabileceği tartışılmıştır.

Katılımcıların yorum ve düşünceleri “Cinsel Şiddet Teması” altında kodlanmış ve aşağıda yer verilmiştir.

K12: Cinsel ilişkiyi isteyen bir kişinin ret cevabı aldıktan sonra, karşı tarafın hassasiyetini düşünmeden başvurduğu yollar ilişkinin ne kadar değersizleştiğini gösterdi. İlişkilerde cinselliğin olması gerektiğini düşünüyorum ama bunu doğru yollarla karşı tarafta paylaşmanın önemini anladım.

K9: Partnerime cinsellik yaşamak istediğimi net bir şekilde dile getirdiğimde en azından sınırlarımızı belirlediğimizin farkına vardım. Günlük yaşantımda da daha net ve “acaba” sorusu akılda kalmayacak şekilde uygulayacağıma eminim.

K7: Onay inşasının ne kadar tehlikeli olduğunu fark ettim. Cinselliğe verilen gerçek bir onay cinsellik olacaksa olmadan önce oturup konuşmak. Tarafların rızası var mı? Hoşlarına giden/gitmeyen şeyler neler? Kırmızı çizgileri var mı? Beklentileri neler? Bu soruların sorulması ve konuşulması gerek.

K2: Sırf birilerinin sevgilisiyiz diye onlarla cinsel yaklaşımlar, arzuları, istekleri yapmak zorunda bırakılıyor. “hayır” denildiğinde “ee sen benimsin ne demek hayır? Başkasına mı gideyim?” gibi cümlelere maruz kalıyoruz.

K3: Onay inşası kavramını canlandırdık. Olay inşası, kısıtlamaya yönelik, ikna için yapılan duygusal istismarı kapsıyor. “Seks yapalım mı?” demek, açık fikirli

insanlara bile zor geliyor. Hatta bu yüzden “uyuyalım mı, yatalım mı” gibi şekillerde söyleniyor, insanlar bundan utanıyor. Ancak seks bu şekilde ima edilince karşı taraf bunu anlamak zorunda değildir.

K6: Fark ettiğim en önemli şey cinsel konuları üstü kapalı ve farklı şekillerde kullanmamız oldu. Onay inşası çalışmasında çok eğlendim. Üstelik onay inşasını tam anlamıyla kavramış oldum. Cinsel ilişki konusunda her şeyin açıkça konuşulabileceğini anladım. Bir insanın “seninle seks yapmak istiyorum.” demesi bile aslında gayet normal. Çevremdeki insanları ikna etmeye çalışırken artık zorlanmıyorum. Kimsenin rızası olmadan istemedikleri bir şeyi onay inşası ile ikna etmeye çalışmayacağım.

K4: Onay inşası konseptini canlandırmalarla anlamış oldum. Günlük yaşantımda artık onay inşası konusunda daha hassas olacağım.

K13: Bugün daha çok cinselliğin ilişkideki teklif edilmesi ve onaylanması üzerinde durduk. Hepimizin algısında bu konunun tabu olduğunu fark ettim. Toplumumuzda akıllıca konuşulmayan bu konuyu saygılı bir şekilde konuşabileceğimizi fark ettim.

K11: Bugünkü oturumda fark ettiğim şey partner arasında cinsel ilişki istenmesi sırasında “seks” sözcüğü kullanılmıyor ve genelde imalı söyleniyor ve soruluyor. Cinsel ilişkiye girmek istendiğinde karşı tarafın tepkisi olumsuz ise bir onay inşasına gidilebiliyor. “Bana güvenmiyor musun?” gibi cgmleler çok yanlış ve bu şekilde söylemek yerine oturup açık açık konuşulmalı.

K8: Onay inşasının farkına varmak beni çok etkiledi. Duygusal sömürünün farkına vardım.

K14: Onay inşasından ne anladığımızı canlandırdık ve benim aklıma direkt “beni seviyorsan.” geldi. Aslında farkında olmadan ben de partnerime bunu uyguluyorum. Ama bunun şiddet olduğunun farkında değildim.

K16: Fark ettiğim şey, cinsel şiddeti sadece partnerimizden görmediğimizdi. Cinsiyet ayrımı, cinselliğin ülkemizde bir tabu oluşu bunu en büyük göstergesi.

K1: Üzerine konuşurken çoğu zaman “hayır”ın “hayır” olarak algılanmadığını fark ettim ve bir de “onay”ın tek seferlik olması durumunun ne kadar önemli olduğunu öğrendim. Gerçekten de bir şeye bir kez “evet” demek sonsuza dek “evet” demek değildir ve herkes buna saygı duyarak bir ilişkiyi sürdürmelidir. Böylece her ilişki çok daha güvenilir ve insancıl olabilir.

K15: Onay inşası konusunda çok zayıf olduğumu hissettim. İstemediğim bir konu bile olsa karşımdaki insana değer veriyorsam o mutlu olsun, onun mutluluğu beni mutlu eder şeklinde davranıyordum fakat artık kendimden taviz vermemeye çalışacağım.

Bu oturumda katılımcıların cinselliğe olan bakış açısı, cinsellik algısı ve cinselliği yönetme konusundaki yaklaşımları atölye bulgularında değerlendirilmiştir. Günlüklerinde ise bir önceki oturumda da değindiğimiz “hayır” ve “evet” kavramlarının önemi, onay inşası, onayın tek seferlik olduğu, cinsellikte ve cinsellikle kurulan baskı mekanizmalarına karşı bir farkındalık geliştirdikleri söylenebilir. Özellikle onay inşasında kullanılan söylemlerin canlandırmalara taşınmış olması, katılımcıların gündelik deneyimlerini ve yaşantılarını gözden geçirmelerini sağlamış, yaşamış oldukları ya da yaşayabileceği muhtemel onay inşası durumlarına yönelik daha açık ve dikkatli olabileceklerine yönelik bir bakış açısı geliştirdikleri gözlemlenmiştir.

3.2.1.9. Dijital Şiddette Sınır Teması-Dokuzuncu Oturum

Dokuzuncu oturumun konusu dijital şiddete giriş niteliği taşıyan sınır ihlalidir. Sınır ihlali, hangi yöntem ve araçla gerçekleşirse gerçekleşsin bir şiddet biçimi olarak değerlendirilebilir. Yalnızca dijital araç ve ortamlardaki sınır ihlalini kapsamamaktadır. Ancak sınır ve sınır ihlali kavramlarının anlamı ve kapsamını bir şiddet türü üzerinden aktarmak, daha deneyimsel ve somut bir şekle bürüneceğinden, dijital şiddet üzerinden kurgulanmıştır. Katılımcıların dijital şiddete yönelik düşünce yorumları “Dijital Şiddette Sınır Teması” altında kodlanmış ve aşağıda yer verilmiştir.

K7: Bugün avazım çıktığı kadar “burası benim sınırim!” diye bağırdım ve fark ettim ki ben cümleyi daha önce hiç kullanmadım. Ben sınırlarımı sadece o sınır ihlal edilmeye teşebbüs edildiğinde daha az kırıncı olmaya çalışarak koruyorum. Ama bu ihlal ediliyor ve daha ciddi tartışmalar yaşayabiliyorum. Bu durum engellemediğim bir şiddetle başka şiddetleri tetiklememe neden oluyor. Fark ettiğim başka bir şey de samimiyet ve ilişkinin esnekliğine göre sınırın esnekliği değişiyor. Oysa ki sınır sınırdır.

K16: Dijital şiddeti düşündüğümde benim ve çevremdeki insanların buna ne kadar maruz kaldıklarını düşündüğümde rahatsız oldum. Önceden buna nasıl taviz verdiğimi ve göz yumup izin verdiğimi düşündüm, kendime bir kere daha kızdım ama bunun farkına varabilmiş olmak da beni mutlu etti.

K13: Bugün sevgimiz nedeniyle kendi sınırlarımızın ihlali üzerine durduk. Duygusal bağımızın olduğu insanların manipülasyonlarına daha açık olduğumuzu fark ettim.

K4: Ben etkinlikte sınırı ihlal eden kişiydim ve karşımdaki bana “hayır” diyen kişiydi. Normal yaşantımda da hayır demekte zorlanan bir insanım. Bana bunun yanlış bir davranış olduğunu gösterdi bugünkü oturum. Artık daha çok hayır demeye özen göstereceğim.

K6: *Kişisel alanlarımız sevgiye göre şekilleniyor sanırım. Kişiden kişiye değişiyor. Sınırlarımı keskin bir şekilde korumam gerektiğini fark ettim.*

K2: *Dürüst olmak gerekirse bu telefon karıştırmak ya da sosyal medya şifrelerini istemek evet etik değil ve oldukça saçma buluyordum ama bu durumun bir şiddet türü olduğunu bilmiyordum. Mesajlarımın okunmasıyla ilgili bir canlandırma yaptık. Sürekli “kim mesaj attı” gibi cümleler gerçekten de mevcut ve bu durumu bazen kendi ilişkimde tatlı tatlı takılarak sorardım ama bu sorgulamanın tatlılıkla alakasız olduğunun farkına vardım.*

K3: *“Şifre isteme, konum isteme, kimlesin” gibi şeyler daha önce başıma geldi bunlara maruz kalırken huzursuz hissettiğimi hatırlıyorum ama bunların da bir şiddet türü olabileceğini hiç düşünmemiştim. Bunları şiddet diye sınıflandırmak, yaşadığım huzursuzluğu açıklıyor. Partnerin mesajını okumak isteği de çok ayıp bir şeymiş aslında. Bunun ciddiyetini tekrar fark ettim.*

K10: *Fark ettiğim şeyler arasında aslında insanlara “telefonunu ver bakayım” veya “şuraya buraya gitme” derken (her ne kadar bunu iyi niyet gibi söyleseler de) kişinin yaşamına kısıtlama getiriyorlar. Oturumda yapmayı en çok sevdiğim şey “hayır” sözcüğünü özgürce söyleyebilmek oldu. Ne kadar basit gibi gözükse de istemediğimiz şeylere “hayır” diyebilmek bizim sınırlarımızı korumamıza yardımcı oluyor.*

K9: *Canlandırma yaparken insan ne kadar kötü şeyler yaptığının farkına varabiliyor. Telefona gizlice bakarken direkt telefonu yüzüme tuttuğunda yerin dibine girdim. O an hissettim kıpkırmızı olduğumu. Gerçekten çok utanç verici ve aciz bir davranış olduğunu anladım. Alışkanlık olduğunu düşünmem bile çirkinken bu alışkanlığı (başkasının telefonuna bakma) bu alışkanlığı bırakmam, en azından kendime saygımı artırdı diyebilirim.*

Katılımcıların bazıları, ilk kez bu oturumdaki etkinliklerde altını çizerek “hayır” dediklerini ve kendi “sınırlarını” tanımladıklarını yazmışlardır. İçinde yaşadığımız toplumun kültürel normları içinde, özellikle aile yapısı göz önünde bulundurulduğunda bedensel sınırlar da dahil olmak üzere kişisel sınırların görmezden gelindiği, aile üyeleri arasında sınır kavramının kalktığı, kutsal aile ve ilişki dayatması altında sınırın gereksiz, kaçınılması ya da kaldırılması gereken bir kavram olduğunu söylenebilir. Dolayısıyla katılımcıların yazdığı notlar şaşırtıcı değildir. Ancak özgürce ve rahat bir şekilde hayır diyebilmelerinden ve sınırlarını ortaya koymalarından duydukları haz, bu konuda bir farkındalık edinmek üzere düşünmeye başladıklarına işaretler. Dijital araçların bir iletişim biçimi haline gelmiş olması, onları ilişkilerde stratejik ve belirleyici bir noktaya

taşıyabilmekte, birer istismar ve şiddet aracı haline gelmelerine neden olmaktadır. Bu nokta ancak sınırların o araçlar etrafında çizilmesiyle güvenli bir alan haline getirilebilir. Katılımcılar, yine önceki yorumlarındaki gibi geçmiş deneyimlerine referans vermişler ve deneyimlerinin şiddete yönelik olduğunu fark etmişlerdir. Bu durumun da şimdiki bakış açılarını şekillendirmelerine yardımcı olacağı söylenebilir.

3.2.1.10. Dijital Şiddet Teması-Onuncu Oturum

Konusu dijital şiddet olan onuncu oturumda, sosyal medya hesaplarından birini ifşa etme, cinsel içerikli konuşmaları paylaşma, sahte hesaplar kullanarak taciz, kişinin isteği dışında fotoğraflarını paylaşma gibi katılımcıların farkındalık düzeyinin yüksek olduğu düşünülen şiddet örneklerine yer verilmemiştir. Bu nedenle bu oturumun kazanımları, işki içinde diğer şiddet türleri gibi ilgi, sevgi, önemseme ve endişelenme ya da güvensizlik gibi iyi niyetli görünen ve şiddeti gizleyen durumlarla altında bir baskı ve iktidar barındırabilen dijital şiddet ve örnekleri odağında hazırlanmıştır.

Katılımcıların onuncu oturumla ilgili yorum ve düşünceleri “Dijital Şiddet Teması” altında kodlanmış ve aşağıda belirtilmiştir.

K12: İlişkideki güvensizliği, iki tarafın içselleştirmesi, ilişkilerini bu güvensizlik üzerine adapte etmeleri, insanların fark etmeden yıpranabileceği değişik bir olaya sürüklenebileceklerini fark ettim ve bu durum ilişkilerdeki en önemli şeylerden birinin güven olduğunu fark ettirdi.

K5: Meşgul olduğunuz halde ısrarlar aranması gerçek yaşamda da insanı irite eden bir durum. İlişki yaşadığımız birinin özel hayatımıza saygı göstermemesi, ilişkiyi sorgulamamı gerektiren bir durum.

K9: Telefon ve sahip olduğumuz teknolojik aygıtlar meğer ne kadar yaşamımızın merkezindeymiş. Bir de sürekli aramalar ile taciz edilince hayatı sorgulayıp neden kendime bunu yaptığımı düşündüm. İnsan karşısındaki bir insana teknolojik aygıtlar aracılığıyla bir baskı kuramaz. Rahatsız edilmek ve baskı kurmak çok kötü bir davranış.

K10: Oturumda yaptığımız “neredesin” etkinliği bana keyif verdi çünkü çoğu zaman konum istemenin ya da görüntülü aramanın normal olduğu algısına katılabiliyoruz oysa bu da dijital bir şiddet barındırabiliyor. Sağlıklı bir ilişkide kişiler birbirlerine güvenmeli ve sınırlarını bilmelidirler.

K3: Konum isteyen, görüntülü arayan ve hatta karşısındakini takip eden birçok sevgili var. Bu durum karşısında üzüldüm çünkü insanlar gerçekten sevmiyor, şiddet uygulayarak tahakküm kurmaya ve partnerlerini kendilerine bağımlı kılmaya çalışıyorlar.

K13: Etkinlikler sırasında, gerçekten teknolojinin ilerlemesiyle bize yapılan siber zorbalıkların ne kadar fazla olduğunu fark ettim. Özellikle de telefonun sürekli yanımızda olması, bireysel alanımızın daralmasına neden oluyor.

K7: Bugün benim de bazen dijital ortamda gerek sevgilime ya da flörtüme gerek arkadaşlarıma ve aileme baskı uyguladığımı fark ettim. Bu davranışıma daha da dikkat etmeye karar verdim.

K8: Dijital şiddetin farkına vardım ve bir şiddet türü olduğunu anladım.

K14: Konum istemek, görüntülü aramak ve gizlice bulup gitmek çok sapıkça bir hareket. Özel alanımı o kadar ihlal eder ki bu durum. Bunları canlandırmalarda işleyince farkındalığım daha da arttı ve bunu da başkalarına anlatıp onları bilinçlendireceğim.

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında, dijital şiddet örneklerinin bazılarını deneyimlemiş oldukları aşikardır. Teknoloji toplumunda yaşıyor olmamız ve teknolojik araçların bir iletişim biçimi haline gelmiş olmasıyla bu durum kaçınılmazdır. Dolayısıyla dijital şiddet örneklerine yönelik farkındalıkları her ne kadar yüksek olsa da bunu tekrar fark etmeleri ve bu örnekleri canlandırmalarda sınır ihlali üzerinden deneyimlemiş olmaları, kendi yaşantılarını, deneyimlerini ve davranışlarını gözden geçirmelerini sağlamıştır.

3.2.1.11. Şiddet Mitleri Teması-On Birinci Oturum

Bütün şiddet türlerine değindikten sonra, şiddetin toplumsal bir mesele olduğu gerçeğiyle bir kez daha karşılaşmak için, on birinci oturum flörtte şiddeti besleyen mitleri fark etme üzerine kurgulanmıştır. Önceki oturumlarda da atasözleri, deyim ve söylemlerin davranış kalıplarını, düşünce yapısını ve tutumları düzenleme/devam ettirme üzerindeki etkisinin ne kadar ciddi ve önemli olduğu tartışılmıştı. Şiddet türlerinin ardından bu söylemler üzerinden bir kez daha geçmek, sürecin bir sağlamasını yapmak adına gerekli görülmüştür.

Katılımcıların mitler üzerine yorum ve düşünceleri “Şiddet Mitleri Teması” altında kodlanmış ve aşağıda belirtilmiştir.

K15: Bu mitler, sadece yüksek mertebedeki insanların değil, herkesin devlet büyüklerinin de polemik yaratması amacıyla söylediği cümleler. Yani ilişkide bir şey yaşandığında direkt olarak o problemi çözmeyi tercih etmedikleri için, halkı dizginlemek için kültürümüzde var diyerek günü kurtarıyorlar. İnsanların bu kadar sorgusuz sualsiz başkalarına inanmadı ve o doğrultuda ilerlediğini görmek “biz bu değiliz” dedirtti.

K1: Biraz uğraşıp didinince, azıcık detaylara takılınca, bir şeye neden olan ilk dalgayı bulmak çok da zor olmayabiliyor. 1 kişi bir anda 15 kişi olabiliyor ve ben bunu

toplumdaki normlaşmış fikirler, insanlar yahut ufacık bir dalganın tsunami olması gibi görüyorum. Örneğin bu oturumda yaptığımız mitleri tamamlama etkinliğinde gördüm ki ne kadar farklı bakış açıları edinmek istesek de aslında tüm berbat mitleri sular seller gibi biliyor ve bunları “az çok şiddeti öğrenmeye başlamış” olan bizler dahi değiştirmeye çalışırken zorlanıyoruz.

K14: Bu oturumda mitleri konuştuk ve hepsi o kadar tanıdık ki. Doğduğum gün bana yüklenmiş gibi. Ama sonra bir update geldi. Bu mitlerin gerçek olduğunu düşünen ve bu mitlerle yaşayan insanlar var. Bu mitler bizim için geçmişten gelen şeyler. İnsanların bu konuda bilinçlenmesi gerekiyor.

K16: Mit cümlelerine aslında ne kadar çok maruz kaldığımızı fark ettim. Komşumuz, ailemiz söylüyor. Mitleri tartışıp onları düzeltmek beni iyi hissettirdi. Bu tür etkinliklerin bana normal yaşantımda yardımcı olacağını düşünüyorum çünkü kendimi yanlış düşünen insanlara karşı daha iyi savunabileceğimi ve daha iyi açıklamama yardımcı olacağını düşünüyorum.

K4: En son etkinlik en sevdiğim etkinlik oldu. Bu etkinlikte mitleri değiştirdik. Daha mantıklı cümleler ve fikirlerle tamamladık. Mitler konusundaki farkındalığım arttı.

K6: Toplumca bu tarz cümleleri ortadan kaldırmamız lazım. Herhangi bir şekilde şiddet gören bir insana bu şekilde cümleler kullanmayacağıma daha çok önem verip çevremdeki insanları bu şekilde bilgilendireceğim.

K2: Mit cümlelerini tamamlama etkinliğinde aslında o mitlerin birer laf olduğunu ve olgu olmadığını yani herkes tarafından “asla” kabul edilmeyeceğinin farkına vardım.

K3: Şiddeti besleyen mitleri tanıdım. Bunları toplum ürettiyor. “Biz de toplumu oluşturuyoruz.” lafı aklıma kazındı.

K10: Fark ettiğim şeylerden biri kalıplaşan bazı cümleler hayatımızı belirler hale gelebiliyor. Mesela “seven kıskanır.” Mitler üzerine yaptığımız çalışmalar farkındalığımı artırdı. Çünkü bu mitlere o kadar çok alışmışız ki duyduğumuz zaman bırakın tepki vermeyi sadece kabul ettiğimiz durumlar bile olabiliyor.

K7: İnsanları o kadar manipüle edip beyinlerine sokuyorlar ki insanlar bu mitlere inanarak büyüyor. İnsanlar kalıplarla ilgili eğitilmeli diye düşünüyorum.

K9: Aklıma ilk gelen Karl Marx’ın Karmaşık Teorisi oldu. Çünkü bu teoride önemli konuları elit ve yüksek tabakadaki insanlar belirler ve alt işçi sınıfı bu konulara uyan kesimdir. Bugünkü oturumda çok keyif alarak yaptığımız etkinlik bu mitleri uygun sözcükler ile değiştirme etkinliği idi. Bu sayede bakış açımız değişti. Neticede doğru bildiğim birkaç cümle mit çıktı. Bunları tekrar değiştirdiğimizde raylar beynime oturdu.

K12: *İlişkilerim bitse bile bunu kendi başıma halletmem gerektiğini düşündüm çünkü arkadaşlar yardım ettiğini sanarken ilişkisi biten kişiyi daha kötü etkiliyor.*

K9, K10, K1, K3 ve K2 görüşme sırasında mitlere yönelik fikirlerini şu şekilde dile getirmiştir.

K9: *Şiddeti görünmez kılan faktörlerin başında mitler gelmektedir. Kesinlikle bu atasözü gibi topluma zerk etmiş cümlelerin “bir kereden bir şey olmaz, iki kişinin arasında olan özeldir.” gibi kavramlar, genellikle halka doğru bir bilgiymiş gibi sunuluyor. O yaşanan deneyimler, insanları denek kılıyor. Doğruymuş gibi bir algı yaratılıyor. “Bir kereden bir şey olmaz” çok çirkin bir cümledir. Bir kereden bir şey olur.*

K10: *Mesela “beni sevdiği için kıskanıyor, benimle olmak istediği için beni kısıtlıyor, beni sahipleniyor” gibi toplum tarafından kurgulanmış cümlelerle bir algı yaratılıyor ve bu da şiddeti görünmez kılıyor. Bu fark etmiyorsunuz. Bu normal bir şey olarak görünüyor. Bu kıskanma durumunun düzeyi çok önemlidir. Benim aklım ve iradem var. Sosyal medya için de geçerli. “Şifremi versin, fotoğraf koymasın, instagramında kadın ya da erkek bulunmasın” gibi düşünceler de insanlara sevgi gösterisiymiş gibi geliyor. Ama bir hapsolmaya neden oluyor bu durum.*

K1: *Mesela ilişkide biri, diğerinin kıyafetine karışıyor. O kişi de bunun sevgiden, değerden kaynaklandığını düşünüyor. İnanmak istediğimiz şeyleri toplum sunuyor bize. Biz de kabul ediyoruz.*

K3: *Öncelikle mitler, toplumda yaygın olan mitler. Şiddeti meşrulaştıran, normalleştiren bir zihniyet var. Sen de orada bulunmasaydın, sende bağırمامışsın, demek ki istiyormuşsun, o şiddet değil sevgisini öyle gösteriyor gibi düşüncelerle ailelerimizden, akrabalarımızdan, güvendiğimiz insanlardan, öğretmenlerimizden duyuyoruz. Bunun farkına varamıyoruz şiddete uğradığımızda ya da uyguladığımızda. Çünkü bunları içselleştirmişiz. Medya da bunu desteklemektedir. Prime time’da herkesin izlediği ulusal kanallarda akıllara durgunluk veren şiddeti normalleştiren şeyler geçiyor.*

Katılımcıların birçoğu, bu mit tümcelerinin toplumsallaşmaya başladığımız andan itibaren ne kadar güçlü bir şekilde maruz kalındığından söz etmiştir. Bu nedenle her ne kadar bu mitleri değiştirmenin ve dönüştürmenin zorluğundan söz etmiş olsalar da en çok mit tümcelerini yeniden yapılandırdığımız etkinlikten keyif aldıklarını dile getirmiş ve bu durumun aslında ne kadar kolay olduğunu belirtmişlerdir. Mit tümcelerini canlandırdıktan sonra tartışmak ve değiştirmek, katılımcıların bu tümcelere olan hassasiyetini arttırdığını ve bu dönüşümün bir parçası olmanın önemini fark ettikleri söylenebilir.

3.2.1.12. Flörtte Şiddete Genel Bakış Teması-On İkinci Oturum

Her ne kadar sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle şiddet haberlerine sıklıkla maruz kalsak da bir çoğumuz şiddetin kendi başımıza geleceğini düşünmeyebiliriz. Şiddetle yönelik mitlerin de buna etkisi vardır. Örneğin şiddetin eğitimsiz insanlar ya da baskın karakterli insanlar tarafından uygulanıyor olduğu düşüncesi, çevremizde yaşanan şiddet durumlarına karşı zaman zaman bizi hazırlıksız yakalayabilmekte; beraberinde bir şok etkisi yaratarak bizi harekete geçmekten alıkoyabilmektedir. Ya da onay inşası, sevgi, emek, birliktelik, ilişki gibi kavramların yüceltilerek ya da kullanılarak durumun manipüle edilmesi, uyguladığımız ya da maruz kaldığımız şeyin şiddet olduğu gerçeğini gizleyebilir. Duygular ve düşünceler, özellikle flört ilişkilerinin etrafındaki toplumsal kalkanla sorgulanması ve uzaktan bakılabilmesi güçleşmektedir. Kişinin öncelikle kendi duygularına ve yaşadığı şeyin kendisine ne hissettirdiğinin farkında olması, şiddet konusunda geliştirdiği bilinç, toplumsal norm ve öğretilerin arka planı hakkında kazanacağı farkındalık, öncelikle kendisi için önemlidir. Bu nedenle flörtte şiddetin gündelik yaşamda her an ortaya çıkabileceğinin farkında olmak ve flörtte şiddetin toplumsal kodlarını fark etmek önem arz etmektedir. On ikinci oturumun kazanımları bu iki faktör üzerine odaklanmaktadır. Aynı zamanda normatif bir biçimde kurgulanan kurgusal bir karakter olan Meriç ile atölye süreci sonlanırken, süreç içinde katılımcıların fark ettiği, büyük ölçüde içselleştirdiği kavram ve düşünceleri tekrar görme ve değerlendirme fırsatı doğmuştur.

Katılımcıların yorum ve düşünceleri “Flörtte Şiddete Genel Bakış” teması altında kodlanmış ve aşağıda belirtilmiştir.

K1: Bugün ezme, aşağılama, baskı, tehdit, zorlama, kısıtlama gibi birçok şiddet içeriklerini bir arada kullandık. Meriç “hayır” diyemedi ve Ahmet’e uymaya çalıştı. Cinsel ilişkiye zorlandı ama kesin bir şekilde “hayır” diyemedi. Her “hayır” sözcüğünü eğip büktü. Buradan yola çıkarak tartışmada rahatsızlığını söylemeyen, “hayır” diyemeyen ve yönlendirilen kişi, ileriki dönemlerde bu durumu üzerinden atamadı ve bu da gösteriyor ki ilişkinin en başında tutunulan tavır ilişkinin süreci boyunca yolu belirler ve o yolda düzgün ve güvenli yürüyebilmek için en başında sınırları belli etmek ve “hayır” diyebilmek çok önemli bir rol oynar.

K4: Flört şiddetini aslında derinden hissedenden ama körü körüne mitlere inanan bir insan tiplemesi gördüm. Bu kadar oturumdan sonra şiddetin çeşitlerini, onay inşası gibi terimleri öğrendikten sonra Meriç’i görmek beni irite etti.

K13: Biz kendimizi sevip saygı duymadığımızda bu karşı taraftaki insana da sirayet ediyor. Yani hem karşımızdaki insan bize saygı duymuyor hem biz ona.

K11: Meriç bir türlü şiddet gördüğünü kabul etmiyordu. Bu durum çok rahatsız ediciydi. Bir bastırılma ya da kabullenmeme hissini gördüm. Bence bir ilişkide kimse diğerinden üstün olmamalı ve karşısındakini bastırmamalı.

K14: Meriç şiddeti yalnızca fiziksel olarak gördüğü için- yani onun için şiddet sadece öldürülmek, kolu kırılmak gibi bir şey olduğu için- yaşadığı şiddeti asla kabul etmiyor. Çevremizde de annemiz, teyzemiz, arkadaşımız sırf “amaan erkektir yapar” dediği için kendini ezdiriyor.

K6: Kendi isteğiyle “şiddet gördüm” diye gelen ama mit cümlelerine inanarak mahremini tam açmayan, gördüğü şiddeti küçük gösteren bir birey vardı karşımızda. O ilişkide zaman geçtikçe artan bir şiddet vardı. İlk olarak onay inşası ile başlayan aşışılama, ezme, küçük görme gibi psikolojik şiddet ile devam eden, üçüncü boyutta zorlamalar ve fiziksel şiddet vardı bazı canlandırmaların ön planında.

K9: Ahmet ve Meriç sürekli kendinden ödün veren iki çift. Fark ettim ki taviz tavizi gerçekten doğuruyor.

K10: Taviz verme konusunda farkındalığım arttı diyebilirim. Yani bir kere taviz vermeye başladığında bunun devamı hep geliyor ve kişinin özel sınırlarını ihlal ediyor. Meriç de sürekli kendinden taviz verdiği için şiddet görüyordu.

K7: Meriç karakteri çok tutarsız ve kendi içinde çelişkili. Yanlış bir şeyin içinde olduğunu kalpten hissediyor fakat bir türlü ayrılamıyor bu ilişkiden.

Katılımcılar genel olarak şiddete yönelik mitlerden, onay inşasından ve toplumsal cinsiyet rollerinin şiddeti ne şekilde beslediğinden ve ilişki içinde şiddete karşı savunma mekanizmalarının yokluğundan söz etmişlerdir. Ayrıca dikkate değer diğer bir yorum da genel olarak taviz üzerinde yoğunlaşmıştır. Katılımcıların burada tavizden söz ettikleri durumun sınır ihlali olduğunu söylemek yanlış olmaz. Sınırların bir ilişkide belirlenmesi, konuşulması ve korunmasının ilişkinin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi için gereken en önemli eylemlerden olduğunu belirtmişlerdir. Şiddet, gerçekleşme biçiminin, yerinin, zamanının ve ne üzerinden gerçekleştiğinin öznel ve nesnel sonuçları olsa da genel olarak bir sınırın ihlali şeklinde yorumlanabilir. Bu sınır bedensel ve ruhsal olabilir. Dolayısıyla katılımcıların şiddeti herhangi bir sınır ihlaliyle bağdaştırıyor olması, şiddet tanımlarının neredeyse en geniş ve kapsamlı tanımına ulaşmış olduğunu göstermektedir.

3.2.1.13. Flörtte Şiddete Genel Bakış Teması-On Üçüncü Oturum

On üçüncü oturum içerik ve kazanımları açısından on ikinci oturumun devamı niteliğindedir. Yine katılımcıların şiddete yönelik genel bilgi ve farkındalıklarının kurgu karakter Meriç'in devam eden hikayesi üzerinden ortaya konması amaçlanmıştır.

Katılımcıların bu oturuma yönelik yorum ve düşünceleri “Flörtte Şiddete Genel Bakış II” teması altında kodlanmış ve aşağıda belirtilmiştir.

K7: Beni en çok etkileyen şey nesne canlandırmasıydı. Aksiyonlarımızın etrafı etkisini ve sessiz kaldığımızda nesneden farksız olduğumuzu fark ettim.

K10: Fark ettiğim şuydu ki şiddet farklı yönlerle her zaman karşımıza çıkıyor. En çok sevdiğim ve etkilendiğim etkinlik eşya canlandırma etkinliği idi. Empatiyi burada yapmaya çalıştım. O an diyebildiğim tek şey “şiddetle zamanı tükettiler.”

K2: Açıkçası nesne canlandırmasından o kadar çok etkilendim ki hani gerçekten şiddetin olduğu o evdeki o somut maddelerin biri dili olsa neler neler anlatırlar. Ayrıca fark ettim ki görmezden gelmeye çalıştığımız şeyler var ve belki de birilerinin çok büyük şiddetlerine hatta ölümlerine bile neden olabiliyoruz.

K16: Bugünkü oturumda fark ettiğim ve beni en çok mutlu eden şey şiddetin sadece fiziksel olmadığını, bu oturumda fiziksel şiddet dışındaki şiddet türlerini uygulamalarda ele aldığımızı görmektir. Dramaya ilk başladığımda şiddetin yalnızca fiziksel olmadığını biliyordum ama yine de diğerlerini o kadar önemsemiyordum. Diğer türlerin de artık ayrımını yapabilmek beni mutlu etti gerçekten. Aynı zamanda birine yardım etmek için gördüğü şiddet türünün illa ki fiziksel şiddet olmasını beklememek gerektiğini fark ettim.

K15: Artık bütün şiddet ve türlerinin farkındayım ve hayatımın her anında insanları bu konuda uyarmaya çalışıyorum.

K4: İlk fotoğraf karelerimizde herkes fiziksel şiddeti gösterirken bu sefer farklı şiddet türleri vardı. Bu bana drama maceramızda ne kadar yol kat ettiğimizi gösterdi.

K1: Meriç ve Ahmet'in birbirine şiddet uygulama canlandırmasında neredeyse kimse fiziksel şiddet kullanmadı. Dördüncü atölyede yalnızca fiziksel olarak gösterirken bugün çok farklı şekillerde göstermek aslında ne denli gelişip yeni perspektifler kazandığımızı da kanıtlayan bir durum oldu.

K9: Fark ettiğim şudur ki arkadaşlarım da dahil ilişkide şiddet boyutunu sadece fiziksel değil pek çok farklı açıdan canlandırdık. Ayrıca diğer bir fark ettiğim şu ki bir kişiye istemiyorum, hayır demek zor değil, karşıdaki insanların düşüncesini kabullenmek de zor değil.

Hemen her katılımcı, on üçüncü oturumda yine bütün sürece yönelik farklı çıkarımlarda bulunmuşlardır. Özellikle canlandırmalarda şiddet türleri konusunda çeşitliliğin artmasından mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

3.2.1.14. On Dördüncü Oturum

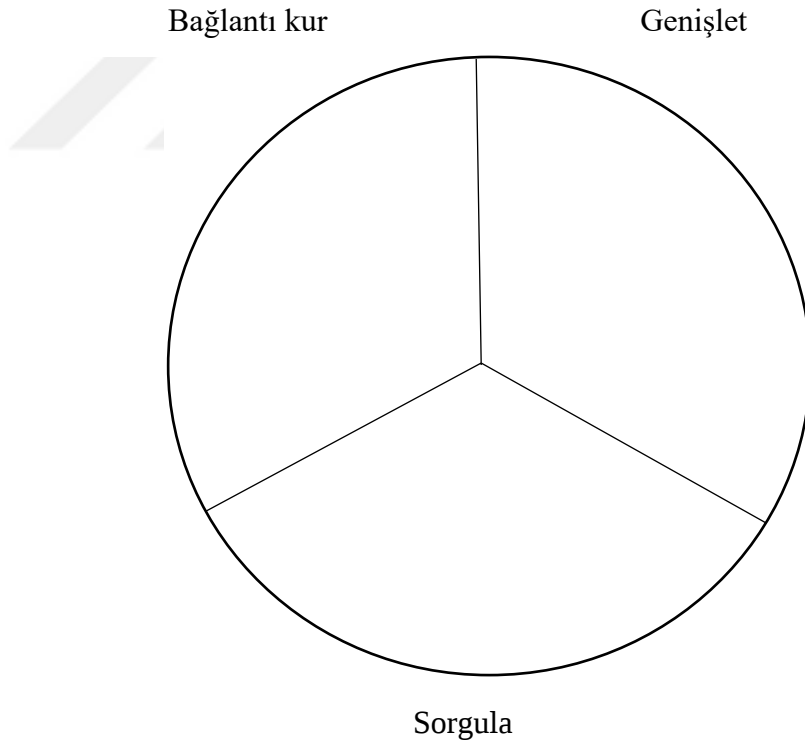
Son oturum olan on dördüncü oturum drama planıyla yapılandırılmamıştır. Genel bir değerlendirme niteliği taşıyan son oturum, katılımcıların “Flört Şiddeti Tutum Ölçeği” doldurmasıyla başlamıştır. Katılımcılara aynı ölçeği bir kez daha doldurmalarının amacı aktarılmıştır. Ardından her katılımcıya aşağıdaki şemanın bulunduğu bir kâğıt verilmiştir.

Şema düzeni şu şekildedir:

Bağlantı kur: Atölyedeki paylaşımları kendi yaşantınız açısından nasıl değerlendiriyorsunuz? Kendi yaşantınıza nasıl transfer edebilirsiniz?

Genişlet: Atölyeler sonrasında, flört şiddetine yönelik tutum ve bilgilerinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sorgula: Atölyedeki paylaşımlarınız, gelecekteki tutum ve davranışlarınızı nasıl etkileyebilir? Bu süreçten ne tür sorularla ayrılıyorsunuz?

Katılımcıların şemanın başlıkları altına yazdıkları yorum ve düşünceler, başlıklar altında gruplandırılmıştır.

Tablo 19

Katılımcıların değerlendirme şemasına yazıkları ifadeler

Bağlantı kur:	Şiddet türleri arasındaki geçişkenlik Sağlıklı bir ilişkinin yapısı Kişisel sınırların önemi “Hayır” demenin önemi ve gerekliliği Çevrede yaşanan şiddetin farkında olma/farkına varma Geçmişteki şiddet deneyimini fark etme Davranışlardaki farkındalık düzeyinde artış Kendi ilişkilerini sorgulama Görünmez olanı görünür kılma
Genişlet:	Şiddetle ilgili mitler konusunda farkındalık düzeyinde artış Canlandırmalardaki durumları yaşantıya transfer etme Önceki bilgi ve düşünceleri sorgulama Yanlış tutumları fark etme/düzeltilme Atölye kazanımlarını çevreyle paylaşma Mevcut ilişkilerde kendini görme/değerlendirme Şiddeti tanımlama Şiddet ve dinamiklerini fark etme Kalıp yargıları, toplumsal norm ve kodları fark etme Cinsiyetçi söylemlerden vazgeçme Şiddete karşı çıkma/ses çıkarma ve cesaretli olma
Sorgula:	Şiddete yönelik bilinçlendirme çalışmaları Mitleri tersine çevirme/altını boşaltma Flörtü sağlıklı yaşama/yönetme Şiddete çözüm bulma/şiddet mağdurunun yanında olma Şiddetin neden ve sonuçlarını sorgulama “Hayır” demenin önemini çevreye aktarma Toplumsal konulara duyar geliştirme

Katılımcıların yorum ve fikirlerine bakıldığında, ilk atölyeden itibaren hedeflenen kazanımların hemen hemen hepsine değindikleri, sorularına yanıt aramaya başladıkları, bu konuda farkındalık geliştirmenin ne kadar önem taşıdığı ve sorgulamaya başladıkları bütün bireysel ve toplumsal faktörleri yaygınlaştıracakları sonucuna varılabilir.

3.2.1.15. Şiddetsiz İlişki Teması

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde kendilerine şiddetsiz bir ilişkinin ne şekilde olabileceği, şiddetsiz bir ilişkinin dinamikleri sorulmuştur. Yorum ve yanıtları “Şiddetsiz İlişki Teması” altında kodlanmış ve aşağıda yer verilmiştir.

K9: Karşılıklı saygı çok önemli. Asla ve asla istemediğin bir şeyi kesinlikle yapmamak. “Karşımdaki için yapıyorum” gibi bir şey olmamalı. Karşımdaki insan da neyi istiyorsa onu yapmalı. Saygı şiddetin önüne geçecektir. “Hayır” diyorsa karşımdaki,

ona saygı duymalıyım. Karşıdakinden gelen istekler beni üzecek şeylerse, konuşmalı ve açık açık iletişim kurmalıyız.

K10: Herkes birbirinden farklı olabilir. Ancak en önemlisi saygıdır. Orta yolu bulmak önemlidir. Anlaşıp anlaşamadıklarına bakmaları gerekiyor. Çok zıt iki kişiye, belki şiddete dönüşmeden o ilişki bitmelidir. Mutlu olup olmadıklarını düşünmeliler. Kendilerini ve birbirlerini dinlemeliler. Zorlamak, şiddete dönüşebiliyor bir şekilde. Ne istediğini bilmek ve bunu konuşmak çok önemli.

K2: En temelinde saygı ve güven vardır. Bir insanın özgürlüğünü asla kısıtlamamalıyız. Ne yaparsa yapsın kişi kendinden sorumludur ve bunu hep aklında tutmalıdır. Kimse birbirini baskılamadan, alanlar tanıyarak ve dinleyerek ancak şiddetten uzak bir ilişki sürdürülebilir.

K1: Bir ilişkiye başlarken, birbirimizi tanırken, en başında o özel alanları, kırmızı çizgileri, bireysel alanlarımızı karşıımızdakine aktarmalı ve onunkileri dinlemeliyiz. Eğer bu sınırlar belirlenmezse, aşılması ve ihlal edilmesi çok kolay oluyor. Ve ileride yaşanacak şiddet durumlarına davetiye çıkarabiliyor.

K3: Sık sık birbirlerini kontrol etmek istemezler. İhtiyaç duymazlar buna. İlişkilerinden ötürü hayallerinden, hobilerinden vazgeçmek zorunda kalmazlar. Arkadaşlık ilişkilerinde sorun yaşamazlar. Kendilerini sürekli haber, malumat bilgi vermek zorunda hissetmez ve bundan suçluluk duymazlar. Bunları bir ilişkinin normali olarak kabul ediliyor. O yüzden olumsuzluk ekiyle kullandım.

Katılımcıların yorum ve düşüncelerine bakıldığında, hepsinin ortak noktasının sınır etrafında toplandığı söylenebilir. Her katılımcı, şiddetsiz bir ilişkinin temelinde saygının yattığını belirtmişlerdir. İlişki içinde partnerlerin birbirlerinin yaşam tarzlarına, bakış açılarına, zevk ve hobilerine, özel alanına; kısacası kişinin benliği etrafında oluşturduğu sınıra duyulan saygı, bir ilişkinin şiddetten uzak bir şekilde sürdürülmesindeki en önemli etkenlerden biridir.

Katılımcıların yorumlarının diğer bir ortak yönü de iletişimdir. İletişim de tıpkı saygı kadar bir ilişkinin sağlığı için önemli bir yerde durmaktadır. Kişilerin başta kendileri olmak üzere birbirlerini dinlemeleri, beklentilerin, sınırların ve yaklaşımların ilişki başında, ilişki içinde konuşulması, belirlenmesi ve sürdürülmesi, sağlıklı bir iletişimin göstergesidir. Bu sınırların belirlenmesinde ve korunmasında her iki tarafın da etkisi ve rolü eşit derecede önemlidir. Çünkü kendi sınırlarının farkında olmak ve sınırlarını belirleyebilmek, başkalarının da sınırlarının olabileceğini fark etmede ve sınırlar dahilinde hareket etmede en önemli faktörlerden biridir. Atölye sürecinde şiddet

kavramı, genellikle sınır kavramı üzerinde durmuştur. Bu sınırların ihlal edilmesinde kullanılan yöntem ve araçlar, şiddet türlerini belirlemektedir. Bu noktada katılımcıların şiddetsiz ilişkiyi sınırlar üzerinden tanımlamaları ve yorumlamaları, süreç içindeki en genel şiddet tanımını kavramış olduklarını göstermektedir.

3.2.1.16. Flört Şiddeti Farkındalığında Drama Teması

Görüşmede katılımcılara yaratıcı drama yönteminin flört şiddeti üzerindeki etkisine, flört ilişkilerine bakış açılarını etkileyip etkilemediğine, etkilediyse ne yönde etkilediğine yönelik sorulara verdikleri yanıtlar ve yorumları, Flört Şiddeti Farkındalığında Drama Teması altında kodlanmıştır ve aşağıda belirtilmiştir.

K3: Birtakım kavramları biraz daha yaşayarak öğrendik. Ben bunları çok rahat anlatmaya başladım. Eğer bunları bir seminerde öğrenseydik, yine anlayabilirdim ama bu kadar net anlatamayacaktım. Öğrendiklerimiz daha kalıcı oldu. Birçok sahne aklıma geliyor. Birçok maddeyi teker teker sayabilirim. Yaşantımıza etkisi oldu.

K1: Yaratıcı dramada hiç tanımadığım insanlarla bir araya geldim ve bu insanlarla cinsiyet gözetmeden partner oldum. Bir ilişkinin içine girdim. Rol adı altında kendi fikirlerimi kullandım. Bu aslında hem kendimi duymamı sağladı. Çünkü bu düşüncelerin benim düşüncelerim olduğunu biliyorum ama hiç dile getirmedığım için bastırılmış olduğumu fark ettim. Süreç içinde kendi fikirlerimi ortaya çıkardım. Fikirlerimi verdim, fikirler aldım. Zıt karakterin fikirlerine karşıt düşüncelerim o kadar çoktu ve o kadar dile getirmemişim ki. Sesimi dramadan sonra daha fazla çıkarabildiğimi fark ettim.

K9: Ben hiç katılmasam bile birini izlediğimde bu bana olmuştur diyebiliyorum. Mesela kendimi öldürürüm şiddeti, benim deneyimlediğim bir durum. Süreç içinde ‘ben ne yaptım’ı, ‘karşımdaki ne yaptı’yı düşünme fırsatım oldu canlandırmalar sırasında.

K10: Ben kendi ilişkimden örnek vermek istiyorum. Sevgilimle bazı noktalarda ayrı düşüyorduk. Ben erkeğim, yapma bunu dediğinde gülüp geçiyordum. Dramadan sonra, bunlar bana batmaya başladı. Kabul etmek istemedim. Karşımdaki insana bu şekilde yaklaşmaması gerektiğini söyledim. Hayır demeyi öğrendim. Daha sağlıklı bir biçimde ilerlemeye başladık. Ayrıca eşcinsel ilişkilere yönelik dinamikleri de konuştuk ve canlandırdık. Beni çok değiştirdi ve geliştirdi.

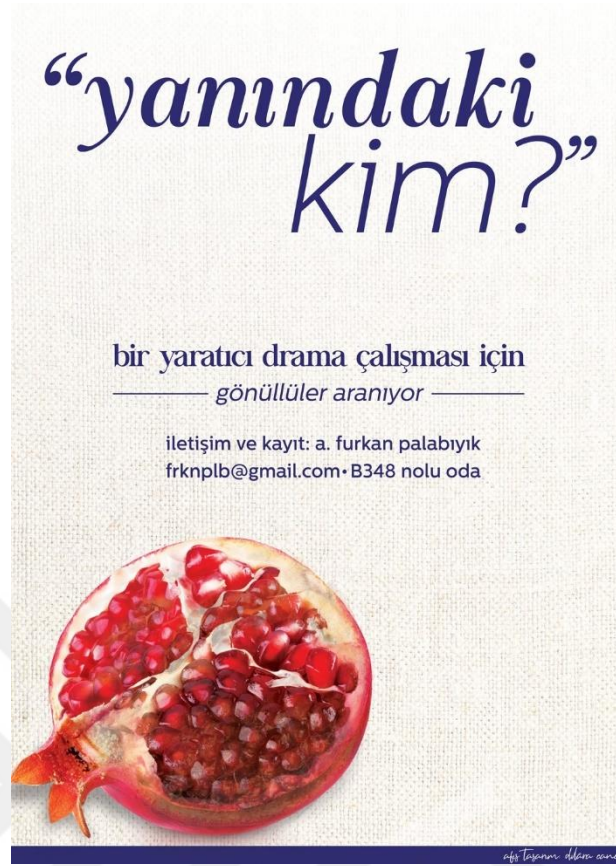
K2: Şiddetin türlerinin farkında değildim. Fikirlerim ve düşüncelerim çok zenginleşti. Şiddet türlerini deneyimleyerek görmek ve şiddete yönelik duyguları canlandırmak, duymaktan ya da okumaktan çok daha etkili oldu.

Katılımcılar, görüşmelerde yaratıcı drama yönteminin en başta kendilerine açtığı deneyimsel öğrenme kapısından söz etmişlerdir. Bu deneyimsel alanın iki boyutu vardır.

İlki, katılımcıların kendilerine verilen bir kavram, durum ya da olayı öncelikle kendi yaşantılarından getirdikleri sosyo-kültürel sermaye içinde nasıl algıladıklarını, değerlendirdiklerini ve tepki verdiklerini görme şansı buldukları söylenebilir. Şiddet gibi ciddi ölçüde toplumsal ve kültürel bir kavramı, anlama, deneyimleme ve dönüştürme biçim ve yöntemlerinin, kendi deneyimleriyle yeniden yapılandırma şansı bulmuşlardır. Bu deneyimin ikinci boyutu ise, şiddeti hem özne hem nesne olarak; yani uygulayan ve maruz kalan pozisyonlarında deneyimlemiş olmalarıdır. Bu durum geçmiş yaşantılarını gözden geçirmelerine olanak sağlamış, bu da mevcut fikir ve yaklaşımlarını dönüştürmeye başlayarak ileriye yönelik hem kendi hem çevrelerindeki flört ilişkilerinde yaşanması muhtemel şiddet durumlarına daha farkındalıkla yaklaşacaklarına bir işaret olarak yorumlanabilir.

3.2.2. Atölye Ürünleri

Şekil 1 Çalışma afişi

Çalışma duyurusu için bir afiş hazırlanmıştır. Afiş tasarımı, bir kısmı çürümüş bir nar metaforuyla ve “Yanındaki Kim?” sloganıyla tasarlanmıştır ve katılımcı adaylarında bir merak unsuru oluşturması amaçlanmıştır. Kenarı çürümüş nar metaforu, içinde onlarca nar tanesi içeren ancak yan yana bir bütün halinde dizilmiş yarım bir nardan oluşmaktadır. Bir kısmının çürümüş olmasıyla bütün nar etkilenebilir, ezilmeye ve daha fazla çürümeye açık haldedir. Bu noktada narın flört ilişkileriyle benzer bir noktada durduğunu söylemek olanaklıdır. Bir flört ilişkisinin içinde barındırdığı birçok dinamik vardır. Bu dinamikler, olumsuz davranışlardan şiddet içeren davranışlara uzanan bir yelpazede birbirine tutunarak zaman içinde büyüyebilir, birbirine eklemlenebilir ve bir bütünmüş gibi görünebilir. Ayrılması kolay ve muhtemel de olsa o bütünlük içinde fark edilmeyebilir. Eğer doğru adımlar atılmazsa, önlem alınmazsa ya da sorun sağlıklı bir şekilde öngörülemez ya da yönetilemezse, ezilmeye, hırpalanmaya ve büyüyerek, küçük bir noktadan yayılarak bütünü ciddi derecede etkilemeye meyillidir.

“Yanındaki Kim?” sloganı ise hem flört ilişkisi içinde bir tahakküm aracı olarak uygulanan psikolojik şiddet türüne en yaygın söylemlerden biridir. Aynı zamanda kişinin yanındaki, yani flört ilişkisi içinde bulunduğu kişiye dönüp bakmasını, sorgulamasını ve

tanımlamasını isteyen bir mesajı da vardır. Her iki açıdan da çalışmanın içeriğiyle ilgili bir mesaj vermektedir.

Çalışma duyurusu 05.03.2019 tarihinde yapılmış, 10.03.2019 tarihine kadar birçok katılımcı adayıyla görüşülmüştür. Bu süreçte katılımcı adaylarıyla çalışmanın genel ve alt amaçları paylaşılmış, bir yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirileceği bilgisi verilmiş, çalışmanın 42 saatlik bir drama atölyesiyle gerçekleşeceği, uzun bir çalışma olacağı, atölyelere belirlenen gün ve saatte yüksek düzeyde katılım sağlanması konusunda hassasiyet duyulması beklendiği aktarılmıştır. Çoğunluğun uygun olduğu Pazartesi-Çarşamba günleri saat 18:00-21:00 arası şeklinde çalışma günleriyle birlikte katılımcıların belirlenmesinin ardından ilk oturum 20 kişiyle 11.02.2019 tarihinde gerçekleştirilmiş; 24.04.2014 tarihinde 16 kişiyle sonlandırılmıştır. K17, K18 ve K19 okulla beraber çalışmanın sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerini dile getirerek 20.03.2019 tarihinden itibaren; K20 ise sağlık nedenleri yüzünden 08.04.2019 tarihinden itibaren çalışmaya katılmayı bırakmıştır.

İlk oturumda yaratıcı drama süreciyle ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcılara, atölyelerin uygulanma sürecinde; “şimdi” ve “burada” olmaları, canlandırma sürecinde tiyatral bir rol yapma kaygısı taşımamaları ve sürecin kendiliğindenliğine göre hareket etmeleri, bir etkinlik ya da canlandırma sırasında kendilerini rahatsız eden herhangi bir durumla karşılaştıklarında ya da katılmak istemediklerini belirttikleri bir anda, o sürece devam etmeme hakları olduğu açıklanmıştır. İlk oturumda katılımcılara çalışma ve oturumların neyle ilgili olabileceği sorulmuştur. Katılımcılardan gelen yanıtlar şu şekildedir:

- *İlişki dinamikleri*
- *Flört ilişkisi içinde yaşanan şiddet*
- *Flört ilişkisi içinde yaşanan şiddet türleri*
- *Flört ilişkisine yönelik bilinmesi gereken kavramlar*
- *Sınırlar ve ihlaller*
- *Aşk/sevgi*
- *Flört ilişkisinin farkında olma*

3.2.2.1. İlk Oturumda İlk Karşılaşma – Flörtte İlk Karşılaşma

“Tanıma-tanışma” temalı katılımcıların ilk kez bir araya geldikleri birinci oturum, katılımcıların mekânda ve çemberde konumlanmaları, birbirleriyle kurdukları etkileşim

konusunda belirleyici görünmektedir. Aynı bölümden ve yakın arkadaş olan sekiz kişinin, ikisi kuzen olan üç kişinin, sınıf arkadaşı ve yakın arkadaşlar olan iki kişinin oturumun başlarında genellikle yan yana durdukları, etkinlikler sırasında birbirleriyle sık sık etkileşime geçtikleri gözlenmiştir. Bu noktada bütün katılımcıların ortak noktasını, üniversitede derslerine girmiş ya da bir şekilde temasta bulunmuş olan eğitmen oluşturmaktadır.

İlk etkinliklerde kendi yakın arkadaşlarıyla yan yana ya da aynı grup içinde konumlanmayı tercih eden katılımcıların, birbirlerinin isimlerini ve bölümlerini öğrendikleri hafif fiziksel temas içeren etkinliklerden sonra yakınlaşmaya başladıkları, etkinlikler arasındaki kısa sürelerde aynı kurda, bölümde olma gibi ortak zeminlerde kısa paylaşımlarda bulundukları gözlemlenmiştir. Bu noktada güvenli bir ortamda bulunmalarının, yanlarında arkadaşları ya da tanıdıkları bir atölye yürütücüsü gibi güvendikleri birilerinin olmasının, ilk karşılaşmayı ve tanışmayı daha kolay hale getirdiği söylenebilir. Nitekim dramatik durumu “flörtte ilk karşılaşma”yı içeren bir canlandırmada, katılımcıların en çok üzerinde durduğu duygu “güven duygusu” olmuştur. Kendilerine flört etme motivasyonu ile yaklaşan birine güven duyabilmenin şartlarını “mekân, yaklaşım, ifade biçimi, beden dili, saygı” ve “sınırdan durma/sınırın farkında olma” şeklinde sıralamışlardır. Bu noktada katılımcıların flört ve güven ilişkisi konusunda farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Canlandırmada flört teklifinin bir alışveriş merkezinde gerçekleşiyor olması, katılımcıların mekân ve mekânla kurdukları güven ilişkisi açısından önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Bu noktada katılımcılar, mekânla ilgili ilişkilendirdikleri deneyimleri olduğundan söz etmiştir:

K1: Bir sokağın ortasında biri gelip ‘sizi çok beğendim, birkaç kez denk geldik.’ dese, şu oluyor: Neden sokağın ortasında biri gelip bana bunu desin? Beni takip ediyor muydu, ben gittikten sonra beni takip edecek mi?

K3: Birisi bana gelip ‘Tanışalım mı?’ diye sorsa, Danimarka’da da yaşasam garip gelirdi. Çünkü alelade yerlerde gerçekleşen durumlar güven verici gelmiyor. Okulda ya da barda gerçekleşse daha rahat hissederim.

Katılımcılara mekân ve yarattığı güven/güvensizlik duygusunun muhtemel nedenlerinin neler olabileceği sorulmuştur:

K7: Toplumsal travmalar.

K16: Deneyimlerimiz.

K3: Şiddet.

K9: Şiddet, dizi ve filmlerdeki kadına yönelik şiddet içerikleri.

K1: Haberler.

K4: Yaşanmışlık.

“Flörtte ilk karşılaşma”da üzerinde durulan bir diğer konu ise kültürel kodlar içinde beden dili ve “hayır” diyememek olmuştur. Tanışmak için ısrar eden kişilerde, roldeyken büyük beden/el kol hareketleri, kendinden emin bir duruş, yüksek ses tonu ve kaçırılmayan göz teması; ısrar edilen kişilerde ise küçülmüş ve kapanmış beden hareketleri, kurulmayan göz teması, alçak ses tonu gibi özellikler gözlenmiş ve bunun sebebi sorulmuştur:

K1: Yer değiştirdikleri zaman vücut duruşları da değişiyor.

K3: Direkt hayır diyemiyoruz ve asıl konuyla ilişkilendirince bu benim çok dikkatimi çekti.

Katılımcıların bazılarının, flörtte ilk karşılaşmada verilen tepki ya da davranışlarda onay ve rızaya ilişkin bir takım önyargı ve ön kabul içeren tutumlara sahip olduğu gözlenmiştir:

K9: Dışarıdan hayır desen de içinden davetkar bir durum var. Vücut dili çok önemlidir... jest ve mimikleriyle ‘istemem, yan cebime koy’ durumu da olabilir.

K17: Dışımız hayır dese de içimiz ‘hani fena çocuk değilmiş, bir şans vereyim’ diyor.

K1: Mesela üzerimde normal bir kıyafet var.

Son canlandırmada, katılımcılardan alışveriş merkezinde gerçekleşen ısrarlı flört teklifine ilişkin durumu, ev arkadaşlarına anlatmaları istenmiştir. Hemen hemen bütün katılımcılar, kendilerine ısrarla bir flört teklifinde bulunan kişiyi ev arkadaşı rolünde dinlerken, fazla ısrarla ilgili “ısrarın bir sınır ihlali, kişisel alana müdahale, zorlama” gibi davranışlar olabileceğine değinmemişlerdir. Katılımcılara ev arkadaşı rolündeki kişilerin, bu ısrarlı flört teklifi hikayesine verdiği tepkideki genel eğilimin ne olduğu sorulmuştur. Bu canlandırma sonrası yapılan değerlendirmede yapılan yorumlar şu şekildedir.

K3: Bana böyle bir durum olmuştu ve bunu bir arkadaşıma anlattım, arkadaşım benim kadar kaygılı olmayan bir şekilde benimle konuşmuştu. Ben de acaba ‘ben mi anormalim?’ diye düşünmüştüm.

K1: Bunun normal olduğunu düşünüyor.

K16: Bunun normal olduğunu düşünüyor çünkü karşıdaki kişiyi görmediği ve tavrını bilmediği için.

K9: O kişiyi görmedi, yalnızca kafasında hayal etti.

K1: Ya da o kişinin hayatında bir farklılık, heyecan, aksiyon olarak düşündü bu durumu. Ya da hayatında birinin olmasını istiyor diye, hayatına ilk giren kişiyi kabul etmesi gerekiyormuş gibi davrandı.

Rolde ısrarlı flört teklifini aktaran kişilerin aktarma biçimi, bu ısrarlı flört teklifinde problematik bir durum yokmuş gibi; aksine heyecanlı ve güzel bir durummuş gibiydi. Katılımcılara, ev arkadaşı rolünde verilen tepkilerin, ısrarlı flört teklifini aktaran rolün aktarım biçimiyle bir ilgisi olup olmadığı sorulmuştur.

K13: Fazla büyük tepki gösteriyor. Bu kadar büyük bir şey değil. Bir insan bir insanı beğenmiş.

K9: Samimi bir arkadaşımız 'Ne olacak, deneseydin, kesip biçecek mi?' der.

Katılımcılara, canlandırmalarda gerçekleşen “ısrarlı teklif” gibi sınır ihlalinin tacize uzanan hikayeleri, kültürel olarak magazin bir şekilde aktararak, dinleme eğilimi olup olmadığı sorulmuştur.

K7: İnsanlar bazen bana dokunmayan yılan bin yaşasın tarzıyla yaklaşıyor da olabilir. Başkasından dinleyince magazin geliyor. Bana olmadıysa başkasından dinlemek eğlenceli geliyor.

K1: Eğlenceli geliyor kulağa.

Katılımcılardan bazıları, ısrarlı bir flört teklifine verilen tepkilerin altında gizli bir istek ve bu durumdan hoşlanma halinde olduğunu ifade etmiştir. Bu durum da yine tacize/ısrara maruz bırakılan kişinin bu durumdan bir şekilde haz duyabileceği, söylemleri ve duyguları arasında fark olabileceği ve bu durumun doğal bir şey olduğu şeklinde toplumsal cinsiyet temelli bir ön kabule sahip olduklarını göstermektedir.

K1: O egosantrik bir şey. O durum hakkında ne kadar iğrenç de hissetse, hiç fark etmez. Biri tarafından beğenilmenin verdiği bir hoşnutluk var. Beğenilme hissiyatı.

K9: 90'lı yıllarda bu anormal kabul ediliyordu ama özellikle günümüzde tamamen doğal.

K18: Bence sonuçta beğenilme var ve bu insanın hoşuna gidiyor. Mesela okulda biri beni beğendiğinde 'beni beğenen var.' diyorum arkadaşlarıma. Ama bana kalırsa çok normal bunlar.

Tablo 20

Katılımcıların ilk oturumda yazdıkları notlar

Flört teklifinin biçimine ilişkin notlar	O an hissedilen duyguya ilişkin notlar	Ev arkadaşının tepkisi üzerine notlar	Pişmanlık
Israrcı, zorlayıcı	Güvensizlik	Şaşkınlık	Şans verme isteği
Israrcı	Şaşkınlık, endişe Üzüntü	Öfke, sorgulanmışlık hissi	Reddettiği için üzüntü duyma
Aşırı ısrarcı	Korku, panik	Ciddiye alınmamışlık hissi	
Israrcı	Korku		Şans verme isteği
Israrcı	Baskı		Şans verme isteği
Patavatsız, iğrenç, ısrarcı	Hoşlanma, beğenilme, güvensizlik, taciz, korku	Israrcı, empati yoksunu	
Israrcı, anlayışsız	Beğenilme, korku		Şans verme isteği
Zorbaca	Zorlama, saygısızlık, egoist, şımarık		
Kendini bilmez, çirkin	Korku, beğenilme, tedirginlik		
	Zarar verme isteği, çaresizlik		
Israrcı, rahatsız edici	Tedirginlik, şüphe, beğenilme	Şaşkınlık	

K9: Mesela kuzenim yazın biriyle tanıştı. ‘Akşam buluşacağız.’ dedi. Görüştü. Biz de tanıştık, hep beraber takılmaya karar verdik. Sonra kuzenimin karşısındaki insan, kuzenimin denizde elini tutmaya kalkınca kuzenim bir panikle bizi çağırdı. ‘Akşam üstü görüşmeye gittin, elini tutması normal’ dedik.

K17: Ama genelde kızlarda trip böyle. Mesela sarıldın ‘aaaaa’ gibi tepkiler.

Bu noktada bir katılımcı, rıza/onay kavramlarından söz etmiştir.

K7: Bizim kültürümüzde çok yok ama Avrupa’da çok yaygın. Rıza denilen bir olay var. Biz ‘bu insan benle flört ediyorsa, benle çıkıyorsa, olması gereken şeyler var’ adı altında yaptığımız ama rıza alınarak yapılması gereken bir sürü davranış var. Rıza almayı eziklik olarak gören insanlar bile var. Ayrıca biri bir kere bir şeye evet diyorsa, o şeye hep evet demek değildir bu.

Değerlendirme aşamasında katılımcılardan başlarından alışveriş merkezinde gerçekleşen ısrarlı flört teklifi deneyimini günlüklerine yazmaları istenmiştir. Genel olarak yazılanlar aşağıdaki tabloda listelenmiştir.

Katılımcıların oturumda yazdıkları notlara bakıldığında, genel olarak katılımcıların ısrarcı bir flört teklifine olan yaklaşımları, “rahatsız edici ve zorlayıcı” olarak tanımlanabilir ancak üzerinde durulması gereken önemli noktalardan birisi ise birçok katılımcının ısrarcı bir flört teklifini reddettikten sonra kapıldığı pişmanlık hissidir. Burada yine sınır/sınır ihlali gibi kavramların, katılımcılarda tam anlamıyla bir karşılığı olmadığı söylenebilir. Her ne kadar bu durumu olumsuz ve rahatsız edici bulduklarını belirtmiş olsalar da ardından hissedilen pişmanlık, sınır ihlalinin kendini flört kapsamında göz ardı edilebileceği durumunu gösterebilmektedir.

3.2.2.2.İkinci Oturum – “Bence Güven Hissetmektir.”

Bu oturumda genelde güven, özelde ise “güven ve güvenmek nedir, flört ilişkilerinde güven nasıl inşa edilir, güvenmek için hangi dinamiklere ihtiyaç duyulur” soruları üzerinde durulmuştur.

Katılımcılara göre güven;

- *kendin olmaktır,*
- *kırılmandır,*
- *kişinin kendine inanmasıyla başlar,*
- *ailede başlar,*
- *hissetmektir,*
- *bir veya birkaç kişinin birbirlerine karşılıklı duyduğu saygıdır,*
- *bireyin kendine ve karşısındaki insanlara dürüst davranarak kurduğu bir bağlıdır,*
- *zamanla gerçekleşen bir şeydir,*
- *dürüstlikle bağlantılıdır, kişiler birbirlerine dürüst olabildiklerine güven oluşur,*
- *önce kendine, bundan sonra başkalarına inanmaktır,*
- *insanların birbirlerine karşı dürüst olmasıdır,*

- *doğrunun ta kendisidir çünkü insanlık ölünceye kadar doğru bilginin peşine düşmektedir.*

Eşlerin sırasıyla kol kola girerek, el ele tutuşarak, ardından yalnızca parmak uçları temas ederek mekânda birbirlerini gezdirdiği güven yürüyüşü hakkında genelde hissedilen duyguyu gerginlik, korku, huzursuzluk olarak tanımlamışlardır.

Kol kola ve el ele gezinme ile parmak uçlarının temasıyla gerçekleşen gezinme arasındaki tanımladıkları duygularda, farklılıklar dile getirmişlerdir. En az temasın olduğu yürüyüşte, kendilerini daha rahat, daha sakin ve daha güvende hissettiklerini belirtmişlerdir. Kendine bu durumun, bir flört ilişkisinde yansımalarının nasıl olabileceği sorulmuştur ve birçok katılımcı, flört ilişkisi içinde “kişisel alan”ın öneminin altını çizmiştir:

K1: Hem kendi hem partnerimin tutuşunda hissettim ki, ilki en gerginiydi. O kolumu sıkıyordu, ben de onu sıkıyordum. Sonuncuda en az temas olmasına rağmen rahatlamıştım, herhalde güven duymaya başladığımızdan.

K7: Ben sıkı tuttuğu zaman rahat hissetmedim acaba çarpacak mıyım çarpıyor muyum diye daha çok düşündüm. Rahat bıraktığı zaman özgür hissettim.

K10: Çok fazla sınırlanmayı sevmiyoruz galiba, Kolumuzu tuttuğu zaman o ne derse onu yapmak zorundaymışım gibi hissettim.

K9: Çok sıkıp bunaltınca insan kendini iyi ve rahat hissetmiyor. Az temas, alan tanımak demek.

K2: Yani yine bir temas var, ama daha özgürsün. Hareket edebiliyorsun.

İlk canlandırmada, gelen mesajın özel olduğunu söyleyerek partnerinin okumamasını isteyen A ve mesajı okumak isteyen B kişilerinin olduğu canlandırmada, ortaya çıkan mesajı okuma gerekçeleri, gönüllü kişilerin canlandırmalarında şu şekildedir:

- “Aramızda özel mi var?”
- “Göstermezsen ayrılırım.”
- “Sana güveniyorum, çevreye güvenmiyorum.”
- “Sadece merak ediyorum.”

Katılımcılara canlandırmalardan bu tümceler hakkında ne düşündükleri, kendi yaşantılarda yer bulup bulmadığı sorulmuştur. Gelen yanıtların bir kısmı, her ne kadar güveni özel ve bireysel tanımlamış olsalar da flört ilişkisi içinde kendini gizleyebileceğini ya da manipüle edebileceğini göstermektedir:

K3: Benim beklentim mesajı göstermesi, onu göstermeyince güvenimin kırıldığını hissediyorum.

K1: Flörtü olan, eşi dostu olan insanların %3'ü "uğurlar olsun." deyip yollar herhalde. Geneli düşündüğümüzde kavga edersin, arayı düzeltmeye çalışırsın; kestirip atmak çok ekstrem.

K10: Bir ilişki yaşarken karşıdaki kişiye her tavizi veriyoruz. Kişi de kendinde hak görüyor.

K7: Toplum olarak bir sorunumuz var. İki kişi bir ilişki yaşadığında her şeyimiz bir oluyor sanki. Evlilerde bile insanların bireysel alanları olmalı. Bazen insan kendinden bile bazı şeyleri saklıyor. Hepimizin bir güven sorunu var güvenssek de bir şekilde bir sınır koysak bile o konuda bir sıkıntı yaşamayız.

"Güven Nasıl İnşa Edilir?" konulu değerlendirme aşamasında, katılımcılardan bir talk-show canlandırmaları istenmiştir. Bütün katılımcıların üzerinde çok düşünmeden ilk olarak güven-aile ilişkisi üzerine bir canlandırma yapma isteği olduğu gözlemlenmiştir. Canlandırma sonunda, kendilerine neden ilk olarak aile üzerinden bir canlandırma kurguladıkları sorulmuştur:

K10: Güven ailede başlayan bir şey.

K9: Ailede bulamadığı güveni başka yerlerde aramaya başlıyor. Kız çocukları evleniyor mesela.

K10: Ebeveynlerin güven konusunda eğitim düzeyi de çok önemli.

K1: Aile güven vermediği zaman, dışarıdaki yaşama güvenli bakamıyorsun. Eğer kişiye çocukluğundan itibaren güven aşılanmışsa, ilerideki romantik ilişkilerinde, sosyal ilişkilerinde uzaktan bir iletişimle bile kime güvenip güvenmeyeceğini anlıyor, daha sağlıklı ilişkiler kurabiliyor.

K7: Ailenin çocuğu verdiği güvenin dışında, çocuklar biz fark etmesek de çok gözlemliyor. Eğer çocukluğunda "ver telefonuna bakacağım." diyen bir baba modeli varsa, ileride ailesinde gördüğü bu yaşantıyı ilişkilerine de yansıtıyor.

K10: Tabi kötü bir ortamda büyümüş ama kendini korumuş kişiler de var. Bu kişinin içindeki güce inanmasıyla alakalı.

3.2.2.3. Üçüncü Oturum – "Az değiliz; birlikte anlam ifade ederiz!"

Üçüncü oturumun odağında dayanışma, uzlaşma, şiddet ve şiddetin mekaniği üzerinde durmak amaçlanmıştır.

Şiddetin etrafında kurgulandığı ve davranışa dönüştürüldüğü iktidar kavramı ve tahakküm kurma arzusunun, ne şekilde kurgulanabileceği, bizi ne şekilde farkında

olmadan içine çektiği ve bir parçası yaptığı, ilk olarak ısınma aşamasındaki etkinlikler sırasında tartışılmıştır.

İkinci etkinlikteki şiddet üreten/öldüren bir makineyi tasarlamak üzere, ilk etkinlikte mekanik bir şekilde hareket ederek fabrikaya gelmeleri istenmiştir. Bu süreçte hareketleri mekanikleştirilmiş, etkinlik sırasında yönergeler aracılığıyla etraflarında olan bitene, hissettiklerine ve duygularına odaklanmamaları sağlanmıştır. Sürecin sonunda, artık makinenin bir parçası olmak zorunda olmadıkları söylenmiş, dinlendirici bir parça eşliğinde bir sazlık gibi devinmeleri istenmiştir.

Bu süreçte katılımcılarda, özellikle “makine” etkinliğinde bir gerginlik ve hassasiyet gözlemlenmiştir. Bir süre ne yapacaklarını, nerede ve ne şekilde konumlanacaklarına karar verememiş olsalar kısa bir süre sonra makineye eklemlenmiş ve hareketlerini sistematik şekilde sürdürmüşlerdir. Ancak makineden ayrılıp bir sazlık olduklarında, çalan parçanın da etkisiyle, rahatlamış, sakinleşmiş ve gerilimi üzerlerinden atmışlardır.

Birbiriyle bağlantılı bu üç etkinlikten sonra ne hissettikleri sorulmuştur:

K9: İlk etkinliğin hissettirdiği şey strestir. Yapmak istemediğin bir şeyi yapıyorsun. Rutin.

K15: Bu rutin belki değiştirebileceğimiz bir şey ama.

K3: Bazı rutinlerde zorunluluklar vardır, bazılarında ise seçme hakkımız olur. Örneğin iş yerine yetişmek zorundaydık.

K1: Ne yapacağımıza bir karar versek bile, karar bizde değil.

K16: Makinenin bir parçası olmak istemedim, ama sazlıkta sallanırken hoşuma gitti, gerçekten iyi hissettim ve devam etmek istedim, ayrılmak istemedim.

K8: Dramanın genelinin bir özeti gibiydi. Yani bütün bu çalışmaların başında çok gerileceğiz, sonra da bir rahatlama olacak gibi.

Bu yorumların ardından katılımcılara bu etkinliklerde mikro makineleşme örneğini transfer edebilecekleri bir alan olup olmadığı sorulmuştur.

K2: Eğitim sistemi.

K8: Dünyanın kendisi.

K3: Aslında bir markete gitmek bile bir ölüm makinesini çağrıştırıyor bana. Çünkü o ürünler üretilirken birçok hayvan katlediliyor ve çok vahşice yapılıyor bu. Onlarla ilgili yapılmış belgeselleri izlerken görüyoruz bunu. Aslında insanlar doğayı öldürüyor kaynakları kullanacağız derken. Ve bu yaşamamızın her anında var. İşe

giderken bile büyük bir enerji harcıyoruz. Ve bunlar bir şeyleri yok ediyor. O yüzden hayatımızın her alanında var.

K9: İnsanların gelenek, görenek ve adetleri buna örnek verilebilir çünkü bize verilen bir yaşam var.ve sürekli okuyorsun, meslek ediniyorsun, ailenin rızasını görmek için evleniyorsun, evlendikten sonra çocuk yapıyorsun, çocuğuna bakmak zorunda kalıyorsun, sonra o çocuğun sana bakıyor ve sen ölüyorsun. Kısır döngü.

K1: İnsanların bu konfor alanından çıkıp başka şeyleri deneyimleyip sonucunda her ne olursa olsun onu deneyimleyip- iyi de olsa kötü de olsa- ondan bir şey çıkarıp, hayatını başka yönde ilerletmek için kendinde o cesareti görmüyor. Mezun ol, iş bul, evlen, çocuk yap. Mümkünse erkek. Yaşlan, emekli ol, öl. Bunun dışına çıkmak demek o makineden ayrılmak demek. Başka bir makinenin parçası olabiliriz mesela. Ama orada güvenli bir alan var, kopamıyoruz.

Katılımcılara flört ilişkilerinde yaşanan şiddetle makineleşme, rutin ve öğrenilmişlikler arasında ne gibi bir bağlantı kurulabileceği sorulmuştur:

K1: Bana bugün neden günaydın demedin?

K10: Eve gidince neden haber vermedin?

K16: Bugün niye yemek yapmadın?

K20: Neden etek giydin?

K8: Her sabah günaydın diye mesaj atamam değil mi?

K20: Ya da saçını neden boyattın?

K1: Bazen parfüm değiştirmek bile sorun olabiliyor.

K3: İnsanlar partnerleri flörtleri tarafından öldürülüyor. 'Bunu hak etti.' gibi şeyler var. Bu da sistemin ve zihniyetin bir parçası.

K8: Doğrunun ne olduğuna karar vermiş insanlar var, ama doğru değil.

K9: Statüler var.

Katılımcılara, makinenin bir parçası olmayı bırakıp bir sazlık gibi sırt sırta verip devindiklerinde ne hissettikleri sorulmuştur:

K9: Senkronize bir mutluluk vardı. Bozmak istemedim.

K3: Uyum var, herkes aynı şeyi yapıyor. Karmaşa yok.

K13: Uyum vardı. Güzeldi.

Sazlıkta devinimin son aşamasında, katılımcılara sazlıktan ayrılmaları, özgürce dans edebilecekleri söylenmiştir. Bu yönergenin ardından, daha önce birbiriyle çok fazla etkileşime geçmemiş olan dört katılımcı, çift oluşturarak dans etmeye başlamıştır. Yine

birbirini fazla tanımayan katılımcılar, el ele tutuşarak devinmeye devam etmişlerdir. İki katılımcı ise gruptan bireysel bir şekilde ayrılmış ve dans etmeye başlamıştır.

Canlandırma aşamasındaki etkinliklerin de odağında işçi/işveren ekseninde ezen/ezilen üzerinde durulmuştur. Bu güç ilişkileri odağında değerlendirme aşamasında flört ilişkisi konusunda ne düşündükleri sorulmuştur ve verdikleri yanıtları bir sonraki atölyeye gelirken flört ilişkilerinde şiddetin muhtemel nedenleri/sonuçları üzerine düşünceleri istenmiştir. Katılımcıların verdikleri yanıtların büyük bir kısmı, iktidar ekseninde gelişen flört şiddetine temas eder niteliktedir:

K9: Öğrenilmiş çaresizlik.

K1: Haksızlık.

K7: Sürü psikolojisi.

K10: Zorunluluk.

K20: Tabakalaşma.

K3: Riskler.

K17: Geçimsizlik.

Değerlendirme aşamasında ise uzlaşma ve dayanışmanın önemine ilişkin bir afiş hazırlamaları istenmiştir.

Şekil 2 Katılımcı üçüncü oturumda hazırladığı afişler

3.2.2.4.Dördüncü Oturum: “Transparan görmüyoruz!”

Bu oturumda katılımcıların şiddet, nasıl tanımladıkları, şiddet algıları ve şiddet türlerine yönelik bilgi ve deneyimleri üzerinde durulmuştur. İlk iki etkinlikte; birbirlerini gözleriyle izledikleri, daha sonra ilk olarak nötr bir ifadeyle birbirleriyle göz teması kurarak yürüdükleri, daha sonra eğitmenin seçtiği birini gözleriyle takip ederek yürüdükleri, ardından eğitmenin belli aralıklarla seçtiği kişileri kınama, öfke, alay etme, küçümseme, dışlama gibi ifadelerle takip ettikleri etkinliklerde hissettikleri şu şekilde belirtilmiştir:

K16: Yokmuş gibi davrandım.

K9: Suçlu hissettim.

K1: Rahatsız edici.

K6: Baskı.

K15: Kötü hissettim. Gerildim.

K7: Vicdan azabı.

K8: Benden kaçmaya çalıştı. Hoşuma gitmedi.

K11: Rahatsız oldum birini izlerken.

Katılımcılara birini izlemek konusunda ne düşündükleri ve hissettikleri sorulmuştur:

K10: Mesela bazen metroda oturuyorsunuz. Karşınızda biri var. Herhangi bir düşünce yok aklınızda ama bakma hissi hissediyorsunuz. O beni mutlu etmiyor. Aynı şeyi ben yaşadığımda da kötü hissediyorum.

K1: O an mesela boş bulunup baktım. Mesela kıyafetine, saçlarına. Suçlu hissediyorum kendimi.

K13: Ben de başkasının sınırını ihlal etmiş gibi hissediyorum.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, bir kişinin kınandığı/ayıplandığı/dışlandığı etkinlikte rahatsızlık duyduklarını dile getirmiş, hatta etkinlik sırasında kendilerine verilen yönergeleri takip etmekte güçlük çektiklerini dile getirmişlerdir. Bu rahatsızlığın sebebi sorulmuştur:

Eğitmen: Bu etkinlik sırasında 17 kişiydiniz. 16 kişi, seçilen bir kişiye karşı olumsuz ve şiddet içeren davranışlar sergiledi. Burada orantısız bir güç vardı. Rahatsızlığınızın temel sebebi bu olabilir mi?

Bütün katılımcılar rahatsızlığın bu noktada kaynaklandığını onaylamışlardır. Ardından kendilerine şu soru sorulmuştur:

Eğitmen: Siz yalnızken ve karşınızda da tek bir kişi varken, güç dengesi nitelik açısından eşitken, yolda, sokakta, otobüste; ya da ilişki içinde birini gördüğünüzde

bakışlarınızı bir şiddet mekanizması olarak bilinçli bir şekilde kullandığınız zamanlar var mıdır?

K1: Mesela ben bunu en çok kıyafette yaptığımı fark ediyorum. Çok garip giyinen, tamamen marjinal tipleri görünce, kadın ya da erkek, florasın gibi renkler giyiniyorlar. Bunu nasıl giyiyorsun? Gibi bir şey geçiyor aklımdan.

K2: Ben bunu kıramıyorum, ben de hala var. Mesela bizim okulda bir öğrenci var. Kar yağıyor, göğüs ve popo kısımları açık giyiniyor. Ben şok. Bu kıza 'geri zekâlı, basitleşmiş bir kız' diyorum ya da şov yaptığını düşünüyorum. Önyargı bu. 'Bu kız böyleyse hep böyledir.' diyorum. Bunun kötü bir şey olduğunu biliyorum ama kıramıyorum.

K8: Ben hala insanların kıyafetlerini yargılıyorum. 'Püü bunu nasıl giyersin?' diyorum. Bir de bazı hareketlerini. 'Kaç yaşında adamsın, kalıbına bak, nasıl böyle davranırsın' diyorum.

K20: Ben çok yargılamam. Çünkü saygı duyuyorum. Çünkü bazen kendim ruhsal olarak depresyona girdiğimde, saçımla çok oynuyorum. Saçımı kıpkırmızı yaptığım zamanlar da oldu. Kışın ortasında etek giydiğim de oldu. Çünkü kendimi öyle iyi hissediyordum. Tamam çok da tasvip etmiyorum bir kızın devamlı bunu yapmasını, ama bazen olabiliyor.

Katılımcılara, adamlık, kadınlık gibi roller içeren yorumlarına ve yargılarına dayanarak bakışlarımızı neyin şekillendirdiğini, politikleştirdiği sorulmuştur:

K1: Kültür.

K9: Baskı.

K8: Tabular.

K4: Töreler.

K7: Küçüklüğümüzden beri süregelen öğretiler.

K13: Doğru ve yanlışla yönelik kalıplar.

K4: Doğru yere bakmamamız. İçine değil, üstündekilere bakmamız.

K1: Transparan görmüyoruz.

K10: Eğitim sistemi.

Bu noktada, özellikle cinsiyete dayalı kalıp yargılar, genellemeler ve roller ekseninde hiçbir katılımcıdan doğrudan toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bir yorum ya da katkı gelmemiştir. Bunun üzerine bu yargıların cinsiyet rolleriyle varsa ne gibi bir bağlantısı olduğunu düşündükleri sorulmuştur:

K1: Çoğumuzun içinde cinsiyetçi bir yaklaşım var. Her ne kadar “eşcinselle de lezbiyene de kadına da erkeğe de saygım var desek de ardından bir ‘ama’ geliyor. Çünkü bir kadın çok kısa bir etek giymiş, saçları yeşil, tuhaf bir çorap var altında, transparan bir kıyafetle sokakta yürüyor. O kişiye sadece erkek bakmıyor. O kişiyi kadınlar da yargılıyor aynı zamanda. Empati kurmak yerine kültürün ve cinsiyetçiliğin getirdiği bir bakış açısıyla yargılıyor. ‘Kıyafete bak, nasıl giyer onu. O kadar erkek var. Evde bile giyilmez?’ diyoruz. Yargı değil sadece bunlar, cinsiyetçilik de var içinde.

Bu noktada bazı katılımcılar, cinsiyet temelli önyargı ve fikirler dile getirmişlerdir:

K13: Burada psikolojik bir kişilik bozukluğu da var. Kendiyle ilgili sorunu olan kişinin, bedenini açarak kendini kabul gördürmeye, kendini beğendirmeye çalışan insanlar var. Kendini sevmiyor ki bu şekilde davranabiliyor.

K7: Pembe kıyafetler giyen erkekler var bir de.

K8: Pembe olan her şeye varım, ancak pembe pantolon bir tuhaf geliyor.

K16: Bir de paçası kısa pantolon giyen erkekler.

Bu noktada katılımcılara üzerinde durulma ihtiyacı hissedilen “mağdur suçlayıcılık” kavramı hakkında bilgi verilmiştir:

Eğitmen: Yaşanan bir mağduriyette ya da şiddet davranışı içeren bir durum ya da olayda kabahati ya da suçu, şiddete maruz bırakılan ya da mağduriyeti yaşayan kişiye yapıstırarak şiddeti uygulayan kişiyi/faili aklayan/normalize eden duruma atfedilen bir kavramdır.

Katılımcılar, canlandırma aşamasında dörtlü gruplara ayrılmışlar ve “şiddet” sözcüğünden anladıklarını bir fotoğraf karesi şeklinde oluşturmaları istenmiştir. Dört grup da şiddet sözcüğünden anladıklarını “fiziksel şiddet” olarak betimlemişlerdir. Her ne kadar canlandırmalar psikolojik şiddet davranışlarını içerse de odak fiziksel şiddette sınırlı kalmıştır. Bu noktada vurgulanması gerekir ki katılımcıların genel olarak şiddet denince akıllarına ilk gelen şiddet türleri, fiziksel ve psikolojik şiddettir. Ayrıca üzerinde durulması gereken önemli bir nokta da canlandırmaların neredeyse tamamında şiddet uygulayan kişinin erkek olarak kurgulandığı, şiddet gören kişinin ise kadın ya da erkek olduğudur. Katılımcılara bunun nedeni sorulmuştur:

K8: Kadınlar daha çok psikolojik şiddet uyguluyor.

K2: Kadınlar fiziksel olarak güçlü değiller. O yüzden erkekler genelde fiziksel şiddet uyguluyor.

Canlandırma ardından katılımcılara başka hangi şiddet türlerini bildikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlar fiziksel, psikolojik ve sözel şiddet olmuştur. Dolayısıyla

katılımcıların, şiddet türleri konusunda bilgilerinin sınırlı olduğu söylenebilir. Oturumun bu bölümünde şiddet türleri ve örneklendirme ihtiyacı hissedilmiştir:

Eğitmen: Her ne kadar şiddet davranışları geçişken ve çoğu zaman birbirini kapsasa da yöntem ve araçları farklılaşabildiği için şiddet türlerini vurma, itme, çimdik atma, saç çekme gibi davranışlarla fiziksel; diğer insanlarla sosyalleşmeyi engelleme, giyimini kısıtlama, aşağılama, küfür etme, azarlama, görmezden gelme gibi davranışlarla psikolojik; ısrarlı takip (stalking), GPS araçlarıyla takip, ısrarlı arama ve aranma isteği gibi davranışlarla dijital; cinselliğe zorlama, cinsellik için rıza inşa etme, cinselliğe “hayır” dendiğinde ısrar etme, duygusal tehdit gibi davranışlarla cinsel şiddet olarak sınıflandırmak olanaklıdır.

İlk canlandırma etkinliğindeki fotoğraf karelerinin devamı niteliğinde olan diğer canlandırma etkinliklerinden sonra katılımcılara şiddet davranışının ve şiddete meyilli olma halinin başka ilişkilere transfer edilip edilemeyeceği; öznel ya da münferit bir durum olup olmadığı; örneğin flört ilişkisinde içinde partnerine şiddet uygulayan birinin iş arkadaşlarına, aile üyelerine ya da meslek yaşamında temas ettiği kişilere şiddet davranışları sergileyip sergilemeyeceği sorulmuştur. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, şiddet davranışının farklı amaç ve yöntemlerle transfer edilebileceği konusunda fikirlerini ifade etmiştir:

K1: Şiddet uygulayan kişi, şiddet uygulanan kişiden bağımsız olarak-onun yerinde başka biri de olsa, yine aynı davranışı sergileyecektir.

K7: Kendi öğrendiğinde ne varsa öyle davranacaktır.

K4: Mesela kavga ettiği anne-babasını izleyen biri, ileride kendi çocuklarına uygulayabileceği şiddet, bir şiddet transferi olabilir.

K13: Bir insanın bir yerde yanlış yapmasının, hep yanlış yapacağı anlamına geldiğini düşünmüyorum. Belki çok iyi biri.

K16: Bir karikatür vardı. Patron işçiye saldırıyor, küfrediyor. İşçi patrona karşılık veremediği için evine gidince diğer aile üyelerine şiddet uyguluyor. En son çocuk da gidip bir hayvana bağılıyor ve hayvan hiçbir karşılık vermiyor.

K2: Bir de özellikle romantik ilişkilerdeki şiddet davranışı, durumu istediği gibi sonuçlandırıyorsa, bunun işe yarar bir yöntem olduğunu düşündürüyor ve şiddeti bir sorun çözme aracı olarak kullanıyor.

Değerlendirme aşamasında katılımcılardan bir kâğıda oturumda cevabını öğrendiklerini düşündüklerini bir soru yazmaları, ardından sırayla rastgele bu sorulardan bir tane çekmeleri, yanıtlamaları, yanıtlayamadıkları takdirde diğer katılımcıların

yanıtlayabilecekleri söylenmiştir. Katılımcıların cevabını öğrendiklerini düşündükleri sorular şu şekildedir:

Dijital şiddetin farkında mıyız?
Şiddet eğilimi nasıl başlar?
Şiddet gören kişi, şiddet uygular mı?
Mağdur suçlayıcılık nedir?
Şiddeti hep erkekler mi uygular?
Şiddet transfer edilebilen bir davranış mıdır?
Şiddet ve suç sadece tek taraflı mıdır?
Şiddet türleri nelerdir?
Şiddet sadece fiziksel midir?
Şiddete tanık olmak korkunç bir şey değil mi?
Aynısı bana yapılsa ne hissederdim?
Evin içinde olan şiddet, dışarıyı ilgilendirir mi?
Şiddet her zaman tek taraflı mıdır?
Fiziksel veya sözel şiddet uygulayan kişi gerçekten haklı mıdır?

Sorular, katılımcılar tarafından yanıtlanmış ve oturum sonlandırılmıştır.

3.2.2.5.Beşinci Oturum: “Öfke doğal bir duygudur ama şiddet...”

Teması fiziksel şiddet olan beşinci oturumun ilk etkinliğinde, fiziksel temas kurarak yönlendirme/yönlendirilme ekseninde beden üzerinde tahakküm kurma tartışılmıştır. Bu noktada katılımcıların yorumları şu şekildedir:

K10: Partnerim beni yönlendiriyordu ama ben yine de istediğim yere gitmeye çalışıyordum.

K16: Yönlendirirken beni çekiştiriyormuş gibi hissettim.

K1: Ben yönlendirilirken çok kötü hissettim. Yönlendirirken sorun yoktu ama.

Katılımcılara etkinliği “ense” üzerinden yapmanın bir önemi olup olmadığı sorulmuştur:

K9: Tasma gibi bir histi.

K2: Sahiplenme hissi vardı. Ben nereye yönlendirirsem oraya gelmek zorunda gibiydi.

K3: Eğlenceliydi ama bir yandan da içimde “neden birine dokunuyorum, neden birini itiyorum ya da çekiyorum” gibi sorular vardı.

Ardından katılımcılara beşinci oturumun konusunun ne olabileceği sorulmuştur. Gelen yanıtlar baskı, fiziksel baskı, güç uygulama, sahiplenme, istenmeyen fiziksel temas, güç kurma, direktme, zorlama, fiziksel şiddet şeklindedir.

Yorumlar dinlendikten sonra, katılımcılara bu oturumda bir cenaze ve ölüm yıl dönümü içeren etkinlikler olduğu, benzer travmatik bir yaşantı ya da deneyime sahip

katılımcılara oturuma katılmayabilecekleri, katılmak isterlerse ve süreç içinde tetiklenen bir durum olursa devam etmeyebilecekleri hatırlatılmıştır.

İkinci etkinlikle genellikle fiziksel şiddetle bağdaştırılan öfke duygusu ve saldırganlık davranışı kavramları üzerinde durulmuştur. Aralarında ne gibi bir bağlantı olabileceği sorulmuştur:

K20: Öfke saldırganlığı pekiştiren bir duygudur.

K13: Saldırganlık davranışının arkasında öfke var.

K16: Her öfkenin sonucu saldırganlık olmamalı.

K7: Mesela bağırma durumu vardı etkinlikte. O da bir çeşit saldırganlık.

K3: Öfke her zaman olmasa da bizi saldırganlığa iten bir duygu. Bu illa fiziksel olmasa da sözlü ya da en basitinden ses yükseltmeye sevk ediyor bizi. Dolayısıyla karşıdaki kişiyi korkutuyoruz. Ya da laf sokuyoruz. Bu bile bir saldırganlık.

K1: Bazen öfke duygusunu saldırganlık davranışının bir bahanesi olarak da kullanabiliyoruz.

K20: Öfke normal ama saldırganlık değil.

K6: Öfke doğal bir duygu, ama saldırganlık daha ilkel geliyor kulağa.

Katılımcılara öfke duygusunun saldırganlık davranışına nasıl dönüşebildiği sorulmuştur:

K16: Kışkırtma.

K2: Anlaşılmamışlık.

K10: Haklıyken haksız duruma düşürülmek.

K7: Kontrolsüzlük. Herkes öfkelenebilir, öfke normal bir duygudur. Ama o çizgiyi geçmemek gerekiyor. Bu da kontrol gerektiriyor.

K15: Kendini ifade edememe.

K20: Kendini sözcüklerle ifade edemeyen insan, şiddeti bir ifade aracı olarak seçiyor.

K14: Saldırganlığa geçmesi için daha çok öfke gerekiyor. Herkesin bir çizgisi var. O çizgi aşıldığı zaman hep fiziksel olmasa da şiddete başvurabiliyoruz.

K1: Öfkeyi atmak için saldırganlığı bir araç olarak kullanma isteği.

K3: Kendimizi savunmak.

K6: Eziklik.

Son katılımcının yorumu üzerine bazı katılımcıların düşünmeye başladıkları gözlemlenmiştir. Bu noktada savunma ve öz savunma arasındaki çizginin belirlenmesi, şiddete başvurma'nın hangi durumlarda gerekli olup olmadığı soruları üzerinde

düşünülmesi için “öz savunma” kavramı üzerinde durulma ihtiyacı hissedilmiş ve kısaca bilgi verilmiştir:

Eğitmen: Kişi ciddi bir fiziksel saldırıyla karşı karşıya kaldığında, saldırgandan kurtulmak adına en kısa ve etkili şekilde kendini savunması olarak tanımlanabilir ancak buradaki amaç saldırgana zarar vermek değil, zarara uğramaktan kaçınmak ve saldırgandan uzaklaşmasıdır. Bunu bir dövüş sanatı olarak algılamamak gerekir; çünkü bu kavramın temel motivasyonu, zarar vermek değil kendini korumaktır.

“Parazit oyunu” diye bilinen üçüncü etkinlikte, katılımcıların birbirine aktarmaya çalıştığı tümceler, flörtte fiziksel şiddeti besleyen mitler olarak belirlenmiştir. Bunun nedeni, ise katılımcılarla beraber, mesajı aktaran, mesajın aktarılmasını engelleyen/engellemeyen ve mesajı alan grupların, toplumsal düzende neyi simgeledikleri, hangi kültürel kod ve düzene işaret ettikleri ve hizmet ettiklerini tartışmaktır. Öncelikle bu tümcelerin kendilerine kimi, neyi hatırlattıkları sorulmuştur:

K1: Mesela ben şiddetin her türüsüne karşı olan ve bunun bilincinde olan bir insanım. Karşımda başka bir insan var ve karşımda “aman bir kereden bir şey olmaz” gözüyle bakan bir insanlar var. Ben bunun doğru olmadığını anlatmaya çalışıyorum. Ancak benim gibi düşünen kişiler olsa da azınlıktayız ve diğer tarafta çoğunluk olduğu için, ben onların arasındaki parazit olmama rağmen onların bu düşünceleri paylaşımlarına engel olamıyorum.

K3: Bu cümleleri birçok yerde duyuyoruz. Aklıma direkt şu geldi. Şiddet yalnızca öfkeyle ilgili bir şey mi. Şiddet her zaman öfkeden kaynaklanmıyor ve şiddetten çok fazla kurtulabileceğimizi düşünmüyorum. İnsanlar kolay kolay şiddet isteklerinden saldırganlıklarından kurtulamıyorlar. Şiddete karşı olsak da bunu nasıl ifade ettiğimiz de önemli. Bunu da şiddetle yapıyoruz bazen.

K7: Cümleleri duyduğumda kafamda direkt olarak bahaneler oluştu. Bence bu cümleleri söyleyen; hatta şiddet gördüğü halde söyleyen insanlarda şu var: içten içe onları yiyor, bitiriyor. Ama kendilerinde bunu değiştirecek gücü görmedikleri için olur yapar tarzı bahanelerin ardına saklanıyor.

K14: Gündelik yaşamda duymaya çok alışık olduğumuz cümleler. Bu etkinlikleri yaparken aklıma gelen şu ki geçmişten günümüze baktığımızda bir farklılık ve gelişme görüyoruz. Artık şiddet ve tecavüz daha konuşulabilir bir şey.

K20: Bu cümleler ‘şiddet ilişkiyi yaşayanların arasında kalmalıdır.’ inancını besleyen durumların birer öncüsü. Şiddetin özeli yoktur ancak bazen ‘aile kavgası’ diyoruz, ‘sevgili’ diyoruz ve bu durumlarda kullanılıyor bu cümleler.

K13: Bu cümleler bana aptallık gibi geliyor. İnsanın kendi beynini kullanmayıp saldırganlık dürtüleriyle yaşaması gibi. Kendilerini geliştirmeyen bir insan, dürtü ve duygularını medenileştiremiyor ve aklına gelen ilk davranışı uyguluyor.

İlk canlandırma etkinliğinin ardından, katılımcılara bu flörtte fiziksel şiddeti besleyen mitlerin neden söylendiği, hangi alanlarda kendini yeniden ürettiği sorulmuştur.

Ataerkinin devamı

Baskının devamı

Sistemin sürmesi

Şiddetin sürekliliği

Baskıyla gelen kontrol

İktidarı sürdürmek

Güç dengesini kurmak

Rolleri devam ettirmek

Baskıyı arttırmak

Bu yorumlardan sonra, birkaç katılımcı canlandırmadaki durumun rahatsız edici olduğunu belirtmiş, bir kişinin daha görünür bir şiddet türü olan fiziksel şiddete uğramasına rağmen flört ilişkisini bitirme kararını çevresine söylemesi ve ilişkiyi bitirmek için bile onay beklemesi üzerinde toplumsal birtakım dengelerin olduğu konusunda fikirlerini dile getirmişlerdir:

K10: Burada kişi ayrılmak istediğini arkadaş grubuna söylüyor ama birilerinden de onay alma ihtiyacı duyuyor. Madem şiddet görüyorsun, ya bitirirsin, istiyorsan devam edersin ama çevrenin de düşüncelerine dikkat ediyor. Hatta bazı canlandırmalarda şiddete uğrayan kişinin ilişkisinin bitmesine engel oldular. Bazılarında çekingen bir şekilde geldi kişi mesela. Şiddete uğradığımızın farkındayız ama bunun yanlış bir şey olup olmadığını bilemeyebiliyoruz. Mesela uzun süren bir ilişkimiz varsa bunu sadece bu yüzden bitirebilir miyim diye bir düşünce de oluyor insanın aklında.

K1: Mesela kişi ayrılacaktır ama bir neden göstermesi gerekiyor bazen. Mesela ‘mutsuzdum ayrıldım, ayrılmak istedim ayrıldım’ gibi nedenler kişinin çevresini bazen tatmin etmiyor. Yani insanlar şiddet gören birinin ilişkisini bitirdiğini duyunca haklı olduğunu düşünüyor o kişinin.

K15: Belki şiddet gören kişide sevgi bunu bastırıyordur. ‘Acaba?’ sorusu geldiğini zaman aklına, başkalarına danışmak istiyor olabilir. Ya da gerçeğin üstünü örtmek.

K16: Ben canlandırmada Deniz’dim ve Deniz olmak beni çok rahatsız etti. Birilerinden böyle bir konuda akıl alıyor olmak bile çok rahatsız ediciydi ve o insanların benim arkadaşım olması ve söylemleri çok rahatsız ediciydi.

K2: Ben de bazen ilişkilerimle ilgili arkadaşlarıma danıştığım zaman ‘acaba kendi kendimi kandırıyorum? sence neden?’ gibi sorular sorup kendimi haklı çıkarmaya çalışıyorum.

K3: Şiddeti her zaman anlamlandıramıyor olabiliriz. ‘Gerçekten şiddete maruz mu kaldım?’ diye soruyoruz. Tam olarak emin olamıyoruz ne oldu diye. Bazen şiddeti deneyimleyecek bir insan olmadığımızı düşünüyoruz ve uğradığımız zaman afallıyoruz. Bu yüzden başka insanlara ne yaşadığımızı soruyor olabiliriz.

K7: Evet altında kabullenememek yatıyor olabilir.

K1: Söylediğimiz ya da konuştuğumuz zaman bir şeylerin farkına varabiliyoruz. Çünkü o zaman vücut bulmuş oluyor. Paylaşmamızın bir sebebi de bu olabilir.

K13: Kavramları kendimiz tam olarak oturtabildiysek, neyin ne olduğunu bilebiliyorsak bazen her şey daha net oluyor. Ama Türk insanların %80’i kendisi için değil başkaları için yaşıyor. ‘Başkası bizi kınar mı?’ sorusu bu onay alma ihtiyacını doğuruyor olabilir.

Deniz’in cenazesi ve ölüm yıl dönümünün gerçekleştirildiği son canlandırmada, her iki grup da Deniz’i canlandırmalara taşımışlar; ona ses vermişlerdir. Deniz rolü, her iki canlandırmada da diğer rollerden hesap sormuş, destek çılgılığını duymadıklarını söylemişlerdir. Cenazedeki ve ölüm yıl dönümü toplantısındaki diğer roller ise, genelde kendilerinde bir suç olmadığına, bunun bir kader meselesi olduğuna, en büyük sorumluluğun Deniz’de olduğuna yönelik yorumlarda bulunmuşlardır. Canlandırma ardından katılımcılara ne düşündükleri sorulmuştur:

K16: Ben bir yandan kendimi suçlarken bir yandan da Deniz’i suçladım. ‘Neden bize bakıyor, neden bizden yardım istiyor, neden kendi harekete geçmiyor?’ gibi düşüncelerle. Kendi yapsın diye düşündüm. Yanlış bir düşünce olabilir tabi de bilemiyorum.

K3: Ben de şunu fark ettim. Ne kadar güzel mantığa bürüyoruz. Belki suçlu hissediyoruz, belki pişmanız belki üzgünüz ama o kadar güzel mantığa bürüyoruz ki. ‘Ben deseydim ne olacaktı polise gitseydim ne olacaktı’ gibi. Anlamlı bir yere bağlayamayacağım ama bunu belirtmek istedim.

K10: Bence bu bir vicdan yükü. Bir şekilde kendini bundan sıyırması gerekiyor rahatlatması gerekiyor. Bir yerde kendini suçluyor ama kendini iyi hissetmek için bunu göz ardı etmesi gerekiyor. Bir süre sonra suçu başka yerde arayınca kendini rahatlatıyor.

K13: Ben şunu düşündüm. Okulda bize birçok ders veriliyor. Ama kendimizle ilgili, duygularımızla ilgili, cinsellikle ilgili bize hiçbir ders verilmiyor. İşlevsel değil.

K14: *Bana bu cümleler çok tanıdık geldi. ‘Ah keşke yapmasaydı, biz nereden bilebilirdik, bizlik bir şey burada, şimdi olmasa zaten sonra yine olacaktı.’ gibi. Başta haklı çıkıp kendimi savunabileceğimi düşünürken beni bastırdılar. Bunlar toplumun duymaya çok alışık olduğunu ve aynı zamanda ihtiyaç duyduğu da cümleler. O yüzden bir süre sonra kendimi de savunamadım. Herkes birbirini suçlamaya başladı. Çok rahatsız edici.*

Değerlendirme aşamasında katılımcılara yerde çizili olan 0 ve 10 skalasında hayali bir çizgi olduğu söylenmiş ve bu çizgi mekânda belirlenmiştir. Sıfır olan uç nokta “katılmıyorum”dan 10’a doğru “katılıyorum” şeklinde uzanmaktadır. Her katılımcıya flörtte şiddeti besleyen bir mit verilmiş ve 0-10 arasında nerede ve neden durduğunu ifade etmesi istenmiştir ve oturum sonlandırılmıştır:

K16: *‘İlişkide şiddet, ilişkiyi yaşayan kişilerin arasında kalmalıdır.’*

Daha önceden de dediğimiz gibi, şiddet yalnızca ilişkiyle alakalı değil. Aile, çevre, arkadaşlar; yani toplumla alakalı. Toplumu ilgilendiren bir şey. O yüzden katılmıyorum.

K9: *‘Şiddet her ilişkide olur.’*

Maalesef oluyor. Bu bazen kaçınılmaz. Sevgi bile şiddeti beraberinde getirebiliyor. Ama karşısında durmak lazım.

K6: *‘Şiddet, her zaman o kadar da ciddi bir şey değildir.’*

Şiddetin birçok türü vardır ve hepsi ciddidir.

K7: *‘Bir defa şiddet görmekten/göstermekten bir şey olmaz.’*

Biri bir şeye izin verirse, devamı gelir diye düşünüyorum. Bir defadan bir şey olur.

K15: *‘Şiddet, partnerlerden biri ötekini kışkırttığı için gerçekleşmiştir.’*

Bir tarafın kışkırtma ya da tahrikiyle gerçekleşmeyebilir.

K2: *‘Şiddet, bir öfke kontrolsüzlüğü sonucu gerçekleşir.’*

Öfkenin de boyutu vardır. O yüzden derecelendirme yapıp kontrol etmek lazım.

K1: *‘Şiddet kültürün bir parçasıdır.’*

Doğru. Sürekli birileriyle savaş halindeyiz. Sürekli iki kutup birbiriyle çatışıyor devamlı. Söze katılıyorum ama bu durumu onaylamıyorum.

K13: *‘Şiddet bazen gereklidir.’*

Bir şeyleri yapmak için şiddete başvurmak bence ilkeliktir. Hepimiz ruhani bir yolculukta. Bu yolculukta şiddetin olması, ne kadar geri kaldığımızı gösterir.

K10: *‘Şiddet her ilişkide olur.’*

Buna katılmıyorum ama birçok şekilde gerçekleşebiliyor. Çifler birbirine kıskançlık için bile şiddet uygulayabiliyor sözlü olsa da. Sevgi şiddetle sonuçlanabiliyor. İlişkilerde olabiliyor.

K14: ‘Şiddet her zaman o kadar da ciddi bir şey değildir.’

Şiddetin boyutu, azı, çoğu yoktur. Rahatsız olduğum bir şey varsa konuşularak halledilir, halledilmiyorsa o kişiyi değiştirmek zordur.

K3: ‘Bir defa şiddet görmekten/göstermekten bir şey olmaz.’

Ben insanların hata yapabilip değişebileceklerine inanıyorum, bu yüzden aradayım.

3.2.2.6.Altıncı Oturum: “İplerini kes!”

Altıncı atölye, fiziksel şiddet kadar görünür olmayan, ilk olarak kontrol etme, kontrol mekanizması oluşturma ve bu mekanizmayla ilişki içinde iktidarı sağlama/sürdürme amacıyla hazırlık aşamasında eğitmenin yönergesiyle hızlandıkları ve yavaşladıkları serbest yürüyüş ve ardından katılımcıların kukla/kuklacı oldukları etkinlikleriyle başlamıştır. Bu etkinliklerden sonra katılımcıların yorumları şu şekildedir:

K10: Kukla olmak da kuklacı olmak da güzel hissettirmedi.

K1: Ben aslında yapamadım. Mesela bacağımı hareket ettirmeye çalışıyor ama ben elimi oynatıyorum. Ben de onu yönlendirirken o da bana uymadı.

K9: Karşıdaki insan olduğu için onu kukla yerine koymak çok hoş hissettirmedi. Yaparken zorlandım. Hatta sordum kendisine.

K3: Çok eğlenmeme rağmen tabi ki beni rahatsız eden bir his vardı. ‘Bir insanın neden bedenini kontrol ediyorum, neden bacağını kontrol ediyorum, neden kolunu hareket ettiriyorum’ gibi düşünceler geçti aklımdan.

K12: Ben kuklayken daha rahattım. Birine talimat verirken rahatsız oldum. Ama eben kuklayken daha rahattım.

Katılımcılara gündelik yaşamda istemediğimiz ya da rızamızın olmadığı halde yönlendirmek/yönlendirilmek zorunda kaldığımız durumlar/ilişki biçimleri ve kurumlar katılımcılara göre;

- okul,
- arkadaşlık,
- aile,
- iş,
- sevgililik,
- cinsellik,

- dış görünüş,
- davranışlar,
- kılık kıyafettir.

Ardından bu durumun özel ilişkilerde kendini ne şekillerde gösterdiği sorulmuştur:

K9: *Onunla konuşmayacaksın. Yoksa seni terk ederim. Yapacaklarımdan kork.*

K10: *Şu saatte evde olacaksın. Eve gidince haber vereceksin.*

K1: *İlişkide en çok kıyafete karışma var mesela. İkincisi arkadaş ilişkilerine karışma. Mesela bir kadınsan erkek flörtüne ‘şu kızla konuşmanı istemiyorum’ diyor. Ya da kadın ‘falan kişinin bakışlarını beğenmiyorum’ der.*

K10: *Tatlı tatlı konuşup vazgeçirme de olabilir mesela. Tatlı tatlı istediğini kabul de ettirebiliyor.*

K16: *Mesela ‘ilişki içinde birbirimize karşı sorumluluklarımız var. Ben arkadaşlarımla yurtdışına çıkıyor muyum?’ gibi bir soruyla da gelebiliyor. Ama ilişki içinde böyle bir durum gerçekleşmemiş henüz. Zamanı gelince değişen durumlarda da böyle şeyler yaşıyor. Mesela macera sever bir insansanız size katılmıyor ve katılmadığı gibi sizi engelliyor. O özelliğinizden feragat etmenizi istiyor.*

K8: *Ya da zaaflarınıza oynuyor.*

K11: *Partnerin arkadaş çevresi de bir etmen. Mesela erkek arkadaşım var, etek giyip çıkmışım, arkadaşı da ‘bunu giymesine nasıl izin verdin?’ diyor.*

Katılımcıların yorum ve fikirleri dinlendikten sonra bu atölyenin temasının ne olabileceği katılımcılara göre;

- kontrol,
- yönlendirme
- kıskançlık,
- baskı,
- ilişkide iktidar kurma,
- manipülasyon şeklindedir.

İlk canlandırma etkinliğinde katılımcılara verilen psikolojik şiddet örneklerini ilk olarak sessiz bir şekilde canlandırmaları istenmiştir. Canlandırmanın sessiz yapılmasıyla katılımcıların jest, mimik ve beden dillerini daha etkili biçimde kullanmaları ve dolayısıyla bakışlar, el/kol hareketleri, nefes, hızlı ve büyük hareketler gibi bedensel ifadelerin şiddetle ilişkisini düşünmeleri amaçlanmıştır. Katılımcılara bu canlandırma etkinliğinin neden sessiz biçimde yapıldığı sorulmuştur:

K1: Bence sadece şiddet için dokunmak ya da ses çıkarmak gerekmiyor. Bir bakışınızla ya da o anki bir tavrınızla da şiddet uyguluyor olabilirsiniz.

K3: Sessiz sessiz ya da çaktırmadan da şiddet uyguluyor olabilirsiniz. Mesela canlandırmamızda ben sürekli bir şeyler yaptım ama karşımdaki kişi beğenmedi. Sürece yayılan bir şey de olabilir.

K20: Vücut dili zaten şiddeti resmetmeye çok müsait olduğu için onu kullandık. Vücut dili en başta her şeyi ele veriyor.

K9: Ben mesela konuşmak istedim. O sesin çıkmasını istedim.

K4: Mesela ‘millet duymasın’ kaygısıyla da şiddeti bedenimizle uygulayabiliyoruz.

Katılımcılara bu oturumun temasının fiziksel şiddet olduğu açıklanmış ve aşağılama, suçlu hissettirme, yalnızlaştırma, mahrum bırakma, tehdit, korkutma, ses yükseltme, küfretme, değersizleştirme, yetersiz hissettirme gibi flörtte şiddet durumları açıklanmış ve şiddet türleri arasında fiziksel şiddetin en görünür şiddet türü olduğu; psikolojik şiddet de dahil diğer şiddet türlerinin daha az fark edilebilen türler olduğu, duygusal manipülasyona çok açık olduğu hatırlatılmıştır.

İkinci canlandırma etkinliğinde, katılımcılar yine çift olmuş ve bir önceki canlandırmadaki durumu sesli bir şekilde canlandırmaları istenmiştir. Canlandırma yapan yedi çift de bu flört ilişkisini heteroseksüel bir kadın ve erkek üzerinden gerçekleştirmiştir. Gözlemlenen bir diğer durum ise ilk canlandırmada partnerinin kıyafetlerine müdahale eden bir erkek, müdahale edilen kişi kadın; ikinci canlandırmada aldatan erkek, aldatılan kadın; dördüncü canlandırmada dışarı çıkmak isteyen kadın, buna izin vermeyen erkek; beşinci canlandırmada kadın-erkek; altıncı canlandırmada sevgilisinin dışarı çıkmasını istemeyen erkek ve karşısında bir kadın; yedinci canlandırmada yemeği beğenmeyen erkek ve baskı gören kadın olarak kurgulandığıdır. Birbiriyle flört ilişkisi içinde olan A ve B kişileri olarak eş olan iki erkek ya da iki kadın katılımcıların, canlandırmadaki rollerini kadın-erkek olarak belirlemelerinin sebebi şu şekilde sorulmuştur:

Eğitmen: Canlandırmalarda bir flört ilişkisi içinde olan A ve B kişilerini canlandırıyorsunuz. Size verilen durumlarda herhangi bir cinsiyet belirtilmiyor. Bu flört ilişkisi içinde kadın kadına ya da erkek erkeğe canlandırma yaptığınızda, roldeki bu flört durumu rolde olmayan sizle cinsiyetinizle, cinsel yöneliminizle ya da cinsel kimliğinizde bir çatışma yaratıyor mu? Mesela bir kadın olarak başka bir kadınla rolde flört ilişkisi içinde olmanız size ne hissettiriyor? Ve neden genelde kurgularınızı hep kadın-erkek ilişkisi üzerinden canlandırıyorsunuz?

K3: Kadın erkek şeklinde olmasına gerek olmuyor. Ama genel gözlememim kadın-erkek şeklinde çift olduğunda, rolde birinin kadın, birinin erkek olduğu oluyor. Bunu garipsiyorum. Çünkü böyle bir genel eğilim var. Bu rahatsız edici çünkü ilişki yalnızca kadın erkek arasında kurulmuyor. Bu yaratıcı drama. Tamam eşcinsel olmayabiliriz ama canlandırabiliriz. Farklı şeyleri deneyimlemek için buradayız.

K7: Bunun sebebi aslında insanlara verdiğimiz roller. Dominant erkektir, pasif olan kadındır kalıbını kurduğumuz için, hep şiddet gören genelde kadın oluyor.

K9: Çoğunlukla kadın. Genellikle alışkanlık galiba.

K1: İzlenim ve deneyimlerimiz genelde kadın erkek ilişkileri üzerinden. Diğer türlü ilişkileri gözlemleyemiyoruz.

K9: Medya da etkili. Medyadaki bütün ilişkiler heteroseksüel çiftler üzerinden kuruluyor.

K1: Bir de şu var. Mesela rollerde kadın kadına da olsak, erkek erkeğe de olsak, hatta rolleri vermesek de şiddet uygulayan kişi rolde daha erkeksi bir tavır takınıyor. Yani kadın da olsa orada erkek gibi davranıyor.

K3: Aslında erkekler de şiddete uğruyor.

K8: Kadın erkek ilişkilerde şiddet daha yaygın.

Katılımcıların genel olarak yorumlarına bakıldığında, şiddetin heteroseksüel ilişkilerde daha yaygın olduğunu, daha görünür olduğunu ve şiddet uygulayan kişinin genelde erkek olduğunu düşündükleri sonucuna varılabilir. Bu noktada katılımcılara LGBT+ ilişkilerde yaşanan şiddet ve buna yönelik önyargılara yönelik kısa bir açıklama ihtiyacı hissedilmiştir:

Eğitmen: LGBT+ ilişkilerde, biyolojik cinsiyet temelli bir güç dengesi olduğu düşünüldüğünden flört şiddeti olmaz/yaygın değildir şeklinde bir yargı var. İki erkeğin ya da iki kadının birbirine şiddet uygulamayacağı; ya da bu güç dengesinin cinsiyet üzerinden eşit olduğu varsayımıyla şiddetin tolere edilebileceği düşüncesi doğru değildir. Her ne kadar LGBT+ ilişkilerde yaşanan şiddetin nedenleri, sonuçları, yöntemi ve kullanılan araçlar bazı noktalarda heteroseksüel ilişkilerdeki şiddetten zaman zaman ayrı bir yerde dursa da şiddetin temelindeki iktidar ilişkisi kendini her ilişkide aynı ya da benzer şekillerde göstermektedir.

Eş olan katılımcılara bir psikolojik şiddet örneğinin verildiği ve bu örneği içeren bir canlandırma yapmalarının istendiği; ardından canlandırmalar devam ederken izleyici-katılımcılardan canlandırmayı izledikleri sırada psikolojik şiddete uğramaktan korunma yollarını düşünmelerinin, akıllarına bir fikir geldiği takdirde psikolojik şiddet uygulanan

kişinin yerine geçip canlandırmayı devam ettirmelerinin istendiği son canlandırma etkinliğinde canlandırmalar genellikle sonradan dahil olan katılımcılar tarafından uzlaşma, orta yolu bulma, iletişim kurma, açıklama yapma, dinleme, empati kurma, bahane bulma, zaman zaman da ikna etmeye çalışmayla sonuçlanmıştır. İlk olarak katılımcılara buldukları çözüm önerileriyle ilgili ne düşündükleri sorulmuştur:

K9: İnsanoğlu kendini haklı çıkaracak bir şey bulma eğiliminde. Normal yaşamda da bazen yalan söylüyorum diyemez; beyaz da olsa yalan söyler. Bazı konularda yalan ve bahane gerekli. Beyaz yalan diyorum buna.

K1: Bazı çözüm önerileri samimi yetsizdi. Herkes kendi çözüm yoluyla çıktı ama mesela bir canlandırmadaki kişi en başta kendini anlatmaya başladı. Çözüm odaklı gibiydi ama hep suçluyordu. Diğer kişi ayrılmayı önerdiğinde geri adım attı.

K3: Dil kullanımını değiştirmekle ilgiliydi. Bazı canlandırmalarda dili değiştirdik. Şiddetsiz.

K1: Kendinden ödün vermeden çözüme ortak olmaya çalışmak.

Canlandırmaların büyük bir kısmında katılımcılar psikolojik şiddete uğradıkları ilişkiyi sürdürme ve ısrarla devam etme eğilimi göstermişlerdir. Bunun nedeni sorulmuştur:

K9: İnsan mutlu olmak istiyor, mutluluğa aç herhalde.

K10: Emek veriyor ilişkiye. Yani 'çözelim, bitmesin ve mutlu olalım' istiyor.

K8: Ayrılınca mutsuz olacağını düşünüyor.

K15: Nedenler çok küçük şeylerdi aslında.

K1: Küçük müydü ama? Bazen küçük şeylerin beraberinde getirdiği büyük şeyleri göremiyoruz.

K7: Ayrılığı bir ilişkinin en son, en kötü noktası olarak görüyoruz. Bazen ayrılık mantıklı bir çözüm. İnsanın bazen kendini keşfetmesine sağlıyor. Ayrılığın kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum ama çoğu insana göre böyle değil.

K1: Ayrılık geçmiyor akla ilk. Çünkü bir ilişkiye emek verilmiştir, sevgi vardır. Sevgi devam ediyor. Bir tokatla bitmiyor ama saygıyı bitiriyor. O kavgada mesela saygıdan bir şey gidiyor ama sevgi kalıyor. İlişkinin bitmesi en son seçilen karar. Ama o zamana kadar yaşanan sorunların üzerini kapatmaya çalışıyoruz. Kapatığımız zaman da olmamış gibi yaşıyoruz.

K20: Aslında sorunlar çok büyük bile olsa onu ayrılığa getirmek çok doğru olmuyor. Çünkü örneğin bir hafta sonra sakın bir kafayla düşündüğünde, insan pişman olabiliyor.

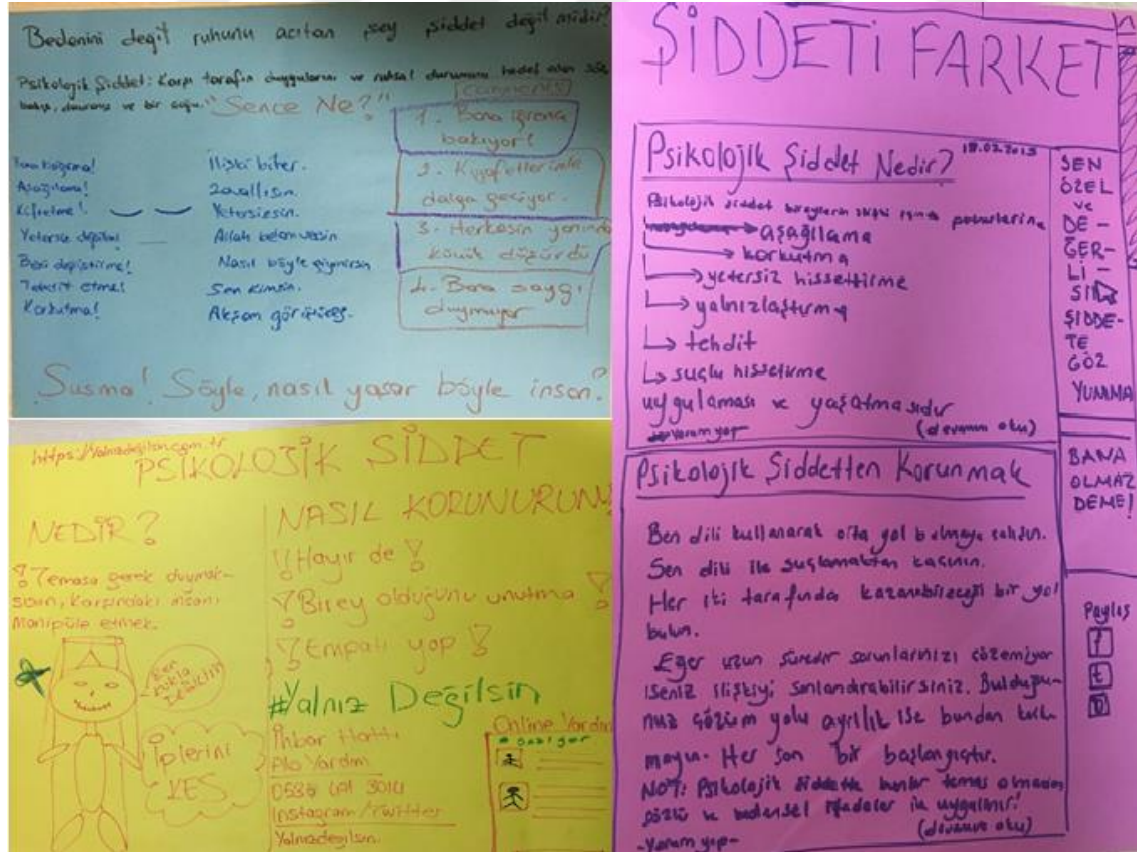
Gerçekten arada bir uçurum varsa ve bu insanlar sürekli kavga ediyorsa, ayrılmak doğru bir çözüm olabilir. Ama basit kavgalarda ayrılık bir çözüm değildir.

K3: Şöyle bir motivasyon da olabilir mi: şiddeti sürdürme isteği? Çünkü ayrılrsa sorun çözülecek ama 'ben orda biraz daha yakıyım, biraz daha şikâyet edeyim, biraz daha ezeyim' gibi bir dinamiği olabilir.

K7: Toplumda 'durduk yere kavga çıkarıyorum bu ilişkiyi canlı tutuyor' diyen bir sürü insan var.

Katılımcıların yorumlarında aşağılama, suçlu hissettirme, yalnızlaştırma, mahrum bırakma, tehdit, korkutma, ses yükseltme, küfretme, değersizleştirme, yetersiz hissettirme gibi kişinin benlik algısını ciddi derecede etkileyebilecek durumları bir ölçüde hafife alma, çözülebilir ve aşılabılır bulma, etkisini hafifletme gibi eğilimler olduğu ve bu şiddet durumlarının ilişki içindeki sevgi ve emek kavramlarına nazaran daha az önemli olduğunu düşündükleri gözlemlenmiştir.

Değerlendirme aşamasında katılımcılardan psikolojik şiddetin tanımı, türleri ve korunma yöntemlerine ilişkin afişler hazırlamaları istenmiştir. Hazırlanan dört afişte de büyük ölçüde tanımlar, türler ve korunma yöntemleri birbirine benzer niteliktedir. Afişler sırayla değerlendirildikten ve tartışıldıktan sonra oturum sonlandırılmıştır.

Şekil 3 Katılımcıların hazırladığı psikolojik şiddet afişleri

3.2.2.7. Yedinci Oturum: “Hayır diyebilmek beni özgür kılar!”

Teması “hayır” diyebilmek, “hayır” derken beden dilinin kullanımı ve önemi ve ilişkide duygusal manipölasyon çeşitleri olan yedinci oturumun hazırlık aşamasındaki sarılma etkinliğinde, onay/rıza kavramları üzerinden reddedilme duygusu ve bu duygunun kaynaklanabileceği durumlar üzerinde durulmuştur. Sarılma etkinliğinde, serbest dolaşan katılımcılardan eğitmenin el çırpmasıyla durmaları, göz teması kurdukları kişiye isterlerse sarılmak üzere kollarını açmaları, ancak karşıdaki kişi de aynı şekilde kollarını açarsa sarılabilecekleri, aksi takdirde sarılmayacakları söylenmiştir. Birçok katılımcı, etkinliğe başlamadan “arkadaşımdan şimdiden özür dilerim.” şeklinde espriyle karışık bir uyarıda bulunmuştur. Etkinlik boyunca bütün katılımcıların sarılmak üzere kollarını açtıkları ve sarıldıkları gözlemlenmiştir. Sürece dahil olan eğitmen ise bu döngüyü değiştirmek üzere, karşılaştığı birkaç katılımcı kollarını sarılmak üzere açmış olmasına rağmen, kollarını kapalı tutmuş ve sarılmayı istememiştir. Bu noktada sarılmadığı katılımcılar başta olmak üzere birçok katılımcıdan sarılmadığına ve onları hayal kırıklığına uğrattığı ve üzdüğü yönünde şaka ve tebessümlerle karışık sitemkâr yorumlar almıştır:

K16: Kollarımı açtığım için pişman oldum.

K10: Ben de bir beklenti içine girdim. Sarılmadığınız zaman da “acaba neden sarılmıyor?” diye düşündüm ve trip attım.

K3: Sonra ben de onun kalbini kırdığımı düşündüm ve bir sonraki turda ona sarılmak için onu takip ettim ve sarılarak gönlünü aldım. Gerçekten kötü hissettim.

K10: O kadar enerjik açtım ki kollarımı gerçekten kötü hissettim.

K9: Acaba ne gibi olumsuz bir düşüncesi var ki bana sarılmadı’ gibi düşünebilir insan.

K3: Ben de ‘acaba benden rahatsız mı oldu?’ diye düşündüm.

K11: Biri kolunu açtığında ben açmazsam ‘kötü hisseder’ diye düşündüm.

K7: Mesela gündelik yaşamda da biri bana samimiyetsiz bir şekilde sarılınca ‘sarılma daha iyi’ diyorum içimden.

Katılımcıların bu yorumlarını birkaç noktadan değerlendirilebilir. Kültürel ve toplumsal kodlar içinde öncelikli olarak karşıdaki kişiyi öncelemek, kendi duygu ve hissinden vazgeçmek, özellikle kadınlık ve annelik ekseninde adanmışlık öğretileri, deneyimleri ve deneyim aktarımları, kişinin beklenti ve isteklerini gölgeleyip onlarla zıtlık içinde olsa bile bu kodlar dahilinde istemediği bir durumda bile karşıdaki kişiyeye karşı bir suçluluk duygusu besleyebilmektedir. Buna ek olarak, reddedilme duygusunun

temas ettiği güvensizlik duygusu, eğer güven duygusunun etrafında zayıf ve hasarlı alanlar varsa kişinin eleştiri mekanizmasını kendisine yönelik çalıştırmasına neden olabilmekte; karşı kişinin istek, beklenti ve iradesini görmezden gelip suçu, olumsuzluğu kendinde arayabilmektedir. Bu da beraberinde öfke, saldırganlık ve şiddet davranışı gibi durumlara neden olabilmektedir. Karşısındaki kişinin kendisine sarılmadığı katılımcılar, doğrudan sarılmamalarının sebebini kendilerinde; üstelik olumsuz bir hisle düşünmeye başlamışlardır. Bu etkinliğin flört ilişkilerindeki yansıması da bu hislerle aynı ya da çok benzerdir.

Ardından katılımcılara “onay tek seferliktir.” düşüncesi üzerine flört ilişkisi içerisinde sarılmanın her zaman tutarlı olup olmaması; davranışların bir rutinin olup olmaması gerektiği konusunda ne düşündükleri sorulmuştur:

K9: Karşıdaki istemiyorsa nedenini net bir şekilde söylerse sorun değil, net bir şekilde söylemeyip ‘aıklayamam’ dese bile benim için yeterli. O güven inşa edildikten sonra. ‘Aklımda da ‘niye sarılmadı ya?’ diye kurmam.

K4: Karşıdaki kişi ‘üzüldü mü sinirlendi mi?’ diye düşünürüm ben.

K3: Buna vericilik diyorum ben, karşı tarafı memnun etmek birçok açıdan önemli. Bunun tersini düşününce suçlu hissediyoruz.

K7: Kültürel olarak ‘başkaları ne der’den gelen bir şey gibi başkalarını düşünüyorum hep.

K16: Karşımdakini ‘o kadar da umursamıyor’ diye düşünürüm.

K8: Üzülürse üzülürüm üzülmezse üzülmem.

Bir sonraki “Beni seviyorsan lütfen gül.” etkinliğinin ardından katılımcılara bu tümceyi yaşantılarının hangi alanlarında, hangi ilişki biçimlerinde duydukları/duyabilecekleri sorulmuştur. Genel olarak gelen yanıtlar bütün ilişkileri kapsamakla beraber aile ilişkileri ve romantik ilişkiler üzerinde yoğunlaşmıştır. Katılımcılara bu tümcenin ve türevlerinin flört ilişkilerinde en sık kullanılan manipölasyon tümcesi olduğu aktarılmış ve tümcenin ardındaki motivasyonun ne olabileceği sorulmuştur:

K10: Böyle durumlarda yapacağım varsa da yapmıyorum. Zorlama ünkü.

K4: Bence bu cümleyi kuranın zayıflığı, kendine güvensizliği olduğu için kullanıyor, ajitasyon gibi.

K11: Zayıflık ve özgüvensizlik.

K8: Kendine güveni yok. O yüzden sevgiyi kullanıyor.

K16: Çok sinsi bir yöntem.

K13: İşini yaptırmak için karşı tarafın duygularını kullanma.

K9: Bir sömürüdür bu.

K3: Terbiyesizlik ve samimiyetsizlik. Kültürümüzde de bir vericilik var. Kendi memnuniyetimizden çok diğer tarafın memnuniyetini düşünüyoruz. Karşı tarafın sevgisine güvenmek değil de onun kültürel kodlarına güvenmek gibi. ‘Hayır’ diyemez gibi bir düşünce var çünkü.

İlk canlandırma etkinliğinde A ve B’nin birkaç aydır süren bir flört ilişkisi içinde oldukları A’nın B’yi evine davet ettiği ve B’nin gitmek istemediği anı, fotoğraf karesi şeklinde donarak canlandırmaları istenmiştir. İlk canlandırma etkinliğinin bu şekilde yapılmasının temel amacı, bedenin istek, beklenti vb. durumlardaki önemini ifade etmek; ‘evet’ ya da ‘hayır’ demek için bir araç olabileceğini ortaya koymaktır. Canlandırma sırasında donan eşleri teker teker incelerken, birçok katılımcı, gitmek istemeyen; dolayısıyla bedeniyle “hayır” diyen roldeki kişilerle ilgili bir takım problematik yorumda bulunmuştur:

K3: Aslında karşıdaki kişinin ısrar etmesinden haz alıyor gibi.

K7: İstemem ama yan cebime koy der gibi.

K1: Bir spagetti ve şaraba ikna olur gibiydi.

K9: İsrar edilen kişinin saçıyla oynuyor. O da ‘zaafıma oynuyorsun, bunu yapma.’ der gibi.

K10: İkna edilmeye çok müsait. ‘Biraz daha ısrar et’ der gibi.

K20: Burada da “istemem yan cebime koy.” der gibi.

Bu noktada iki kültürel kod üzerinde durmak gerektiği söylenebilir. İlki, canlandırma yapan kişilerin istemedikleri bir durumu beden dilleriyle ifade ettiklerindeki takındıkları beden dilidir. Geleneksel ve kültürel kodlar içinde açık ve net bir şekilde “hayır” demek, bu konuda hem sözel hem bedensel net bir tavır sergilemek katılımcıların canlandırmaları ve canlandırmalara yaptıkları yorumlar özelinde pek alışık olduğumuz bir durum değildir. Birçok ilişki biçiminde olduğu gibi flört ilişkisi içinde de birbiriyle açık ve net bir iletişim biçimi oluşturmamış ve geliştirmemiş kişiler, ilk olarak kendi beklenti ve isteklerini ifade ederken onu bir kılıfa sokmaya, gerekçelendirmeye ve özellikle karşı tarafı incitebileceğini düşüncesiyle daha dolaylı bir ifade biçimiyle aktarmaya yönelebilmektedir. Bu da karşı tarafa iletmek istediği mesajı gölgeleyebilmektedir. Dolayısıyla bu şekilde iletişim kurmaya alışık ya da bunu tercih eden biri, karşıdaki tarafın kendisine vermek istediği mesajı, dolaylı bir şekilde algılayabilmektedir. Bu üstü kapalı iletişim biçimi, bir süre sonra alışkanlık halini

almakta; süreç içinde öncelikle kişinin kendisine, ardından karşısındaki kişi veya kişilere yönelik bir şiddet biçimine dönüşebilmektedir. Canlandırma sırasında katılımcıların büyük bir çoğunluğu bedensel olarak net bir “hayır” tavrı koymamıştır. Katılımcıların yorumlarının büyük ölçüde bu duruma dayandığını söylemek olasıdır. Ancak genel olarak ısrar edilen kişi kadın, ısrar eden kişi erkek olarak kurgulanmıştır. Bu noktada kadına yönelik geleneksel roller içinde negatif bir tutum olduğu söylenebilir. Çünkü kadının ‘evet’inin ardında bir ‘hayır’, ‘hayır’ının ardında bir ‘evet’ olduğu gibi bilimsel ve toplumsal bir dayanağı olmayan bir yargı mevcuttur. Katılımcıların yorumları da buna benzer bir yargı hatırlatmaktadır.

Cinsel şiddete giriş niteliği taşıyan bu oturumda, onay inşası ekseninde kullanılan “Ben seni seviyorum ama sen bana güvenmiyorsun, sana değil çevreye güvenmiyorum, gidersen eğer kendime bir şey yaparım” gibi “hayır”ı “evet”e çevirmek için kullanılan duygusal manipülasyon tümceleri kullanılmıştır. Canlandırmalarda genelde bu ikna tümceleri, karşıdaki kişinin güvenliği, sağlığı ve huzuru endişe edilerek söylenmiş tümceler olarak kullanıldı. Bu beklenen bir durumdu çünkü flört ilişkilerinde gerçekleşen baskıların büyük bir kısmı, bir tarafın karşıdaki ya da tarafların birbirlerini üzerinde iktidar kurma, sağlama veya devam ettirme motivasyonu ile gerçekleştiği söylenebilir. Katılımcılara da bu tümcelerin ardındaki motivasyonun ne olduğu sorulmuştur:

K8: İsteddiğini yaptırmak için.

K9: Hegemonyasını tatbik etmek için.

K4: Az da olsa endişe payı olabilir. Ben de aynı endişeye kapılabiliyorum ama müdahale etmem.

K16: Endişe varsa da ardından bir baskı geliyor.

K1: Vicdanına oynayan cümleler.

K3: Güvenlik endişesi kulağa çok makul geliyor. Ama onun endişesi güvenlik değil. Sürekli dip dibe olalım, hep beraber olalım isteyen ve bunu kıskançlıktan yapan bir sürü insan var. Hissettiğim bu nokta. Güvenlik hassas bir nokta. Bunu duyunca yumuşuyoruz. Ama bu güvenlik endişesini kendi kendimize çözebiliriz. Bu ihtimal hep var çünkü.

Değerlendirme aşamasında katılımcılara “hayır” diyebilmenin önemine ilişkin kendilerine bir not yazmaları istenmiştir. Yazdıkları notlar özgürlük, birey olmanın gereği, gerekliliği, temaları etrafında yoğunlaşmıştır.

Özgürlük:

K8: Bağımsızlıktır; en büyük özgürlüktür.

K11: Hayır diyebilmek beni özgür kılar.

K16: Hayır illa olumsuz olmak zorunda değildir. Herkesin yaşamında “hayır” olmalıdır ve neyi istemediğini belli etmelidir.

Gereklilik:

K20: Hayır demenin önemi bazen yaşamsal bile olabilir. İstemediğiniz bir şeye evet demek karşımızdakini kırmaktan daha iyi değildir.

K4: Eğer hayır diyemezsek ileride daha fazla soruna yol açabiliriz.

K5: Hayır demek önemli çünkü sonu geldiğinde pişmanlık getirmez.

K9: Seçimlerinizi karşı tarafa belirtmek çok önemli. Yoksa özgürlüğünüzü kaybedebilirsiniz.

Birey olmanın gereği:

K6: Hayır demek, bir insanın kendini birey hissetmesi demektir.

K12: Hayır demezsek benliğimizi kaybedebiliriz. Her şeye evet demek özgürlüğümüzü engeller.

K13: Hayır demek aslında kişinin kendini bulması olabilir. Hayır demeyi öğrenen bir birey özgüvenini güçlendirmiştir.

K15: Güç ve irade sahibi olabilmektir.

K3: Hayır demek aslında kendine evet demektir. Kendimize evet demedikçe benliğimizi inşa edemeyeceğiz. Hayır demek evet demek kadar normaldir. Kendi sınırlarını bilen insan nerede evet nerede hayır diyeceğini bilir.

K7: Yaşamda hep istediğimiz şeyler onaylanmamız gereken olaylar olmak zorunda değil. Bu benim yaşamım ve ben istemediğim şeylere onay vermek zorunda değilim. İstemediğim şeye sırf karşımdaki istiyor diye evet dememeliyim. Bu yüzden hayır önemli.

K9: Hayır dersem yaşantımda öncelikli bulduğum ve istediğim şeyleri yapabilirim. Mutlu olurum ve tatmin olurum.

3.2.2.8. Sekizinci Oturum: “Sen de hazırsan neden olmasın!”

Teması cinsel şiddet olan sekizinci oturumun hazırlık aşamasında, katılımcıların sıkışmışlık, iletişimsizlik, daralma hissi uyandıran duygu ve düşünceler üzerine yoğunlaşmaları amaçlanmıştır. İkinci etkinlik, katılımcılara genelde toplu taşıma araçlarındaki kalabalığı ve sıkışıklığı hatırlatmıştır. Ancak yorumları, bu durumdan genelde kişisel alanlarının ihlali ve başkalarının kişisel alanlarını ihlal ettikleri dolayısıyla rahatsızlık duyduklarını göstermektedir:

K9: İster istemez birilerine dokunuyorsunuz. Bu beni rahatsız etti. Özür diledim başkalarından.

K12: Başkalarını rahatsız ettiğimi düşünüp rahatsız hissettim.

K11: Benim de sürekli otobüslerde yaşadığım bir durum. Çok rahatsız oluyorum. Hem başkası adına hem kendi adıma. O yüzden genelde durağıma gelmeden indiğim oluyor.

K1: Ben de özel alanım daralmış gibi hissettim.

K8: Mesela sabahki trende bir sürü yer varken biri gelip yanımda durmaya başladı ve rahatsız oldum. İlk başta bizi daralttığınız için de rahatsız oldum.

K16: Aşırı bir şey hissetmedim ama kalabalık rahatsız ediciydi.

K14: Kalabalık otobüse binmemek için ilk durağa gidiyorum. Genelde boş oluyor otobüs. Ama mesela kalabalık bir otobüse denk geldiğim zaman alanın olmaması beni çok geriyor.

Canlandırma aşamasının ilk etkinliğinde katılımcılardan “onay inşası” kavramından ne anladıklarını tartışmaları; ardından içinde onay inşası geçen bir kurgu kararlaştırıp canlandırmaları istenmiştir. Genelde canlandırmalarda onay inşası, tatlı ve sevimli bir şekilde kur yapmak, ısrar etmek, karşı tarafı ikna etmek için bir sürü gerekçe söylemek şeklinde yorumlanmıştır. Hatta birkaç canlandırmada, yapmak istediği bir şeyi yapmak için kendisine baskı kuran partnerini ikna etmek için bir araç olarak düşünüldüğü gözlemlenmiştir. Bu noktada katılımcılara onay inşası hakkında kısaca bilgi verilmiştir:

Eğitmen: Onay inşası, birinin onay vermediği bir durum ya da davranıştaki ‘hayır’ı fiziksel şiddet/zorlama içermeyen ısrar, duygusal tehdit, yalan gibi yöntemlerle ‘evet’e çevirmeye çalışmaktır.

İkinci canlandırma etkinliği, “A’lar B’ye cinsellik yaşamak istediğini söylemekte; B ise bunu istememektedir” şeklinde bir yönergeyle başlamıştır. Ardından A’lara onay inşasındaki sıklıkla kullanılan birtakım tümceler verilmiş ve canlandırmanın bir yerinde partnerini ikna etmek üzere kullanmaları istenmiştir. Yönerge verildikten sonra “ben bunu yapamam, oo nasıl yapacağız” gibi birtakım şakalarla karışık bir gerginlik gözlemlenmiştir. Her ne kadar bu durumun gerçekleştiği ortam, drama sınıfı olmasına; karşıdaki kişi gerçekten partneri olmamasına ve bu durumun drama atölyesinde performatif bir biçimde gerçekleşiyor olması bu gerginliğin nedenlerinden biridir. Ancak canlandırma sırasında ve sonrasında katılımcıların cinsellik, cinsellik algısı, cinsellik isteği ve bunu dile getirme biçimleriyle ilgili kapalı ve karmaşık oldukları gözlemlenmiştir.

Onay inşasının tartışılmasından önce, canlandırmalarda öncelikle dikkat çeken bir problem üzerine eğilmenin daha doğru olacağı düşünülmüştür. Canlandırmaların hiçbirinde A kişileri, cinsellik yaşamak istediğini doğrudan B kişilerine

söyleyememişlerdir. Bu istek, bütün canlandırmalarda isteğini gizleme, jest ve mimiklerle ifade etme, büyük bedensel hareketlerle ve üstü kapalı şaka ve cinsel imalarla gerçekleşmiştir. Bu da canlandırmaların daha karmaşık bir hale gelmesine neden olmuş; onay inşası için kullanılan tümcelerden sonra gerçekleşen diyaloglar gölgelense de katılımcılara hangi tümcelerin onay inşası için kullanıldığı sorulmuş; B’ler, A’ları zorlayıp sıkıştırarak ne istediklerini öğrenmek durumunda kalmışlardır. Ayrıca canlandırmaların yalnızca birinde cinsellik yaşamak isteyen partner, ötekine cinsellik yaşamak isteyip istemediğini sormuştur. Sorunun sorulduğu bir canlandırmada ise “istemiyor musun?” şeklinde yönlendirici bir soru sorulmuştur.

Öncelikle katılımcılara bu cinsellik isteğini neden doğrudan söylemekte zorlandıkları sorulmuştur:

K16: Karşıdaki yanlış anlamasın diye bu şekilde ifade ediyoruz ama aslında yanlış bir şekilde ifade ediyoruz.

K3: Cinsellik ayıp ve yanlış olarak kabul edilen bir şey. Benim kendi arkadaş ortamlarımda da seks demekten çekinmem. Çekinmemek üzerine kendimi eğittim. Burada da fark ettiğim bir şey var. Seks dediğim zaman bir yadırgama oluyor. Göz ucuyla fark edebiliyorum. Uzak durduğumuz ve utandığımız bir durum bu.

K8: Karşı taraftan kendisine bir kötülük gelebileceğini düşünüyor olabilir.

K13: Bence toplumsal algılarımızdan dolayı böyle. Farkında olmadan yanlış bir şey yaptığımızı düşündüğümüzden.

K9: Belki de o işin içine bir cilveleşme ya da gizem katmak için de olabilir.

K14: Dolaylı olarak yaklaşmak, daha kabul edilebilir bir şeymiş gibi.

K4: Çok hevesli görünmemek için.

Bu paylaşımların ardından katılımcılara neden canlandırmalarda karşıdaki kişiye öncelikle cinsellik yaşamak isteyip istemediğinin sorulmadığı konusundaki fikirleri sorulmuştur:

K13: Genel olarak hayır demeyi bilmiyoruz. Karşıdaki insanı kırmaktan da korkuyoruz bir yandan hayır cevabı almaktan da korkuyoruz.

K3: Bunu sormamanın şöyle bir sonucu var. Bunu açıkça sormadığımız ve ayıp olduğunu düşündüğümüz için belki gerçekten sadece seks yapmak istiyorum ve duygusal bir paylaşım istemiyorum. Ama bunu açıkça dile getiremediğim için sevgilimle sadece seks yapmak için sevgili gibi davranabiliyorum. Bu da her iki tarafa da haksızlık olarak geri dönüyor. Bunu konuşmaktan çekindikçe de daha yıkıcı oluyor. Mesela ‘uyuyalım mı?’ diye soruyor ve bundan başka bir şey anlamak zorunda değil o insan. Ama sonra

bir anda pat diye ayrı bir şeyle karşılaşınca daha travmatik bir şey çıkabiliyor ortaya mesela kişi hazır değilse.

K7: Cinselliği konuşmadıkça, etrafında bir sürü sendrom ve psikolojik problem doğuyor.

K14: Çünkü çekinilen bir şey.

K4: Bu konu etrafındaki iletişim kurulamıyor partnerler arasında da bir tabu olarak kalabildiği için.

K10: Kişiler bunu kendileri olağanlaştırmadığı için, olağan bir biçimde konuşamıyorlar.

Bu yorumlar ekseninde katılımcılar, cinsellik ekseninde hala tabu ya da ayıp olarak görülen regl, özellikle kadınların cinsellikle aralarındaki mesafe, erkeklerle kadınların cinsellik algısındaki kültürel farklar, cinsel eğitim eksikliği, bedensel farkındalık eksikliği gibi birtakım konulara değinmiş ve partner arası cinsel paylaşımdaki iletişimi sınırlandıran, görünmez kılan ya da konuşulmaz hale getiren birçok toplumsal ve kültürel faktörün olduğu yorumu yapılmıştır.

Değerlendirme aşamasında ise çember ortasına bırakılan “Cinselliğe verilen gerçek bir onay ...” yazılı kağıdı doldurmaları istenmiştir. Verilen yanıtlar şu şekildedir: Katılımcılara göre;

Cinselliğe verilen gerçek bir onay;

- *“Tamam, olur, yapalım.*
- *Hazır hissediyorum.*
- *Seninle seks yapmayı istiyorum ve kabul ediyorum ama önce daha detaylı konuşmak istiyorum.*
- *Seni istiyorum. Evet, seninle sevişmeye varım.*
- *Ben de istiyorum.*
- *Kendimi hazır hissettiğimde olur.*
- *Tamam, ben de seninle sevişmek istiyorum.*
- *Sana bu güveni sağladığıma sevindim ve neden olmasın.*
- *Hazırım.*
- *Seninle birlikte olabilirim. Sen de hazırsan neden olmasın.”*

Sonuç olarak, katılımcıların yanıtlarına bakıldığında, cinsellik için hazır olmak, hazır olduğunu beyan etmek, cinsellik için gerek duydukları bir takım his ve duygulardan emin

olmak, istediğini pekiştiren birden çok ifade kullanmak gibi öncelikle kendi istek ve beklenti durumlarını yoklayan ve dinleyen bir tutum içinde yazdıkları yorumu yapılabilir.

3.2.2.9.Dokuzuncu Oturum: “Sınır yoksa sevgi biter.”

Teması dijital şiddet ekseninde sınır ihlali olan dokuzuncu oturumun hazırlık/ısınma aşamasında, önceki oturumlarda olduğu gibi sınır, hayır diyebilmek, sınırın önemi ve sınır çizebilmek üzerinde durulmuştur. Katılımcıların A-B şeklinde eş olduğu; A’nın bir sınır belirlediği ve B’nin o sınırı ihlal edince A’nın sınırını belirlediği etkinlikten sonra, Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği’nin kampanyalarından birinin sloganı olan “şiddet bir sınırı aşmaktır.” sözü hatırlatılarak, katılımcılara kendi sınırlarının ne olduğu sorulmuştur:

K13: Saygı. Eşitlik.

K1: Rahat hissettiğim alanı çevreleyen şey. Bir yerde çok yakınımda duran bir insan bir metrede de dursa beni rahatsız etmeyecektir mesela. Benim için sınır odur.

K10: Bir şeyi çok severek yapıyorsunuzdur ama karşınızdaki kişi bundan hoşlanmıyordur. Bir hobiniz var mesela ve bu hobiniz yüzünden karşınızdaki kişiyle buluşamıyorsunuz. O bunu istemediği için siz taviz vermek zorunda kalıyorsunuz. Bir süre sonra bu bende birikiyor. Başta esnek davranıyorum. Sonra patlıyorum ve sinirleniyorum.

K14: Sınır benim için çevremdeki herkese uyguladığım bir şey. Bir arkadaşımın bana kilom üzerinden fiziksel özelliklerim üzerinden espri yapması, dalga geçmesi gibi noktalarda çizdiğim çizgi. Kimine daha yakın, kimine daha uzak bir çizgi çiziyorum. Bana mesafeyi çağrıştırıyor.

K9: Duygularım. İçimdeki çocuksuluk. O suiistimal edilince sınırama dokunuluyor.

K7: Seçimlerim.

K10: Özbenlik.

K1: Karakteristik özelliklerim. Mesela pozitif bakmam gibi karakterimi üzerine oturttuğum birtakım özelliklerim var. O özelliklerime dokunulması benim sınırim.

Ardından katılımcılara sınırların sabit mi, yoksa değişken mi olduğu sorulunca hep bir ağızdan değişken olduğunu, deneyim ve yaşantılarda şekillenebildiğini, esneyebildiğini veya şekil değiştirebildiğini söylemişlerdir. Daha sonra kişinin kendi sınırlarını bilmesinin ne gibi bir önemi olduğu sorulmuştur:

K10: Hem ilişkilerin düzenli bir şekilde ilerlemesi, hem de saygıyı yitirmemek adına önemli.

K9: Geçen hafta netlikten söz etmiştik. Sınır belirlendiği zaman o sınırlı alan içinde daha güvenli hareket ediyor insan.

K13: İnsan sınır koymayarak kendini yozlaştırıyor. Kendinden verdikçe kendini tanıyamamaya başlıyor. Ne olduğunu unutuyor artık.

K1: İnsan önce kendini düşünmeli ki ve sınırlarını belirlemeli ki kendi için bir şey yapsın. Daha sonra başkası için yapabilsin.

“Burası benim sınırim” etkinliğinin ardından, katılımcılarla bir kez daha sınır kavramı üzerinde durulmuştur. Önceki oturumlarda da sınır kavramı üzerinde durulmuş olduğundan, katılımcıların dokuzuncu oturumdaki aktarımlarının daha genişlemiş olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin partnerlerin flört ilişkisi içinde birbirlerini arkadaşlarından kıskanıyor olması durumunda bu alanda engel ve sınırlamaların getiremeyeceği, partnerlerin böyle bir durumda belirli sınırlar dahilinde yalnızca yorum ve endişesini dile getirebileceği, ısrarın hiçbir şekilde olmaması gerektiği gibi yorumlarda bulunmuşlardır. İlk oturumlarda benzer durumlarda, katılımcıların genel ve ortak yorumu, ilişki içinde birtakım sınırların esnetilebileceği, uzlaşmaya ve fedakârlık etmeye yatkın olduklarını göstermekteydi. Bu tartışmada ilişki içinde sınırların daha net konması gerektiği ve bu sınırlar bir kez bile ihlal edilse ardından devamının gelebileceği, flört ilişkisi içinde partnerin birbirlerine koydukları sınırı endişe, çevreye karşı güvensizlik gibi gerekçelerle ihlal edebilecekleri ve bu konuda dikkatli olunması gerektiği gibi yorumlarda bulunmuşlardır.

Bir sonraki etkinlikte, katılımcılardan çemberde oturmaları, ellerindeki topu göz teması kurdukları ve flört ilişkisi içinde olduklarını düşündükleri bir kişiye atmaları ve atarken “neredesin, kiminlesin, şifren ne” sorularını sormaları istenmiştir. İlk turda katılımcılar, özellikle “neredesin” ve “kiminlesin” soruları kendilerine sorulduğunda beden dillerini büzüştürerek, sıkılgan ve huzursuz biçimde sorulara “evdeyim, arkadaşlarımlayım, Kızılay’dayım, okuldayım, kuzenlerimleyim” şeklinde yanıt vermişlerdir. Ancak verilecek yanıtlar konusunda herhangi bir yönerge verilmemiştir. Burada ilişki içindeki tarafların birbirlerine iktidar ekseninde sorgulayıcı sorular sorabiliyor olmaları, partnerlerin bunu olağan bir şeymiş gibi karşılamaları ve bu iletişimin bu şekilde sürebiliyor olduğu yorumu yapılabilir. Ardından bir katılımcı kendisine sorulan “neredesin” sorusuna “sana ne” şeklinde yanıt verince, diğer katılımcılar da rahatlamış, güven kazanmış ve kendilerine sorulan soruları, “neden soruyorsun, ne yapacaksın, neden merak ettin, ne önemi var” gibi sorgular nitelikte yanıtlar vermeye başlamışlardır. Bu mikro örneği dayanışma ve güçlenme açısından

makro boyutta okunabilir. Bazen baskı ve haksızlık karşısındaki suskunluğu ve bastırılmışlığı, yaşamda görülen başka bir örnekten cesaret alarak ve güç toplayarak bozmak, karşı çıkmak ve kendini savunmak gündelik yaşamda da rastladığımız bir durumdur. Burada da katılımcılar, birbirlerinden güç almış, verilen sorgulayıcı yanıtların ardından birbirlerini jest, mimik ve sözlerle desteklemiş, teşvik etmiş ve bir dayanışma ortamı kurarak, sert, sıkıştırıcı ve baskılayıcı bir tonla sorulmuş sorulara doğrudan yanıt vermeyi bırakmış ve kendi seslerini ortaya koymuşlardır.

Katılımcılara topu attıkları kişinin cinsiyetini gözetip gözetmedikleri sorulduğunda, herhangi bir gözetimde bulunmadıklarını dile getirmişlerdir. Ardından bir soruyu, sınır ihlali yapan ne gibi faktörler olabileceği sorulmuştur ve gelen yanıtlar şu şekildedir:

- *Sistematiği olması,*
- *sürekli sorulması,*
- *şiddetinin giderek artıyor olması,*
- *onsuz bir aktivite yaparken soruluyor olması,*
- *sorunun beraberinde gelen açıklamalar,*
- *tonlaması,*
- *verdiği bir yanıtla tatmin olmaması.*
- *İletişim rutininin, örneğin kullanılan emojilerin o diyalogda değişiyor olması.*

Katılımcıların verdiği yanıtlar, sınır ihlalinin birçok boyutu içerir niteliktedir.

Canlandırma aşamasının ilk iki etkinliğindeki sınır ihlali, sınırı ihlal eden ve sınırı ihlal edilen kişilerin sıfatları dışında aynıydı. İlk otobüste/dolmuşta birbirini tanımayan iki kişi arasında, ikincisi ise flört ilişkisi içinde iki kişi arasında gerçekleşmiştir. Her iki durumda da katılımcılar sınır ihlaline karşı tepkilerini ortaya koymuşlardır. Ancak ilk canlandırmada, karşıdaki kişiyi tanımadıkları ve kendi güvenlikleri için bir tehdit oluşturabileceğini düşündüklerinden, daha pasif bir biçimde; beden dillerini kullanarak ya da yanlarındaki kişiyi iğneleyerek sınırlarını belirlediklerini dile getirmişlerdir. Ancak flört ilişkisi içinde oldukları ikinci canlandırmada, diyaloglar daha uzun sürmüş ve bu sınırın çizgileri daha net bir biçimde belirlenmiştir. Bazı canlandırmalarda sınır ihlalinde bulunan kişi bazı canlandırmalarda bu sınırı kabul etmiş ve özür dilemiş; bazı canlandırmalarda bu sınırı kabul etmediği için ilişkileri son bulmuştur. Aynı durum son canlandırma etkinliğinde de gerçekleşmiştir. Bunun üzerine katılımcılara, sınır ihlalinin

sistematik bir biçimde gerçekleştiği ve uzlaşma alanlarının kapalı olduğu ilişkilerin ve bu ilişkilerdeki sevgi, emek değer gibi paylaşımların ihlal edilen sınırlardan daha değerli olup olmadığı sorulmuştur.

K1: Sevgimizi bu tarz şeylere kurban etmesek dahi, bunları kabul ettikçe ve boyun eğdikçe, zaten ilişki tükenmeye başlıyor. Biz zaten bu sevgiyi istesek de istemesek de sınır koymazsak sevgi zaten sınırı kaldırarak tükeniyor.

K7: Biz ayrılığı en kötü şey olarak görüyoruz ve ona gitmemek için üstümüze basılmasına izin veriyoruz.

K14: Bazı şeyleri deneyimle yaşayarak üzülmek ve sevinerek kazanıyoruz. Böyle bir durumla karşılaşırsam örneğin, çözmek için elimden geleni yaparım ama şifremi mesela kesinlikle vermem geçerli bir neden olsa bile. Ama biterse de sorun değil. O ayrılığa üzülebilirim ama o kadar büyük bir acı değil tabi ki. Bugün bunu isteyen yarın başka sınır ihlalleriyle karşıma çıkacak.

K16: Bir de karşıdaki sana 'şifreni söyle yoksa ayrılırım.' diyorsa, ona verilecek her türlü yanıtı da kabul ediyor olması lazım. Hayır cevabını da göze almış olması gerekiyor.

K7: İnsan sevmeyi çok sevdiği için, birinin seni sevmemesi ihtimali çok korkunç geliyor. Bununla yüzleşmek lazım.

K6: Bazen yeni biriyle tanışmak da çok zor geldiği için, konfor alanından kopamıyoruz.

K1: Bir takım sınır ihlalleri, kaybetmeme uğruna tolere edilebilirmiş gibi geliyor.

K9: Kendisinden çok karşısındaki düşünen biri, zaten kendisine haksızlık ediyordur.

Bu yorumların ardından, katılımcılara son canlandırmadaki tarafların haklılığı/haksızlığı sorulmuştur ve genel bütün yanıtlar, gerekçesi ne olursa olsun bir sınır ihlalinin şiddet olabileceği ya da şiddete yol açabileceği yönünde yorumlar içermektedir.

3.2.2.10. *Onuncu Oturum: "Facebooktaki ilişki durumunu değiştireceksin diyor.*

Bu mesela dijital şiddet!"

Teması dijital şiddet olan onuncu oturumun ikinci etkinliğinde katılımcılara dijital bir araç olan telefon özelinde birçok telekomünikasyon aracıyla uygulanabilecek bir şiddet üzerinde düşünmeleri istenmiştir. Etkinlik süresince telefonun ucundaki gergin ve sinirli kişiyle konuşmak zorunda kalmamak için zaman zaman telefonu almamaya meyletmişlerdir. Etkinliğin ardından katılımcılara bir iletişim araçları üzerinden gerilimin olabileceği ilişki biçimleri sorulmuştur:

- öğretmen-öğrenci ilişkisi,
- aile üyelerinin ilişkisi,
- arkadaşlık ilişkisi,
- flört ilişkisi.

Ardından katılımcılar bu ilişki türleri içinde mesaja ya da aramaya karşılık vermeme ve bunun üzerinden saldırgan bir davranış takınarak kişinin karşı tarafa şiddet uygulayabileceği örnekler vermişlerdir. Verdikleri örnekler dijital şiddetin aslında birçok ilişki türünde kendini gösterebileceği, yalnızca flört ilişkileriyle sınırlı olmadığı yönündedir. Ancak örnekler genellikle arama ya da mesaj üzerine genişletilmiştir. Bu noktada katılımcılara başka dijital şiddet örneklerinin neler olabileceği sorulmuştur:

K10: Mesela instagramda bir tanımadığınız bir kişinin reddetmenize rağmen art arda takip isteği gönderiyor olması.

K5: Bazen videoları izlerken oyun reklamları çıkıyor ve oynamadan o reklam kapanmıyor. Bu da bir şiddet mesela bence.

K14: Mesela instagramdaki influencerlar ve bloggerlar var. Ve insanlar onların fotoğraflarının altına çok korkunç, düşmanca yorumlar yazıyor.

K8: Mesela online oyunlarda küfrediyorlar.

K9: Benim aklıma K16can Aslan cinayeti geldi. O zamanda bir sürü insan “sen de oranı buranı açmasaydın, şunu yapmasaydın” gibi yorumlar yazmışlardı. Bunu yapan bir ünlü de vardı. Benim sinirlerimi çok bozmuştu bu mesela.

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında dijital şiddetin ilk olarak akla gelmeyen başka boyutlarına da değindikleri söylenebilir. Ardından dijital şiddetin ilişki içinde ne şekillerde karşımıza çıkabileceği sorulmuştur:

K9: Mesela eski sevgilim bana ‘facebookta ilişki durumunu “ilişkisi var olarak değiştireceksin’ diye direktmişti. Bu mesela bir şiddet.

K3: Tüm erkekleri sileceksin.

K16: Partnerinin sosyal medya hesaplarının şifresini istemek.

K4: Bir sevgilisi belli etmek için zorla fotoğraf koydurmak.

K13: Partnerinin fake hesabını açmak.

K3: Sexting yaptılarsa ifşa edebiliyorlar.

K9: O telefonu açacaksın. O telefon hep açık olacak beklentileri.

Hazırlık aşamasının son etkinliğinden sonra katılımcılara sosyal medya ve iletişim araçlarının gündelik yaşamda farkında olmadan ya da bilinçli bir şekilde insanlarda ne gibi durumlarda küçük ya da büyük çaplı stres kaynağı haline geldiği sorulmuştur:

K10: Ben bugün yaşadım mesela. İndirimli ürünler paylaşıyorlar ve ürünler 35 saniyede bitiyor. Ders çalışmayı bıraktım ve 38. saniyede mesaj attım ama geciktim. O an sinirlendim mesela.

K16: Ben de mesela dersteyken beni çok fazla aramayan biri ararsa dersten kopuyorum. Aklıma bir sürü soru geliyor.

K11: Ben mesajıma geç yanıt verildiğinde geriliyorum. 'birşey mi oldu, bir sorun mu var' gibi bir sürü soru geliyor aklıma ve odağım orada kalıyor hep.

K9: Ben de mesela birebir yazışmada son mesajı ben atmalıyım.

K13: Mesela bir arkadaşım kaç beğeni aldığıнын stresini yaşıyor ve her gittiği yerde sürekli fotoğraf çekiliyor. Hep instagrama atma çabasında.

K3: Dinleniyor olmak beni strese sokuyor. Telefon yanımdayken bir şey konuştuğumuzda o konuştuğumuz konuyla ilgili reklamlar görüyoruz. Bu beni strese sokuyor. Mesela soru sorulduğunda yanıt verirken strese giriyorum bazen.

K14: Arayan birine dönemediğim zaman geriliyorum.

K16: Ben aradığımda biri açmadığında da geriliyorum mesela.

K10: Karşımdaki kişinin yazdığı şeyi ne şekilde yazdığını bilmemek beni geriyor mesela. Mutlu mu söyledi, sinirli mi söyledi, sitemkâr mı söyledi bilemiyorum.

K5: Biri 'peki' yazdığında geriliyorum ben. Emoji koymuyor karşıdaki mesela.

K3: Benim de 'peki' ve 'tamam'dan huzursuz olan arkadaşlarım var. Onlara tamam yazdığında bir sorun olup olmadığını soruyorlar. Bu da strese sokuyor. Yazdığım şeyi emojiyle mesela yumuşatmak zorunda kalıyorum.

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında, dijital araçların yaşantıların birçok yerinde farkında olmadan hem insanların başkalarına hem kendilerine ciddi bir şiddet mekanizması oluşturduğu gerçeği göz ardı edilemez bir yeredir.

İlk canlandırma etkinliğinde ortaya çıkan durumlar, uyanınca kendisiyle telefon ya da mesajla etkileşime geçmemiş olan A kişinin, B kişisini çeşitli sorularla köşeye sıkıştırması, bunun üzerinden bir baskı kurması, dijital araçlar üzerinden kurmaya çalıştığı bir iktidar etrafında toplanmıştır. B'ler genellikle kendilerini ve durumu açıklamaya çalışmış, A'lar ise uygulamalardaki son görülme, mavi tık, başkalarıyla yazışmak üzere çevrimiçi olup kendilerine yazmama gibi sorgulayan ve baskı kuran bir yaklaşımla B'lere yaklaşmıştır.

Son üç canlandırma etkinliği, sırasıyla partnerinden konum isteme, görüntülü arama ve telefonuna gizlice yerleştirilen GPS programıyla onun kaldığı eve gitme şeklinde gerçekleşmiştir. Katılımcılar ilk iki canlandırma etkinliğinde, A'nın taleplerini hiçbir şekilde gerçekleştirmemiştir. İlk olarak anlatmaya ve bu durumun yanlış olduğunu, böyle bir şey isteyemeyeceğini, bunun bir sınır ihlali olduğunu söylemişlerdir. Son canlandırmada ise, katılımcılara yönerge verildiği zaman hepsinde bir öfke gözlemlenmiş ve “yok artık”, “bu kadarı da fazla” gibi sesler yükselmiştir. Son canlandırmadaki dijital şiddet örneğinin boyutunu çok yüksek bulduklarını ifade eden katılımcılar, canlandırma sırasında partnerleriyle ayrılma kararı almışlardır. Bunun nedeni sorulduğunda ise hemen hemen hepsi gizlice bir programla kaldığı eve gelmiş olmanın hiçbir sağlıklı yanı olmadığını, bunun planlanmış bir durum olduğunu, bu güvensizliğin hiçbir şekilde aşılamayacağını ve ilişki bitmezse daha kötü sonuçlar doğurabileceğini ifade etmişlerdir.

Oturumların uygulanma sürecinin başlarında, katılımcılar canlandırma etkinliklerinde genel olarak şiddet durumunu çözme, tolere etme, gerekelendirme gibi birtakım eğilimler göstermekteydi. Ancak sürecin sonlarına yaklařtıķa, birçok katılımcıda sağlıklı bir ilişkinin sürdürülemediği durumlarda ilişkiyi bitirme kararı aldıkları gözlemlenmiştir.

3.2.2.11. On Birinci Oturum: “Mitler şiddeti meşru kılıyor!”

Önceki oturumlarda şiddet, şiddetin tanımı, nedenleri, fiziksel, psikolojik, cinsel ve dijital şiddetin üzerinde durulmuş, son dört atölyede konuyu değerlendirmek, önceki atölyelerde konuşulan ve tartışılan durumlarla ilgili konuyu genişletmek için flörtte şiddeti besleyen mitler üzerinde durulmuştur. On birinci atölyede flörtte şiddeti besleyen mitler tartışılmıştır.

İlk hazırlık/ısınma etkinliğinden sonra katılımcılara üzerinde düşünmeden söylenen; içinde yaşadığımız toplumun sosyal ve kültürel tarihi içinde şiddeti yeniden üreten ve sürekliliğini ne gibi ifade, mit ve söylemlerin olduğu sorulmuştur:

K16: *Kıskanıyorsa seviyordur.*

K9: *Kıskanıyor ki seviyor.*

K10: *Sinirlendiysem sevdiğimden.*

K9: *Kızını dövmeyen dizini döver.*

K8: *Kocamdır döver de sever de.*

K3: *Kadın dediğin alttan alacak.*

Ardından bu mit ve atasözlerinin temelinde neyin yattığı sorulmuştur: Yanıtlar genel olarak ataerki, toplumsal cinsiyet rolleri, güç ilişkileri ve eril iktidar şeklinde.

Daha sonra katılımcılardan flörtte şiddeti besleyen mitleri tamamlamaları istenmiştir. Herkes mitleri okuduktan sonra, bu mitlerin neden süregeldiği sorulmuştur:

K7: Bilinen şey kolaydır. Farklı bir yolu seçmiyoruz bilmediğimiz için.

K1: Gelenekler de bunun sürekliliğini sağlıyor. Her durum bu geleneğe göre yaşanıyor ve kültür sorgulanmıyor.

K3: Genellemeler insanların hoşuna giden bir şey. Genellediği zaman kendini rahat hissediyor.

K1: Bir şeyleri meşru kılmak için kullanılıyor. Mesela flörtte şiddet uygulayan her zaman baskın karakterlidir gibi. Bunu duymak ya da söylemek ona bir iltifat gibi geliyor olabilir. İlişki içinde yaşanan mahremdir cümlesini ele alalım. O durumu meşru kılıyor. Bir şiddet durumuna müdahale ettiğiniz zaman bu kullanılıyor ve sizi saf dışı bırakıyor.

K10: İlişki içinde yaşanan mahremdir cümlesi bizim küçüklüğümüzden beri aile içinde duyduğumuz bir söylem aslında. Dolayısıyla örneğin bir annenin kızı, evliliğinde yaşadığı bir problemi paylaştığı zaman yine aynı cümleyle karşılaşılıyor. Çünkü ilişkinin sürdürülebilir olması daha önemli onlar için.

K9: Bir üst sınıf bir alt sınıf var. Üst sınıf kurallı koyar alt sınıf kurallara uyar. Bunlar üst sınıfın koyduğu kurallar gibi.

K7: Şimdiki siyasetçiler de mesela “kadın tecavüze uğradığında bebeği aldırmalıdır.” gibi saçma söylemlerde bulunuyorlar. Bu insanların gücünü ve etkisini düşündüğünüz zaman K9’un söylediği şey mantıklı geliyor. Çünkü söyledikleriyle toplumu yönlendirebiliyorlar.

K10: Aynı şey devlet memurları için de geçerli. Geçen bir haber okudum. Polis memurları arabalarındaki bir kadına tecavüz ediyor mesela. Yani gücü elinde bulunduran istediği gibi davranıyor.

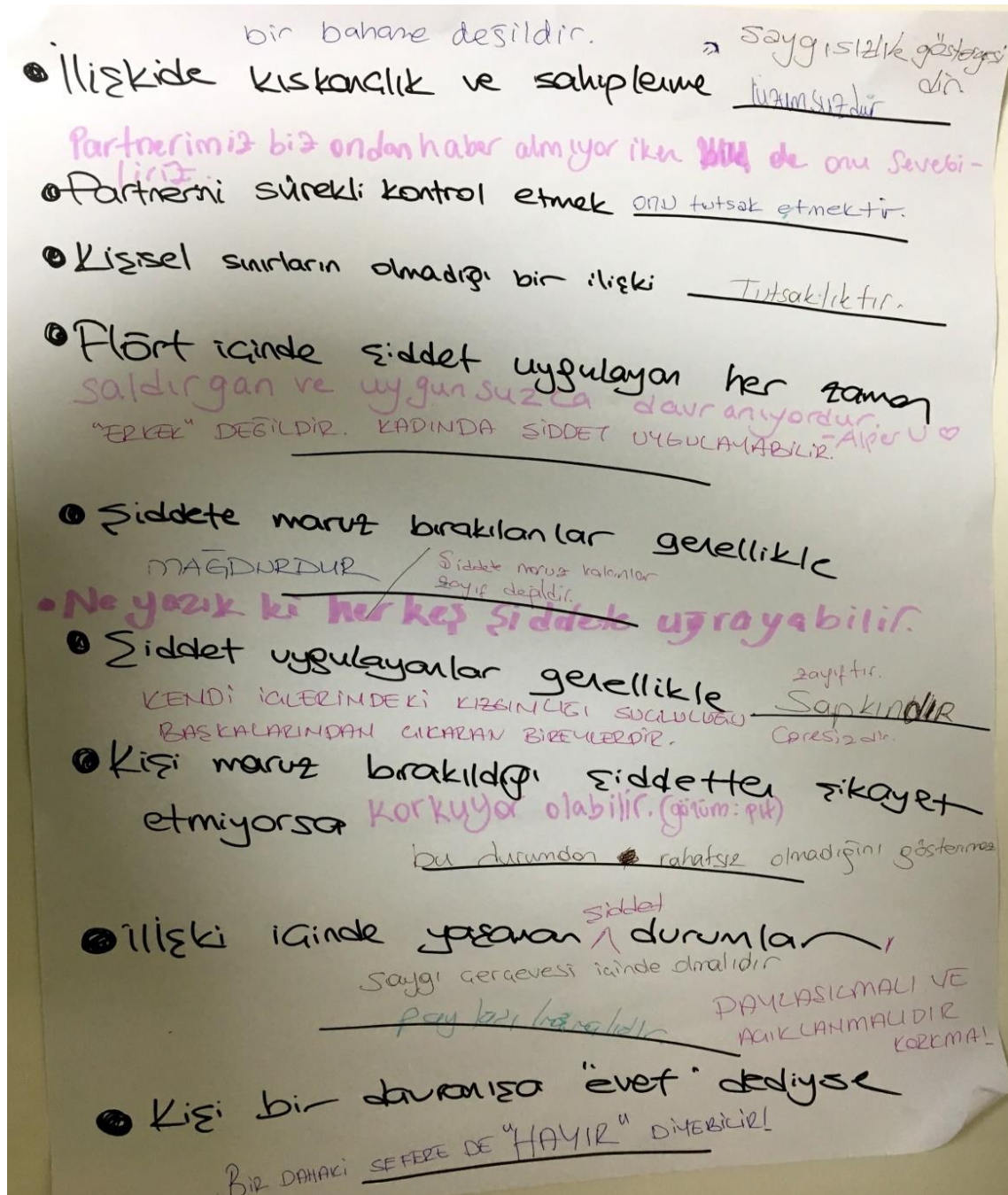
Ardından bu mitlerin altını boşaltmak için neler yapılabileceği sorulmuştur:

K3: Kültürü ya da zihniyetimizi değiştirmeye başlayarak bu söylemleri değiştirebiliriz. Cinsiyetçi ve şiddet üreten medya kültürünü değiştirmeliyiz. Ancak buna kendi çevremizden başlayabiliriz. Mesela arkadaş ortamlarında tabu olarak kabul edilen konuları konuşabiliriz.

K10: Belki bizim neslimiz de dahil bilgili ve aydın insanlar yetiştikçe, onların dokunduğu çocuklar da anlayışlı ve kültürlü insanlar olabilir ve bu şekilde toplumsal bir değişim yaşayabiliriz.

Bu mit tümcelerinin geçtiği canlandırma etkinliklerinde, canlandırma gereği mit tümcesini söyleyen katılımcılar, canlandırma sonrasında bu tümceyi kurdukları zamanki rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Canlandırma aşamasında katılımcıların genel tutumu, bu mit tümceleri karşısında tümcelerin altını boşaltmak, doğru olmadığını söylemek, tersine çevirmek, karşılarındaki kişiyi ikna edemediklerinde bu söyleme maruz kalan kişiyi oradan uzaklaştırmak olmuştur.

Değerlendirme aşamasında katılımcılardan açık uçlu verilen mit tümcelerini tamamlamaları istenmiştir.

Şekil 4 Katılımcıların tamamladıkları mit tümceleri

Katılımcıların yorumlarına bakıldığında bu mit tümcelerinin muhtemel neden ve sonuçlarına yönelik bir farkındalık geliştirdikleri söylenebilir. Kendi yazdıkları alternatifler genel olarak özsaygı, özbenlik, kişisel sınırlar ve şiddete yönelik farkındalık üzerine bir farkındalık yansıtmaktadır.

3.2.2.12. On İkinci Oturum: “İnsanlar çizgilerini belli etmeli!”

Teması flörtte şiddete genel bakış olan on ikinci oturum, hazırlık aşamasında şiddet ve gerilimin başladığı ya da arttığı anda, ne yapabileceğimizi, bu durumu nasıl yönetebileceğimizi ve durumu tam olarak anlamamızı engelleyen ya da manipüle eden birtakım faktörler varsa neden ve nasıl hislerimize güvenmemiz gerektiği üzerinde durmayı amaçlamıştır.

İkinci etkinliğin ardından katılımcılara gözleri kapalı biçimde kendilerini yakalamaya çalışan kişiden nasıl kaçmaya çalıştıkları sorulmuştur. Gelen yanıtlar “ayak seslerini dinleyerek, yaklaştığını hissederek, durarak hem onu hem kendimizi dinleyerek” şeklindedir. Etkinlik sırasında karşılıklı bariyer oluşturan kişiler, zaman zaman kovalamacaya müdahale etmiş; bazen kaçanı bazen kovalayanı yönlendirmiş, arada gülüp uğultu yaparak kişilerin duyularını engellemişlerdir. Bu bariyer oluşturan kişilerin flört ilişkisi ekseninde toplumsal açıdan neyi/kimi simgeleyebileceği sorulmuştur. Katılımcılar “aile, ebeveyn, arkadaş, komşu, yabancılar, gelenek ve görenekler, tabular” şeklinde yanıt vermişlerdir. Bu yanıtların geleneksel aile ilişkileri, cinsiyetçi atasözleri ve deyimler, bir baskı mekanizması olarak aile, komşu ve yabancılar, cinsiyet rollerine dayalı gelenek ve görenekler, cinsellik, LGBT+ olmak gibi tabulaştırılmış ve marjinalleştirilmiş konular, çoğu zaman bir flört ilişkisi içinde kişinin harekete geçmesini, inisiyatif almasını ya da doğru kararı vermesini zorlaştıran; zaman zaman engelleyen toplumsal kurum ve kişilere gönderme yaptıkları söylenebilir.

Canlandırma aşamasının ilk etkinliğinde, katılımcılar birer gazeteci rolünde flört ilişkisi içinde şiddete maruz bırakılmış bir kişiyle (Meriç) röportaj yapmışlardır.

Meriç, röportaj sırasında, eğitilmiş, yaklaşımı toplumsal değerlerle örtüşen; kıskançlık, yasaklama gibi şiddet davranışlarını sevgiyle açıklayan; kendisine uygulanan fiziksel şiddeti sevgi üzerinden manipüle ederek normalleştiren ve meşrulaştıran, ilişki içinde yaşanan sorunların ilerde ortadan kalkacağını düşünen, şiddet gördüğü sevgilisiyle arasında hiçbir sınırın olmaması gerektiğini düşünen bir karakter olarak kurgulanmıştır. Meriç’in genel profiline baktığımızda hiç de yabancı olmadığımız birini görmek olasıdır. Atölye sürecinin başlarında katılımcıların genel eğilimi, biraz da şiddete uğrayan kişinin

tutum, davranış ve düşüncelerine yönelik bir olumsuzlama içermekteydi. Ancak bu etkinlikte katılımcıların sordukları sorular ve röportaj sırasında takındıkları tutum, flörtte şiddeti tanımak, anlamak, değerlendirmek ve harekete geçmek için; ayrıca mağdur suçlayıcılık yapmadan, şiddete maruz bırakılan kişiyi de gözeterek ve anlayarak yaklaşmak adına yerinde ve doğru olarak değerlendirilebilir.

Canlandırma aşamasında etkinlikler sırasıyla Meriç'in sevgilisiyle tanıştığı an, ilişkilerinin ikinci ayında bir kafede oturdukları an ve uyumadan önceki anlardan oluşmaktadır. Meriç, tanıştıkları anki canlandırmada sevgilisi Ahmet, genellikle baskın, ısrarcı, fiziksel sınırı korumayan biri olarak canlandırılmıştır. Kafede oturdukları zaman da bazı canlandırmalarda Ahmet, Meriç'in yaptığı kahve seçimi sebebiyle eleştirmiş, küçümsemiş ve aşağılamıştır. Aynı şekilde Meriç'in de Ahmet'le alay ettiği, kıyafetini sert biçimde eleştirdiği canlandırmalar gerçekleşmiştir. Uyumadan önceki anın canlandırmasında Ahmet'in Meriç'in beden sınırlarını zorladığı, iletişim kurmadığı, ısrarcı davrandığı canlandırmalar gerçekleşmiştir. Ahmet'in genel olarak canlandırmalarda şiddete meyilli bir şekilde kurgulanmasının nedeni, katılımcıların önceki atölyelerde tartışılan "bir şiddet davranışı, diğer şiddet davranışlarının habercisi olabilir" tartışmasından kaynaklanıyor olabilir.

Katılımcılara bir ilişkinin başlangıcının ne gibi bir öneme sahip olup olmadığı sorulmuştur:

K9: İlişkiye başlamadan önce, insanlar kendi çizgilerini ve kendilerini iyi tanıtmalı. Kurallarının olduğunu ve karşısındaki insanların kurallarının olduğunu hatırlayarak ilişkiye başlamalı. O sınırlar vardır ve o sınırlar bellidir. Bu farkındalıkla başlanmalı.

K4: İlişkinin başı bence oyunlardaki demoya benziyor. Yani en başta neler bekleyebileceğini görüyor gibisin.

K10: İlişkinin başında mesela bizim canlandırmamızda Ahmet bayağı belli etti kendini. Meriç hep okey veren kişi oldu. Eğer Meriç tutumunu değiştirmezse bu ilişki hep bu şekilde gidecek.

K16: Bir yanım fark eder bir yanım fark etmez diyor. Bir yandan ilişkinin başında karşı tarafa kendisi olamazmış gibi geliyor. Diğer yandan da kendini ve karakterini belli eder diye düşünüyorum. Çatışma yaşıyorum şu an.

K7: İnsanlar çizgilerini belli etmeli ama kendilerinin en güzel hallerini belli etmeye çalışıyorlar ve sonrasında bir çöküntü yaşıyorlar.

K8: Bir ilişki nasıl başlarsa öyle gider. Başta sağlam temellere oturmalı. Sınırlar konmalı.

Katılımcıların genel yorumları, sınır kavramı etrafında şekillenmiştir. İlişkinin başına ilişkin yorumların birçoğu sınır kavramı etrafında şekillenmiştir. Yorumlara bakıldığında katılımcıların sınırın yalnızca ilişki içinde değil, ilişkiye başlarken de konması ve korunması gerektiğini düşündüklerini söylenebilir.

Katılımcıların geneli, Meriç'in cinsiyetini kadın olarak kurgulamışlardır. Bunun nedenlerini roldeki kişinin kadın olması, Meriç ismiyle ilgili kadın tanıdıklarının olması, anlattığı durumların bir kadının deneyimleyebileceği şeyler olması, bir katılımcının eşcinsel ilişkilerde bu tür şiddet durumlarının yaşanacağını düşünülmemesi şeklinde dile getirmişlerdir.

3.2.2.13. On Üçüncü Oturum: “Artık basit bir sınır ihlalinin de şiddet olabileceğinin farkındayım!”

On üçüncü oturumdaki hazırlık etkinliklerinin amacı, ilişkileri zorunluluk haline getiren bir takım toplumsal norm ve kodların neden ve nasıl geliştiğini, bu durumlar karşısında ne gibi alternatifler üretebileceğimizi ve ne gibi savunma mekanizmaları geliştirebileceğimizi tartışmaktır. Katılımcılar “neredesin, buradayım” etkinliğinden sonra hangi ilişkilerin bu minvalde gelişebileceğine ilişkin örneklerini ebeveyn-çocuk, işveren-işçi, öğretmen-öğrenci, arkadaşlıklar ve romantik ilişkiler üzerinden vermişlerdir. Bu zorunluluk üzerinden ilişkilene biçiminin çözümünü yine sınırları belirlemek, sınırlara saygı duymak, açık ve rahat bir biçimde iletişim kurmak şeklinde dile getirmişlerdir.

Dördüncü oturumda katılımcılardan şiddet sözcüğünden anladıklarını bir fotoğraf karesi şeklinde donarak canlandırmaları istenmişti ve hemen hemen her fotoğraf karesi fiziksel şiddet etrafında toplanmıştı. Bu oturumun canlandırma aşamasının ilk etkinliğinde de katılımcılardan Meriç'in şiddete uğradığı bir anı canlandırmaları istenmiş ve başka bir yönerge verilmemiştir. Bütün canlandırmalarda psikolojik, cinsel, dijital ve fiziksel şiddet olmak üzere şiddet türlerine yönelik bir çeşitlilik gözlemlenmiştir. Bu şiddet türleri içinde cinsellik için ısrar ve rıza inşası, sosyal medya hesaplarını kontrol etme, bir tercihi aşağılayarak eleştirme, suçlu hissettirme, yalnızlaştırma ve tehdit gibi geniş bir çeşitlilikle canlandırmalar sürmüştür. Canlandırmalar ve içerikleri göz önünde bulundurulduğunda, katılımcıların şiddet algısının genişlediği, odaklarının büyüdüğü ve daha kapsayıcı olduğu söylenebilir. Katılımcılara bu çeşitliliği dikkat çekici bulup bulmadıkları sorulmuştur:

K9: Şiddet denince aklıma ilk olarak fiziksel şiddet geliyordu. Şimdi birçok şiddet türünün farkındayım.

K1: Fiziksel şiddet en görünür ve daha kolay anlaşılır olanı. Diğer şiddet türleri de en az onun kadar tehlikeli olabiliyor. Bunu anladım.

K14: Gündelik yaşamda bizi geren ama farkında olmadığımız bir sürü şiddet davranışıyla karşı karşıya kalıyoruz. Fiziksel şiddete kolay kolay uğramıyoruz ama diğer şiddet türleriyle daha sık karşılaşabiliyoruz. Bu açıdan önemli.

K7: Daha görünmez olanla ilgilenmek konuyu biraz daha derinleştiriyor ve farkında olmamızı sağlıyor.

K2: Ben bazı şiddet davranışlarının şiddet olduğunun farkında değildim. Şiddet algım daha sınırlıydı. Şimdi daha geniş bir pencereden bakabiliyorum.

K6: Sınır üzerinde çok durduk. Artık basit bir sınır ihlalinin de şiddet olabileceğinin farkındayım ben de.

Katılımcıların hepsi bu noktada yorum yapmamıştır ancak söylenen yorumları vücut dilleriyle ve mimikleriyle onaylamış, katılımcıların yorumlarını desteklemişlerdir.

Oturumun bir diğer dikkat çekici tartışması ise Meriç'in şiddete uğradığı evdeki nesnelerin canlandırıldığı etkinliğin ardından gerçekleşmiştir. Katılımcılar ikili, üçlü ve tekli; elbise askısı, yatak, abajur, perde, halı gibi nesneleri canlandırmışlardır. Bütün nesneler kırılmış, hırpalanmış ve dağılmış vaziyetteydi. Nesne olarak dile getirdikleri bütün tümcelerde ev içinde yaşanan şiddetin kendilerini ne kadar yorduğunu, üzdüğünü ve kırdığını ifade etmişlerdir. Bunun nedeni sorulduğunda katılımcıların hepsi, bir şiddet davranışının yalnızca o anı ve kişileri ilgilendiren bir durum olmadığı, etraflarındaki herkeste/her şeyde kalıcı hasarlar bıraktığı, kişinin bedensel ve ruhsal bütünlüğünün bozulmasının çevresiyle geçtiği etkileşimi ciddi düzeyde etkileyeceği konusunda fikirlerini dile getirmişlerdir. Yorumlara bakıldığında, katılımcıların şiddetin özel bir durum olmadığına, aksine toplumsal bir sorun olduğuna; özel alanda gerçekleşse de bunun kamusal bir mesele olduğuna yönelik bakış açılarını genişlettikleri ve somutlaştırdıkları söylenebilir.

Atölye sürecinin başında bir canlandırma etkinliğinde katılımcıların tanık olduğu bir şiddet davranışı vardı ve canlandırmaların büyük bir kısmında katılımcılar bu şiddet davranışına müdahale etmek konusunda çekimser kalmış ve tepki vermemişlerdi. Bu oturumun sokakta yaşanan bir şiddet olayı ve sokaktaki insanların tepkisinin canlandırıldığı son etkinliğinde, katılımcıların çoğu, yaşanan şiddet olayına doğrudan müdahale etmiş, şiddete maruz bırakılan kişiyi şiddet uygulayan kişiden uzaklaştırma,

polis çağırma, yanlarına giderek onları uyarma şeklinde harekete geçmişlerdir. Bu durum da yine benzer şekilde şiddetin kamusallaştığını, şiddete maruz bırakılan bir kişiye destek olmanın insani ve vicdani bir sorumluluk olduğuna, bir şiddet davranışının yalnızca bu durumun öznesini etkilemediğine yönelik bir bakış açısı geliştirdikleri söylenebilir.

4. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

4.1.Sonuç

Araştırmada, yaratıcı dramanın üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisi incelenmiştir.

Şiddet, içinde barındığı sosyal, kültürel, psikolojik ve bireysel dinamiklerden ötürü çok katmanlı, derin ve deneyimsel bir olgudur. Temelinde barındırdığı iktidar, sınıf, etnik köken, cinsiyet, cinsel yönelim gibi birçok farklı düzlemde kendini göstermektedir. Bu dinamiklerin birini ya da birkaçını geçişken biçimde flört ilişkilerinde görmek olasıdır.

Türkiye toplumunda flört ilişkileri ekseninde kişileri ilişki ya da evlilik içinde bulunmaya zorlayan, ilişkinin bir gereklilik olduğunu vurgulayan, yokluğunda kişileri eksik, yetersiz hissettirebilen, özbenliği, özgüveni ve özdeğeri kırılgan, hassas bir zemine taşıyan, toplumsallaşmaya başladığından itibaren içinde kalmaya zorlayan, sürekli şekil değiştirerek kurgusunu koruyan bir sistem vardır. Dolayısıyla bu sistemin dışına çıkabilmek, farkındalık, bilinç ve eleştirel düşünme gerektirmektedir. Bu ise daha çok deneyimlerle olanaklıdır. Gözlem, görüşme ve günlüklere bakıldığında, yaratıcı drama atölye sürecinin katılımcıların flört şiddetine yönelik görüşlerini ortaya koymalarında, bu deneyim alanının gözle görülür bir etkiye bulunduğu görülmektedir.

Katılımcıların görüş ve yorumları incelendiğinde, öncelikle şiddetin tanımı ve türleri konusunda yaratıcı drama çalışmalarında ve sonrasında daha çok bilgilendikleri görülmektedir. Bu tanım ve örnekler, sonuç ve etkileri daha görünür olan fiziksel şiddetin ötesine geçmiş, daha az görünür ve daha az dile getirilen psikolojik, cinsel ve dijital şiddetle genişlemiştir. Çünkü söz edilen bu deneyim alanı, aynı zamanda katılımcıların şiddetin hem öznesi hem nesnesi olma halini deneyimlemelerini sağlamıştır. Bu nedenle katılımcıların, geçmiş yaşantılarına dönerek deneyimledikleri, belki ilişkinin normal olarak kabul ettikleri ama benimseyemediği şiddet davranışlarını anlamlandırma sürecine girdikleri, bu sürecin mevcut ya da gelecekteki flört ilişkilerinde kendilerini, partnerlerini, toplumsal ve kültürel dinamikleri gözden geçirme şansı buldukları görülmektedir.

Katılımcıların görüşme ve günlüklerdeki yorumlarına dayanarak, yine bu deneyim alanının sağladığı en büyük çıktının ilişkilerdeki onay inşasını deneyimleyerek fark etmeleri ve öğrenmeleri olduğu söylenebilir. Flört ilişkisi de tıpkı evlilik kurumu gibi zaman zaman bazı toplumsal olarak inşa edilen değer ve yargılardan farklı değildir ve kutsallık atfedilmeye çok müsaittir. Dolayısıyla bu kutsal algının var olduğu ilişkilerde,

kişinin onay vermediği ve “hayır” dediği bir davranışı “evet”e çevirmek için, ısrar, baskı, tehdit gibi davranışlar, her ilişkide olan, ilişkinin olmazsa olmazı olan faktörler olarak algılanabilir ve bu durumda şiddet, fark edilmez; aksine ilişkinin normu olarak kabul edilir. Katılımcıların bu sosyo-kültürel faktörleri fark etmesi ve onay inşasının hangi söylem ve araçlarla gerçekleştiğini, ne şekilde kurgulandığı ve ardındaki motivasyonu görmüş olmalarında, canlandırmalardaki rolleriyle hem bu sistemin bir kurgulayıcı hem de bu kurgu içinde hapsolmuş kişileri deneyimlemeleri etkili olmuştur. Gerçek yaşantılarda bu baskı mekanizmasının farkında olmak, sevgi ve baskının ayırdına varmak, ilişkiye ve partnere uzaktan bakabilmek yine yukarıda söz edilen sistemin kalın duvarları yüzünden olanaklı olmayabilmektedir. Atölye sürecindeki canlandırmalar, katılımcıları gerçek yaşantılarında deneyimleme şansı bulamadıkları; deneyimlediklerinde ise fark etmedikleri durum ve davranışları, değerlendirme aşamalarındaki fikir ve yorumlarla anlamlandırma sürecine girmiş oldukları görülmektedir.

Atölye sürecinde cinsellik, cinselliği yaşama isteği ve bu isteği dile getirme biçiminde katılımcının çoğunun çekingen, sessiz, imalı ya da doğrudan olmayan bir yöntem belirledikleri gözlemlenmiştir. Cinselliği hala kültürel açıdan bir tabu olması, zaman zaman konuşulmasının ayıp olarak karşılanması, sadece mahrem olarak algılanması, kişilerin bedensel farkındalıklarını ve sınırlarını bilmemesine neden olmakta bu da cinsel şiddete neden olmaktadır. Atölye sürecindeki gözlemler ve katılımcıların günlüklerindeki yorumlarında, yaratıcı dramının kurgusallığı içinde katılımcıların cinsellik etrafındaki bu “yasak” sınırın kaldırılabilir olduğunu, konuşulabilir ve uzlaşılabilir olduğunu ve hatta sağlıklı bir flört ilişkisi için bunun gerekli olduğunu, bu kurgusallığın gerçek yaşantının bir uzantısı olması sebebiyle dile getirmişlerdir.

Sağlıklı bir flört ilişkisinin en temel gereksinimlerinden biri sağlıklı bir iletişimdir. Bu sağlıklı iletişimi kişi öncelikle kendisiyle kurmalıdır. Kendi istek ve beklentilerini bilmek, bedensel ve duygusal sınırlarını görmek ve belirlemek, kendisini tanımakla yakından ilişkilidir. Katılımcıların birçoğu, atölye sürecindeki etkinliklerde ve canlandırmalarda, ilk kez özgür, suçluluk duymadan ve rahat bir şekilde “hayır” dediklerini dile getirmişlerdir. İstenmeyen bir duruma ya da davranışa “hayır” demek, sınırları belirlemenin ve korumanın net ve güçlü bir halidir. Yaratıcı dramının katılımcılara bu özgürlük alanını sağlamış olmasının, katılımcıların “hayır” diyebilmenin önemine yönelik farkındalıklarını arttırdığı gözlemlenmiştir. Birçok katılımcı süreç içinde ve günlüğünde “hayır”ın yalnızca flört ilişkisi içinde değil diğer sosyal ilişkilerinde de içinde bulundukları ve hoşnut olmadıkları durumlara “evet” diyerek kendilerine ve

çevrelerine bu gerilimin bir şiddet olarak dönmemesi için gerekli ve önemli olduğunu dile getirmişlerdir.

Şiddete yönelik birçok mit, yine geçişkenliğini korumakla beraber cinsel ya da fiziksel şiddete yönelik olabilmektedir. Mitlerin geçerliliğini koruyor olmaları, yine iktidar ilişkileri içinde iktidarı elinde bulunduran kişi ya da kurumun, iktidarını sürdürmesi ve koruması adına doğal, kendiliğinden gelişen, müdahalesi güç, kemikleşmiş gibi görünen söylemlere bağlıdır. Bu söylemlerin aslında toplumsal kültür içinde neden, hangi durumlarda ve ne şekilde kurgulandığını bir kurgu içinde görmek, onu daha görünür kılmakta; değiştirilmeye, tersten okunmaya ve dönüştürülmeye açık hale getirmektedir. Bu noktada katılımcıların günlük ve görüşmelerde belirttiği üzere, yaratıcı drama yönteminin bu kurguyu ortaya çıkardığı görülmüştür. Katılımcılar, zaman zaman kendilerinin de kullandıkları bu şiddeti meşrulaştıran, görünmez kılan ve sürekliliğini sağlayan bu mit tümcelerini, söyledikleri ya da kendilerine söylendiğini fark ettikleri anda; yani bu deneyimin aktif bir parçası olduklarını idrak ettikleri anda kendilerine sunulan bu kurgulanmış gerçekliği reddedebileceklerini, değiştirebileceklerini ve itiraz edebileceklerini görmüşlerdir. Aynı zamanda bu toplumsal ve kültürel kurguyu cinsiyet rollerine ve cinsiyetçi söylemlere de transfer ederek aralarındaki benzerlik ve geçişkenliği fark ettiklerini dile getirmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde, şiddetsiz bir flört ilişkisinin nasıl olması gerektiğine yönelik verilen yanıtlarda, atölye sürecinin en önemli kavramı olan sınır ekseninde toplandığı görülmüştür. Nitekim en genel tanımıyla şiddet, ilişki içinde bir bedensel, duygusal ya da cinsel herhangi bir sınırın ihlal edilmesidir. Dolayısıyla bütün süreç göz önünde bulundurulduğunda, katılımcılara göre şiddetsiz bir flört ilişkisi için kişi,

- beklenti ve isteklerinin farkında olmalı, sınırlarını belirlemeli,
- özgürce, rahat ve yüksek sesle “hayır” diyebilmeli,
- eşit bir ilişki anlayışı geliştirmeli,
- şiddet türleri hakkında bilgilenmeli,
- şiddet mitlerini öğrenmeli,
- özbenlik, özdeğer ve özsaygısını güçlendirmeli ve derinleştirmeli,
- yaşadığı herhangi bir şiddet durumunu dile getirmekten utanıp çekinmemeli,
- gerektiğinde hukuki, tıbbi ve psikolojik destek mekanizmalarını öğrenmelidir.

Çalışmanın çıktıları göz önünde bulundurulduğunda, yaratıcı drama yönteminin deneyimsel bir alan oluşturması, flört şiddetine yönelik tutumların şiddetsiz bir ilişkiye doğru değişmesi ve dönüşmesinde, bu tutumlar altında yatan sosyo-kültürel ve psiko-sosyal dinamiklerin ne şekilde kurgulandığının anlaşılmasında kullanılabilecek etkin ve gerekli bir yöntem olduğu görülmektedir.

4.2.Öneriler

Yaratıcı dramının flört şiddetine tutumun ortaya konmasında bir yöntem olarak kullanıldığı araştırmanın bulguları göz önünde bulundurularak araştırmacılara ve yaratıcı drama eğitmenlerine öneriler ile genel öneriler olmak üzere iki başlık altında hazırlanmıştır.

Araştırmacılara ve yaratıcı drama eğitmenlerine yönelik öneriler;

- Deneyimsel yönüyle etkili bir yöntem olan yaratıcı drama, flört şiddeti konusunda tutumların belirlenmesinde ve yeniden yapılandırılmasında yaygınlaştırılmalı ve daha sık kullanılmalıdır.
- Şiddet olgusu, sosyo-kültürel ve psiko-sosyal bir bağlamda ele alınmalı ve altyapısını oluşturan gelenek ve görenekler, din, dil, sınıf, cinsiyet gibi güç ilişkilerini meydana getiren diğer olgularla birlikte tartışılmalıdır.
- Flört şiddeti konusunu ele almak isteyen araştırmacılar ve eğitmenler, toplumsal cinsiyet çalışmalarına hâkim olmalı, toplumsal cinsiyet rolleri, cinsiyetçi iş bölümü, kadınlık ve erkeklik mitleri gibi konularda bilgilenmelidir.
- Flört şiddeti konulu yaratıcı drama çalışmalarında eğitmen, süreç boyunca dikkatli ve özenli olmalıdır. Katılımcıları travmatize edebilecek tecavüz, işkence, aşırı şiddet durumları içeren herhangi bir etkinliğe yer vermekten kaçınılmalıdır.
- Eğer kadın-erkek arasında yaşanan herhangi bir durumun ortaya konması ya da tartışılması isteniyorsa, rollere cinsiyet verilebilir. Ancak konuşulmak istenen bu değilse, ideal ve norm olanın kadın-erkek ilişkisi olduğu fikrinden uzaklaşmak ve katılımcıların özgürlük alanını sınırlamamak için rollere cinsiyet vermekten kaçınılmalıdır.
- Katılımcıların özdeğerlendirme sürecini zenginleştirmek ve takip etmek amacıyla günlükler, etkin biçimde kullanılmalı ve öneminin altı çizilmelidir.

Genel öneriler;

- Flört şiddeti, ilişki ya da evlilik kurumları içinde kutsal sevgi anlayışı, mahremiyet, adanmışlık gibi bir dizi kültürel ve toplumsal faktörler nedeniyle dile getirilmemekte ya da fark edilmemektedir. Bu nedenle şiddet türleri konusunda farkındalık önem arz etmektedir. Dolayısıyla flört şiddetine yönelik atölye, söyleşi, panel ve seminerler yaygınlaştırılmalıdır.
- Yaratıcı drama yöntemiyle ynay inşası, ısrar, kıskançlık gibi gizli/örtük şiddet türlerinin üzerinde daha fazla durulmalıdır.
- Yaratıcı drama yöntemiyle ebeveynlere, öğretmenlere ve eğitmenlere flört şiddeti konusunda bilgilendirici atölyeler düzenlenmeli, bu konuda sağlıklı bir yaklaşıma sahip olmaları konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- Gençlerle güvenli ilişkilerin nitelikleri odağında yaratıcı drama atölyeleri geliştirilmelidir.
- Üniversite toplulukları ve gençlik merkezleri, gençlere flört şiddeti farkındalığı kazandırmak amacıyla yaratıcı drama çalışmalarını yaygınlaştırmalıdır.
- Üniversitelerde bulunan toplumsal cinsiyet araştırma merkezleri ve danışma birimleri, flört şiddeti konusunda bilinçlendirici ve dönüştürücü çalışmalar yapmalıdır. Bu çalışmalarda yaratıcı drama bir yöntem olarak kullanılabilir.
- Benzer atölye ve çalışmalar, yaş grubunun özellikleri dikkate alınarak liselerde uygulanabilir.

KAYNAKÇA

- Abay, E., & Tuğlu, C. (2000). Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojisi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 3(1), 21-26.
- Adıgüzel, Ö. (2006). Yaratıcı Drama Kavramı, Bileşenleri ve Aşamaları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 1(1), 17-27.
- Adıgüzel, Ö. (2018). *Eğitimde Yaratıcı Drama*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Afşar, S. T. (2015). Türkiye'de Şiddetin Kadın Yüzü. *Sosyoloji Konferansları*, (s. 715-753). Ankara.
- Aguilar, R. J., & Nightingale, N. N. (1994). The impact of specific battering experiences on the self-esteem of abused women. *Journal of Family Violence*, 9(1), 35-45.
- Akbulut, Ç. (2016). *Kadınların Kendilerine Dönük Cinsiyet Algılarının Yaratıcı Drama Yöntemiyle İncelenmesi*. Ankara: Yaratıcı Drama Eğitimci/Liderliği Bitirme Projesi.
- Aktaş, A. M. (2006). *Aile İçi Şiddet*. İstanbul: Elma Yayınevi.
- Altınışık, H. (2012). *Yetişkinler ile Cinsiyet Ayrımcılığının Yaratıcı Drama Yöntemi ile İşlenmesi*. Ankara: Yaratıcı Drama Eğitimci/Liderliği Bitirme Projesi.
- Altınova, H. H. (2009). *Yaratıcı Drama Yönteminin Kadınların Özsaygı Düzeyi ve Toplumsal Cinsiyet Bilincine Etkisi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual Review of Psychology*(53), 27-51.
- Arslan, D., Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Erdost, T., & Temel, F. (2008). *Ankara'da İki Hemşirelik Yüksekokulunun Birinci ve Dördüncü Sınıflarından Okuyan Öğrencilerinin Flört Şiddetine Maruz Kalma, Flört İlişkilerinde Şiddet Uygulama Durumlarının ve Bu Konudaki Görüşlerinin Saptanması Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma Merkezi.
- Atakay, C. (2014). Romantik Yakın İlişkilerde Şiddetin Öncülleri. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 2(3), 1-9.
- Balcı, A. (2001). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayınevi.
- Baldan, G. A., & Akış, N. (2017). Flört Şiddeti. *Uludağ Tıp Fakültesi Dergisi*, 43(1), 41-44.
- Baltaş, Z. (2000). *Sağlık Psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Bandura, A. (1971). *Social learning theory*. New York City: General Learning Press.
- Bandyopadhyay, A., Deokar, A. M., & Omar, H. A. (2014). *Dating violence in adolescence*. Kentucky: Pediatrics Faculty Publications.
- Barutçu, A. (2013). *Türkiye'de Erkeklik İnşasının Bedensel ve Toplumsal Aşamaları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Baştürk, E. (2012). Michel Foucault'da Liberalizm Eleştirisi: İktidar, Yönetimsellik Ve Güvenlik. *FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi)*(14), 65-78.
- Bohan, J. (1996). *Psychology and sexual orientation: coming to terms*. New York: Routledge.
- Bourdieu, P. (2002). *Eril Tahakküm (Çev. Y. Bediz)*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bugay, A., & Çok, F. (2015). Gençlikte Romantik İlişkilerde Şiddet ve İstismar. *Okul Psikolojik Danışmanı E-Bülteni*(5), 15-19.
- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2017). *Şiddet Bir Sınırı Aşmaktır: Gençlerin Toplumsal Cinsiyet ve Flört Şiddeti Algılarına Yönelik Araştırma Raporu*. İstanbul.

- Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği. (2018). *Gençlerle Güvenli İlişkiler Üzerine Çalışmak: Eğitimciler ve Danışmanlar İçin Uygulama El Kitabı*. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.
- Creswell, J., & Plano Clark, V. (2014). *Karma Yöntem Araştırmaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çelik, G. (2016). "Erkekler (de) ağlar!". *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Bağlamında Erkeklik İnşası ve Şiddet Döngüsü*, 8(2), 1-12.
- Çelik, G. (2018). *Öldüren Erkek(lik)ler*. İstanbul: NotaBene Yayınları.
- Dahlberg, L. L. (1998). Youth violence in the United States. major trends, risk factors and prevention approaches. *American Journal of Preventive Medicine*, 14(4), 259-272.
- Donovan, J. (2016). *Feminist Teori (Çev.Aksu Bora, Fevziye Sayılan, Meltem Ağduk Gevrek)*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Draucker, C. B., & Martsolf, D. S. (2010). The role of electronic communication technology in adolescent dating violence. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 23(3), 133-142.
- Earnest, A. A., & Brady, S. S. (2016). Dating violence victimization among high school students in Minnesota: associations with family violence, unsafe schools and resources for support. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(3), 383-406.
- Ekşi, H., & Yaman, E. (2010). *Çocuk ve Ergenlerde Şiddet*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Erten, Y., & Ardalı, C. (1996). Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları. *Cogito (Şiddet Özel Sayısı)*(6-7), 143.
- Fidan, F., & Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Flört Şiddeti. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 16-24.
- Follingstad, D., & Edmundson, M. (2010). Is psychological abuse reciprocal in intimate relationships? Data from a national sample of American adults. *Journal of Family Violence*, 25(5), 495-508.
- Follingstad, D., Coyne, S., & Gambone, L. (2005). A representative measure of psychological aggression and its severity. *Violence and Victims*, 20(1), 25-38.
- Foshee, V. A., Bauman, K. E., Linder, F., Rice, J., & Wilcher, R. (2007). Typologies of adolescent dating violence: identifying typologies of adolescent dating violence perpetration. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(5), 498-519.
- Glass, N., Fredland, N., Campbell, J., Yonas, M., Sharps, P., & Kub, J. (2003). Adolescent dating violence: prevalence, risk factors, health outcomes and implications for clinical practices. *Clinical Issues*, 32(2), 227-238.
- Gönenç, İ. M., Terzioğlu, F., Özdemir, F., Güvenç, G., Kök, G., Sezer, N. Y., & Hiçyılmaz, B. D. (2016). Flört Şiddeti Tutum Ölçeği Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 19(4), 225-232.
- Gündoğdu, R. (2014). *Yaratıcı Drama Çalışmalarının Üniversite Öğrencilerinin Stresle Başetme Becerilerine Etkisi*. Ankara: Yaratıcı Drama Eğitmenliği/Liderliği Bitirme Projesi.
- Güneş, F. (2018). *Cinsiyetlendirilmiş Sevgi(li) Şiddeti*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Gürey, B. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmalarında Yaratıcı Drama Yönteminin Kullanılması (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2015). *Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması*. Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü.
- Henry, M. (2000). Drama's ways of learning. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 5(1), 45-62.
- Hornbrook, D. (1993). *Education in drama*. London: Falmer Press.

- Hortaçsu, N. (2003). *Çocuklukta İlişkiler: Ana Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. Ankara: İmge Yayınları.
- İçli, T. G. (1995). *Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- İnceoğlu, M. (2010). *Tutum Algı İletişim*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınevi.
- Kaukinen, C. (2014). Dating violence among college students: the risk and protective factors. *Trauma, Violence and Abuse*, 15(4), 283-296.
- Koç, B. (2011). *Okullarda Şiddet*. İstanbul: Eyazı Yayınları.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: experience as the source of learning and development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddetin Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Krug, E. G., Dahlberg, L. L., Mercy, J. A., Zwi, A. B., & Lozano, R. (2002). *World report on violence and health*. violence, a global public health problem. Geneva: World Health Organization.
- Matalaka, F. I., & Hussainat, M. (2013). Attitudes of Jordanian youth towards violence against women. *Asian Social Science*, 9(3), 192-201.
- Metinnam, İ. (2017). *Yaratıcı Dramayla Kültürel Temas Alanları Oluşturmak: Sanat Eğitiminde Katılımcı Bir Eylem Araştırması Örneği (Yayımlanmamış doktora tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Mihçioğur, S., & Akın, A. (2015). Flört Şiddeti-"Şiddet'li Sevgi". *Sağlık ve Toplum*(2), 9-15.
- Murphy, C. M., & O'Leary, K. D. (1989). Psychological aggression predicts physical aggression in early marriage. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(5), 579-582.
- Navarro, M. R. (2011). Eğitimde Drama ve Sosyal Değişim: Teorik Bir Bakış Açıları. *Yaratıcı Drama Dergisi*, 6(11), 27-49.
- Naved, R. T., & Persson, L. Å. (2005). Factors associated with spousal physical violence against women in Bangladesh. 36(4), 289-300.
- Neelands, J. (2004). Miracles are happening: beyond the rhetoric of transformation in the western traditions of drama education. *Research in Drama Education*, 9(1), 47-56.
- Offenhauer, P., & Buchalter, A. (2011). *Teen dating violence: a literature review and annotated bibliography*. Washington: National Institute of Justice.
- Oktan, A. (2008). Türk Sinemasında Hegemonik Erkeklikten Erkeklik Krizine: Yazı-Tura ve Erkeklik Bunalımının Sınırları. *Selçuk İletişim*, 5(2), 152-166.
- Özen, Z. (2018). *Drama Yaklaşımlarından Komisyon Modelinin Öğretmen Adaylarına Okul-gerçek Yaşam İlişkisi Kurma Becerilerini Kazandırmada Kullanımı (Yayımlanmamış doktora tezi)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özenoğlu, A., & Ünal, G. (2015). Açlık ve Şiddet. *MÜSBED*, 5(2), 115-122.
- Özerkmen, N. (2012). Toplumsal Bir Olgu Olarak Şiddet. *Akademik Bakış Dergisi*(28), 1-19.
- Öztürk, E. (2013). *Sosyo-Tarihsel Perspektif Süreci İçinde Aşk Sosyolojisi*. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Pincha, C. (2009). *Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Afet Yönetimi: Uygulamacılar İçin El Kitabı (Çev. Derya Keskin Demirer)*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Yayınları.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.
- Redhouse. (2006). *Redhouse Sözlüğü*. İstanbul: Sev Matbaacılık.

- Saltzman, L. E., Fanslow, J. L., McMahon, D. M., & Shelley, G. A. (1999). *Intimate partner violence surveillance: uniform definitions and recommended data elements, version 1.0*. Atlanta : National Center for Injury Prevention/Control of the Centers for Disease Control and Prevention.
- San, İ. (1989). Eğitimde Yaratıcı Drama. *Aile, Evlilik, Cinsellik, Ana-Baba Olmak: Eğitsel ve Psikolojik Çözümlemeler*. Ankara.
- San, İ. (2014). Öteki Kültürlerle Karşılaşmak. Ö. Adıgüzel, U. Handwerg, & G. Koch (Dü) içinde, *Theater und community-kreativ gestalten! Drama ve Toplum-Yaratıcı Biçim Vermek* (s. 261-264). Hamburg: Kopaed.
- Sarcan, E. (2013). *Toplumun Sağlık Çalışanlarına Uygulanan Şiddete Bakış Açısı*. Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi: Uzmanlık Tezi.
- Schuster, I., Krahé, B., & Toplu, E. (2016). Prevalence of sexual aggression victimization and perpetration in a sample of female and male college students in Turkey. *The Journal of Sex Research*, 53(9), 1-14.
- Sever, A., & Yurdakul, G. (2011). Culture of honor, culture of change: a feminist analysis of honor killings in rural Turkey. *Violence Against Women*, 7(9), 964–998.
- Shorey, R. C., Brasfield, H., Zucosky, H., Febres, J., & Stuart, G. L. (2015). The relation between alcohol use and psychological, physical and sexual dating violence perpetration among male college students. *Violence Against Women*, 21(2), 151–164.
- Tan, M. (1979). *Kadın: Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi*. Ankara: Türkiye İş Bankası.
- Tanrıseven, I. (2013). *Üniversite Öğrencilerinde Zamanı İyi Kullanma Farkındalığı ve Yaratıcı Drama*. Ankara: Yaratıcı Drama Eğitimci/Liderliği Bitirme Projesi.
- Toplu, E., Hatipoğlu-Sümer, Z., & White, J. W. (2013). The Relation Between Dating Violence Victimization and Commitment Among Turkish College Women: Does the Investment Model Matter? *International Journal of Conflict and Violence*, 7(2), 203-215.
- Turam, E. (1996). TV'deki Şiddetin Çocuklara Etkileri Üzerine Farklı Bir Bakış. *Cogito*(6-7), 391-406.
- Uçar, M. A. (2003). *Aile İçi Şiddet ve Koruma Yasası*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Uluyol, F. M. (2016). Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelime Bağlı Zorbalığa Maruz Kalma, Sosyal Destek ve Psikolojik İyi Hali Arasındaki İlişki. *Klinik Psikiyatri*, 19(2), 87-96.
- Ural, B. (2005). *Kırmızı Kurdele: AIDS/HIV Konulu Yaratıcı Drama Projesi*. Ankara: Yaratıcı Drama Eğitimci/Liderliği Bitirme Projesi.
- Ünsal, A. (1996). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. *Cogito*(6-7), 29-36.
- World Health Organization. (2002). *World report on violence and health: Summary*. Geneva: World Health Organization Publication.
- Ybarra, M., Price-Feeney, M., Lenharty, A., & Zickuhr, K. (2017). *Intimate partner digital abuse*. San Clemente: Center for Innovative Public Health Research.
- Yenilmez, K., & Özabacı, N. Ş. (2003). Yatılı Öğretmen Okulu Öğrencilerinin Matematik ile İlgili Tutumları ve Matematik Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(14), 132-146.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

EKLER

Ek-1 Etik Kurul Onayı

ANKARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ALT ETİK KURULU KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : 04/03/2019

Toplantı Sayısı : 03

Karar Sayısı : 76

76- Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Abdullah Furkan Palabıyık**'ın "Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Yaratıcı Dramanın Etkisi" başlıklı tezi ile ilgili 22/01/2019 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelendi.

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi **Abdullah Furkan Palabıyık**'ın "Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Yaratıcı Dramanın Etkisi" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR

04/03/2019

Prof. Dr. Muharrem ÖZEN
Ankara Üniversitesi
Etik Kurulu Başkanı

Ek-2 Ölçek Kullanma İzni

Fwd: flört şiddeti tutum ölçeği Gelen Kutusu x

ilknur gönenc <imgonenc@gmail.com>
Alıcı: ben

25 Şubat Pzt 02:00 ☆ ↶ ⋮

🔍 Türkçe > İngilizce [iletiyi çevir](#) [Türkçe için kapat x](#)

Sayın Furkan Plabıyık

Yürüteceğiniz çalışma kapsamında makalemizi kaynak göstererek "Flört Şiddeti Tutum Ölçeği" ni kullanabilirsiniz. İlgili dokümanlar ekte bulunmaktadır. Ölçeğin makalesine Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri dergisinden ulaşabilirsiniz. İyi çalışmalar dilerim.

Dr. Öğretim Üyesi İknur M. Gönenc

flört şiddeti ölçek...

Ek 3- Flört Şiddeti Tutum Ölçeği*

Sevgili katılımcı,

Bu ölçekteki cümleler sizin flört şiddetine ilişkin tutumlarınızı belirlemek için hazırlanmıştır. Sonuçlar yalnızca araştırma için kullanılacaktır. Bu cümlelerden hiçbirisinin doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Her cümle ile ilgili görüş, kişiden kişiye değişebilir. Bu yüzden vereceğiniz yanıtlar sizin kendi görüşünüzü yansıtmalıdır. Her cümle ile ilgili görüşünüzü belirtirken, cümleyi dikkatlice okuyunuz ve belirtilen görüşün, sizin duygu ve düşüncelerinize ne derecede uygun olduğuna karar veriniz.

Aşağıdaki cümleler size;

Hiç uygun değilse	“Kesinlikle katılmıyorum”
Uygun değilse	“Katılmıyorum”
Karar veremiyor iseniz	“Kararsızım”
Uygunsa	“Katılıyorum”
Tamamen uygunsa	“Tamamen katılıyorum”

kutucuğuna çarpı (X) işareti koyarak işaretleyiniz. Bir cümleyi okuduktan sonra aklınıza ilk geleni işaretleyiniz ve **lütfen bütün cümleleri işaretlemeyi unutmayınız.**

TUTUM İFADELERİ	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Kız/erkek arkadaşlığında ilişkinin sürdürülmesi için, tehdit bir araç olarak kullanılabilir.					
2. Kız/erkek arkadaşlığında şiddet karşılıklı saygının olmadığı bir göstergesidir					
3. Kız/erkek arkadaşlığında şiddet bazen uygulanabilir					
4. Kız/erkek arkadaşlığında şiddet olması ilişkiyi düzene sokar					

*Ölçeğin tamamı eklenmemiştir.

Ek 4- Görüşme Soruları

Araştırmanın adı:

Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Yaratıcı Dramanın Etkisi

Değerli katılımcı,

Ben Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yaratıcı Drama Programı yüksek lisans öğrencisi Abdullah Furkan Palabıyık. Bu görüşmenin amacı, araştırma katılımcısı olarak tamamladığınız uygulama sürecine yönelik görüş ve fikirlerinizi öğrenmektir. Araştırma katılımcısı olarak görüş ve düşünceleriniz öğrenmek istiyorum.

- Başlamadan önce söylemek istediğiniz bir şey var mı?
- Bir sakıncası yoksa görüşmeyi kayıt altına almak istiyorum.

Görüşme soruları:

1. Flört şiddeti üzerine ne söyleyebilirsiniz?
2. Flört şiddetini görünmez kılan durumlar sizce nelerdir?
3. Flört şiddetine karşı sizce ne gibi önlemler alınmalıdır?
4. Şiddetsiz bir flört ilişkisi nasıl olmalıdır?
5. Yaratıcı drama yöntemiyle flört şiddetini işlemek, konuya olan motivasyonunuzu etkiledi mi? Açıklayınız.
6. Yaratıcı drama etkinlikleri, varsa flört ilişkinizi, yoksa flört ilişkisine bakışınızı etkiledi mi? Açıklayınız.
7. Oturumların kişisel gelişiminize bir katkısı oldu mu? Olduysa nasıl?
8. Başka toplumsal konuların yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesini ister misiniz? Neden?
9. Bunların dışında eklemek istediğiniz bir şey, söylemek istediğiniz bir görüşünüz var mı?

Ek 5- Yapılandırılmış Katılımcı Günlüğü

Yapılandırılmış Katılımcı Günlüğü

Değerli katılımcı,

Bu günlük, çalışma süresince yapacağımız uygulamalarla ilgili duygu ve düşüncelerinizi elde etmek amacıyla hazırlanmıştır. Her çalışmanın sonunda, günlüğünüzdeki soruları içtenlikle yanıtlamanız, yaratıcı dramının üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik algılarını ölçmeye ve flört ilişkilerinde şiddetin farkında olmaya, harekete geçmeye ve sağlıklı ilişkilerin kurulmasına katkıda bulunacaktır.

1. Bugünkü oturumda neler hissettiniz?
2. Bugünkü oturumda fark ettiğiniz “bir şey/şeyler” oldu mu? Aklınızda neler kaldı?
3. Bugünkü oturumda sizi en çok etkileyen “şey” hangisiydi? Neden?
4. Bugünkü oturumda en çok hangi etkinliği yapmak size keyif verdi? Neden?
5. Bugünkü oturumda ne/neler hoşunuza gitmedi? Neden?
6. Bugünkü oturumda herhangi bir “şeyde” (davranış, düşünce vb.) farkındalığınız arttı mı? Arttıysa hangi davranış/düşünce/konuda?
7. Bugünkü oturumdaki deneyim/yaşantılarınızın size günlük yaşamda bir katkısı olacağını düşünüyor musunuz? Nasıl?
8. Bunların dışında eklemek/yorum yapmak istediğiniz herhangi “bir şey” varsa, lütfen yazınız.

Ek 6- Aydınlatılmış Onam Formu

Aydınlatılmış Onam Formu

Araştırmanın adı:

Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına

Yaratıcı Dramanın Etkisi

“Değerli katılımcı,

Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Abdullah Furkan Palabıyık tarafından yürütülmektedir. Yukarıda adı yazılı araştırmaya katılmak üzere davet edilmiş bulunuyorsunuz. Bu araştırmada yer almayı kabul etmeden önce, araştırmanın ne amaçla yapılmak istendiğini anlamanız ve kararınızı bu bilgilendirme çerçevesinde özgürce vermeniz gerekmektedir.

Aşağıdaki bilgileri lütfen dikkatlice okuyunuz, sorularınız olursa sorunuz ve açık yanıtlar isteyiniz.

Araştırmanın amacı, şiddet sarmalı içinde flört şiddetinin diğer şiddet türleri arasındaki yerini, gençleri flört şiddetine iten durum ve eylemlerin yaratıcı drama yöntemiyle işlenmesi ve yeniden yapılandırılması, üniversite öğrencilerinin flört şiddetine ilişkin farkındalıklarının artması ve güvenli ilişkiler inşa etmenin yollarını araştırmak ve tartışmaktır.

Araştırma aşağıdaki sorulara yanıt aramaya çalışacaktır:

- Araştırma katılımcıları, oturumların uygulama sürecinde flört şiddetini nasıl tanımlamaktadır?
- Yaratıcı drama yönteminin üniversite öğrencilerinin flört şiddetine yönelik tutumlarına etkisi nedir?
- Araştırma katılımcılarının flört şiddetine yönelik önlemlere ilişkin görüşleri nelerdir?
- Araştırma katılımcılarının şiddetsiz bir flört ilişkisine ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederim. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler kesinlikle gizli tutulacaktır. Verdiğiniz bilgiler, eksiksiz olarak not etmek amacıyla zaman zaman ses kayıt cihazıyla kaydedilecektir. Araştırmanın uygulama kısmı, üçer saatlik 14 oturumla gerçekleşecektir.

“Yukarıda yer alan ve araştırmaya başlanmadan önce gönüllülere verilmesi gereken bilgileri içeren metni okudum (ya da sözlü olarak dinledim). Eksik kaldığını düşündüğüm konularda sorularımı araştırmacılara sordum ve doyurucu yanıtlar aldım.

Yazılı ve sözlü olarak tarafıma sunulan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anladığım kanısındayım. Çalışmaya katılmayı isteyip istemediğim konusunda karar vermem için yeterince zaman tanındı.

Bu koşullar altında, araştırma kapsamında elde edilen şahsıma ait bilgilerin bilimsel amaçlarla kullanılmasını, gizlilik kurallarına uyulmak kaydıyla sunulmasını ve yayınlanmasını, hiçbir baskı ve zorlama altında kalmaksızın, kendi özgür irademle kabul ettiğimi beyan ederim.”

İmza/ Tarih

Katılımcının adı/soyadı

İmza/Tarih

Araştırmacının adı/soyadı

Ek 7- Uygulama Planı Örnekleri

Birinci Oturum

Konu: Atölye Bilgilendirmesi, Tanıma Tanışma

Grup: Üniversite Öğrencileri

Mekân: Çağdaş Drama Derneği Salonu

Süre: 60 dk. + 60 dk.+ 60 dk.

Yöntem ve Teknikler: Rol Oynama, Doğaçlama

Araç-Gereç: Post-it, kâğıt, kalem, tahta kalem, balon, müzik çalar

Kazanımlar:

1. Grup üyelerinin adlarını söyler.
2. Yönergelere uygun hareket eder.

Hazırlık/Isınma

1. Etkinlik

Eğitmen kendini tanıtır. Katılımcıların sırtlarına üzerlerinde “partner, şiddet, baskı, sevgi, sağlıklı iletişim, doğru iletişim, karşı çıkma, hayır, evet, zorlama, sınır, ihlal, rıza, rıza inşası, sözel, psikolojik, beraberlik, hakaret, bağırma, mağdur suçlayıcılık, mansplaning, cam tavan sendromu” gibi ifadelerin yazıldığı post-itler yapıştırır. Katılımcılar mekânda serbestçe yürür ve eğitmenin el çırpmasıyla durur, kendilerine yakın kişinin sırtında yazanı partnerine söyler.

Ara Değerlendirme

Eğitmen katılımcılara atölyenin neyle ilgili olabileceği sorar. Atölyeye katılım amaçlarını ve beklentilerini öğrenir. Yaratıcı drama ve süreç hakkında bilgi verir.

2. Etkinlik

Katılımcılara “Flört Şiddeti Tutum Ölçeği” ile “Kişisel Bilgi Formu” dağıtılır ve doldurmaları istenir. Katılımcılarla birlikte grup kuralları oluşturulur.

3. Etkinlik

Tüm oyunculara birer tane balon dağıtılır. Balonları şişirmeleri ve üzerine isimlerini yazmaları istenir. Daha sonra müzik çalmaya başlar ve katılımcıların balonları havaya atarak dans etmesi istenir. Müzik durana kadar balonların tamamını olabildiğince havada tutmaya ve yere düşürmemeye çalışmaları istenir. Müzik durduğu zaman herkes en yakınındaki balonu yakalayarak, ellerindeki balonun üzerinde ismi yazan kişiyi diğer katılımcılara sorarak bulmaya çalışır.

4. Etkinlik

Katılımcılar mekânda serbestçe ve üç parmakları havada yürür. İşaret parmağı isim, orta parmak bölüm ve yüzük parmağı yapmaktan en çok hoşlandıkları etkinlik anlamına gelir. Eğitimci katılımcılardan birbirleriyle göz teması kurmasını ister. Eğitimci el çırttığı anda, katılımcılar durur ve göz teması kurdukları ilk kişiyle parmaklarını birleştirir ve karşılıklı kendileri hakkında bilgi verirler, eşleri hakkında bilgi alırlar. Bu birkaç kez tekrarlandıktan sonra çember olunur ve katılımcılara birbirleri hakkında soru sorulur.

5. Etkinlik

Katılımcılardan kenarda duran balonlardan birini rastgele almaları istenir. Aldıkları balondaki isimle ilgili bir önceki etkinlikte akıllarında kalan bilgileri balona yazmaları istenir. Daha sonra birbirlerine sorarak balonlardaki bilgileri tamamlar.

6. Etkinlik

A ve B şeklinde ikili grup olup karşılıklı pozisyon alır. A ayna, B ise hareket eden kişidir. B'ler gündelik yaşamda yapmayı en çok sevdikleri eylemin hareketini yaparlar. A'lar B'lerin hareketlerini eş zamanlı olarak taklit eder. Daha sonra yer değiştirerek etkinlik tekrarlanır.

Ara Değerlendirme

Katılımcılardan süreç hakkında fikirleri alınır. Bir önceki etkinlikteki yönlendiren ve yönlendirilen olmanın ne hissettirdiği sorulur.

Canlandırma

7. Etkinlik

Katılımcılardan bir önceki etkinlikteki son partnerlerini bulmaları ve birinin A, diğ erinin B olması istenir. Her ikili mekânda kendilerine uygun bir konum alır. Eğitimci, “A ve B, birbirini tanımayan iki kişidir. Bir alışveriş merkezinde karşılaşırlar. A, B'yi çok beğendiğini ve ısrarla tanışmak istediğini söylemekte, B ise tanışmayı istemekte, ancak hiç zamanı olmadığı için reddetmek durumundadır. Bu anı canlandıralım.” der. Bütün eşler, hazırlanmaları için gerekli zaman verildikten sonra eş zamanlı olarak canlandırmaya başlar.

Gönüllü çiftlerden bir tanesi ortaya gelir ve canlandırmaya devam eder. Canlandırmanın ortasında eğitimcinin yönergesiyle taraflar rol değiştirir. Daha sonra kaldıkları yerden başka bir çiftin devam etmesi istenir. Süreç birkaç kez tekrarlanarak canlandırmalar sonlandırılır.

8. Etkinlik

Bir önceki canlandırma etkinliğindeki kişilerle eş olunur. Eğitimci, “A ve B, birbirini tanımayan iki kişidir. Bir alışveriş merkezinde karşılaşırlar. A, B’yi çok beğendiğini ve tanışmak istediğini söylemekte, B ise tanışmayı istememektedir ancak A ısrarcıdır. Bu anı canlandıralım.” der. Bütün eşler, hazırlanmaları için gerekli zaman verildikten sonra eş zamanlı olarak canlandırmaya başlar.

Gönüllü çiftlerden bir tanesi ortaya gelir ve canlandırmaya devam eder. Canlandırmanın ortasında eğitmenin yönergesiyle taraflar yer değiştirir.

9. Etkinlik

A ve B şeklinde eş olunur. A, eve gidince ev arkadaşı olan B’ye başından geçeni anlatmaktadır. B ise neden tanışmak istemediğini irdelemektedir. Bütün eşler, hazırlanmaları için gerekli zaman verildikten sonra eş zamanlı olarak canlandırmaya başlar.

Değerlendirme

Süreç sonunda, kendilerine bir kâğıt ve kalem verilen katılımcılardan alışveriş merkezinde yaşadıkları olayı gece yatmadan önce, ilerde hatırlamak üzere günlüklerine yazmaları istenir.

Katılımcılardan sürece ilişkin fikirleri alınır.

Şu sorular sorulur:

- Süreç boyunca ne hissettiniz?
- Canlandırmadaki rollerinizle ilgili beklemediğiniz bir şey gerçekleşti mi?
- A ve B konusunda roller için herhangi bir cinsiyet düşünmüş müydünüz? Evetse neden?

Tüm katılımcıların duygu ve düşünceleri ifade etmeleri istenir. Süreç sonlandırılır.

Dördüncü Oturum

Konu: Şiddet Nedir?

Grup: Üniversite Öğrencileri

Mekân: Çağdaş Drama Derneği Salonu

Süre: 60 dk. + 60 dk.+ 60 dk.

Yöntem ve Teknikler: Rol Oynama, Doğaçlama

Araç-Gereç: Kâğıt, kalem, şapka

Kazanımlar:

1. Şiddetin tanımını yapar.

2. Farklı şiddet türlerini listeler/açıklar.
3. Şiddete ilişkin bilinen yanlışları/ön kabullerini ifade eder.

Hazırlık/Isınma:

1. Etkinlik

Eğitmen katılımcılardan grupta bulunan bir kişiyi düşünmelerini ister. Düşünülen kişinin kim olduğu açıklanmaz. Mekânda serbestçe yürünür. Amaç o kişiden olabildiğince uzakta yürümektir. Bir süre sonra başka bir kişiyi daha düşünmeleri istenir. İlk kişiden olabildiğince uzakta, ikinci kişiye olabildiğince yakında yürümeleri istenir.

2. Etkinlik

Katılımcılar bütün mekânı kullanarak, nötr bir ifadeyle birbirleriyle göz teması kurarak yürürler. Daha sonra eğitmenin seçtiği birini gözleriyle takip ederek yürürler. Eğitmen, belli aralıklarla farklı kişiler seçer. Bir süre sonra seçilen kişiyi kınama, alay etme, küçümseme gibi ifadelerle takip ederler. Daha sonra eğitmenin yönergesiyle ses de ekleyebilirler.

Ara Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur:

- Diğer katılımcılar tarafından izlenmek size ne hissettirdi?
- Birini izlerken ne hissettiniz?
- İzlemek/izlenmek rahatsız edici şey midir?
- Bu basit bir rahatsızlık hissi mi, yoksa daha fazlası mı?
- Beden dilinin önemi nedir?

3. Etkinlik

A ve B şeklinde eş olunur. A'lar B'ye, B'ler A'ya omuzlarından hafifçe ittirerek oyun başlar. Dokunma hızı, attırılarak sırayla devam eder. İtmeler hızlandığında ve en üst noktaya geldiğinde, A ya da B şiddeti azaltır. En şiddetli itişten kademeli olarak durana kadar devam eder. (28. Uluslararası Drama Kongresi Tintti Karppinen'in "İnsan Gezegeni İçin Drama Çemberi" adlı atölyesinden alınmıştır.)

Ara Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur:

- İtmenin en fazla olduğu noktada ne hissettiniz?
- İten/ittiren olma durumunuz, hislerinizi ne yönde etkiledi?

Canlandırma

4. Etkinlik

Katılımcılar 1,2,3,4 örüntüsüyle dört gruba ayrılır. Her gruba “şiddet” sözcüğünden anladıklarını bir fotoğraf karesi şeklinde oluşturmaları istenir. Yeterli süre verildikten sonra her grup, fotoğraf karesini sergiler ve diğer gruplarla sırayla bu imgeler üzerine konuşulur ve çözümleme yapılır.

5. Etkinlik

Katılımcılardan bir önceki etkinlikte oluşturdıkları fotoğraf karesini o andan itibaren canlandırmaları istenir.

6. Etkinlik

A ve B şeklinde eş olunur. Katılımcılara bir flört ilişkisi içinde oldukları söylenir. Bu ilişki içinde yaşanan bir şiddet örneği kurgulamaları ve fotoğraf karesi şeklinde oluşturmaları istenir. Yeteri kadar süre verildikten sonra her grup teker teker canlandırmalarını yapar ve diğer gruplarla beraber teker teker değerlendirilir.

7. Etkinlik

Bir önceki canlandırmadaki oluşturulan fotoğraf karelerinden kaldıkları yerden canlandırmaları istenir. Yeteri kadar süre verildikten sonra her grup teker teker canlandırmalarını yapar ve diğer gruplarla beraber teker teker değerlendirilir.

Ara Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur.

- Canlandırmalarda hangi şiddet türleri ortaya çıktı?
- Tek bir şiddet türü var mıdır?
- Şiddeti nasıl tanımlarsınız?
- Şiddet yalnızca fiziksel midir?
- Bu fotoğraf karesinde gördüğümüz şiddet davranışından kişilerin flört ilişkisi içinde olduklarını anlıyor muyuz? Anlıyorsak nasıl? Anlamıyorsak flörtte şiddet uygulayan kişinin sosyal çevresine olan yaklaşımı nasıldır? Şiddet içerir mi?
- Şiddet davranışı, genellenebilir, transfer edilebilir bir davranış mıdır?

Katılımcıların verdiği yanıtlar yeteri kadar açık ve net değilse, eğitmen yanıtları tamamlamak üzere katılımcıları bilgilendirir.

Değerlendirme

Her katılımcıya bir kâğıt ve kalem verilir. Kâğıda bugün cevabını öğrendiklerini düşündüklerini bir soru yazmaları istenir. Sorular bir şapkada toplanır ve her katılımcı

sırayla şapkadan bir soru alıp yanıtlamaya çalışır. Eğer soruyu yanıt veremezse, soruyu yüksek sesle diğer katılımcılara okuyabilir ve başka biri soruyu yanıtlayabilir.

Altıncı Oturum

Konu: Flörtte Psikolojik Şiddet

Grup: Üniversite Öğrencileri

Mekân: Çağdaş Drama Derneği Salonu

Süre: 60 dk. + 60 dk.+ 60 dk.

Yöntem ve Teknikler: Rol Oynama, Doğaçlama

Araç-Gereç: A3 karton, renkli kalem

Kazanımlar:

1. Flörtte psikolojik şiddetin tanımını yapar.
2. Flörtte psikolojik şiddeti örneklendirir.
3. Flörtte psikolojik şiddetten korunma yollarını ifade eder.

Hazırlık/Isınma

1. Etkinlik

Katılımcılar mekânda serbestçe yürümeye başlar. Eğitimci, 1'i en yavaş, 10'u en hızlı yürüme olarak belirlediğini katılımcılara söyler. Ara ara 1'den 10'a doğru yönerge verir. Katılımcılar buna bağlı olarak hızlanır ya da yavaşlar. Bir süre devam ettikten sonra 1'de yürümeye devam ederler. Eğitimci 0,85-0,70-0,50-0,30-0,15-0,5 şeklinde yönerge vermeye devam eder. Katılımcılar 0 noktasına gelince durur.

1. Etkinlik

Katılımcılardan rahat hareket edebilecekleri bir yerde durmaları ve kendilerini bir kukla gibi hissetmeleri istenir. Kuklanın boyunu, rengini, yaşını, üzerindeki kıyafetleri, varsa boyasını/makyajını düşünmeleri istenir. Daha sonra bedenlerinin herhangi bir yerinde/yerlerinde biri tarafından yönlendirilen/hareket ettirilen ipler olduğunu düşünmeleri istenir. Eğitimci, gerekirse burada bir hareketle örnek gösterebilir. Örneğin, belden aşağı doğru sarkar pozisyonda, el bileğinden, boynundan ya da sırtından bir ip yukarı kaldırabilir.

2. Etkinlik

Katılımcılardan A ve B şeklinde eş olmaları istenir. A'lar kuklacı, B'ler ise kukladır. Konuşmak yasaktır. Kuklacı, kuklayı ellerini, göz ve mimiklerini kullanarak kuklayı hareket ettirir. Ellerinden, diz kapaklarından, boyunlarından, parmaklarından bir ip

varmış gibi havaya kaldırabilir, sağa ya da sola çekebilirler. Eşler yer ve rol değiştirerek etkinlik tekrarlanır.

Ara Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur.

- Süreç boyunca ne hissettiniz?
- Kukla olmak size ne hissettirdi?
- Kuklanızı nasıl kurguladınız?
- Kukla/kuklacı olmak size ne hissettirdi?
- Biri tarafından yönlendirilmek/birini yönlendirmek nasıl bir his?
- Yaşamda bu hissi transfer edebileceğimiz hangi alanlar var?

Canlandırma

3. Etkinlik

A ve B şeklinde eş olunur. A ve B'nin flört ilişkisi yaşayan bir çift oldukları söylenir ve her çifte “aşağılama, suçlu hissettirme, yalnızlaştırma, mahrum bırakma, tehdit, korkutma, ses yükseltme, küfretme, değersizleştirme, yetersiz hissettirme” yazılı kağıtlardan biri verilir. Kendilerine verilen kâğıtta yazan eylemin yaşandığı bir anı sessiz bir şekilde canlandırmaları istenir. Eşlere hazırlanmaları için yeteri kadar süre verilir. Eşler canlandırmaları teker teker yapar ve diğer katılımcılara bu eylemin ne olabileceği, neden olabileceği sorulur.

Ara Değerlendirme

Katılımcılara aşağıdaki sorular sorulur.

- Sessiz bir canlandırmada derdinizi/amacınızı aktarmak için daha çok ne kullandınız?
- Canlandırmalarınız şiddet içeren bir his/eylem içeriyor muydu? Bunu nasıl hissettiniz?

4. Etkinlik

Katılımcılara bir önceki etkinlikteki partnerleriyle kendilerine verilen kâğıtta yazan şiddet davranışının geçtiği bir durumu düşünmeleri, kurgulamaları ve sesli bir şekilde canlandırmaları istenir.

5. Etkinlik

Bir önceki canlandırma etkinliği tekrarlanır. Ancak bu kez canlandırmalar devam ederken izleyici-katılımcılardan canlandırmayı izledikleri sırada psikolojik şiddete uğramaktan korunma yollarını düşünmeleri, akıllarına bir fikir geldiği takdirde psikolojik

şiddet uygulanan kişinin yerine geçip canlandırmayı devam ettirmeleri istenir. Gönüllü eş ile başlanır.

Değerlendirme

Katılımcılar 1,2,3,4 örüntüsüyle dört gruba ayrılır. Her gruba A3 boyutunda bir karton ve renkli kalemler verilir ve ortak hazırlamış oldukları internet blogunda flörtte psikolojik şiddetin tanımının, örneklerinin ve bu şiddetten korunma yollarının maddeler halinde anlatıldığı dikkat çekici sloganı olan bir yazı yazmaları istenir. Tamamlanınca, her grupta yazılar okunur. Blog yazıları yorumlanır ve oturum sonlandırılır.

BENZERLİK BİLDİRİMİ

“Üniversite Öğrencilerinin Flört Şiddetine Yönelik Tutumlarına Yaratıcı Dramanın Etkisi” başlıklı tezimin ana bölümü (ön bölüm, kaynaklar ve ekler hariç) Turnitin İntihali Engelleme Programı aracılığıyla incelenmiş ve ilgili rapor danışmanım tarafından da kontrol edilmiştir. Kontrol sırasında (1) “Beş sözcükten daha az olan benzeşmeler” (2) “Kaynaklar” (3) “Doğrudan Alıntılar” dışarıda tutulmuştur. Benzerlik kontrolüne ilişkin rapordan elde edilen sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Rapor Tarihi	: 23.05.2019
Gönderim Numarası	: 1134830943
Sayfa Sayısı	: 162
Sözcük Sayısı	: 40721
Karakter Sayısı	: 282774
Benzerlik Oranı	: %7
Savunma Tarihi	: 17.06.2019

Yukarıda belirtilen sonuçları gösteren Turnitin İntihali Engelleme Programı’na ilişkin orijinal raporu, sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmaksızın bu beyanım ekinde Enstitüye teslim ettiğimi, tezimin %10’dan fazla benzerlik oranı içerdiğinin belirlenmesi durumunda, bundan doğabilecek tüm yasal sorumluluğu kabul ettiğimi bildirir, saygılarımı sunarım.

Öğrencinin Adı Soyadı : Abdullah Furkan Palabıyık

Tarih : 26.06.2019

İmza

:

ÖZGEÇMİŞ

ÖZGEÇMİŞ			
Adı Soyadı	: Abdullah Furkan Palabıyık		
<u>İletişim Bilgileri</u>			
Mail	: frknplb@gmail.com		
Doğum Tarihi	: 19.09.1990		
Ünvanı	: Öğretim Görevlisi		
Öğrenim Durumu	: Lisans		
Derece	Alan	Üniversite	Yıl
Lisans	Amerikan Kültürü ve Edebiyatı	Hacettepe Üniversitesi	2008-2013
Yüksek Lisans	Yaratıcı Drama Eğitimi Programı	Ankara Üniversitesi	2016-

Ünvan	Görev Yeri	Yıl
Öğretim Görevlisi	TED Üniversitesi	2014-